

VILNIAUS UNIVERSITETAS

Marija
VITULSKĖ

Laikiniųjų apsaugos priemonių taikymas tarptautiniame komerciniame arbitraže

DAKTARO DISERTACIJA

Socialiniai mokslai,
Teisė 01 S

VILNIUS 2018

Disertacija rengta 2013 – 2017 metais Vilniaus universitete.

Mokslinius tyrimus rėmė Lietuvos mokslo taryba.

Mokslinis vadovas:

prof. habil. dr. Vytautas Nekrošius (Vilniaus universitetas, socialiniai mokslai, teisė – 01 S).

TURINYS

ĮVADAS.....	6
1. BENDROSIOS NUOSTATOS	22
1.1. Arbitražinių laikinųjų apsaugos priemonių esmė ir autonomija...	23
1.2 Arbitražinių laikinųjų apsaugos priemonių prigimtis ir raida	27
1.3 Arbitražo teismo teisė skirti laikinąją apsaugos priemonę	34
1.3.1 Arbitražinis susitarimas	36
1.3.2 Arbitražo taisyklės.....	38
1.3.3 Konkuruojanti jurisdikcija.....	41
1.3.4 Teisė skirti laikinąsias apsaugos priemones kaip arbitražinio susitarimo, arbitražo taisyklių, tarptautinių principų ir <i>lex mercatoria</i> derinys	52
1.3.5 Teisė skirti laikinąsias apsaugos priemones kaip procedūrinės teisės, arbitražinio susitarimo ir arbitražo taisyklių derinys	56
1.3.6 Imperatyvios nuostatos, draudžiančios arbitražo teismui taikyti laikinąsias apsaugos priemones.....	59
1.4 Laikinių apsaugos priemonių taikymo sąlygos	63
1.4.1 Pozityvieji kriterijai	64
1.4.2 Negatyvieji kriterijai.....	77
2. LAIKINŲJŲ APSAUGOS PRIEMONIŲ PARINKIMAS IR TAIKYMAS	84
2.1 Laikinių apsaugos priemonių taikymo ribojimas	86
2.1.1. Taikymas <i>ex parte</i>	87
2.1.2 Taikymas tretiesiems asmenims	94
2.2 Teisės ir interesai, saugomi laikinosiomis apsaugos priemonėmis	98
2.2.1 Teisė, kad šalies interesų ir sutarties, kurie yra arbitražo bylos objektu, padėtis nebūtų pabloginta iki bylos išnagrinėjimo	99
2.2.2 Teisė į ginčo išsprendimą neapsunkinant ir nevilkinant bylos naginėjimo	100
2.2.3 Teisė, kad ginčą išspręstų arbitražo teismas	101
2.2.4 Teisė, kad būtų užtikrintas sprendimo įvykdymas	102
2.3. Laikinių apsaugos priemonių rūšys	103

2.3.1 Draudimas dalyvauti tam tikruose sandoriuose ar atlikti tam tikrus veiksmus.....	106
2.3.2 Įpareigojimas atlikti tam tikrus veiksmus, susijusius su sutartiniais įsipareigojimais	108
2.3.3 Įpareigojimas saugoti su arbitražiniu nagrinėjimu susijusį turta, pateikti piniginį užstatą, banko ar draudimo garantiją	109
2.3.4 Įpareigojimas užtikrinti įrodymus, kurie gali būti reikšmingi arbitražiniam nagrinėjimui	114
2.3.5 Įpareigojimas atlikti tarpinius mokėjimus	117
2.3.6 Įpareigojimas neatskleisti konfidencialios informacijos	117
2.3.7 Draudimas paraleliai bylinėtis kaip kvazi-laikinoji apsaugos priemonė.....	118
2.4 Laikinių apsaugos priemonių forma - sprendimas ar nutartis?.....	124
2.5 Laikinių apsaugos priemonių taikymo inicijavimas.....	129
2.6 Laikinosios apsaugos priemonės taikymo pradžia ir trukmė.....	132
2.7 Laikinosios apsaugos priemonės pakeitimas, sustabdymas ar panaikinimas.....	135
2.8 Sankcijos už laikinių apsaugos priemonių nevykdymą	138
2.9 Nuostolių dėl laikinių apsaugos priemonių užtikrinimas	141
2.10 Atsakomybė už nepagrįstas laikinąsias apsaugos priemones	144
3. LAIKINŲJŲ APSAUGOS PRIEMONIŲ TAIKYMAS IKI ARBITRAŽO TEISMO SUFORMAVIMO	146
3.1 Ankstyvosios iniciatyvos. <i>Pre-arbitral referee</i> institutas.....	150
3.2 Laikinojo arbitro institutas	153
3.2.1 Laikinojo arbitro instituto atsiradimas ir reikšmė.....	154
3.2.2 Laikinojo arbitro funkcija ir statusas	158
3.2.3 Laikinojo arbitro sprendimų vykdymo problematika.....	162
3.2.4 Ypatingos skubos kriterijus	165
3.3. Valstybinis teismas kaip išliekanti alternatyva laikinajam arbitrai .	167
4. ARBITRAŽO TEISMO SPRENDIMŲ DĖL LAIKINŲJŲ APSAUGOS PRIEMONIŲ VYKDYMAS.....	171
4.1 Nacionalinių teismų pagalba taikant laikinąsias apsaugos priemones arbitraže	175

4.1.1. Pagalba per tarptautinius arbitražo susitarimus	177
4.1.2 Pagalba per nacionalinius įstatymus	179
4.1.3 Atsisakymas vykdyti	183
4.2 Valstybinio teismo taikomos laikinosios apsaugos priemonės arbitraže	186
4.2.1 JAV teismų pozicija <i>McCreary, Cooper</i> ir <i>Uranex</i> bylose	192
4.2.2 Valstybinio teismo pagalba užsienyje ir pagalba vykdam arbitražo sprendimą	195
4.2.3 Valstybinio teismo nutarčių dėl laikinųjų apsaugos priemonių arbitražo procese vykdymo problematika	199
4.2.4 Forum selection susitarimai	210
4.3 Nacionalinių teismų pagalbos vykdam laikinąsias apsaugos priemones poveikis arbitražui	211
4.4 Šalių teisė atsisakyti valstybinio teismo pagalbos arbitražiniu susitarimu	213
4.5 Vykdydam remiantis autonomiška arbitražo teise	214
IŠVADOS	218
BIBLIOGRAFIJA	220
MOKSLINIŲ PUBLIKACIJŲ IR PRANEŠIMŲ DISERTACIJOS TEMA SĄRAŠAS	257

ĮVADAS

Į tarptautinį komercinį arbitražą teisės mokslas yra linkęs žvelgti įvairiais pjūviais. Jau vien tai, kad arbitražas priskiriamas prie alternatyvių ginčų sprendimo būdų, rodo, jog turime gana plačiai interpretuojamą objektą. Terminas „alternatyvus“ apibrėžiamas kaip „kita galimybė ar pasirinkimas“, bet taip pat „metantis iššūkį tradicinėms nuostatoms“ ar „pakaitalas“¹. Įdomu, jog šie apibrėžimai varijuoja nuo egzistuojančios *kitos, kitokios* galimybės, iki pakaitalo ar dominuojančio varianto. Alternatyviu ginčų sprendimo būdu taip pat tapo įprasta vadinti bet kokį nevalstybinį ginčų sprendimo būdą.

Toks lingvistinis žaidimas nėra tvirtas pagrindas aiškinti arbitražo prigimtį, tačiau puikiai iliustruoja vieną iš šiame darbe nagrinėjamos temos fundamentų – arbitražo proceso patikimumą. Apie jį buvo diskutuojama visu šiuolaikinio komercinio arbitražo egzistavimo laikotarpiu². Siekiant, kad arbitražo procesas, kaip alternatyva valstybiniam teismui, būtų patrauklus pasirinkimas potencialiems jo dalyviams, ilgą laiką buvo bandoma didinti arbitražo patikimumą įvairiais būdais³. Jau XX a. pradžioje imta kalbėti apie

¹ Tarptautinių žodžių žodyne „alternatyvus“ (pranc. *alternatif* — pakaitinis, kaitaliojasis) dar verčiamas kaip „leidžiantis vieną iš dviejų galimybių“. Elektroninis tarptautinių žodžių žodynas [interaktyvus. Žiūrėta 2017-03-10]. Prieiga per internetą: <<http://www.zodziai.lt/reiksme&word=alternatyvus&wid=822>>.

² Šiuolaikiniu komerciniu arbitražu šio darbo kontekste laikomas 19 a. pabaigoje – 20 a. pradžioje pradėtas naudoti komercinio arbitražo mechanizmas, kuris, su daugeliu pakeitimų bei patobulinimų, egzistuoja ir dabar. Dėl senųjų komercinio arbitražo atmainų 13 – 15 a. žr. pvz. LACHS, M. Arbitration and International Adjudication *in* SOONS, A. H. A. International Arbitration: Past and Prospects. *Martinus Nijhoff Publishers*, 1990, p. 38.

³ Atsižvelgiant į tai, kad susitarimą dėl ginčo perdavimo arbitražui šalys paprastai sudaro ne tuomet, kai kyla ginčas, o kur kas anksčiau – pasirašydamos sutartį ir prisiimdamos komercinius įsipareigojimus, šalys šiuo aspektu laikomos tik potencialiais ginčo dalyviais.

veiksmingą komercinių poreikių tenkinimą, arbitražo nepriklausomumo nuo valstybinio teismo naudą ir kt.⁴ Visgi, ilgalaikėje perspektyvoje išryškėjo ir priešingos tendencijos. Arbitražo proceso globalizacija ir vis sudėtingesni, komplikuoti ginčai iššaukė būtinybę naudoti į griežtesnius rėmus įstatytas procedūras. Tai buvo daroma, visų pirma, dėl to, kad arbitrai būtų pajėgūs suvaldyti procesą, o šalys – apsisaugoti nuo tikėtinų grėsmių jame. Dėl siekio arbitražo procedūrą padaryti patikimesne ir stabilesne, arbitrų bei šalių naudojami procesiniai instrumentai ir pats arbitražas ėmė vis labiau formalėti.

Šio tyrimo kryptčiai įtakos turėjo J. Jemielniak nagrinėjama teorija apie arbitražo teisę⁵. J. Jemielniak analizuoja tarptautinį komercinį arbitražą ir plėtoja hipotezę, jog tarptautinis komercinis arbitražas yra “kolonizuojamas” valstybinio civilinio proceso bei daugeliu aspektu vis labiau supanašėja (jei dar nesusitapatina) su valstybiniu teismu⁶. J. Jemielniak taip pat atspindi Dezalay, Garth poziciją, jog nuspėjamumo ir stabilumo stoka pastūmėjo arbitražą į labiau standartizuoto ir apibrėžto proceso paieškas, dėl ko visi arbitražo procedūros elementai buvo daugiau ar mažiau standartizuoti⁷.

⁴ Pavyzdžiui, A. Yesilirmak nurodo, kad XX a. pradžioje tarptautinės prekybos ir komercinių santykių bumai buvo pagrindinė priežastis, kodėl tarptautinis komercinis arbitražas tapo populiariu ginčų sprendimo būdu. Žr. YESILIRMAK, A. Provisional Measures in International Commercial Arbitration. Doctoral Dissertation, 2003, p. 52.

⁵ JEMIELNIAK, J. Legal Interpretation in International Commercial Arbitration. Ashgate, 2014, p. 93-97.

⁶ JEMIELNIAK, J. Legal Interpretation <...>, p. 93, t. p. cituodama NARIMAN, F. S. The Spirit of Arbitration: The Tenth Annual Goff Lecture. 16 Arb Int'l (2000) 261.

⁷ JEMIELNIAK, J. Legal Interpretation <...>, p. 93, t. p. cituodama: DEZALAY, Y.; GARTH, B. G. Dealing in Virtue: International Commercial Arbitration and the Construction of a Transnational Legal Order (University of Chicago Press, 1996) 299, kuris cituojamas: DRAHOZAL, C. R. Commercial Norms, Commercial Codes and International Commercial Arbitration' 33 Vand J Transnat'l L (2000) 96.

Visgi, analizuojant laikinųjų apsaugos priemonių institutą bei jų taikymo ypatumus arbitraže, ryškėja priešinga tendencija. Nepaisant pavienių atvejų, laikinųjų apsaugos priemonių taikymo nuostatos ir gairės vis dar atspindi tą neformalią, lakoniško reguliavimo koncepciją, kuri buvo (ir galimai tebėra) arbitražo pagrindas.

Pirma, šiame darbe tiriama, ar arbitraže taikomos laikinosios apsaugos priemonės yra vienaip arba kitaip standartizuojamos dėl a) sąveikos su taikytina teise, b) santykio su valstybiniais teismais. Autorė kelia klausimą, ar arbitražui būtų naudinga šlietis prie valstybinės teisės, renkantis aiškesnes, konkretesnes arbitrų laisvės taikyti laikinąsias apsaugos priemones ribas. Analizė atliekama per arbitražinių laikinųjų apsaugos priemonių prigimties teorijas, reglamentavimo apžvalgą, darbo grupių, arbitražo institucijų bei įstatymų leidėjo poziciją, arbitrų sprendimus bei doktrines pastabas. Pavyzdžiui, įdomu, jog laikinųjų apsaugos priemonių taikymo požiūriu arbitražas yra perėmęs kai kuriuos dalykus iš valstybių nacionalinės teisės. Aktualūs ir verti analizės tokie atvejai kaip nacionalinių nuostatų adaptavimas arbitražo institucijos iniciatyva (pavyzdžiui, *Juge des référés* institutas, kurio pagrindu Tarptautiniai prekybos rūmai (toliau – ICC) iš prancūziškos nacionalinės nuostatos išvystė *pre-arbitral referee*, o vėliau – laikinojo arbitro institutą)⁸.

Antra, didelė dalis procedūrinių klausimų vis dar nėra apibrėžti, paliekant tai arbitrų diskrecijai: laikinųjų apsaugos priemonių taikymo sąlygos

⁸ Prancūzijos civilinio proceso kodekso 482- 492 straipsniuose įtvirtintas skubos teisėjo institutas, kuris 1990 m. tapo pagrindu ICC pasiūlyti *pre-arbitral referee* institutą. Prancūzijos civilinio proceso kodeksas. 2013 [interaktyvus. Žiūrėta 2017-03-16]. Prieiga per internetą: <<https://www.legifrance.gouv.fr/Traductions/en-English/Legifrance-translations>>. Plačiau apie *pre-arbitral referee* ir laikinąjį arbitrą žr. III darbo skyriuje „Laikinųjų apsaugos priemonių taikymas iki arbitražo teismo suformavimo“.

daugumoje arbitražo taisyklių bei arbitražo įstatymų nėra įtvirtintos, konkrečios laikinųjų apsaugos priemonių rūšys taip pat neįvardijamos. Tai sudaro įspūdį, jog visgi siekiama išsaugoti arbitražui nuo seno būdingą neapibrėžtumą. Vis dėlto, tais atvejais, kai arbitrų diskrecija sąveikauja su valstybinių teismų diskrecija bei taikytina teise, neapibrėžtumas gali turėti neigiamos įtakos (pavyzdžiui, arbitrų nutarčių dėl laikinųjų apsaugos priemonių nevykdymas ir kt.). Arbitražo bylos šalys turi lūkestį sugebėti nuspėti, kaip bus pasielgta su patektu prašymu dėl laikinųjų apsaugos priemonių. Paradoksalu, tačiau dažnai patys arbitrai taip pat nori *žinoti*, kaip pasielgti individualiu atveju. Nors arbitražas nuo seno buvo pristatomas kaip neformalus, itin lankstus (taigi, ir neprognozuojamas) ginčų sprendimo būdas, prisitaikant prie sudėtingesnių ir labiau komplikuoatų komercinių ginčų arbitraže siūlomi įvairūs teisinio reguliavimo papildymai, tuo pačiu stengiantis neapriboti ir nesuvaržyti arbitrų veikimo laisvės. Kita vertus, tyrimo medžiaga rodo, kad arbitražiniame laikinųjų apsaugos priemonių taikyme tebeegzistuoja problemos, kurios vargu ar gali būti išspręstos pačių arbitrų *taip, kaip jiems atrodys tinkama*. To fundamentali priežastis yra arbitražo kaip nevalstybinio, savitą įgyvendinimo modelį turinčio mechanizmo specifika, kurią ne visuomet palaiko valstybių teisė ir teismai.

Darbe siekiama išnagrinėti laikinųjų apsaugos priemonių taikymo tarptautiniame komerciniame arbitraže ypatumus, atkreipiant dėmesį į apibrėžtumo – diskrecijos santykį šių priemonių taikymo ir vykdymo kontekste. Aiškumo dėlei disertacijoje vartojama kategorija „arbitrų diskrecija“ gali būti apibrėžiama kaip teisė arbitrams išeiti už tiesiogiai įtvirtinto reguliavimo ribų ir priimti sprendimus, susijusius su laikinosiomis apsaugos priemonėmis, savo nuožiūra bei vadovaujantis bendraisiais principais. Terminas „teisinis apibrėžtumas“ tyrime priešpastatomas tokiai arbitrų laisvei ir darbo kontekste turi būti suprantamas kaip tiesiogiai įtvirtintos nuostatos, reguliuojančios arbitražinį laikinųjų apsaugos priemonių taikymą, kuriomis vadovaujasi arbitrai. Tai valstybių teisė, arbitražo taisyklės,

arbitražiniai susitarimai. Kai kuriose potemėse šios dvi kategorijos – arbitrų laisvė spręsti ir arbitrų pareiga laikytis „įstatymo raidės“ – harmoningai sąveikauja ir papildo viena kitą (pavyzdžiui, įstatyminėje bazėje įtvirtinama arbitrų laisvė kai kuriais atvejais spręsti savo nuožiūra), kitose jų santykis ir naudojimas kelia daug neaiškumų.

Temos aktualumas ir naujumas

Mokslinio tyrimo aktualumą, visų pirma, lemia aktyviai pastaraisiais metais keičiamas laikinųjų apsaugos priemonių arbitraže reguliavimas. Nuo 2006 m., priėmus UNCITRAL pavyzdinį įstatymą, valstybės siekė patobulinti ir modernizuoti savo esamus arbitražo įstatymus. Kai kurios nuostatos buvo inkorporuotos be didesnių ginčų, kitos (kaip, antai, priemonės taikymas nepranešus kitai šaliai, kuri kėlė daug diskusijų dar svarstant UNCITRAL pavyzdinį įstatymą) vis dar tebegryninamos. Taip pat dėmesio skirta laikinojo arbitro institutui, kurį arbitražo taisyklėse nuo 2010 m. įtvirtino daugelis tarptautinių arbitražo institucijų. Nors, kaip bus atskleidžiama šiame tyrime, nebuvo drastiškų pakeitimų laikinojo arbitro instituto reguliavime, visgi, nuolatinis „nuosaikus“ nuostatų koregavimas (terminai, laikinojo arbitro atlygis ir pan.) rodo, jog ši tema išlieka aktuali tiek doktrinos, tiek įstatymų leidėjo sąrašė.

Kalbant apie Lietuvą, 2012 m. įsigaliojo naujasis komercinio arbitražo įstatymas, atnešęs daug naujovių, susijusių su arbitražinėmis laikinosiomis apsaugos priemonėmis. Lyginant 2012 m. komercinio arbitražo įstatymo redakciją su 1996 m. Lietuvos komercinio arbitražo įstatymu, senajame variante arbitražinėms laikinosioms apsaugos priemonėms buvo skirti vos du straipsniai, tuo tarpu naujoji redakcija jau turi visą atskirą skyrių, dedikuotą laikinosioms apsaugos priemonėms⁹. Tai rodo inovatyvią Lietuvos

⁹ Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). *Valstybės žinios*, 1996, Nr. 39-961, 12 ir 20 str.

įstatymų leidėjo poziciją, parentą UNCITRAL pavyzdiniu įstatymu bei pasaulinėmis tendencijomis, pripažįstančiomis arbitrų teisę skirti laikinąsias apsaugos priemones.¹⁰ Disertacinis tyrimas Lietuvai yra aktualus, kadangi net ir įsigaliojus naujajai komercinio arbitražo įstatymo redakcijai vis dar liko daug probleminių klausimų, jautrių tiek Lietuvoje vykstantiems arbitražo procesams, tiek užsienio arbitražo procesams, turintiems vienokį ar kitokį ryšį su Lietuva: taikymas tretiesiems asmenims, skubus nutarties vykdymas, taikymas nepranešus kitai šaliai, taikymas, kai priemonė nenumatyta komercinio arbitražo įstatyme. Dėl šių priežasčių Lietuvoje kartais vis dar prisibijoma arbitražinių laikinųjų apsaugos priemonių ir laikomasi konservatyvios pozicijos, jog patikimiau kreiptis į valstybinę teisumą.

Tyrimo tematika yra nauja ir originali Lietuvos arbitražo mokslo kontekste, kadangi tai yra pirmoji tokios apimties ir išsamumo mokslinė analizė šia tema. Tyrime nagrinėjami ir tie klausimai, kurie dar jaunoje Lietuvos arbitražo sistemoje nebuvo išskelti, tačiau neabejotinai bus aktualūs artimoje ateityje. Kita vertus, autorė, atlikdama tyrimą, siekė į tarptautiniam kontekstui nebe tokią naują kaip Lietuvos nacionalinei teisei tematiką pažvelgti kitu kampu, kompleksiskai vertinant arbitražo mechanizmo elementus bei kritiškai pažvelgiant į jų tarpusavio santykį.

Tyrimo reikšmė

Šiuo tyrimu siekiama nubrėžti aiškesnius laikinųjų apsaugos priemonių taikymo arbitraže standartus, kurie pasitarnautų veiksmingam priemonių taikymui. Autorė neskatina prisiimti aklai proarbitražiškos pozicijos, greičiau priešingai – apsvarstyti kontraversiškas tendencijas bei praktiką šioje srityje. Tyrimas gali būti naudingas įstatymų leidėjams bei arbitražo institucinių taisyklių kūrėjams, vertinant, kiek teisinio (ne)apibrėžtumo ir arbitrų

¹⁰ MIKELĖNAS, V.; NEKROŠIUS, V.; ir ZEMLYTĖ, E. *Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo komentaras*. 2016, p. 88.

sprendimo laisvės taikant laikinasias apsaugos priemones palikti minėtuose dokumentuose; arbitrams, sprendžiant, kokiais principais vadovaujantis bus pasiektas laikinųjų apsaugos priemonių taikymo tikslas; arbitražinį susitarimą sudarančioms šalims, ieškant fundamentalių gairių, kaip tikėtina būtų išspręstas klausimas dėl laikinųjų apsaugos priemonių ginčo atveju; teisės teoretikams ir praktikams, plėtojant šios teisės mokslo atšakos analizę. Tyrimas yra vertingas, nes šiandieninis komercinis arbitražas reikalauja atsakymo: kaip arbitražas gali efektyviai apsaugoti komercinius šalių interesus?

Tyrimo tikslas ir uždaviniai

Darbo tikslas yra, išanalizavus laikinųjų apsaugos priemonių taikymo arbitraže mechanizmą, įvertinti, kokią įtaką laikinųjų apsaugos priemonių taikymo efektyvumui arbitraže daro teisinis apibrėžtumas ir arbitrų diskrecija.

Siekiant užsibrėžto tikslo yra keliami tokie uždaviniai:

- (1) Atskleisti arbitražo teismo teisės skirti laikinasias apsaugos priemones prigimtį;
- (2) Išnagrinėti pagrindinius laikinųjų apsaugos priemonių tarptautiniame komerciniame arbitraže raidos etapus;
- (3) Išanalizuoti atskirų laikinųjų apsaugos priemonių taikymo tarptautiniame komerciniame arbitraže ypatumus;
- (4) Įvertinti valstybių požiūrį į šią arbitrų teisę;
- (5) Iširti, kokie laikinųjų apsaugos priemonių reguliavimo bei taikymo pokyčiai vyko ir tebevyksta šiuolaikiniame tarptautiniame komerciniame arbitraže;
- (6) Identifikuoti arbitraže taikomų laikinųjų apsaugos priemonių probleminius aspektus;
- (7) Atskleisti valstybinių teismų vaidmenį taikant bei padedant taikyti laikinasias apsaugos priemones tarptautiniame komerciniame arbitraže;

- (8) Pasiūlyti galimus sprendimus laikinųjų apsaugos priemonių mechanizmo tarptautiniame komerciniame arbitraže tobulinimui.

Ginamieji teiginiai

- 1) Dabartinis tarptautinis arbitražo reguliavimas pateikia arbitražo teismams tik bendras gaires dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo ir daugeliu atvejų ne tik neapriboja, bet ir skatina arbitrų savarankiškumą bei lanksčius sprendimus taikant laikinąsias apsaugos priemones.
- 2) Arbitrai savo praktikoje remiasi taikytina teise ne todėl, kad nėra pajėgūs įvertinti situacijos naudodamiesi bendraisiais arbitražo principais ir arbitražo taisyklėmis, o todėl, kad neatsižvelgus į nacionalinės teisės nuostatas kyla pavojus, jog sprendimas dėl laikinųjų apsaugos priemonių nebus vykdomas.
- 3) Arbitrai ne visais atvejais gali veiksmingai pritaikyti laikinąsias apsaugos priemones, todėl valstybinio teismo pagalba arbitrams taikant laikinąsias apsaugos priemones tarptautiniame komerciniame arbitraže yra būtina.
- 4) Lietuvos teisinis reguliavimas dėl arbitraže taikomų laikinųjų apsaugos priemonių yra progresyvus ir atitinka šiandieninę tarptautinę praktiką.

Tyrimo objektas

Tyrimo objektas yra laikinųjų apsaugos priemonių taikymas tarptautiniame komerciniame arbitraže. “Tarptautinis komercinis arbitražas” kai kurių autorių apibrėžiamas kaip neteisminis ginčų dėl sandorių, kurie susiję su dviem ar daugiau valstybių, sprendimas¹¹. Tarptautinio arbitražo sąvoką gana plačiai apibrėžė UNCITRAL pavyzdinio įstatymo kūrėjai. Arbitražas

¹¹ P vz. MOSS, G. C. International Commercial Arbitration. Party Autonomy and Mandatory Rules. AIT Otta AS, 1999, p. 43.

laikomas tarptautiniu, jei: a) arbitražinio susitarimo sudarymo metu šalių verslo vieta yra skirtingose valstybėse; b) arbitražo vieta yra kitoje nei šalių verslo vieta valstybėje; c) įsipareigojimų vykdymo ar ginčo objekto vieta yra kitoje nei šalių verslo vieta valstybėje; c) šalys susitarė, kad su arbitražiniu susitarimu susiję klausimai turi ryšį su daugiau nei viena valstybe¹². Atsižvelgiant į tai, kad UNCITRAL pavyzdinis įstatymas yra itin dažnai naudojamas ir universalus arbitražo šaltinis, šiame darbe bus tyrinėjami laikinųjų apsaugos priemonių taikymo aspektai arbitražo ginčiuose, kurie patenka į minėtą UNCITRAL apibrėžimą ir yra tarptautiniai UNCITRAL pavyzdinio įstatymo prasme.

Taip pat tarptautinis komercinis arbitražas tyrimo kontekste apsiriboja instituciniu arbitražu, t. y. tokiu, kuris yra susietas su viena ar kita nuolat veikiančia arbitražo institucija kaip administruojančiu subjektu. *Ad hoc* arbitražas išlieka sudėtingu analizės objektu, kadangi nesant administruojančios institucijos, informacija bei procesiniai aspektai dažnai yra neprieinami arbitražo tyrėjams. Taigi, tampa sudėtinga nagrinėti tokį *ad hoc* mechanizmą, baiminantis itin nenuoseklus, fragmentiško tyrimo. Be to, vertinant laikinųjų apsaugos priemonių taikymo arbitraže tendencijas, tyrimui labai reikšmingi “instituciniai” faktoriai¹³. Vienas iš ryškiausių arbitražą standartizuojančių elementų yra arbitražo institucijos ir jų naudojamos arbitražą reguliuojančios taisyklės.

¹² Art. 1(3) of UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration, 1985, with amendments as adopted in 2006. [interaktyvus. Žiūrėta 2016-10-14]. Prieiga per internetą: <https://www.uncitral.org/pdf/english/texts/arbitration/ml-arb/07-86998_Ebook.pdf>.

¹³ J. Jemielniak išskiria institucinio arbitražo faktorius tiek makro lygmenyje (nauji regioniniai bei tarptautiniai dominuojantys arbitražo subjektai, sąveika tarp arbitražo centrų), tiek mikro lygmenyje (veikimas naudojant *forum shopping* individualiu atveju). Žr. JEMIELNIAK, J. Legal Interpretation <...>, p. 2-3.

Disertacinio tyrimo objektu laikinųjų apsaugos priemonių taikymas valstybiniuose teismuose yra tik ta apimtimi, kiek tai susiję su arbitražo procese taikomomis priemonėmis. Taip pat valstybinių teismų pozicija dėl laikinųjų apsaugos priemonių yra analizuojama tik tyrimo temos ribose.

Tyrimo struktūra

Disertaciją sudaro įvadas, keturi skyriai ir išvados. Pirmajame skyriuje atskleidžiama arbitražinių laikinųjų apsaugos priemonių prigimtis, arbitrų teisė skirti laikinąsias apsaugos priemones, laikinųjų apsaugos priemonių taikymo principai ir sąlygos. Antrajame skyriuje nagrinėjami laikinųjų apsaugos priemonių arbitraže parinkimo bei taikymo aspektai: ribojimai, ginami interesai, priemonių rūšys, forma, atliekama arbitražinių laikinųjų apsaugos priemonių skyrimo, pakeitimo ir panaikinimo procedūrinė analizė bei galimų sankcijų už priemonių nevykdymą skyrimas. Trečiajame skyriuje tiriamas laikinųjų apsaugos priemonių taikymas arbitraže iki arbitražo teismo suformavimo momento. Šiame skyriuje aptariamas ir vertinamas laikinojo arbitro institutas bei kreipimasis į valstybinį teismą kaip jam išliekanti alternatyva. Ketvirtasis skyrius skirtas arbitražinių laikinųjų apsaugos priemonių vykdymo problematikai. Šiame skyriuje analizuojama valstybinių teismų pagalba arbitrams taikant laikinąsias apsaugos priemones, valstybinių teismų savarankiškas priemonių taikymas arbitraže ir šalių teisė atsisakyti valstybinio teismo pagalbos šiuo klausimu. Disertacija baigiama išvadomis ir pasiūlymais tolesniems tyrimams šia tema, literatūros ir naudotų šaltinių sąrašu, autorės publikacijų ir pranešimų disertacijos tema sąrašu.

Tyrimo šaltiniai

Nors Lietuvoje komercinio arbitražo reguliavimas atitinka aukštus tarptautinius standartus ir progresyviai reglamentuoja arbitražo procesus, pasigendama išsamaus ir nuoseklaus Lietuvos autorių tyrimo dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo komerciniame arbitraže. Temos analizei iš

esamų lietuviškų šaltinių labiausiai pasitarnavo V. Mikelėno, V. Nekrošiaus ir E. Zemlytės Lietuvos komercinio arbitražo įstatymo komentaras, užpildęs komercinio arbitražo įstatymo nuostatų aiškinimo spragas.¹⁴ Laikiniųjų apsaugos priemonių taikymo ypatumus Lietuvos komerciniuose arbitražuose taip pat yra nagrinėję E. Sinkevičius ir R. Norkus¹⁵, N. Kaminskienė¹⁶, A. Šekštelo¹⁷. R. Audzevičius ir D. Parchajev tyrinėjo teismų vaidmenį arbitražo procese pagal Lietuvos teisę¹⁸. Taigi beveik visi rasti lietuviški šaltiniai nagrinėjama tema apsiriboja straipsniais, todėl yra gana siauri ir tik fragmentiškai paliečia laikiniųjų apsaugos priemonių arbitraže klausimą. Laikinojo arbitro institutas Lietuvoje taip pat nebuvo plačiai nagrinėtas, tačiau laikinojo arbitro klausimą, kiek tai susiję su nauja Tarptautinių prekybos rūmų arbitražo reglamento redakcija, yra aptarę V. V. Pavan, G. Žukova ir V. Chvalej¹⁹. Autorė tyrime taip pat remiasi savo 2015 m. pasirodžiusiais

¹⁴ MIKELĖNAS, V.; NEKROŠIUS, V.; ir ZEMLYTĖ, E. *Lietuvos Respublikos komercinio <...>*.

¹⁵ SINKEVIČIUS, E.; ir NORKUS, R. Laikiniųjų apsaugos priemonių taikymas nagrinėjant ginčus Lietuvos komerciniuose arbitražuose. *Jurisprudencija*, 2013, 20 (1), p. 197-206.

¹⁶ KAMINSKIENĖ, N. Application of Interim Measures in International Arbitration: the Lithuanian Approach. *Jurisprudencija*, 2010, 1 (119), p. 243-260.

¹⁷ ŠEKŠTELO, A. Laikiniųjų apsaugos priemonių taikymas arbitraže: prielaidos ir sąlygos. *Justitia*, 2012, Nr. 77.

¹⁸ AUDZEVIČIUS, R.; ir PARCHAJEV, D. Teismų vaidmuo arbitražo procese pagal Lietuvos teisę. *Teisė*, 2017, Nr. 102, p. 84.

¹⁹ CHVALEJ, V.; PAVAN, V. V.; ir ŽUKOVA, G. Nauja Tarptautinių prekybos rūmų arbitražo reglamento redakcija. *Teisė*, 2013, Nr. 86, p. 201-216.

straipsniais „Skubos arbitro institutas“²⁰ bei „Arbitražo teismo taikomo draudimo paraleliai bylinėtis teisinė prigimtis ir praktika“²¹.

Užsienio tyrimai dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo komerciniame arbitraže kur kas gausesni, taip pat daug seniau inicijuoti nei Lietuvoje. Bendrajai tyrimo kryptčiai ir pamatiniams teiginiams daugiausiai įtakos turėjo E. Gaillard²² bei J. Jemielniak²³ darbai apie arbitražo prigimtį, autonomiško ir formalizuoto arbitražo teorijas. A. Yesilirmak savo daktaro disertacijoje, vėliau išleistoje kaip monografija, nagrinėjo būtent laikinųjų apsaugos priemonių taikymą tarptautiniame komerciniame arbitraže²⁴. Atsižvelgiant į tai, kad A. Yesilirmak tyrimas pristatytas dar 2003 metais (monografija jo pagrindu išleista 2005 metais), autorė turėjo daug naujos aktualios medžiagos analogiškos temos analizei. Tarp kitų reikšmingų šaltinių

²⁰ BLIUVAITĖ, M. Skubos arbitro institutas. Teisė, 2015, t. 96, p. 112-125 [interaktyvus. Žiūrėta 2016 m. liepos 29 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.zurnalai.vu.lt/teise/article/view/8760>>. Terminas *Emergency arbitrator* literatūroje vėčiamas kaip „laikinis arbitras“ arba „skubos arbitras“. Šiame darbe vartojamas pirmasis terminas, tačiau abu terminai yra lygiaverčiai ir turi tokią pačią reikšmę. Autorė savo 2015 m. pasirodžiusiame straipsnyje vartojo pažodinį „skubos arbitro“ vertimą, tačiau atsižvelgiant į tai, jog Vilniaus komercinio arbitražo teismo reglamente naudojamas „laikinojo arbitro“ terminas, manytina, kad siekiant didesnio aiškumo ir nuoseklumo derėtų vartoti tokį vertimą, kokį naudoja Lietuvos arbitražo institucijos.

²¹ BLIUVAITĖ, M. Arbitražo teismo taikomo draudimo paraleliai bylinėtis teisinė prigimtis ir praktika. Teisė, 2015, t. 97, p. 101-115 [interaktyvus. Žiūrėta 2017 m. kovo 18 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.zurnalai.vu.lt/teise/article/view/9827>>.

²² GAILLARD, E. Legal theory of international arbitration. *Martinus Nijhoff Publishers*, 2010.

²³ JEMIELNIAK, J. Legal Interpretation <...>.

²⁴ YESILIRMAK, A. *Provisional Measures in International Commercial Arbitration*. Kluwer Law International, 2005.

– Poudret ir Besson²⁵, D. Joseph QC²⁶, T. H. Webster, M. W. Bühler²⁷, G. Born²⁸ darbai. G. Born knygos buvo vertingos ne tik dėl išsamios doktrininės analizės, tačiau ir dėl aptariamų praktinių situacijų bei sistemiško arbitražo bylų tyrimo²⁹. Tarp senesnių šaltinių gana reikšmingi J. D. M. Lew³⁰, P. Fouchard, E. Gaillard ir B. Goldman³¹ darbai. Šveicarijos ir tarptautinę lyginamąją analizę laikinųjų apsaugos priemonių arbitraže tema yra atlikęs M. Blessing³². Iš užsienio autorių laikinojo arbitro temoje galima būtų išskirti A. Ghaffari, E. Walters³³, C. Boog, J. Menz³⁴.

²⁵ POUDRET, J. F.; BESSON, S. *Comparative Law of International Arbitration*. Sweet&Maxwell, 2007.

²⁶ JOSEPH QC, D. *Jurisdiction and Arbitration Agreements and their Enforcement*. Sweet&Maxwell, 2nd Edition, 2010.

²⁷ WEBSTER, T. H.; BÜHLER, M. W. *Handbook of ICC Arbitration*. 3rd ed. Sweet&Maxwell, 2014.

²⁸ BORN, G. B. *International Commercial Arbitration*. Volume II, Kluwer Law International, 2009; BORN, G. B. *International Commercial Arbitration*. 2nd Edition, Kluwer Law International, 2014.

²⁹ BORN, G. B. *International Arbitration. Cases and Materials*. Wolters Kluwer, 2011.

³⁰ LEW, J. D. M. *Commentary on Interim and Conservatory Measures in ICC Arbitration Cases*. ICC International Court of Arbitration Bulletin, 2000, Vol. 11, No. 1.

³¹ GAILLARD, E.; SAVAGE, J. *Fouchard, Gaillard, Goldman on International Commercial Arbitration*. Kluwer Law International, 1999.

³² BLESSING, M. *Introduction to Arbitration – Swiss and International Perspectives*. 1999, para. 859 [interaktyvus. Žiūrėta 2016-02-11]. Prieiga per internetą: <http://www.baerkarrer.ch/publications/4_3_10.pdf>.

³³ GHAFARI, A; WALTERS, E. *The Emergency Arbitrator – The Dawn of a New Age?* (2014) 30, *Arbitration International*, issue 1.

³⁴ BOOG, C.; MENZ, J. *Arbitrating IP Disputes: the 2014 WIPO Arbitration Rules*. *Journal of Arbitration Studies*, 2014, vol. 24, no. 3.

Taip pat didelę reikšmę tyrimui turėjo autoriai, nagrinėję atskirų arbitražo taisyklių įgyvendinimą laikinųjų apsaugos priemonių kontekste. Išskirtini S. Wade, P. Clifford ir J. Clanchy, parengę LCIA taisyklių analizę³⁵, taip pat ICC taisykles tyręs jau minėtas J. D. M. Lew³⁶. Be to, daug vertingos paruošiamosios medžiagos buvo rasta UNCITRAL pavyzdinio įstatymo darbo grupės dokumentuose³⁷.

³⁵ WADE, S.; CLIFFORD, P.; CLANCHY, J. A Commentary on the LCIA Arbitration Rules 2014. Sweet&Maxwell, 2015, p. 281.

³⁶ LEW, J. D. M. *Commentary on Interim* <...>.

³⁷ UNCITRAL Report of Working Group II (Arbitration and Conciliation) on the Work of its Fiftieth Session, p.116, delivered to the General Assembly, U. N. Doc. A/CN.9/669 (2009) [interaktyvus. Žiūrėta 2016-04-11]. Prieiga per internetą: <[https://documents-dds-](https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/V09/813/43/PDF/V0981343.pdf?OpenElement)

[ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/V09/813/43/PDF/V0981343.pdf?OpenElement](https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/V09/813/43/PDF/V0981343.pdf?OpenElement)>;

UNCITRAL Report of Working Group II (Arbitration and Conciliation) on the Work of its Forty-Seventh Session, delivered to the General Assembly, U. N. Doc. A/CN.9/641 (Sept. 25, 2007) [interaktyvus. Žiūrėta 2016-04-11]. Prieiga per internetą: <[https://documents-dds-](https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/V07/870/53/PDF/V0787053.pdf?OpenElement)

[ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/V07/870/53/PDF/V0787053.pdf?OpenElement](https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/V07/870/53/PDF/V0787053.pdf?OpenElement)>;

Report of the Working Group on Arbitration and Conciliation on the work of its forty-third session (Vienna, 3-7 October 2005) UNCITRAL, 43rd Sess., U. N. Doc. A/CN.9/589 (12 October 2005) [interaktyvus. Žiūrėta 2016-04-11]. Prieiga per internetą: <[https://documents-dds-](https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/V05/894/78/PDF/V0589478.pdf?OpenElement)

[ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/V05/894/78/PDF/V0589478.pdf?OpenElement](https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/V05/894/78/PDF/V0589478.pdf?OpenElement)>;

UNCITRAL Report of Working Group II (Arbitration) on the work of its fortieth session, U. N. Doc. A/CN.9/547 (23-27 February 2004) [interaktyvus. Žiūrėta 2016-04-11]. Prieiga per internetą: <[https://documents-dds-](https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/V04/521/51/PDF/V0452151.pdf?OpenElement)

[ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/V04/521/51/PDF/V0452151.pdf?OpenElement](https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/V04/521/51/PDF/V0452151.pdf?OpenElement)>; UNCITRAL Report of Working Group on Arbitration on the Work of its Thirty-Ninth Session, U.N. Doc. A/CN.9/545 (Dec. 8, 2003) [interaktyvus. Žiūrėta 2016-04-11].

Atsižvelgiant į tai, kad arbitražas yra konfidencialus komercinių ginčų sprendimo būdas, arbitražo praktikos dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo analizė apsiriboja paviešintais arbitražo teismų sprendimais arba jų fragmentais, taip pat informacija, rasta antriniuose šaltiniuose.

Tyrimo metodai

Pagrindiniai šiame darbe naudoti mokslinio tyrimo metodai yra lyginamasis, lingvistinis, sisteminis, istorinis ir teleologinis.

Lyginamasis metodas buvo reikšmingas analizuojant ir gretinant įvairias tarptautines arbitražo taisykles, taip pat nagrinėjamos temos teisinio reguliavimo ypatumus skirtingose jurisdikcijose. Šio metodo pagalba disertacijoje pavyko atskleisti arbitražo teismų sprendimų tendencijas bei skirtumus bendrosios ir kontinentinės teisės valstybėse, taip pat išryškinti prieštaras valstybių „vidaus“ praktikoje. Valstybiniai teismai kai kuriais atvejais nukrypdamo nuo savo pozicijos taikant laikinąją apsaugos priemonę arbitraže, o lyginamasis metodas pasitarnavo vertinant, kaip ir kokiomis aplinkybėmis tai įvykdavo.

Lingvistinis metodas buvo itin svarbus atskleidžiant sąvokų turinį bei išryškinant skirtingų sąvokų naudojimo poveikį efektyviam praktiniam įgyvendinimui. Ne vienas probleminis klausimas darbe vienaip ar kitaip siejosi su sąvokų tinkamu/netinkamu parinkimu ir iš to kylančiomis teisinėmis pasekmėmis. Kita vertus, didžiausias iššūkis šios temos terminologijoje, matyt, tas, kad nėra tinkamos ar netinkamos sąvokos savaime. Būtent nenuspėjamas ir dažnai nesistemiškas sąvokos interpretavimas daro ją neveiksminga, o tai buvo atskleista lingvistinio metodo pagalba.

Prieiga per internetą: <<https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/V03/905/15/PDF/V0390515.pdf?OpenElement>>.

Tyrimė, be kita ko, buvo bandoma apjungti skirtingas valstybių pozicijas nagrinėjama tema ir įvertinti tarptautinę arbitražo idėją atsietai nuo nacionalinių nuostatų. Dėl šios priežasties sisteminis metodas pasitarnavo ieškant bendrų vardiklių valstybių pritarimą turinčiuose tarptautiniuose šaltiniuose, identifikuojant sutaptis ir neatitikimus ryšium su nacionaliniu reguliavimu. Šio metodo svarba neabejotina tyrimė ieškant kompleksinių, „apjungiančių“ požiūrių į laikinųjų apsaugos priemonių taikymą arbitraže.

Istorinis metodas buvo naudingas tiriant arbitražo prigimtį bei buvusį ir esamą santykį tarp arbitražo ir valstybinių teismų. Be to, reikšminga analizė atlikta nagrinėjant laikinųjų apsaugos priemonių taikymo arbitraže teorinę ir praktinę evoliuciją nuo užuomazgų 19 amžiaus pabaigoje – 20 amžiaus pradžioje iki šių dienų. Istorinio metodo pagalba pavyko užčiuopti pradines laikinųjų apsaugos priemonių arbitraže iniciatyvas bei jų plėtojimo kryptis tarptautiniame ir nacionaliniame kontekste.

Teleologiniu metodu disertacijoje buvo siekiama atskleisti įstatymų, tarptautinių konvencijų bei arbitražo taisyklių kūrėjų tikslus ir išsiaiškinti, ar arbitražo teismams naudojantis suteikta diskrecija interpretuoti šiuos tikslus įgyvendinant laikinąsias apsaugos priemones arbitraže neiškreipiama pirminė idėja.

1. BENDROSIOS NUOSTATOS

Arbitražinio ginčo šalys kelia aukštus reikalavimus savo komercinių interesų užtikrinimui arbitražo procese. Ar arbitrai galės šiuos reikalavimus užtikrinti priklauso nuo to, ar bus leista išnaudoti laikinųjų apsaugos priemonių potencialą ir privalumus šiandieninėje teisinėje aplinkoje. Kad būtų atskleistos galimybės ir tokie privalumai, būtina išnagrinėti arbitrų naudojamų laikinųjų apsaugos priemonių bendrąsias charakteristikas. Visų pirma, arbitražinių laikinųjų apsaugos priemonių autonomija suteikia progą arbitrams ieškoti specifinių, būtent arbitražo procesui adaptuotų sprendinių taikant laikinąsias apsaugos priemones. Kai kuriais atvejais tai privalumas, kai kuriais – trūkumas, tačiau tokia laisvė yra fundamentali arbitražo ypatybė. Antra, arbitražinių laikinųjų apsaugos priemonių raida tarptautiniame ir nacionaliniame kontekste rodo, kaip lėtai ir ne visuomet nuosekliai buvo judama link tokios autonomijos bei komercinių subjektų pasitikėjimo arbitražo galimybėmis ugdymo. Nevienodas supratimas ir/ arba nenoras proarbitražiškai interpretuoti situacijas, kai buvo poreikis taikyti laikinąsias apsaugos priemones arbitražo procese, lėmė tai, jog tebeturime painų arbitrų kompetencijų interpretavimo mechanizmą. Pripažįstama, jog pasirašydamos po arbitražine išlyga šalys sutinka spręsti visus klausimus (ir laikinųjų apsaugos priemonių) arbitraže. Vis dėlto, vėliau pamėginant šią poziciją apjungti su aktualiomis *lex arbitri* nuostatomis šalis gali nusivilti, nes ne visuomet tai įmanoma ir palaikoma valstybės teisės bei teismų. Doktrinoje sutinkamas prieštaringų nuomonių daugetas dėl arbitrų kompetencijos ribų atspindi ir nenuoseklią praktinę plotmę. Kita vertus, laikinųjų apsaugos priemonių taikymo sąlygos bei principai, turėję sudėlioti konkretnę priemonių skyrimo algoritmą, kuomet jau pripažinta arbitrų kompetencija, tik iš dalies padengė arbitražinių laikinųjų apsaugos priemonių taikymo neaiškumus. Vienas iš išliekančių iššūkių arbitrams taikant laikinąsias apsaugos priemones yra tas, kad labai retai kada nacionaliniai teisės aktai ar

arbitražo taisyklės pateikia gaires kaip turi būti sprendžiamas klausimas dėl prašymo priėmimo ir priemonės skyrimo³⁸.

1.1. Arbitražinių laikinųjų apsaugos priemonių esmė ir autonomija

Laikinoji apsaugos priemonė yra instrumentas, kurį arbitražo teismas naudoja, norėdamas užtikrinti būsimo sprendimo įvykdymą. Šalis, prašanti taikyti laikinąją apsaugos priemonę, siekia apsidrausti nuo kitos šalies veikimo ar neveikimo, kuris sukeltų nepageidaujamus padarinius ir kliudytų arbitražo teismui įvykdyti teisingumą. Nors laikinosios apsaugos priemonės tikslas nėra ieškovo interesų įgyvendinimas ir ji negali būti naudojama patenkinti ieškovo reikalavimus iki bylos išnagrinėjimo iš esmės, ji reikalinga užtikrinti šių reikalavimų patenkinimą³⁹. Dažnas atvejis, jog viena iš šalių siekia pranašumo arbitražo procese, naudodamasi visomis įmanomomis procesinėmis galimybėmis: vilkinant procesą, sunaikinant bylai svarbius įrodymus, padarant turimas lėšas nepasiekiamomis teismo sprendimo vykdymui ir panašiai. Tokiu būdu šalis sustiprina savo taktinę poziciją procese ir apsidraudžia nuo galimai nepalankių sprendimų – tiek tarpinių, tiek galutinio. Tai ypač pavojingas reiškinys, kuomet arbitražo procesas trunka ilgesnį laiką

³⁸ Preamble of Applications for Interim Measures in International Arbitration Practice Guideline by Chartered Institute of Arbitrators, 2015 [interaktyvus. Žiūrėta 2016-04-18]. Prieiga per internetą:<<http://www.ciarb.org/docs/default-source/ciarbdocuments/guidance-and-ethics/practice-guidelines-protocols-and-rules/international-arbitration-guidelines-2015/2015applicationinterimmeasures.pdf?sfvrsn=26>>.

³⁹ Dėl šios priežasties vienas iš pagrindų atsisakyti taikyti laikinąją apsaugos priemonę yra atvejis, kuomet ja reikalaujama iš esmės to paties, kaip ir ieškiniu. Žr. pvz. *ICC Award No. 8113*, 11(1) (2000); Visgi, G. Born laikosi kitokios nuomonės šiuo klausimu ir pripažįsta, jog tam tikrais atvejais laikinąją apsaugos priemonę gali būti reikalaujama to paties, kaip ir ieškiniu. Žr. 1.4 skyrių 'Laikinių apsaugos priemonių taikymo sąlygos'.

ir paliekama proga vienu ar kitu momentu šaliai pasinaudoti šia “privilegija”. Kita vertus, šaliai, siekiančiai, kad būtų taikoma laikinoji apsaugos priemonė, tai ne visada yra gynybos instrumentas - laikinoji apsaugos priemonė gali būti naudojama siekiant “paspausti” ir pagąsdinti kitą šalį⁴⁰.

Pripažįstama, jog egzistuoja glaudus ryšys tarp veiksmingos asmens teisių apsaugos ir teismo proceso operatyvumo⁴¹. Visgi, akivaizdu, kad ne visada teismo procesas gali būti toks operatyvus, kokio tikisi ginčo šalys ir netgi patys arbitrai. Dėl šios priežasties arbitrai turi teisę skirti laikinąją apsaugos priemonę, siekdami apsaugoti proceso integralumą ir arbitražo teismo sprendimo vykdymą. Reikia pasakyti, kad šių priemonių taikymas yra itin svarbus kalbant apie tarptautinius ginčus, kuriuose ginčo šalys yra skirtingų valstybių atstovai. Tokiu atveju padidėja rizika, kad dokumentai ar lėšos bus perkelti ten, kur arbitražo teismo sprendimai neturės teisinės galios ir nebus vykdomi. Nors dar 1999 metų arbitražo leidiniuose vyravo nuomonė, kad valstybinis teismas turi monopolį ten, kur laikinosios apsaugos priemonės susijusios su sprendimo vykdymu, šiandieninis arbitražas vis dažniau mini sėkmingus arbitražo teismo sprendimo vykdymo atvejus be valstybinio teismo įsikišimo⁴². Visgi, svarstyтина, kas turima omenyje įvardijant laikinąsias apsaugos priemones, *susijusias su sprendimo vykdymu*. Viena vertus, visos laikinosios apsaugos priemonės bendriausia prasme yra skirtos užtikrinti arbitražo sprendimo įvykdymą. Kita vertus, nė viena iš šių priemonių savaime negali būti galutinio sprendimo dalis, o laikinąją apsaugos priemonę prašomas

⁴⁰ LEW, J. D. M. *Commentary on Interim <...>*, at 1.

⁴¹ STÜRNER, R.; KAWANO, M. *Comparative Studies on Enforcement and Provisional Measures. Problems of Transnational Civil Procedure*, Vol. IV, 2011, p. 183.

⁴² GAILLARD, E.; SAVAGE, J. *Fouchard, Gaillard, Goldman on International <...>*, p. 720.

apsaugoti interesas negali sutapti su interesu, dėl kurio sprendžiamas ginčas arbitraže⁴³.

Arbitražo teismo taikomų priemonių autonomija, t. y. nuostata, kad valstybės neturi teisės ginčyti taikomos priemonės, remdamosi nacionaline teise, vis dar sutinkama skeptiškai. Viena vertus, tai gali būti suprantama kaip valstybių noras “nacionalizuoti” arbitražo taikomą laikinąją apsaugos priemonę, vertinant, ar ji atitinka nacionalines nuostatas. Kita vertus, tai laikytina susiformavusia nuomone apie arbitražo sistemos, grįstos tik tarptautiniais principais ir *lex mercatoria*, nebuvimą⁴⁴. Arbitražinių laikinųjų apsaugos priemonių kaip “nevalstybinio” instrumento prigimtis yra pripažįstama modernioje teisės tradicijoje. Laikant, kad arbitražo procesas yra grįstas kitokiais principais nei valstybinis civilinis procesas, verčia pripažinti jame naudojamų priemonių specifinį pobūdį. Pavyzdžiui, L. M. Moses įvardija pagrindiniais tarptautinio komercinio arbitražo bruožais šalių susitarimą ir sutikimą, nevalstybinius sprendimų priėmėjus, privalomus ir neginčijamus sprendimus⁴⁵. Visų pirma, šalių susitarimas dėl arbitražo rodo, kad šalys ne tik norėjo išvengti ginčo sprendimo valstybiniame teisme, bet buvo linkusios atsisakyti bet kokių valstybinio teismo siūlomų priemonių ir naudotis arbitrų siūlomomis priemonėmis. Antra, nėra reikalavimo arbitrams būti teisės specialistais, todėl specifiniuose ginčiuose sprendimus kai kuriais atvejais priima asmenys, nors nepriklausomi, nešališki ir racionalūs, tačiau nesispecializuojantys teisės srityje. Dėl šios priežasties nėra tikėtina, kad arbitrai taikys tokios pačios formos ir turinio laikinąsias apsaugos priemones, kokias taiko valstybinis teismas. Juolab, kad tai nebūtų naudinga ir pačioms

⁴³ Dėl oponuojančių šiam teiginiui argumentų plačiau žr. 1.4 skyriuje “Laikiniųjų apsaugos priemonių taikymo sąlygos”.

⁴⁴ POUURET, J. F.; BESSON, S. Comparative Law <...>, p. 97-99.

⁴⁵ MOSES, M. L. The Principles and Practice of International Commercial Arbitration. Cambridge university press, 2012, 2nd ed., p. 2-3.

šalims, kurios paskyrė arbitrus būtent dėl jų žinių ir kvalifikacijos specifiniame ginče, o ne dėl gebėjimo taikyti teisinius instrumentus taip, kaip juos taiko kiti teisėjai bei arbitrai⁴⁶. Trečia, privaloma arbitražo teismo sprendimų prigimtis ir apeliacinio mechanizmo nebuvimas leidžia manyti, kad šalys siektų valstybinio teismo įsikišimo į procesą vienokiu ar kitokiu būdu tik esant tam tikram defektui procese ar sprendimo (nutarties) nevykdymo atveju.

Visgi, kai kurie iš šių argumentų su laiku prarado savo pirminį svarumą. Arbitrų siūlomos priemonės ir jų taikymo specifika kai kurias aspektais priartėjo prie valstybinio teismo taikomų priemonių. Taip pat įvairių nuomonių sutinkama kalbant apie arbitrą kaip specializuotą ginčo sprendėją. Istorinėje perspektyvoje, tuo laiku, kai komercinis arbitražas iš tikrųjų buvo panašia ar susijusia veikla užsiimančių verslo subjektų ginčo sprendimo būdas, arbitrais taip pat buvo parenkami asmenys, nusimanantys toje srityje, iš kurios kilo ginčas⁴⁷. Kita vertus, šiandieniniai ginčai arbitraže yra tokio plataus spektro, kad arbitrai paprastai yra teisės praktikai arba mokslo atstovai, turintys plačią “bendrąją” kompetenciją spręsti ginčą ir atliekantys itin panašų vaidmenį į valstybinio teismo teisėjo. Be to, pastebimas arbitro ir teisėjo bendradarbiavimas, kuomet valstybinis teismas vis dar dažnai asistuoja arbitrams taikant laikinąsias apsaugos priemones ir/arba šaliai atsisakant jas vykdyti.

⁴⁶ Pavyzdžiui, Amerikos arbitražo asociacijos Arbitrų etikos kodekso komerciniuose ginčiuose preambulėje nurodyta, kad dažnai arbitras tikslingai pasirenkamas iš tos pačios prekybos ar gamybos (atšakos) kaip šalys, kad turėtų specifinių žinių sprendžiant ginčą. Žr. *Code of Ethics for Arbitrators in Commercial Disputes by American Arbitration Association*, 2004, preambulė [interaktyvus. Žiūrėta 2016-11-05].
Prieiga per internetą:
<https://www.adr.org/sites/default/files/document_repository/Commercial_Code_of_Ethics_for_Arbitrators_2010_10_14.pdf>.

⁴⁷ JEMIELNIAK, J. Legal Interpretation <...>, p. 98-99.

Apibendrinant, riba ir esminiai skirtumai tarp arbitro ir teisėjo taikomų instrumentų dažnai nebėra tokie ryškūs kaip anksčiau, tačiau tai visiškai nesuponuoja valstybės ar valstybinio teismo įtakos arbitražo procedūrai ir laikinųjų apsaugos priemonių taikymui didėjimo. Tai negali ir neturi būti suprantama kaip leidimas valstybiniam teismui spręsti dėl arbitražo klausimų, o tik kaip arbitražo proceso natūrali evoliucija.

1.2 Arbitražinių laikinųjų apsaugos priemonių prigimtis ir raida

Laikinosios apsaugos priemonės, kaip instrumentas arbitražinio teismo sprendimo įvykdymui užtikrinti, ne visuomet apėmė tokią plačią proceso šalių teisių apsaugą, kokia egzistuoja šiandien. Nors efektyvi asmens teisių apsauga įtvirtinta daugelio valstybių konstitucijose, tarptautinėse konvencijose bei dvišalėse sutartyse, apie galimas sąsajas tarp veiksmingos asmens teisių apsaugos ir arbitražo proceso efektyvumo nebuvo plačiai diskutuojama⁴⁸. „Efektyvus“ tarptautinių žodžių žodyne apibrėžiamas kaip „veiksmingas, duodantis reikiamus arba geriausius rezultatus“⁴⁹. Atsižvelgiant į tai, arbitražo procesas bus efektyvus, jei a) byloje bus priimtas objektyvus ir teisingas sprendimas, b) šis sprendimas bus realiai įvykdomas, c) sprendimas bus įvykdytas gera valia arba priverstinai. Savo ruožtu pagal minėtą apibrėžimą laikinosios apsaugos priemonės bus efektyvios, jei bus pasiektas tikslas apginti šalies interesą. Atkreiptinas dėmesys, kad anglų kalboje egzistuoja du terminai - *effectiveness* ir *efficiency* – kuriuos grubiai į lietuvių kalbą galime išversti kaip „efektyvumas“. Vis dėlto, pirmasis terminas yra apibrėžiamas kaip tikslo pasiekimas, o antrasis – kaip tikslo pasiekimas optimaliu,

⁴⁸ Pavyzdžiui, Europos žmogaus teisių konvencijos preambulė įtvirtina visuotinę ir veiksmingą konvencijoje įtvirtintų teisių pripažinimo garantiją. Europos žmogaus teisių konvencija, 1950, preambulė [interaktyvus. Žiūrėta 2017-09-16]. Prieiga per internetą: <http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ENG.pdf>.

⁴⁹ KINDERYS, A. (ats. red.). *Tarptautinių žodžių žodynas. Ketvirtas leidimas*. Vilnius: Alma littera, 2005, p. 188.

ekonomiškausiu ir racionaliausiu būdu⁵⁰. Autorės nuomone, laikinųjų apsaugos priemonių efektyvumui apibūdinti šiame darbe aktualus yra antrasis terminas. Laikinosios apsaugos priemonės bus efektyvios, kuomet bus pasiektas tikslas apsaugoti šalies teises arbitražo procese ir tai bus padaryta ekonomiškai, proporcingu būdu, „nenukriaudžiant“ kitos šalies ir be reikalo neapsunkinant jos padėties. Viena iš laikinųjų apsaugos priemonių taikymo sąlygų yra proporcingumas, kuri įpareigoja arbitrus išlaikyti šalių interesų pusiausvyrą ir netaikyti priemonės akiai siekiant tikslo saugoti tik prašančios taikyti priemonę šalies teises.

Laikinosios apsaugos priemonės jau pačioje pradžioje buvo siejamos su *status quo* išsaugojimu proceso metu ir, reikia pripažinti, kad šio instituto paskirtis bendriausia prasme nepakito iki šiol⁵¹. Visgi, akivaizdu, jog ženkliai evoliucionavo instrumentai, kuriais *status quo* gali būti išsaugotas ir užtikrintas arbitražo teismo sprendimo įvykdymas⁵². Be to, buvo išplėstas laikinųjų apsaugos priemonių grupavimas, apimantis ne vien priemones, skirtas *status quo* išsaugojimui, bet taip pat priemones, skirtas neapsunkinti ir nevilkinti bylos nagrinėjimo, priemones, uždraudžiančias tam tikrus šalies

⁵⁰ Lyginamasis anglų kalbos žodynas [interaktyvus. Žiūrėta 2018-08-10]. Prieiga per internetą: <https://www.diffen.com/difference/Effectiveness_vs_Efficiency>.

⁵¹ OELLERS- FRAHM, K. Expanding the Competence to Issue Provisional Measures – Strengthening the International Judicial Function. German Law Journal, 2011, Vol. 12, No. 05, p. 1280 [interaktyvus. Žiūrėta 2017-05-10]. Prieiga per internetą: <https://static1.squarespace.com/static/56330ad3e4b0733dcc0c8495/t/56b70e8dcf80a12820a59309/1454837389937/GLJ_Vol_12_No_05_OellersG%C3%87%C3%89Frahm2.pdf>.

⁵² *Status quo* šiuo atveju siejamas su dvejopa faktinės padėties apsaugos forma: pirma, apsaugoti šalies, prašančios taikyti laikinąją apsaugą, teises nuo tokio padėties pasikeitimo, kuris nebegalės būti atitaisytas priėmus galutinį sprendimą byloje; antra, sureguliuoti santykius ir išlaikyti pradinį balansą tarp šalių arbitražo proceso metu. Žr. BLESSING, M. Introduction to Arbitration <...>, p. 279.

veiksmus bei dalyvavimą sandoriuose, priemonės, įpareigojančias saugoti su arbitražiniu nagrinėjimu susijusį turtą, pateikti piniginį užstatą, banko ar draudimo garantiją ir kt. Netgi arbitrų taikomas draudimas paraleliai bylinėtis (angl. *Anti-suit Injunction*) jau gali būti priskiriamas prie laikinųjų apsaugos priemonių⁵³.

Manytina, kad šios priemonės arbitraže yra natūraliai išsivystęs instrumentas, ginčo šalims siekiant apsaugoti komercinius interesus. A. Yesilirmak teigimu, laikinosios apsaugos priemonės arbitraže atsirado kaip atsakas į augančius komercinius poreikius ir būtinybę apginti savo teises⁵⁴. Kita vertus, dar iki arbitražo kaip komercinių ginčų forumo iškilimo laikinosios apsaugos priemonės arbitraže egzistavo tarpvalstybiniuose ginčiuose⁵⁵.

Pirmieji pasiūlymai dėl laikinųjų apsaugos priemonių tarptautinio arbitražo kontekste buvo Tarptautinio teisės instituto (pranc. *Institut de Droit International*) pastangomis parengtas arbitražo procedūros kodifikacijos projektas, kurio vėlesniame svarstymo etape pasiūlyta įtraukti nuostatą, kad arbitražo teismas gali teikti negalutinius ir paruošiamuosius sprendimus (angl. *Interlocutory or Preparatory Judgements*)⁵⁶. Visgi, tik priimtų taisyklių

⁵³ Toks priskyrimas yra sąlyginis ir nėra vieningos pozicijos dėl to, ar draudimo paraleliai bylinėtis prigimtis yra kildinama iš arbitražo teismo jurisdikcijos ir kompetencijos-kompetencijos doktrinos, ar iš arbitražo teismo teisės taikyti laikinąsias apsaugos priemones. Plačiau žr. BLIUVAITĖ, M. Arbitražo teismo taikomo <...>, p. 103-106.

⁵⁴ YESILIRMAK, A. *Provisional Measures in International Commercial Arbitration*. Kluwer Law International, 2005, p. 22.

⁵⁵ MÉRIGNAC, A. *Traité théorique et pratique de l'arbitrage international*. 1895, 275.

⁵⁶ ROSENNE, S. *Provisional Measures in International Law: The International Court of Justice and the International Tribunal for the Law of the Sea*, 2005, 12 *et seq.*; *Project de règlement pour la procédure arbitrale internationale*, AIDI 1 (1975), 126 *et seq.* Čia ir toliau taip pat žiūrėti MILES, C. A. *The Origins of the Law of Provisional*

komentare A. Mérignac interpretavo šią nuostatą kaip suteikiančią arbitražo teismui teisę skirti laikinas apsaugos priemones, „*tokias kaip ginčijamos teritorijos, laivų sulaikymas ar krovinių konfiskavimas, dėl kurių kyla sunkumai*“⁵⁷. Kitų autorių nuomone, laikinųjų apsaugos priemonių taikymo ištakos tarptautiniame kontekste – XX a. pradžia, kuomet 1907 m. Centrinės Amerikos Teisingumo Teismo steigimo konvencijos 18 straipsnyje buvo įtvirtintas *status quo* išsaugojimas kol vyksta ginčas⁵⁸. Ši nuostata vėliau buvo išplėtotą Brajeno sutartyse⁵⁹. Taigi, laikinųjų apsaugos priemonių „pradžią“

Measures before International Courts and Tribunals. 2013 [interaktyvus. Žiūrėta 2016-01-10]. Prieiga per internetą: <http://www.zaoerv.de/73_2013/73_2013_4_a_615_672.pdf>.

⁵⁷ MÉRIGNAC, A. *Traité théorique* <...>, 275.

⁵⁸ Convention for the Establishment of a Central American Court of Justice, art. 18. 1907 [interaktyvus. Žiūrėta 2018-08-10]. Prieiga per internetą: <<https://www.dipublico.org/100532/convention-for-the-establishment-of-a-central-american-court-of-justice-1907/>>. T. p. OELLERS- FRAHM, K. Expanding the Competence <...>, p. 1280.

⁵⁹ 1913 m. buvo pasirašyta pirmoji iš Bryan'o sutarčių (angl. *Bryan's Treaties*) tarp Jungtinių Valstijų ir Salvadoro Respublikos dėl Tarptautinės komisijos įsteigimo ir tarpvalstybinių ginčų sprendimo. Sutartyje numatoma, kad „*ginčo šalys tol, kol nagrinėjamas ginčas, pasižada neskelbti karo ir nepradėti karinių veiksmų.*“ Be to, įtvirtinama, jog „*vykstant bylos nagrinėjimui šalys susitaria nedidinti karinių ir karinių jūrų programų, nebent kyla pavojus dėl trečiųjų asmenų veiksmų; tokiu atveju ginčo šalis informuoja kitą šalį apie poreikį nesilaikyti šios nuostatos, kad kita šalis irgi būtų atleista nuo įpareigojimo išlaikyti karinį ir karinį jūrų status quo.*“ Taigi sutartis tarp Jungtinių Valstijų ir Salvadoro įtvirtino „savanoriškas“ laikinas apsaugos priemones, kuomet ginčo šalių solidarumas ir bendradarbiavimas minėtus sutarties straipsnius daro turinčiais teisinę galią. Žr. YESILIRMAK, A. Provisional Measures in International Commercial Arbitration. Doctoral dissertation, 2003, p. 52-60; t. p. Editorial Comment of The Bryan Peace Treaties. The American Journal of International Law. Vol. 7, No. 4 (Oct., 1913), p. 824-825 [interaktyvus. Žiūrėta 2016-

vertinama skirtingai, tačiau bendras minėtų atsiradimo prielaidų požymis yra XIX-XX amžiaus sandūroje susiklostę santykiai tarp valstybių ir siekis apsaugoti ginčo šalis tarptautinių nesutarimų akivaizdoje.

Per ilgą laiką arbitražinės laikinosios apsaugos priemonės įgavo vis daugiau komercinio atspalvio ir išpopuliarėjo kaip komercinių ginčų sprendime pasitelkiama priemonė, tačiau iki pat XX a. pabaigos nebuvo itin aktyviai ir dažnai naudojamos. Tai, kad arbitražinių laikinųjų apsaugos priemonių naudojimas ilgą laiką buvo pasyvus ir nepopuliarus, didele dalimi lėmė valstybinių teismų pasipriešinimas. Natūraliai, valstybiniai teismai laikė arbitražo teismus konkurentais toje pačioje ginčų sprendimo “rinkoje” ir išreiškė didelį nepasitenkinimą bei nepasitikėjimą arbitražu. Toks požiūris, be abejo, darė įtaką ir arbitražo taisyklių kūrėjams, kurie vengdavo į taisykles įtraukti arbitrų teisę skirti laikinąsias apsaugos priemones⁶⁰. Atkreiptinas dėmesys, kad toks nepasitikėjimas sietinas konkrečiai su arbitražinių laikinųjų apsaugos priemonių institutu bei ribotumu pritaikyti priemonę lyginant su valstybiniais teismais. Pats arbitražas suklestėjo jau XX a. viduryje, kuomet 1958 m. buvo pasirašyta Niujorko konvencija dėl užsienio arbitražų sprendimų pripažinimo ir vykdymo (toliau – **Niujorko konvencija**), o arbitražinių laikinųjų apsaugos priemonių taikymas išpopuliarėjo kiek vėliau⁶¹.

Visgi, pasitikėjimas arbitrų galimybėmis skirti laikinąsias apsaugos priemones su laiku didėjo, o valstybiniais teismams palaipsniui parodant

02-12]. Prieiga per internetą: http://www.jstor.org/stable/2187334?seq=1#page_scan_tab_contents.

⁶⁰ YESILIRMAK, A. *Provisional Measures in International Commercial Arbitration*. Doctoral dissertation, 2003, p. 44.

⁶¹ Niujorko konvencija dėl užsienio arbitražų sprendimų pripažinimo ir vykdymo. 1958 [interaktyvus. Žiūrėta 2018-07-02]. Prieiga per internetą: <https://www.e-tar.lt/portal/legalAct.html?documentId=TAR.883784C7E407>.

palaikymą arbitražo institucijos inicijavo pakeitimus arbitražo taisyklėse, kurie suteikė arbitrams vis daugiau garantijų savarankiškai veikti skiriant laikinąsias apsaugos priemones⁶². Be to, globalizacija, ilgesnės bei sudėtingesnės arbitražo procedūros lėmė padidėjusį laikinųjų apsaugos priemonių arbitraže populiarumą⁶³. Pavyzdžiui, 1988 metų ICC arbitražo taisyklėse dar nebuvo tiesiogiai įtvirtinta arbitrų teisė taikyti laikinąsias

⁶² Article 11 of the French Arbitration Association Arbitration Rules. French Arbitration Association Arbitration Rules, 2017 [interaktyvus. Žiūrėta 2018-01-19]. Prieiga per internetą: <http://www.afa-arbitrage.com/afa/uploads/2017/04/AFA_reglements_arbitrage_mediation_2017.pdf>; Rule 23 of the Geneva Chamber of Commerce and Industry Arbitration Rules 1992; Article 20 of the German Arbitration Institution DIS Arbitration Rules. German Arbitration Institution DIS Arbitration Rules, 1998 [interaktyvus. Žiūrėta 2018-01-18]. Prieiga per internetą: <<http://www.disarb.org/en/16/rules/dis-arbitration-rules-98-id10>>; Article 25 of the LCIA Arbitration Rules 1998 [interaktyvus. Žiūrėta 2018-01-19]. Prieiga per internetą: <http://www.lcia.org/dispute_resolution_services/lcia_arbitration_rules.aspx>; Article 38 of the Netherlands Arbitration Institution Arbitration Rules 1993; Article 26 of the UNCITRAL Arbitration Rules. 2010 [interaktyvus. Žiūrėta 2016-04-18]. Prieiga per internetą: <<https://www.uncitral.org/pdf/english/texts/arbitration/arb-rules-revised/arb-rules-revised-2010-e.pdf>>; Article 48 of the WIPO Arbitration Rules WIPO Arbitration Rules, 2014 [interaktyvus. Žiūrėta 2016-10-14]. Prieiga per internetą: <<http://www.wipo.int/amc/en/arbitration/rules/>>; Article 28 of the Zurich Chamber of Commerce International Arbitration Rules. Zurich Chamber of Commerce International Arbitration Rules, 1989 [interaktyvus. Žiūrėta 2018-01-19]. Prieiga per internetą: <<http://www.intracen.org/International-Arbitration-Rules-of-Zurich-Chamber-of-Commerce-1989/>>. T. p. žr. LEW, J. D. M. *Commentary on Interim* <...>.

⁶³ YESILIRMAK, A. *Provisional Measures in International Commercial Arbitration*. Kluwer Law International, 2005, p. 14-15.

apsaugos priemonės⁶⁴. 1998 metų ir vėlesnėse ICC arbitražo taisyklėse arbitrams tiesiogiai suteikiama teisė taikyti laikinąsias apsaugos priemones, o 2012 metais jau įtvirtintas ir laikinojo arbitro institutas taikant laikinąsias apsaugos priemones iki arbitražinio teismo suformavimo⁶⁵.

Ieškant laikinųjų apsaugos priemonių taikymo tendencijų tarptautiniame komerciniame arbitraže, tenka konstatuoti, kad arbitražo bylų didėjantis skaičius ir dažniau pasitaikantis laikinųjų apsaugos priemonių skyrimas kol kas nesuformavo precedento. Tai reiškia, kad prognozuojamų sprendinių dėl laikinųjų apsaugos priemonių iš esmės galime tikėtis nebent atskiroje jurisdikcijoje ryšium su jos taikytinos teisės reikalavimais (t. y. galime preziumuoti, kad Italijoje arbitrai laikinosios apsaugos priemonės neskirs, tačiau negalime būti tikri, ar ir kokią priemonę skirs, pavyzdžiui, ICC arbitražo teismas tam tikroje byloje)⁶⁶. Nors esamą prieinamą arbitražo praktiką, susijusią su laikinųjų apsaugos priemonių skyrimu, galima

⁶⁴ Taisyklių 8 (5) punktas numatė, kad „iki arbitražo teismo suformavimo ir ypatingomis aplinkybėmis po to, šalys gali kreiptis į kompetentingą valstybinį teismą su prašymu dėl laikinųjų apsaugos priemonių“. Rules of Conciliation and Arbitration of International Chamber of Commerce, 1988 [interaktyvus. Žiūrėta 2016-10-25]. Prieiga per internetą: <<http://www.jus.uio.no/lm/icc.conciliation.arbitration.rules.1988/portrait.a4.pdf>>.

⁶⁵ Rules of Arbitration of International Chamber of Commerce, 1998, art. 23 (1). [interaktyvus. Žiūrėta 2015-03-14]. Prieiga per internetą: <<http://www.jus.uio.no/lm/icc.arbitration.rules.1998/doc.html#146>>; Rules of Arbitration of International Chamber of Commerce, art. 28 (1), 29. 2017 [interaktyvus. Žiūrėta 2018-01-14]. Prieiga per internetą: <<https://iccwbo.org/dispute-resolution-services/arbitration/rules-of-arbitration/>>.

⁶⁶ Italijos civilinio proceso kodekso 818 str., 2006 [interaktyvus. Žiūrėta 2016-10-16]. Prieiga per internetą: <<http://www.arbitrations.ru/userfiles/file/Law/Arbitration%20acts/Italian%20Code%20of%20Civil%20Procedure.pdf>>.

analizuoti, siekiant išsiaiškinti, kaip ir kokiomis aplinkybėmis arbitrai šias priemones taikė, tačiau, kaip dar 2000 metais pastebėjo J. D. M. Lew, stiprių tendencijų ir juo labiau precedento įžvelgti nebuvo įmanoma⁶⁷. Diskutuotina, ar nuo to laiko įvyko didelių pokyčių, turint omenyje, kad vis didėjanti arbitražo ginčų įvairovė ir teisinio reguliavimo kaita atnešė naujovių, tačiau daugelio arbitražo sprendimų slaptumas užkirto kelią išsamiai analizei. Visgi, šios priežastys, autorės nuomone, savaime nekliudo tirti tam tikrų panašumų ir galimų analogijų pasiekiamoje arbitražo praktikoje⁶⁸. Be to, arbitrų skaičius, arbitražo vieta ir administruojančios institucijos neturėtų sudaryti kliūčių arbitražo bylų lyginimui teisiniu požiūriu.

1.3 Arbitražo teismo teisė skirti laikinąją apsaugos priemonę

A. Yesilirmak nurodo, kad arbitražas yra natūralus forumas laikinosioms apsaugos priemonėms⁶⁹. Jis tokį “natūralų forumą” sieja su arbitražiniu susitarimu ir arbitražo taisyklėmis, o jų nesant – su numanomomis arbitražo teismo galiomis skirti laikinąją apsaugos priemonę arba nacionalinės teisės nuostatomis, numatančiomis arbitražines laikinasias apsaugos priemones.

⁶⁷ LEW, J. D. M. *Commentary on Interim and Conservatory Measures in ICC Arbitration Cases*. ICC International Court of Arbitration Bulletin, 2000, Vol. 11, No. 1, at 3. Visgi, J. D. M. Lew straipsnyje nagrinėja tik 23 ICC bylas 1991-1999 metų laikotarpiu, kuriose buvo taikytos laikinosios apsaugos priemonės, todėl pats autorius pripažįsta, kad prognozės ir analizė šiuo atveju labai apribota. Palyginimui 2012-2015 m. vien dėl laikinojo arbitro ICC buvo išnagrinėti 24 atvejai [interaktyvus. Žiūrėta 2016-10-16]. Prieiga per internetą: <<http://www.iccwbo.org/Products-and-Services/Arbitration-and-ADR/Arbitration/Introduction-to-ICC-Arbitration/Statistics/>>.

⁶⁸ Priešingai, J. D. M. Lew tai įvardija kaip priežastį, dėl kurios negalima atlikti išsamos arbitražo praktikos lyginamosios analizės.

⁶⁹ YESILIRMAK, A. *Provisional Measures in International Commercial Arbitration*. Kluwer Law International, 2005, p. 49-58.

Taip pat pripažįstama, kad žvelgiant iš informatyvumo ir ekspertinio vertinimo perspektyvų, arbitražo teismas gali geriausiai nuspręsti dėl laikinųjų apsaugos priemonių tinkamumo ir būtinumo kiekvienu atveju nagrinėjant ginčą arbitraže⁷⁰. Visų pirma, arbitražo teismas yra susipažinęs su bylos medžiaga ir įsigilinęs į ginčo esmę. Net ir tuo atveju, kai laikinųjų apsaugos priemonių prašoma ankstyvoje bylinėjimosi stadijoje, didelė tikimybė, kad arbitrai jau yra pradėję analizuoti esamą situaciją. Antra, nagrinėti visus su ginču susijusius klausimus arbitraže yra naudinga proceso ekonomiškumo sumetimais. Trečia, šalys, sudarydamos arbitražinį susitarimą, iš esmės patvirtina, jog mano, kad arbitrai bus geriausi ekspertai visuose iš susitarimo kylančiuose ginčiuose. Juolab, kad asmenys, paskirti arbitrais, į šią poziciją buvo nominuoti šalių, todėl šalys yra užtikrintos dėl jų gebėjimų ir specializacijos spręsti atitinkamos srities klausimus⁷¹.

Prieš taikydamos laikinąsias apsaugos priemones, arbitražo teismas turi atsakyti į du klausimus: pirma, ar jis yra kompetentingas skirti laikinąsias apsaugos priemones; antra, ar jis šia kompetencija turėtų pasinaudoti⁷². Išimtinė arbitražo teismo jurisdikcija skirti laikinąsias apsaugos priemones kildinama iš arbitražo šalių išreikštos valios, kad tai atliktų arbitrai, o ne valstybinis teismas. Be to, arbitražo teismo teisė pakeisti valstybinio teismo

⁷⁰ BINDER, P. *International Commercial Arbitration in UNCITRAL Model Law Jurisdictions. An International Comparison of the UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration*. 2000, Sweet&Maxwell, 1st Edition, p. 121.

⁷¹ J. Karton nuomone, bręstantis tarptautinio komercinio arbitražo mechanizmas sudaro sąlygas arbitrams perimti bendras tarptautines nuostatas ir kompetencijas, kurios pamažu eliminuoja profesinius skirtumus arbitrų tarpe. KARTON, J. *The Culture of International Arbitration and the Evolution of Contract Law*. Oxford University Press, 2013, p. 19-20. Dėl šios priežasties padidėja tikimybė, jog esant daugiau nei vienam arbitrai klausimas dėl laikinųjų apsaugos priemonių bus sprendžiamas vadovaujantis transnacionaliniais principais ir komercine praktika.

⁷² WADE, S.; CLIFFORD, P.; CLANCHY, J. *A Commentary <...>*, p. 279.

pritaikytą laikinąją apsaugos priemonę siejama su arbitrų teise priimti galutinį sprendimą⁷³. Kitaip tariant, arbitražo teismas yra prioritetinis subjektas priimti tarpinius sprendimus, kadangi būtent jis turės priimti galutinį sprendimą ginče tarp šalių. Kreipimasis į arbitražo teismą dėl laikinųjų apsaugos priemonių laikomas tinkamu ir natūraliu šalių veiksmu. Jei arbitražo teismas yra suformuotas ir pasirengęs atlikti savo funkciją, jis yra pirmasis ir prioritetinis pasirinkimas⁷⁴.

1.3.1 Arbitražinis susitarimas

Arbitražinis susitarimas gali būti laikomas įpareigojančiu arbitražo teismą be jokių išlygų arba, išimtinu atveju, su minimaliais apribojimais⁷⁵. Kitaip tariant, arbitražinis susitarimas laikomas pirminiu arbitrų teisių ir pareigų šaltiniu⁷⁶. Teisė taikyti laikinąsias apsaugos priemones, visų pirma, kildinama iš arbitražo teismo įsipareigojimo saugoti sutartines teises ir prievoles, esančias arbitražiniame susitarime. Šalys, sudarydamos arbitražinį susitarimą, suteikia teisę arbitražo teismui nagrinėti iš sutarties kylančius ginčus ir siekia, kad pats arbitražo teismas tokią jam suteiktą teisę gintų. Be to, arbitražo teismas yra griežtai saistomas arbitražinio susitarimo, kuris išimtinai apibrėžia arbitražo teismo jurisdikciją. Taigi arbitražo teismas yra įpareigojamas

⁷³ GAILLARD, E.; SAVAGE, J. *Fouchard, Gaillard, Goldman on International <...>*, p. 723.

⁷⁴ JOSEPH QC, D. *Jurisdiction and Arbitration <...>*, p. 439.

⁷⁵ NWOYE, I. S. *Applicable Laws <...>*, p. 9-10.

⁷⁶ Kalbant apie atvejus, kuomet arbitražinis susitarimas gali būti neefektyvus, J. J. Fawcett nurodo, kad egzistuoja labai menka tikimybė, jog sudarytas arbitražinis susitarimas vėliau gali pasirodyti neveiksmingas. Pavyzdžiui, Nyderlanduose ir Suomijoje pagrindas laikyti arbitražinę išlygą neefektyvia yra šalių nelygybė. Žr. FAWCETT, J. J. *Declining Jurisdiction in Private International Law. Reports to the XIVth Congress of the International Academy of Comparative Law. Oxford monographs in Private International Law. 1995*, p. 62.

apsiriboti arbitražinio susitarimo dalyku, skirtingai nei valstybinis teismas⁷⁷. Arbitrų kompetencija skirti laikinasias apsaugos priemones gali būti tiesiogiai įtvirtinta arbitražiniame susitarime. Visgi, tai gana retas atvejis, kadangi šalys, sudarydamos arbitražinį susitarimą, paprastai nurodo taikytinas arbitražo taisykles ir laikoma, jog arbitražo taisyklės yra laikinųjų apsaugos priemonių taikymo pagrindas⁷⁸. Kitaip tariant, nėra tikslinga atkartoti arbitražo taisyklių nuostatas pačiame arbitražiniame susitarime. Jei šalys vis tik įtvirtina arbitražiniame susitarime arbitrų teisę skirti laikinasias apsaugos priemones, arbitrai tokį susitarimą palaiko⁷⁹.

Arbitražinis susitarimas turi viršenybę prieš arbitražo taisykles, nes dauguma iš šių taisyklių numato arbitražinių laikinųjų apsaugos priemonių taikymą „jei šalys nesusitarė kitaip“⁸⁰. Vadinasi, šalys gali arbitražiniu susitarimu eliminuoti laikinasias apsaugos priemones iš arbitrų veikimo apimties, tačiau tai turi būti aiškiai išreikšta arbitražinėje išlygoje. Visgi, „nutylėjimas“ dėl arbitrų teisės taikyti laikinasias apsaugos priemones nei pačiame arbitražiniame susitarime, nei arbitražo taisyklėse, nurodytose arbitražiniame susitarime, neturi būti interpretuojamas kaip eliminuojantis tokią arbitrų teisę⁸¹. Diskutuotina, kuria prezumpcija reikėtų vadovautis, nesant aiškiai išreikštos šalių valios, kad arbitrai taikytų laikinasias apsaugos priemones - kad arbitrams tokia teisė suteikta, ar kad tokia teisė paneigta. G. Born nuomone, reikėtų nagrinėti, kokie šalių lūkesčiai neišreiškus to tiesiogiai, taip pat kuriuo atveju būtų užtikrintas teisingas ir efektyvus

⁷⁷ BINDER, P. *International Commercial Arbitration* <...>, p. 116.

⁷⁸ YESILIRMAK, A. *Provisional Measures in International Commercial Arbitration*. Kluwer Law International, 2005, p. 54.

⁷⁹ ICC interim award (1995) in case 7692. Taip pat Lew, J. D. M. *Commentary on Interim* <...>, at 14.

⁸⁰ Pavyzdžiui, ICC arbitražo taisyklių 28 str. 1 d.

⁸¹ BORN, G. B. *International Commercial Arbitration* <...>, p. 1974.

arbitražo procesas⁸². Bendra tendencija, kad arbitrų teisė taikyti laikinąsias apsaugos priemones nesant susitarimo šiuo klausimu jau pripažįstama, nors, pavyzdžiui, Šveicarijos teisėje tokios pozicijos laikomasi tik nuo 2011 m.⁸³. Autorės nuomone, yra rizikinga eliminuoti arbitrų teisę taikyti laikinąsias apsaugos priemones, jei tokia teisė jiems tiesiogiai nesuteikta arbitražiniu susitarimu. Manytina, kad šalys susitarimo sudarymo momentu paprastai nėra tiek smulkmeniškios, kad apsvarstyti šį klausimą, tačiau vėliau kilus grėsmei neturės galimybės apsaugoti savo interesų be valstybinio teismo įsikišimo.

1.3.2 Arbitražo taisyklės

Daugelis tarptautinių arbitražo taisyklių pripažįsta arbitrų teisę skirti laikinąsias apsaugos priemones. UNCITRAL arbitražo taisyklės įtvirtina, jog arbitražo teismas šalių prašymu gali taikyti laikinąsias apsaugos priemones, ir pateikia nebaigtinį sąrašą priemonių, kurios gali būti taikomos.⁸⁴ Atitinkamai ir UNCITRAL pavyzdinis įstatymas numato tokią arbitrų teisę.⁸⁵ Be to, arbitrų kompetencija taikyti laikinąsias apsaugos priemones įtraukta į ICC, Londono tarptautinio arbitražo teismo (toliau – **LCIA**), Stokholmo prekybos rūmų (toliau – **SCC**), Singapūro tarptautinio arbitražo centro (toliau – **SIAC**), Honkongo tarptautinio arbitražo centro (toliau – **HKIAIC**), Šveicarijos prekybos arbitražo instituto, Amerikos arbitražo asociacijos tarptautinio ginčų sprendimo centro (toliau – **ICDR**), Meksikos prekybos rūmų (toliau –

⁸² BORN, G. B. *International Arbitration* <...>, p. 825.

⁸³ Swiss Federal Private International Law Act, art. 183 (1). 1989 [interaktyvus. Žiūrėta 2016 m. liepos 29 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.swissarbitration.org/files/34/Swiss%20International%20Arbitration%20Law/IPRG_english.pdf>. Iki 2011 m. Šveicarijoje galiojęs įstatymas (*Concordat*) draudė arbitrams taikyti laikinąsias apsaugos priemones (art. 26 (1)). Žr. KAUFMANN-KOHLER, G.; RIGOZZI, A. *International Arbitration* <...>, p. 332.

⁸⁴ Art. 26 (2) of UNCITRAL rules.

⁸⁵ Art. 17 (2) of UNCITRAL Model Law.

CANACO), Australijos tarptautinio komercinio arbitražo centro (toliau – **ACICA**), Dubajaus tarptautinio arbitražo centro (toliau – **DIAC**), Dubajaus tarptautinio finansų centro (toliau – **DIFC-LCIA**), JAMS ir kitas taisykles⁸⁶.

⁸⁶ ICC Rules, art. 28.; UNCITRAL rules, art. 26; LCIA Rules. art. 25 LCIA Arbitration Rules, 2014 [interaktyvus. Žiūrėta 2014 m. gruodžio 2 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.lcia.org/Dispute_Resolution_Services/lcia-arbitration-rules-2014.aspx>; SCC Rules, art. 37. Arbitration Rules of Arbitration Institute of the Stockholm Chamber of Commerce, 2017 [interaktyvus. Žiūrėta 2017 m. kovo 2 d.]. Prieiga per internetą: <http://sccinstitute.com/media/169838/arbitration_rules_eng_17_web.pdf>; SIAC Rules, art. 12-(1). SIAC Arbitration Rules, 2016 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.siac.org.sg/our-rules/rules/siac-rules-2016>>; HKIAC Administered Arbitration Rules, art. 23. 2013 [interaktyvus. Žiūrėta 2016 m. liepos 29 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.hkiac.org/arbitration/rules-practice-notes/administered-arbitration-rules>>; Swiss Rules, art. 26 Swiss Chambers' Arbitration Institution Rules of International Arbitration, 2012 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.swissarbitration.org/files/33/Swiss-Rules/SRIA_EN_2017.pdf>; ICDR Rules, art.24. ICDR International Dispute Resolution Procedures, 2014 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.icdr.org/sites/default/files/document_repository/International_Dispute_Resolution_Procedures_English.pdf>; CANACO Rules, art. 31. CANACO Arbitration Rules, 2008 [interaktyvus. Žiūrėta 2018-01-18]. Prieiga per internetą: <<http://www.imarbitraje.org.mx/reglamentos/Reglamento%20de%20Arbitraje%20de%20la%20CANACO%20ABC.pdf>>; ACICA Arbitration rules, art. 28. ACICA Arbitration rules (2016) [interaktyvus. Žiūrėta 2018 m. vasario 1 d.]. Prieiga per internetą: <<https://acica.org.au/wp-content/uploads/Rules/2016/ACICA-Arbitration-Rules-2016.pdf>>; DIAC Rules, art. 31. DIAC Arbitration Rules, 2007 [interaktyvus. Žiūrėta 2018-01-18]. Prieiga per internetą: <<http://www.diac.ae/idias/rules/Arb.Rules%202007/>>; DIFC-LCIA Rules, art. 25.1. DIFC-LCIA Rules, 2016 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.difc-lcia.org/arbitration-rules-2016.aspx>>; JAMS Rules, art. 32.1. JAMS International

Lietuvoje Vilniaus komercinio arbitražo teismo (toliau – **VKAT**) arbitražo procedūros reglamentas taip pat įtvirtina arbitrų teisę taikyti laikinąsias apsaugos priemones.⁸⁷ Iki tol, kol aukščiau išvardintos taisyklės buvo papildytos nuostata dėl laikinųjų apsaugos priemonių, arbitrai vertindavo situaciją dvejopai: arba ieškodavo atsakymo dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo valstybės teisėje, arba interpretuodavo taisyklių nuostatas tokiu būdu, kad teisė taikyti laikinąsias apsaugos priemones būdavo išvedama iš kitų bendrųjų nuostatų – šalių interesų apsaugos, proceso efektyvumo, sprendimo įvykdomumo⁸⁸. Atkreiptinas dėmesys, kad arbitrai, sprenddami bylą pagal vienas iš minėtų taisyklių, kai kuriais atvejais papildomai pasitelkia platesnės taikymo srities taisykles. Pavyzdžiui, nagrinėdami arbitražo ginčą pagal LCIA taisykles, gairėmis naudoja UNCITRAL pavyzdinį įstatymą. Ši pozicija grindžiama teiginiu, jog nors UNCITRAL pavyzdinis įstatymas nėra vieningas arbitražo teoretikų ir praktikų kūrinys, jis reprezentuoja platų spektrą palankių teisinių nuomonių arbitraže.⁸⁹ Tokia praktika, autorės nuomone, yra sveikintina, nes skatina vienodą ir transnacionalinį požiūrį į procedūrinius arbitražo klausimus. Taip pat įdomu tai, kad kai kuriose

Arbitration Rules, 2016 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<https://www.jamsadr.com/international-arbitration-rules/>>.

⁸⁷ Vilniaus komercinio arbitražo teismo arbitražo reglamento 34 str., 2017 [interaktyvus. Žiūrėta 2017-03-26]. Prieiga per internetą: <http://www.arbitrazas.lt/failai/2017%20VKAT%20AP%20Reglamentas_2017%2001%20001%20redakcija_be%20pried%C5%B3.pdf>.

⁸⁸ Žr. MOHTASHAMI, R.; TURNER, P. A. Guide to the LCIA Arbitration Rules. 165 (2009).

⁸⁹ MOHTASHAMI, R.; TURNER, P. A. Guide to the LCIA Arbitration Rules. 165 (2009).

valstybėse arbitražo praktikams praityje nekildavo abejonių tiesiogiai taikyti valstybinį civilinį procesą reguliuojančias nuostatas arbitražo procese⁹⁰.

Kaip minėta, kai kurios arbitražo taisyklės tiesiogiai neįtvirtina galimybės šalims eliminuoti arbitražo teismo teisę taikyti laikinąsias apsaugos priemones, tačiau manytina, kad tokia galimybė gali būti išvedama iš atitinkamų nuostatų. Pavyzdžiui, aktualios LCIA taisyklės tiesiogiai nesuteikia tokios teisės (skirtingai nei senesnė, 1998 m. versija), tačiau laikoma, kad šalims teisė atsisakyti arbitražo teismo taikomų laikinųjų apsaugos priemonių yra suteikta⁹¹. Visgi, praktikoje šalys stebėtinai dažnai LCIA taisyklių nuostatą dėl arbitražo teismo taikomų laikinųjų apsaugos priemonių eliminuodavo arbitražiniu susitarimu, nors arbitrai sėkmingai priemones taikė praktikoje⁹².

1.3.3 Konkuruojanti jurisdikcija

Egzistuoja prielaida, kad prioritetas arbitražui turėtų būti suteikiamas, jei *lex arbitri*, arbitražinis susitarimas ir arbitražo taisyklės (jeigu taikomos) palaiko šią arbitražo teisę, jei arbitražo teismas suformuotas ir jeigu arbitražo taikomos

⁹⁰ Pavyzdžiui, tokia praktika buvo dažna Portugalijoje. Siekiant to išvengti, UNCITRAL pavyzdinio įstatymo nuostatos buvo įtrauktos rengiant dabartinį Portugalijos arbitražo įstatymą. JÚDICE, J. M.; DE NÁPOLES, P. M. The European, Middle Eastern and African Arbitration Review 2016. Portugal [interaktyvus. Žiūrėta 2017-02-02]. Prieiga per internetą: <<http://globalarbitrationreview.com/benchmarking/the-european-middle-eastern-and-african-arbitration-review-2016/1036955/portugal>>. T. p. Art. 20-29 of Portuguese Voluntary Arbitration Law 2011 [interaktyvus. Žiūrėta 2016-02-20]. Prieiga per internetą: <<http://arbitragem.pt/legislacao/2011-12-14--lav/lav-english.pdf>>.

⁹¹ LCIA rules, art. 25.1. T. p. WADE, S.; CLIFFORD, P.; CLANCHY, J. A Commentary <...>, p. 281.

⁹² WADE, S.; CLIFFORD, P.; CLANCHY, J. A Commentary <...>, p. 281.

priemonės bus efektyvios⁹³. Efektyvumo sąlyga čia, be kita ko, siejama su ypatinga skuba ir vykdymu arba trečiąja šalimi, į kurią nukreipta priemonė⁹⁴.

Visgi, literatūroje galime rasti nuomonių, jog jei arbitražinis susitarimas nenumato kitaip, ir arbitražo, ir valstybinio teismo jurisdikcija yra priimtina, t. y. turime konkuruojančią jurisdikciją. Suderinamumo doktrina (angl. *Compatibility Doctrine*) teigia, jog: a) kreipimasis dėl laikinųjų apsaugos priemonių į valstybinį teismą nėra kliūtis ginčą arbitruoti; b) arbitražinė išlyga nepašalina valstybinio teismo iš laikinųjų apsaugos priemonių taikymo jurisdikcijos⁹⁵. Be to, kuomet kreipiamasi į vieną iš jų ir prašymas atmetamas, besikreipiančiai šaliai neturi būti sudaromos prielaidos alternatyviai teikti prašymą kitai institucijai⁹⁶.

Pažymėtina, kad Niujorko konvencijos II straipsnis įtvirtina: „Kiekviena Susitariančioji valstybė pripažįsta rašytinį susitarimą, pagal kurį pusės pasižada perduoti arbitražui visus ar tam tikrus ginčus, kilusius arba galinčius kilti tarp jų dėl kurių nors konkrečių sutartinių ar kitokių teisinių

⁹³ KAUFMANN-KOHLER, G.; RIGOZZI, A. *International Arbitration. Law and Practice in Switzerland*. Oxford University Press, 2015, p. 337.

⁹⁴ KAUFMANN-KOHLER, G.; RIGOZZI, A. *International Arbitration* <...>, p. 337.

⁹⁵ YESILIRMAK, A. *Provisional Measures in International Commercial Arbitration*. Kluwer Law International, 2005, p. 75-76. Kai kurie autoriai vis dėlto pažymi, kad nors valstybiniam teismui priskirta „pagalbininko“ funkcija taikant laikinąsias apsaugos priemones arbitražo procese nėra nesuderinama su arbitražine išlyga, arbitražinė išlyga gali apriboti valstybinio teismo galimybes taikyti laikinąją apsaugą. Žr. BUCY, D. R. *How to Best Protect Party Rights: The Future of Interim Relief in International Commercial Arbitration Under the Amended UNCITRAL Model Law*. *American University International Law Review*, 2010, p. 602.

⁹⁶ VON SEGESSER, G.; KURTH, C. *Interim Measures*. Kaufmann-Kohler/Stucki (eds), *International Arbitration in Switzerland. A Handbook for Practitioners*, 2005, p. 164.

*santykių, galinčių būti arbitražo nagrinėjimo dalyku*⁹⁷. Vis dėlto, Poudret ir Besson nuomone, Niujorko konvencijos nuostata dėl šalių nukreipimo į arbitražą netaikoma laikinųjų apsaugos priemonių klausimui, o arbitražo teismo jurisdikcija nelaikytina išimtinė⁹⁸. Kiti autoriai taip pat pabrėžia, kad Niujorko konvencijos kūrėjai niekada neturėjo ketinimo apriboti valstybinių teismų kompetencijos taikyti laikinąsias apsaugos priemones, o Niujorko konvencijai nepateikiant vieningų nuostatų šiuo klausimu, valstybės turėtų pačios apibrėžti, ar ir kokiomis sąlygomis, laikinosios apsaugos priemonės turėtų būti valstybinio teismo kompetencijoje⁹⁹. Dar kiti mokslo atstovai dvejoja, ar minėtas antrasis Niujorko konvencijos straipsnis turėtų būti suprantamas kaip leidžiantis valstybinio teismo pagalbą arbitražui taikant laikinąsias apsaugos priemones¹⁰⁰. Niujorko konvencijos komentaro autoriai pažymi, kad valstybės teisė turi apibrėžti, ar ir kokia apimtimi laikinąsias apsaugos priemones gali taikyti valstybinis teismas, nepaisydamas arbitražinio susitarimo¹⁰¹. Kalbant apie kitus tarptautinius susitarimus, pavyzdžiui, 1961 m. Europos Konvencija įtvirtino, kad valstybinio teismo teisė taikyti laikinąsias apsaugos priemones nėra nesuderinama su arbitražine

⁹⁷ Niujorko konvencijos II straipsnis. Plačiau apie Niujorko konvencijos reikšmę nagrinėjamai temai žr. IV darbo skyriuje „Arbitražo teismo sprendimų dėl laikinųjų apsaugos priemonių vykdymas“.

⁹⁸ POUURET, J. F.; BESSON, S. *Comparative Law* <...>, p. 524.

⁹⁹ GAILLARD, E.; SAVAGE, J. *Fouchard, Gaillard, Goldman on International* <...>, p. 712-713.

¹⁰⁰ YESILIRMAK, A. *Provisional Measures in International Commercial Arbitration*. Kluwer Law International, 2005, p. 77.

¹⁰¹ WOLFF, R. *et al.* *New York Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards. A Commentary*. C.H. Beck, Hart, Nomos, 2012, p. 175.

išlyga¹⁰². Kita vertus, konvencija nesukuria ją pasirašiusių valstybių teisminėms institucijoms pareigos taikyti laikinąsias apsaugos priemones¹⁰³.

Manytina, kad jei šalys, sudarydamos arbitražinį susitarimą, nesusitaria dėl galimybės kreiptis į valstybinę teisumą ir iš arbitražinės išlygos nėra akivaizdu, kad jos turėjo tokį ketinimą, kreipimasis dėl laikinųjų apsaugos priemonių į valstybinę teisumą, o ne į arbitrus turėtų turėti svarbią priežastį. Lietuvos komercinio arbitražo įstatymo 20 str. 1 d. nurodyta: „*Jeigu šalys nesusitarė kitaip, bet kurios iš šalių prašymu arbitražo teismas, pranešęs kitoms šalims, gali nutartimi taikyti laikinąsias apsaugos priemones, kurių tikslas – užtikrinti, kad šalies reikalavimai bus įvykdyti, taip pat užtikrinti įrodymus*“¹⁰⁴. Taigi, svaria priežastimi kreiptis į valstybinę teisumą tokiu atveju būtų rizika, jog arbitražinėmis laikinosiomis apsaugos priemonėmis nebus pasiektas tikslas užtikrinti šalies reikalavimų įvykdymą. Arbitražinės

¹⁰² Europos konvencija dėl tarptautinio komercinio arbitražo, VI (4) str. 1961 [interaktyvus. Žiūrėta 2016-03-16]. Prieiga per internetą: <https://treaties.un.org/doc/Treaties/1964/01/19640107%2002-01%20AM/Ch_XXII_02p.pdf>.

Ši nuostata buvo taikoma ir teismų praktikoje: ICC Award No. 4415 (1984), *French Company v. Two Italian Companies*, 111 J.D.I. 952 (1984); Audiencia provincial of Cadiz, June 12, 1991, *Bahia Industrial, S.A. v. Eintacar-Eimar, S.A.* XVIII Y.B. Com. Arb. 616 (1993).

¹⁰³ „Teisminė institucija“ konvencijos VI (4) straipsnio prasme yra teismai ir vykdančiosios institucijos, kurioms pagal nacionalinę teisę patikėta priimti tokius laikino pobūdžio nurodymus. WOLFF, R. *et al.* New York Convention <...>, p.176, cituojant HASCHER, D. European Convention on International Commercial Arbitration of 1961 – Commentary, X.X.Y. B. Com. Arb. 1006 (1995), *in*: VAN DEN BERG, p. 1028; t. p. cituojant SCHLOSSER, Das Recht der internationalen privaten Schiedsgerichtsbarkeit, 2nd ed., Mohr Siebeck 1989, *in* Stein/Jonas (eds), Kommentar zur Zivilprozessordnung, vol. 9, par. 916-1068, EGZPO, 22nd ed., Mohr Siebeck 2002, annex to sect. 1061, para 196.

¹⁰⁴ LR Komercinio arbitražo įstatymo 20 str. 1 d.

laikinosios apsaugos priemonės laikomos pagarbos arbitražiniam susitarimui įrodymu, leidžiančiu ginčą spręsti nenukrypstant nuo šalių valios išraiškos¹⁰⁵. Manoma, jog teismo intervencija į arbitražo procesą gali būti prilyginama teismo kišimuisi į svetimą jurisdikciją¹⁰⁶. Pavyzdžiui, Austrijos arbitražo akte numatyta teisė arbitrams skirti laikinąsias apsaugos priemones laikytina *pirmenybe* arbitrams spręsti šį klausimą.¹⁰⁷ Bendra nuostata, kad kreipimasis į valstybinį teismą nepaneigia arbitražinio susitarimo¹⁰⁸; visgi, jei šalys susitarė dėl laikinųjų apsaugos priemonių neperdavimo arbitražo teismui ir

¹⁰⁵ YESILIRMAK, A. *Provisional Measures in International Commercial Arbitration*. Kluwer Law International, 2005, p. 49.

¹⁰⁶ BORN, G. B. *International Commercial Arbitration* <...>, p. 1943.

¹⁰⁷ Art. 593 (1) of Austrian Arbitration Law, 2006 [interaktyvus. Žiūrėta 2017-05-11]. Prieiga per internetą: < <https://www.international-arbitration-attorney.com/wp-content/uploads/2016/10/Austria-Arbitration-Law.pdf> >, t. p. KONRAD, C. W.; PETERS, P. A. *The European, Middle Eastern and African Arbitration Review* 2016. Austria [interaktyvus. Žiūrėta 2017-02-10]. Prieiga per internetą: <<http://globalarbitrationreview.com/benchmarking/the-european-middle-eastern-and-african-arbitration-review-2016/1036939/austria>>.

¹⁰⁸ Pavyzdžiui, vienoje iš bylų Lietuvos apeliacinis teismas yra pasisakęs, kad užsienio arbitražo teisme pateiktas ieškinys nėra kliūtis prašyti taikyti laikinąsias apsaugos priemones Vilniaus apygardos teisme ir iki, ir po ieškinio pateikimo arbitraže: „Teismas nepagrįstai nenagrinėjo laikinųjų apsaugos priemonių taikymo pagrindų, motyvuodamas tik tuo, kad pareiškėjas jau yra padavęs ieškinį pagal sutartinę teisingumą arbitražo teismui, todėl toks prašymas gali būti pateiktas ginčą nagrinėjančiam arbitražo teismui. Tai, kad prašymas buvo grindžiamas CPK 147 straipsnio 3 dalies pagrindu (iki ieškinio pateikimo), taip pat nėra pagrindas vien dėl to netenkinti prašymo apskritai, nes, kaip minėta, apeliantas turi teisę prašyti taikyti laikinąsias apsaugos priemones Vilniaus apygardos teisme ir pareiškus ieškinį arbitraže.“ Žr. Lietuvos apeliacinis teismas. 2013 m. rugpjūčio 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1900/2013 UNIGROUP MARINE FUELS Corp. prieš UAB „Laska shipping“ ir „TARRON OPERATING“.

vėliau pateikia jam tokį prašymą arba jei šalis kreipiasi į valstybinę teisumą, norėdama apeiti arbitražinį susitarimą, tai gali būti laikoma teisės į arbitražą atsisakymu¹⁰⁹.

Kita vertus, kai kur literatūroje pabrėžiama, kad vieno ar kito varianto pasirinkimas neturi didelio praktinio skirtumo, o kreipimasis į valstybinę teisumą neturi būti laikomas nesuderinamu ar iškreipiančiu arbitražinio susitarimo esme¹¹⁰. Pastaroji idėja gali būti iliustruojama ir daugeliu arbitražo taisyklių nuostatų¹¹¹. Kai kurie autoriai pažymi, kad tais atvejais, kai arbitražo teismas negali taikyti laikinosios apsaugos priemonės, tokia teisė valstybiniam teismui perleidžiama automatiškai, t. y. nebekeliant klausimų dėl jurisdikcijos šiuo požiūriu¹¹². Pavyzdžiui, Lietuvoje arbitražinio ginčo šalys nepraranda teisės kreiptis į arbitražo teisumą su prašymu taikyti laikinąsias apsaugos priemones, jeigu jas atsisako taikyti Vilniaus apygardos teismas ir

¹⁰⁹ BORN, G. B. *International Commercial Arbitration* <...>, p. 2055.

¹¹⁰ GAILLARD, E.; SAVAGE, J. *Fouchard, Gaillard, Goldman on International* <...>, p. 714-716. Dėl tokio liberalaus požiūrio į valstybinio teismo vaidmenį, labai nepalankiai buvo įvertintas Prancūzijos kasacinio teismo (pranc. *Cour de Cassation*) sprendimas, kuomet ieškovo kreipimasis į valstybinę teisumą dėl eksperto pakeitimo buvo įvertinimas kaip arbitražo atsisakymas. Cass. 1 e civ., Oct. 9, 1990, *Bin Seoud Bin Abdul Aziz v. Banque Rivaud*, 1991 Rev. Arb. 305, and M.-L.

¹¹¹ Pavyzdžiui, Vokietijos arbitražo institucijos arbitražo taisyklių 20.2 straipsnyje nurodoma, kad nėra nesuderinamas su arbitražiniu susitarimu šalies kreipimasis dėl laikinųjų apsaugos priemonių į teisumą tiek iki arbitražo teismo suformavimo, tiek po to. Žr. Vokietijos arbitražo institucijos arbitražo taisyklės (vok. *Schiedsgerichtsordnung*), 1998, Deutsche Institution für Schiedsgerichtsbarkeit [interaktyvus. Žiūrėta 2016-04-03]. Prieiga per internetą: <<http://www.dis-arb.de/de/16/regeln/dis-arbitration-rules-98-id10>>.

¹¹² GAILLARD, E.; SAVAGE, J. *Fouchard, Gaillard, Goldman on International* <...>, p. 726.

atvirkščiai¹¹³. Visgi, jei arbitražo teismas atsisako taikyti laikinąsias apsaugos priemones, į Vilniaus apygardos teismą su prašymu taikyti tas pačias priemones galima kreiptis tik esant papildomų aplinkybių, dėl kurių atsirastų arba išnyktų atsisakymo taikyti priemones pagrindas¹¹⁴.

Siūlymas užtikrinti nutarties dėl laikinųjų apsaugos priemonių vykdymą kreipiantis dėl jų ir į arbitražo teismą, ir į valstybinį teismą vienu metu, garantuojant, jos šaliai nevykdant arbitražinės nutarties, valstybinis teismas tai užtikrins, yra diskutuotinas¹¹⁵. Nors toks teisinis modelis teoriškai įmanomas, o kartais šalys laikosi šios pozicijos ir praktikoje, netgi paliekant nuošalyje arbitražo kaip nepriklausomos ir savarankiškos institucijos modelį, kyla klausimas, kaip turėtų elgtis valstybinis teismas, kol prašymas dėl laikinųjų apsaugos priemonių nagrinėjamas arbitraže. Viena opiausių problemų, kylančių dėl šalių teisės pasirinkti jurisdikciją, yra paraleliniai procesai teisme ir arbitraže. Turėdama galimybę teikti prašymą dėl laikinųjų apsaugos priemonių tiek arbitrams, tiek valstybiniam teismui, šalis, siekdama pranašumo, gali prašymus pateikti abiem tuo pačiu metu. Taip pat pasirinkimo laisvė lemia, jog šalis gali rinktis jurisdikciją “aklai”, t. y. neįvertindama esminių skiriamųjų bruožų ir aiškiai nesuprasdama šio pasirinkimo pasekmių. Kita vertus, paradoksaliai, tais atvejais, kai dėl tam tikrų aplinkybių

¹¹³ Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymas, 27 str. 2 d.

¹¹⁴ Lietuvos apeliacinis teismas. 2013 m. rugsėjo 16 d. nutartis pagal atsakovų A. S. ir A. S. ir UAB „3 RILL“ atskirąjį skundą dėl laikinųjų apsaugos priemonių, susijusių su nagrinėjama arbitražo byla, taikymo (bylos Nr. 2-2139/2013), cituojama straipsnyje: AUDZEVIČIUS, R.; PARCHAJEV, D. Teismų vaidmuo <...>, p. 84.

¹¹⁵ BINDER, P. International Commercial Arbitration <...>, p. 121. Kai kurie autoriai netgi siūlo teismams atsisakyti bendradarbiauti vykdant nurodymą taikyti laikinąją apsaugos priemonę, kurią skyrė arbitras, jei identišką prašymą dėl laikinosios apsaugos priemonės jau buvo teiktas valstybiniame teisme. Žr. WALTER, G.; BOSH, W.; BRÖNNIMANN, J. Internationale Schiedsgerichtsbarkeit in der Schweiz, Bern, 1991, p. 140.

laikinosios apsaugos priemonės arbitraže bus negalimos, šalis turės kreiptis į valstybinį teismą, kurio sudarydama arbitražinį susitarimą ji norėjo išvengti¹¹⁶.

Visgi, net tose situacijose, kai arbitražo teismas neturi išimtinės jurisdikcijos, jo teisė taikyti laikinąsias apsaugos priemones galėtų būti kildinama iš arbitražo teismo statuso, pagal kurį jam, kaip ginčo sprendimo organui, yra patikėta išspręsti ginčą, taigi ir visus su ginču susijusius klausimus¹¹⁷. Kitaip tariant, vien to, kad arbitražo teismas sprendžia ginčą, pakaktų, jog arbitrai būtų kompetentingi skirti laikinąsias apsaugos priemones toje byloje. Kita vertus, toks požiūris gali būti formuojamas itin plačiai interpretuojant arbitražinį susitarimą tarp šalių. Visgi, pavyzdžiui, C. Hausmaninger neigia, kad numanoma arbitražo teismo teisė taikyti laikinąsias apsaugos priemones gali būti kildinama iš arbitražinio susitarimo ar įstatymų ir mano, jog tai prieštarautų sutartinei arbitražo prigimčiai¹¹⁸. Be to, numanoma arbitrų teisė skirti laikinąsias apsaugos priemones kritikuojama kaip neturinti teisinio pagrindo, ypač statutinėje teisėje¹¹⁹.

Pripažįstama, kad kai kuriose situacijose nacionalinis teismas ar netgi arbitražo teismas arbitražo vietos teisės nacionalinėje politikoje ras reikiamas

¹¹⁶ NWOYE, I. S. *Applicable Laws and Standards for Interim Measures in International Arbitration*. Social Science Research Network, 2015, p. 4 [interaktyvus. Žiūrėta 2016-03-26]. Prieiga per internetą: <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2596747>.

¹¹⁷ YESILIRMAK, A. *Provisional Measures in International Commercial Arbitration*. Kluwer Law International, 2005, p. 56.

¹¹⁸ HAUSMANINGER, C. *The ICC Rules for a Pre-Arbitral Referee Procedure: A Step Towards Solving the Problem of Provisional Relief in International Arbitration?* 7(1) ICSID Rev. - FILJ 82 (1992), at 93.

¹¹⁹ HAUSMANINGER, C. *The ICC Rules* <...>, at 93.

nuostatas, pakankamai svarbias, kad nukonkuruotų arbitražinį susitarimą¹²⁰. Kai kurie autoriai apskritai dvejoja, ar egzistuoja tokia situacija, kuomet reikėtų remtis numanoma arbitražo teismo teise taikyti laikinąsias apsaugos priemones¹²¹. Pozicija grindžiama tuo, kad dauguma teisinių sistemų pripažįsta šią arbitražo teismo teisę, kaip ir dauguma arbitražo taisyklių. Net jei nepripažįsta, imperatyvios teisės normos, draudžiančios arbitražo teismui taikyti laikinąsias apsaugos priemones, yra privalomos ir nukonkuruos ne tik arbitražinį susitarimą, bet ir numanomą arbitražo teismo galią.

Autorės nuomone, lygiai taip pat galima formuluoti ir priešingą poziciją. Jei tvirtiname, kad arbitražo teismui šalys patiki spręsti ginčą ir bylos nagrinėjimo laikotarpiu saugoti jų interesus, tai tampa neatsiejama nuo arbitrų teisės imtis laikinųjų apsaugos priemonių proceso integralumui ir šalių teisių apsaugai garantuoti. Nuostatos dėl laikinųjų apsaugos priemonių UNCITRAL pavyzdiniame įstatyme bei valstybių nacionalinėje teisėje tik patvirtina, o ne įtvirtina šią arbitrų teisę (ar pareigą?). Lygiai taip manytina, kad Italijos teisės nuostata, draudžianti arbitrams taikyti laikinąsias apsaugos priemones, apriboja numanomą bendrąją arbitrų galią skirti priemones. Tas pats pasakytina ir apie apribojimus valstybių teisėje skirti tik kai kurias priemones – jais apribojama tarptautinės procedūrinės teisės garantuojama arbitrų kompetencija taikyti laikinąsias apsaugos priemones. Žinoma, čia atsiranda probleminis klausimas dėl priemonės vykdymo bei valstybinių teismų požiūrio į tokių arbitražo teismo galių įgyvendinimą. Vis dėlto, numanomos

¹²⁰ SILBERMAN, L.; FERRARI, F. Getting to the Law Applicable to the Merits in International Arbitration and the Consequence of getting it Wrong *in* Conflict of Laws in International Commercial Arbitration. 263 (Franco Ferrari & Stefan Kroll eds., 2011).

¹²¹ BOOG, C. The Laws Governing Interim Measures in International Arbitration, *in* Conflict of Laws in International Arbitration. Sellier. European Law Publishers, 2011, p. 413.

arbitražo teismo galios galėtų būti laikomos laikinųjų apsaugos priemonių taikymo šaltiniu.¹²² Pavyzdžiui, rekomendacijose arbitrams numatoma, kad jei nėra tiesiogiai įtvirtinta arbitrų teisė taikyti laikinąsias apsaugos priemones ir jei nėra tiesiogiai įtvirtinto draudimo jas skirti arbitražiniame susitarime, arbitražo taisyklėse ir/arba taikytinoje teisėje (*lex arbitri*), arbitrai gali daryti išvadą, kad jie turi teisę taikyti laikinąsias apsaugos priemones¹²³. Šių numanomų galių įgyvendinimo reiškinys pastebimas tuo laikotarpiu, kai populiarios arbitražo taisyklės dar nebuvo nei įtvirtinusios, nei uždraudusios arbitrams taikyti laikinąsias apsaugos priemones: ICC bylose Nr. 7589 ir Nr. 7210 arbitražo teismai nusprendė, jog jie turi teisę taikyti laikinąsias apsaugos priemones net tuo atveju, kai 1988 m. ICC arbitražo taisyklės neįtvirtino tokios teisės¹²⁴.

Teisės literatūroje randama D. Joseph QC siūloma nuostata, kad arbitražo teismo teisė taikyti laikinąsias apsaugos priemones susideda iš aktualios procedūrinės arbitražo teisės ir arbitražinio susitarimo nuostatų,

¹²² Pavyzdžiui, Tarptautinės teisės asociacijos ataskaitoje nekvestionuojamos arbitrų numanomos galios ir detalai nagrinėjami atvejai (įskaitant ir laikinųjų apsaugos priemonių taikymą), kuriais arbitrai galėtų ir turėtų tomis galiomis naudotis. Žr. Report for the Biennial Conference in Washington D.C., 2014 [interaktyvus. Žiūrėta 2018-08-18]. Prieiga per internetą: <http://www.academia.edu/18697214/ILA_REPORT_ON_THE_INHERENT_POWERS_OF_ARBITRATORS_IN_INTERNATIONAL_COMMERCIAL_ARBITRATION_WASHINGTON_D.C._2014_>.

¹²³ Commentary on Article 1, Paragraph 2 (b) of Applications for Interim Measures *in* International Arbitration Practice Guideline by Chartered Institute of Arbitrators, 2015 [interaktyvus. Žiūrėta 2018-08-18]. Prieiga per internetą:<<http://www.ciarb.org/docs/default-source/ciarbdocuments/guidance-and-ethics/practice-guidelines-protocols-and-rules/international-arbitration-guidelines-2015/2015applicationinterimmeasures.pdf?sfvrsn=26>>.

¹²⁴ BORN, G. B. International Commercial Arbitration. 2nd Edition <...>, p. 2454.

įskaitant jame numatytas institucines taisykles¹²⁵. Kita vertus, vis dažniau išsakoma nuomonė, kad nebereikėtų saistyti arbitražo procedūros nacionalinėmis nuostatomis, leidžiant šiam ginčų sprendimo būdai veikti „tikruoju“ transnacionaliniu lygmeniu. Pavyzdžiui, E. Gaillard išskiria tris galimus metodus, kuriais aiškinama arbitražo prigimtis: 1) arbitražas kaip vienos iš valstybių teisės atitikmuo (*Monolocal* modelis) (pavyzdžiui, arbitražo vietos valstybės - *lex arbitri*); 2) arbitražas kaip daugelio valstybių teisės sistemų junginys (*Westphalian* modelis); 3) arbitražas kaip specifinis, naujas ir iš valstybių neperimtas darinys¹²⁶. E. Gaillard pripažįsta, kad jo siūlomi modeliai yra sąlyginiai, t. y. nėra teisingo ar klaidingo požiūrio į arbitražą. Jie tegali būti įvertinti kaip efektyvūs arba neefektyvūs, nuoseklūs arba nenuoseklūs¹²⁷. Tai skatina iš naujo įvertinti arbitražo procese naudojamus instrumentus teoriniu ir praktiniu požiūriu bei suaktyvinti diskusiją dėl arbitražo tendencijų, šliejant arba atskiriant jį ir jo taikomas priemones nuo nacionalinės teisės įtakos¹²⁸.

Autorė norėtų pasiūlyti arbitražo teismo teisės taikyti laikinąsias apsaugos priemones prigimtį analizuoti dviem kryptimis: visų pirma, remiantis E. Gaillard savarankiškos arbitražo teisės teorija, nagrinėti šią teisę kaip arbitražinio susitarimo, arbitražo taisyklių, tarptautinių principų ir *lex*

¹²⁵ JOSEPH QC, D. Jurisdiction and Arbitration <...>, p. 440.

¹²⁶ GAILLARD, E. Legal theory <...>.

¹²⁷ GAILLARD, E. Legal theory <...>, p. 152.

¹²⁸ Pavyzdžiui, tai būtų vienas iš argumentų Gilles Cuniberti siūlymui arbitražą laikyti natūralia, nepriklausoma komercinių ginčų sprendimo institucija, kuriai „automatiškai“ perduodami visi arbitruotini ginčai (ang. *Default arbitration*). CUNIBERTI, G. Beyond Contract – The Case for Default Arbitration in International Commercial Disputes. *Fordham International Law Journal*, Volume 32, Issue 2, 2008, Article 2, p. 417-488). Kita vertus, kai kurie autoriai daro prielaidą, kad arbitražo kaip prioritetinio ginčų sprendimo subjekto statusas jau egzistuoja. Žr. JEMIELNIAK, J. Legal Interpretation <...>, p. 17.

mercatoria junginį; antra, ištirti D. Joseph QC siūlomą modelį, kuomet ši teisė yra laikoma procedūrinės teisės, arbitražinio susitarimo ir arbitražo taisyklių junginiu. Arbitražinio susitarimo ir arbitražo taisyklių šaltiniai išanalizuoti kaip bendruoju požiūriu tinkantys abiem modeliams. Nesant arbitražinio susitarimo, pirmajame (savarankiškos arbitražo teisės) modelyje arbitrai vadovaujasi tarptautiniais principais ir *lex mercatoria*. Antrajame (D. Joseph QC) modelyje, pagrindiniai šaltiniai taikant laikinasias apsaugos priemones yra arbitražo vietos teisė ar kitos valstybės teisė, kurią arbitrai mano esant tinkamą.

1.3.4 Teisė skirti laikinasias apsaugos priemones kaip arbitražinio susitarimo, arbitražo taisyklių, tarptautinių principų ir *lex mercatoria* derinys

Vis dažniau diskutuojama apie tai, kad sprendžiant dėl laikinųjų apsaugos priemonių skyrimo arbitražo teismas neturėtų būti griežtai saistomas procedūrinės teisės arba *lex arbitri*, o remtis transnacionaliniu, jokiai valstybei nepriklausančiu teisiniu principu¹²⁹. Toks požiūris sustiprina autonomiškos arbitražo sistemos idėją, kuomet ne tik laikinųjų apsaugos priemonių skyrimo klausimas, bet ir visi kiti arbitražo elementai nėra siejami su nacionaline teise, nesvarbu, ar tai būtų arbitražo vietos teisė, ar kurios nors kitos valstybės teisė. Vietoje to, naudojama delokalizacijos teorija, pagal kurią arbitražas remiasi tarptautiniais standartais ir *lex mercatoria*, užtikrinant vienodą tarptautinę praktiką¹³⁰. Delokalizacijos teorija bando sukurti tvarų ir vieningą arbitražo modelį¹³¹; būtent tokiu atveju, pasak jo šalininkų, nebeliktų ginčų dėl arbitražo

¹²⁹ NWOYE, I. S. *Applicable Laws <...>*, p. 26.

¹³⁰ Poudret ir Besson išskiria geografinę, teisinę delokalizaciją ir elektroninį arbitražą kaip naują delokalizacijos formą. POUDRET, J.F.; BESSON, S. *Comparative Law <...>*, p. 91-100.

¹³¹ BRAZIL-DAVID, R. *Harmonization and Delocalization of International Commercial Arbitration* J. INT'L ARB. 445, 459 (2011).

teismo sprendimo skirti laikinąsias apsaugos priemones prieštaravimo vietos nacionalinei teisei, taip pat vykdymo problemų¹³². Kita vertus, šalims tektų mažesnė rizika dėl skirtingo teisinio reguliavimo arbitražo vietos teisėje. Nevienodas teisinis reguliavimas ir arbitražo teismo nutarčių dėl laikinųjų apsaugos priemonių nevykdymas būtų bene pagrindiniai motyvai nesinaudoti valstybine teise kaip arbitražo šaltiniu.

Tarptautiniai principai suprantami kaip paprotinės teisės ir tradicijų pagrindu perimtos ir paplitusios nuostatos, kuriomis remiasi arbitražo teismai. Tarptautiniai principai gali egzistuoti konvencijų, tarptautinių sutarčių forma ir neretai persidengia su *lex mercatoria*. Pavyzdžiui, UNIDROIT principai laikytini „nuosaikiu“ *lex mercatoria* variantu¹³³. Kita vertus, kai kur nurodoma, kad *lex mercatoria* galimi šaltiniai yra: tarptautinė viešoji teisė, įstatymai, bendrieji teisės principai, tarptautinių organizacijų taisyklės, papročiai, standartinės sutartys, arbitražo sprendimų apibendrinimai¹³⁴. Vieni autoriai (Mustill, Berger) *lex mercatoria* formuluoja kaip principų sąrašą, kiti (E. Gaillard) laikosi nuomonės, kad *lex mercatoria* yra „metodas, apibrėžiantis atitinkamą principą“¹³⁵. Pastaruoju atveju *lex mercatoria* turėtų būti suprantamas kaip instrumentas, kuriuo naudosis arbitrai, taikydami tarptautinį standartą individualioje byloje.

J. H. Dalhuisen kalba apie modernią *lex mercatoria*, kurios pagrindą sudaro bendrieji principai, paprotinė teisė, šalių autonomija ir kai kuriais

¹³² BRAZIL-DAVID, R. Harmonization and Delocalization <...>.

¹³³ KARTON, J. The Culture <...>, p. 130.

¹³⁴ MUSTILL, M. *The New Lex Mercatoria: the First Twenty-five Years*. (1988) 4 *Arbitration International* 86 at 109.

¹³⁵ MUSTILL, M. *The New Lex Mercatoria* <...>, at p. 62-63.

atvejais vieninga konvencinė teisė¹³⁶. Įdomu tai, kad J. H. Dalhuisen neatmeta galimybės, jog pastaroji kai kuriais atvejais nukreipia į nacionalinę teisę, bet nacionalinės teisės nuostata tokioje situacijoje yra perimama ir transformuojama į reikalingą tarptautinę normą¹³⁷. Taigi tarptautinio susitarimo dėl ginčų sprendimo nuostata, nereguliuojanti laikinųjų apsaugos priemonių taikymo ir nukreipianti į nacionalinę teisę, neturėtų būti interpretuojama kaip įpareigojanti vadovautis nacionaline teise. Priešingai, ji leidžia arbitražo teismui naudotis nacionaline nuostata ir interpretuoti ją per tarptautinę konvenciją. Vis dėlto, tai taikytina tik kai kuriems atvejams, kuomet tarptautiniu susitarimu būtų sukuriamos tinkamos sąlygos tokiam interpretavimui.

Diskutuotina, ar aiškiai apibrėžtos, tačiau į griežtus rėmus arbitražo procesą įstatančios *lex arbitri* nuostatos yra pranašesnės už lankstų ir valstybių nebylų pritarimą turinčių principų rinkinį. Juolab, kad *lex mercatoria* kai kurių autorių darbuose visgi pripažįstama kaip tarptautinių ekonominių santykių teisė, į kurią patenka ne tik paprotinė teisė, tarptautinė teisė, bet ir valstybių teisės nuostatos, susijusios su tarptautine prekyba¹³⁸. Be to, pavyzdžiui, lordas Mustill vienu iš *lex mercatoria* principų įvardija nuostata, pagal kurią šalis turi elgtis apdairiai ir operatyviai, kad apgintų savo teises, t. y. turi veikti

¹³⁶ DALHUISEN, J. H. Dalhuisen on Transnational Comparative, Commercial, Financial and Trade Law. Introduction - The New Lex Mercatoria and its Sources. Hart Publishing, 2013, 5th edition, Vol. 1, p. 175-176.

¹³⁷ DALHUISEN, J. H. Dalhuisen on Transnational <...>, p. 176.

¹³⁸ B. Goldman argumentuoja, kad *lex mercatoria* dažnai taikoma tiesiogiai, nenagrinėjant sutartinio ir tarptautinio ginčo teisinių santykių pobūdžio. Be to, arbitražo teismai savo sprendimuose vadovavosi šia teise. GOLDMAN, B. The Applicable Law: General Principles of Law - the *Lex Mercatoria*, in Contemporary Problems in International Arbitration, Springer - Science+Business Media, B.V., 1987, p. 113, 117, cituodamas ICC sprendimus, Case No. 1641/69, 101 Clunet 888 (1974); 2291/75, 103 Clunet 189 (1976); 2583/76, 104 Clunet 950 (1977).

praktiškai, kad apsaugotų savo interesus¹³⁹. Toks teiginys akivaizdžiai palaiko laikinųjų apsaugos priemonių instituto legitimumą ir būtinybę. Be to, kaip pamatysime tyrimo eigoje, *lex arbitri* nuostatose dažnai paliekama daug vietos interpretavimui, o kai kada jos neturi aiškesnių gairių, negu tarptautiniai principai ar *lex mercatoria* galėtų suteikti.

Kaip minėta, Niujorko konvencijoje nėra nuostatos, tiesiogiai įgalinančios ir ginančios arbitrų teisę skirti laikinąsias apsaugos priemones. Taigi tokia teisė galėtų būti išvedama iš bendrųjų konvencijos nuostatų. G. Born nurodo, kad antrasis Niujorko konvencijos straipsnis, įpareigojantis valstybes pripažinti šalių sudarytą arbitražinį susitarimą, taip pat pripažįsta ir arbitrų teisę skirti laikinąsias apsaugos priemones¹⁴⁰. Arbitražinis susitarimas yra tiesiogiai, o dažniau netiesiogiai įtvirtinęs arbitrų teisę taikyti laikinąsias apsaugos priemones ir konvencija draudžia valstybėms nepripažinti bet kurios arbitražinio susitarimo dalies.

Kai kurių autorių nuomone, tarptautinis arbitražas neturėtų būti saistomas arbitražo vietos teisės¹⁴¹. Nėra pagrindo manyti, kad tam tikros valstybės teisė yra prioritetingė, sprendžiant tarptautinį komercinį ginčą arbitraže. Šalys dažnai pasirenka arbitražo vietą, niekaip nesusijusią su jų verslo ar interesų vieta; taip pat arbitražo vietą šalys pasirenka, vertindamos patogumą, tačiau niekaip neteikdamos prioriteto vietos teisinėms nuostatomis¹⁴². Be to, sėkmingai adaptuojant transnacionalinius ir tarptautinius

¹³⁹ MUSTILL, M. *The New Lex Mercatoria* <...>, at 110-114.

¹⁴⁰ BORN, G. B. *International Commercial Arbitration* <...>, p. 1948.

¹⁴¹ BORN, G. B. *International Commercial Arbitration*. 2nd Edition <...>, p. 2465; Visgi, Poudret ir Besson smarkiai kritikuoja tokį delokalizuoatą arbitražą ir teigia, kad vengimas naudoti arbitražui taikomą teisę yra nepagrįstas ir komplikuoja bei apsunkina procesą. Žr. POUDRET, J. F.; BESSON, S. *Comparative Law* <...>, p. 97-99.

¹⁴² BORN, G. B. *International Commercial Arbitration*. 2nd Edition <...>, p. 2465.

teisės principus, sumažinamas poreikis spręsti teisės normų kolizijos problemą ir pereinama prie supanašėjusios (nors dar ne vieningos) arbitražo sistemos¹⁴³.

Visgi, kiti vadina anarcho-kapitalistine fantazija tai, kad arbitražas galėtų būti laikomas laisva, konceptualiai ir politiškai nepriklausoma nuo valstybės procedūra¹⁴⁴. Kaip pastebi J. Jemielniak, etapas, kuomet arbitražo teismai buvo visiškai nesusiję su nacionaline teise (angl. *anational*) ir vadovavosi tik arbitražo postulatais bei komerciniais principais, jau praeityje, o arbitrai dėl padidėjusio procedūralizmo ir sudėtingų bylų atitinkamai veikia remdamiesi ir labiau formalizuotomis principinėmis nuostatomis¹⁴⁵. Vis dėlto, autorė, atlikdama tyrimą ir vertindama arbitražo praktiką, susidarė nuomonę, jog arbitrai bylose rėmėsi taikytina teise ne todėl, kad nebuvo pajėgūs įvertinti situacijos per bendrųjų arbitražo principų ir arbitražo taisyklių prizmę, o dėl pavojaus ir baimės, jog sprendimas dėl laikinųjų apsaugos priemonių nebus įvykdytas.

1.3.5 Teisė skirti laikinąsias apsaugos priemonės kaip procedūrinės teisės, arbitražinio susitarimo ir arbitražo taisyklių derinys

Nors kai kurie autoriai mato itin didelį potencialą ir naudą tarptautinį komercinį arbitražą laikyti transnacionaliniu, nuo jokios valstybės teisės

¹⁴³ BORN, G. B. *International Commercial Arbitration*. 2nd Edition <...>, p. 2465; kita vertus, J. Karton argumentuoja, kad, arbitrų nuomone, absoliuti delokalizacija, arba visiška arbitražo ir valstybių teisės atskirtis, kol kas nėra įmanoma ir nebūtų paranki dėl arbitražo sprendimų vykdymo klausimų. Žr. KARTON, J. *The Culture* <...>, p. 125.

¹⁴⁴ REISMAN, W. M.; RICHARDSON, B. *Tribunals and Courts: An Interpretation of the Architecture of International Commercial Arbitration*, in VAN DEN BERG, A. *Arbitration - The Next Fifty Years. 50th Anniversary Conference*, Geneva 2011. ICCA Congress Series No. 16. Wolters Cluwer, 2012, p. 17.

¹⁴⁵ JEMIELNIAK, J. *Legal Interpretation* <...>, p. 30.

nepriklausančiu mechanizmu, bent jau šiuo metu tai labiau egzistuoja kaip idėjinė siekiamybė, o ne praktika¹⁴⁶. Taikytina teise vadovaujamosi, kadangi tai suteikia patogumą ir teisinį aiškumą tiek šalims, tiek patiems arbitrams. Šalys, nusprendamos dėl ginčų perdavimo arbitražui, sudaro arbitražinį susitarimą. Jame nurodytos pasirinktos arbitražo taisyklės indikuoja, jog jų nuostatomis šalys pageidauja vadovautis arbitražo proceso metu. Visgi, pats arbitražinis susitarimas dažnai yra pernelyg lakoniškas ir reikalauja daug interpretavimo, o šalia arbitražo taisyklių arbitrams paranku turėti aiškias procedūrinės gaires. *Lex arbitri*, arba arbitražui taikoma teisė, išsamiau apibrėžia arbitrų jurisdikciją ir kompetenciją. Poudret ir Besson nuomone, arbitražui taikoma teisė yra prioritetinis šaltinis, sprendžiant dėl arbitrų jurisdikcijos skirti laikinąsias apsaugos priemones¹⁴⁷. Kaufmann- Kohler ir Rigozzi taip pat pripažįsta, kad arbitražo teisė taikyti laikinąsias apsaugos priemones yra aktyvuojama tik tada, kai ją pripažįsta arbitražui taikoma teisė¹⁴⁸.

Nesant reikiamos nuostatos *lex arbitri*, jos turėtume ieškoti interpretuodami arbitražinį susitarimą, taip pat arbitražo taisyklėse, jei nėra imperatyvios priešingos nuostatos arbitražui taikomoje teisėje¹⁴⁹. Nors kartais preziumuojama, kad tarptautinis arbitražas anksčiau buvo kur kas labiau saistomas taikytinos teisės (tokia prielaida kildinama iš aktyvaus teismų vaidmens taikant laikinąsias apsaugos priemones ir silpnesnės arbitrų pozicijos šiuo požiūriu), arbitražo praktikoje galima rasti priešingą poziciją. Pavyzdžiui, 1992 metų ICC byloje vienasmenis arbitras nurodė, kad

¹⁴⁶ NWOYE, I. S. *Applicable Laws <...>*, p. 26.

¹⁴⁷ POUDRET, J. F.; BESSON, S. *Comparative Law <...>*, p. 521.

¹⁴⁸ KAUFMANN-KOHLER, G.; RIGOZZI, A. *International Arbitration <...>*, p. 332.

¹⁴⁹ POUDRET, J. F.; BESSON, S. *Comparative Law <...>*, p. 521.

Prancūzijos civilinio proceso teisė netaikoma, o vadovaujamosi tik ICC arbitražo taisyklėmis¹⁵⁰.

Kita vertus, *lex arbitri* neretai pasirenkama nesant tvirtos sąsajos tarp jos ir šalių interesų vietos. Kitaip tariant, *lex arbitri* dažniau yra “kompromiso teisė” nei šalių prioritetingė teisė. Dėl šios priežasties kai kuriais atvejais renkamosi ne arbitražo vietos, o su šalių interesais labiausiai susijusios valstybės teisė, arbitražo sprendimo vykdymo valstybės teisė ir pan. S. Besson teigia, kad dauguma valstybių yra išvysčiusios labai efektyvią ir palankią terpeę arbitražui, pripažindamos šalių autonomiją ir ribodamos valstybinių teismų kišimąsi¹⁵¹.

Doktrinoje išskiriami du požiūriai į taikytiną teisę: tiesioginis (angl. *Direct Approach*) ir netiesioginis (angl. *Indirect Approach*)¹⁵². Remiantis tiesioginiu požiūriu, arbitražo teismas tiesiogiai taiko procedūrinę teisę, kurią mano esant tinkamą, neatsižvelgdamas ir neanalizuodamas teisės normų kolizijos. Netiesioginis požiūris, priešingai, reikalauja arbitražo teismo procedūrinei teisei, kurią jis mano esant tinkama, taikyti teisės normų kolizijos testą. Visgi, gan skeptiškai vertinama galimybė ir tikimybė, kad galima visiškai išvengti teisės normų kolizijos vertinimo sprendžiant dėl taikytinos teisės¹⁵³.

¹⁵⁰ Order on Application for Security, ICC case 7489/1992, in HASCHER, D. Collection of Procedural Decisions in ICC Arbitration 1993-1996. Kluwer Law International, p. 48-51.

¹⁵¹ BESSON, S. Is there a Real Need for Transcending National Legal Orders in International Arbitration? Some Reflections Concerning Abusive Interference from the Courts at the Seat of the Arbitration, in International Arbitration. The Coming of a New Age? ICCA Congress Series No. 17. Kluwer Law International, 2013, p. 382.

¹⁵² NWOYE, I. S. Applicable Laws <...>, p. 11, komentuodama SILBERMAN, L.; FERRARI, F. Getting to the Law <...>.

¹⁵³ SILBERMAN, L.; FERRARI, F. Getting to the Law <...>.

1.3.6 Imperatyvios nuostatos, draudžiančios arbitražo teismui taikyti laikinąsias apsaugos priemones

Arbitražo teismas, taikydamas laikinąsias apsaugos priemones, įsipareigoja nepažeisti imperatyvių taikytinos teisės nuostatų. Pagrindinis motyvas arbitražo teismui atsižvelgti į taikytiną teisę yra vykdymo klausimas. Tuo atveju, kai arbitrai priims nutartį dėl laikinųjų apsaugos priemonių, prieštaraujančią imperatyvioms nuostatomis, tokią nutartį, tikėtina, bus atsisakyta pripažinti ir vykdyti atitinkamoje valstybėje.

Nors arbitražo teismo teisė taikyti laikinąsias apsaugos priemones šiandieninėje teisinėje arenoje yra visuotinai pripažįstama, vis dar galima rasti išimčių iš šios taisyklės. Pavyzdžiui, Italijoje teisė taikyti laikinąsias apsaugos priemones yra patikėta valstybiniais teismams¹⁵⁴. Ši nuostata taikoma ir tarptautiniam arbitražui¹⁵⁵. Nors Italija šiuo klausimu susilaukė daug kritikos kaip atgyvenusį požiūrį į teisę propaguojanti valstybė, minėta nuostata neturi būti suprantama kaip uždraudžianti arbitrams taikyti laikinąsias apsaugos priemones visais atvejais. Nuostatos potekstė yra, jog Italijos valstybiniai teismai nepadedą vykdyti ir nevykdo arbitrų paskirtos priemonės. Tų atvejų, kai priemonę šalis vykdys gera valia arba ją padės vykdyti ar vykdys užsienio teismai, ši nuostata neturėtų apimti. Be to, jei šalys ginčą perdavė nagrinėti arbitražo institucijai, šios institucijos taisyklėms teikiama pirmenybė prieš oponuojančias nuostatas civilinio proceso kodekse¹⁵⁶. Išimtis iš bendrosios taisyklės Italijoje taikoma bendrovių teisėje, kur nurodoma, jog arbitražo teismas turi teisę suspenduoti generalinės asamblėjos sprendimą, kol bus išspręstas klausimas dėl šio sprendimo teisėtumo arbitraže¹⁵⁷. Taip pat apribojimai randami Kinijos, Tailando, Argentinos teisėje. Kinijoje šalims

¹⁵⁴ Italijos civilinio proceso kodekso 818 str.

¹⁵⁵ BOOG, C. The Laws Governing <...>, p. 15, 76.

¹⁵⁶ Italijos civilinio proceso kodekso 832 str.

¹⁵⁷ BOOG, C. The Laws Governing <...>, p. 415.

arbitraže pritaikyti laikinąsias apsaugos priemones kainuodavo daug laiko, nes arbitrai neturėjo teisės taikyti laikinųjų apsaugos priemonių, o kiekvienas prašymas dėl laikinųjų apsaugos priemonių turėdavo būti teikiamas arbitražo institucijai, kuri savo ruožtu perduodavo prašymą nagrinėti valstybiniam teismui¹⁵⁸. Tokia neekonomiška dvipakopė sistema buvo šiek tiek sušvelninta 2013 m. įsigaliojus naujam Kinijos civilinio proceso įstatymui. Jame arbitražo šalims suteikta teisė teikti prašymą dėl laikinųjų apsaugos priemonių tiesiai valstybiniam teismui iki arbitražo proceso pradžios¹⁵⁹. Be to, nauja CIETAC taisyklių redakcija įtvirtino laikinojo arbitro procedūrą, tačiau maža tikimybė, kad Kinijoje ši procedūra būtų pripažįstama, turint omenyje minėtas nuostatas. Manytina, kad CIETAC nuostatos dėl laikinojo arbitro dėl skirtingų teisinių sistemų praktiškai galioja tik Hong Kongo dalyje, tačiau ne žemyninėje Kinijoje. Tailando teisė lieka tyli dėl arbitrų teisės skirti laikinąsias apsaugos priemones, tačiau tiesiogiai įtvirtina šalių teisę kreiptis dėl jų į valstybinį teismą¹⁶⁰. Tačiau vėlgi, nėra visiškai užkertamas kelias arbitrams skirti laikinąją apsaugos priemonę. Kaip ir Italijos atveju, problema kyla tuomet, kai

¹⁵⁸ Art. 272 of Civil Procedure Law of The People's Republic Of China, 2012 [interaktyvus. Žiūrėta 2016-03-22]. Prieiga per internetą: <http://www.chinalawwiki.com/index.php?title=Civil_Procedure_Law_of_the_People%27s_Republic_of_China>. Analogiškos nuostatos pakartojamos Kinijos arbitražo įstatyme ir Kinijos tarptautinės ekonominės ir prekybos arbitražo komisijos (CIETAC) taisyklėse. Žr. Articles 28, 46 and 68 of the Chinese Arbitration Law, 2013 [interaktyvus. Žiūrėta 2016-03-22]. Prieiga per internetą: <<http://english.mofcom.gov.cn/article/policyrelease/Businessregulations/201312/20131200432698.shtml>>; Article 21 (1) of the CIETAC rules, 2014 [interaktyvus. Žiūrėta 2016-03-10]. Prieiga per internetą: <<http://www.cietac.org/index.php?m=Page&a=index&id=106&l=en>>.

¹⁵⁹ Art. 81, 101 of Civil Procedure Law Of The People's Republic Of China.

¹⁶⁰ Section 16 of Thailand Arbitration Act B.E 2545, 2002 [interaktyvus. Žiūrėta 2016-03-22]. Prieiga per internetą: <<http://www.thailawforum.com/laws/Arbitration%20Act.pdf>>.

šalis gera valia jų nevykdo. Tailando nuostatų sisteminis aiškinimas veda prie išvados, jog pagal Tailando teisę šalies negalima priversti vykdyti arbitrų skirtos priemonės, bet jei šalis vykdo ją savanoriškai, tai laikytina tinkamu ir teisėtu veiksmu. Visgi, pažymėtina, kad Tailando arbitražo instituto taisyklių 22 (1) straipsnis įgalina arbitražo teismą nurodyti šaliai pateikti „*bet kokį reikšmingą dokumentą*“¹⁶¹. Taigi įrodymų užtikrinimui skirtos laikinosios apsaugos priemonės tam tikra apimtimi yra arbitrų galioje. Argentinoje 2015 metais įsigaliojus naujam civiliniam ir komerciniam kodeksui, arbitrams suteikta teisė skirti laikinąsias apsaugos priemones (senieji įstatymai to nenumatė), tačiau vykdymo klausimas, o taip pat peržiūra paliekama valstybiniam teismams¹⁶². G. Born nuomone, esant išreikštai šalių valiai arbitražiniame susitarime, tokia valstybės pozicija turėtų būti laikoma pažeidžiančia Niujorko konvenciją¹⁶³. Kita vertus, tais atvejais, kai taikytinos teisės imperatyvios normos draudžia arbitražo teismui taikyti laikinąsias apsaugos priemones, šalis gali remtis „arbitražiniais“ šaltiniais, apsaugančiais nuo arbitražo atsisakymo. Vienas iš pavyzdžių yra UNCITRAL nuostata, kuri

¹⁶¹ Rule 22 (1) of the Thai Arbitration Institute Rules, 2002 [interaktyvus. Žiūrėta 2016-03-22]. Prieiga per internetą: <http://www.tai.coj.go.th/doc/data/tai/tai_1467360184.pdf>.

¹⁶² National Civil and Commercial Code of Argentina, 2015, art. 1655 [interaktyvus. Žiūrėta 2016-03-22]. Prieiga per internetą: <<http://servicios.infoleg.gob.ar/infolegInternet/anexos/235000-239999/235975/texact.htm>>. Šio kodekso 1655 str. 2 d. numato, kad šalis gali ginčyti arbitrų paskirtas laikinąsias apsaugos priemones, jei jos pažeidžia konstitucines teises arba yra nepagrįstos. Tokia nuostata kritikuotina, nes apriboja arbitrų sprendimo galią ir visiškai neatitinka šiandieninių arbitražo standartų.

¹⁶³ BORN, G. International Commercial Arbitration <...>, p. 1963.

garantuoja, kad šalis, besikreipdama į valstybinę teisumą su prašymu taikyti laikinąsias apsaugos priemones, nepažeis arbitražinio susitarimo¹⁶⁴.

Arbitražo teismai galėtų laikyti save kompetentingais skirti laikinąsias apsaugos priemones, atsižvelgdami į šalių susitarimą. Toks pasiūlymas grindžiamas arbitražinio susitarimo sutartine prigimtimi, tačiau abejotinas arbitrų veiksmų, kurie prieštarauja valstybės teisei ir remiasi interpretacija, rezultatas. Pavyzdžiui, Poudret ir Besson neigia bet kokią arbitražo jurisdikcijos galimybę, kuomet tai nėra įtvirtinta arbitražui taikomoje teisėje, remdamiesi jau minėtu Italijos pavyzdžiu¹⁶⁵. G. Born siūloma “švelni” alternatyva arbitražo teismui paskatinti, bet neįpareigoti šalių naudotis arbitražinėmis laikinosiomis apsaugos priemonėmis, deja, gali būti neveiksminga ir pernelyg priklausoma nuo geros šalių valios bei valstybės pozicijos¹⁶⁶.

Svarbu tai, kad arbitražo jurisdikcijos pripažinimas nereiškia, jog arbitrai gali taikyti visas priemones, kurias taiko valstybiniai teismai. Vadinasi, tuo atveju, kai arbitrų jurisdikcija visgi yra pripažįstama arbitražui taikomos teisės, ši teisė apribojama iki kai kurių priemonių skyrimo. Nėra visiškai aišku, kokiais kriterijais remdamosi, valstybės leidžia arba draudžia arbitražo teismui taikyti atskiras laikinąsias apsaugos priemones. Poudret ir Besson nurodo, kad dauguma draudimų taikyti yra dėl priemonės, susijusios su vykdymo procedūromis, skyrimu, taip pat lėšų įšaldymu¹⁶⁷. Nors autoriai nekonkretizuoja, kodėl buvo nuspręsta riboti arbitrų kompetenciją šiais aspektais, greičiausiai tai susiję su arbitrų pajėgumu tokias priemones savarankiškai įgyvendinti.

¹⁶⁴ CARON, D. D.; CAPLAN, L. M. The UNCITRAL Arbitration Rules: A Commentary. 2013, at 529.

¹⁶⁵ POUDRET, J. F.; BESSON, S. Comparative Law <...>, p. 522.

¹⁶⁶ BORN, G. B. International Commercial Arbitration <...>, p. 1964.

¹⁶⁷ POUDRET, J. F.; BESSON, S. Comparative Law <...>, p. 522-523.

1.4 Laikinių apsaugos priemonių taikymo sąlygos

Arbitražo praktikoje egzistuoja laikinių apsaugos priemonių taikymo standartai ir sąlygos, pagal kurias arbitrai nustato, ar pagrįstas šalies prašymas taikyti laikinąją apsaugos priemonę. Prieš skirdamas laikinąją apsaugos priemonę, arbitražo teismas turi patikrinti, ar laikinosios apsaugos priemonės skyrimas yra teisingas ir būtinas individualiu atveju. Atkreiptinas dėmesys, kad ne visuomet arbitrai tikrina visas toliau aprašomas sąlygas prieš taikydami laikinąją apsaugos priemonę. Tai paprastai lemia individualus priemonės pobūdis ir paskirtis procese. Skirtingai nei valstybinių teismų praktikoje, pavyzdžiui, ICC arbitražo bylose nereikalaujama itin aukšto įrodinėjimo standarto, tačiau visais atvejais pripažįstama, kad arbitražo teismas turėtų laikinąsias apsaugos priemones skirti su dideliu atsargumu ir tik tuomet, kai yra aiškus ginčo pagrindas¹⁶⁸. Išskyrus UNCITRAL arbitražo taisykes, didžioji dauguma kitų arbitražo taisyklių bei arbitražo įstatymų lieka nebylūs dėl laikinių apsaugos priemonių taikymo sąlygų¹⁶⁹. Visgi, G. Born nuomone, tai nesukliudė arbitrams praktikoje išgryninti ir nuosekliai taikyti tam tikrų standartų sprendžiant, ar skirti laikinąsias apsaugos priemones¹⁷⁰. Paliekama laisvė nuspręsti, kokias „testo“ sąlygas tikrinti individualiu atveju.

Šiuo aspektu yra unikalus Lietuvos atvejis. Lietuvos komercinio arbitražo įstatymas ne tik numato laikinių apsaugos priemonių taikymo sąlygas, bet netgi išskiria dvi šių sąlygų grupes, priklausomai nuo prašomos taikyti priemonės pobūdžio¹⁷¹. Trys kriterijai – ieškinio reikalavimų pagrįstumas, ypatinga skuba ir proporcingumas - numatyti prašant a) taikyti draudimą šaliai dalyvauti tam tikruose sandoriuose ar atlikti tam tikrus veiksmus b) įpareigoti saugoti su arbitražiniu nagrinėjimu susijusį turtą,

¹⁶⁸ JOSEPH QC, D. Jurisdiction and Arbitration <...>, p. 449.

¹⁶⁹ Art. 26 (3) of UNCITRAL rules.

¹⁷⁰ BORN, G. B. International Commercial Arbitration <...>, p.1980-1981.

¹⁷¹ Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo 20 str. 3, 4 d.

pateikti piniginių užstatą, banko ar draudimo garantiją. Du atskiri kriterijai suformuluoti ir skirti specialiai priemonei, susijusiai su įrodymų užtikrinimu: įrodymų reikšmingumas bylai ir ypatinga skuba. Diskrecija Lietuvos komercinio arbitražo įstatymo atveju iškeičiama į tiesiogiai įtvirtintus ir aiškius patikros žingsnius. Visi Lietuvos ir užsienio arbitražo teismų taikyti kriterijai detaliam aptariami toliau šioje dalyje, tačiau norisi pabrėžti, kad Lietuvos įstatymų leidėjas kruopščiai apgalvojo taikymo sąlygų specifiką, kadangi įrodymų užtikrinimui nepriskyrė proporcingumo bei reikalavimų pagrįstumo sąlygų, kurios nėra prioritetingos skiriant šią konkrečią priemonę. Visi toliau aptariami kriterijai skirstomi į dvi kategorijas – pozityviuosius ir negatyviuosius – remiantis A. Yesilirmak naudojamomis analogiškomis kategorijomis¹⁷².

1.4.1 Pozityvieji kriterijai

Pozityviaisiais kriterijais arba pozityviosiomis sąlygomis tyrime įvardijamos laikinųjų apsaugos priemonių taikymo aplinkybės, kurios turi egzistuoti arbitrams sprendžiant dėl priemonės skyrimo. Kaip minėta, ne visos arbitražo taisyklės ir arbitražo įstatymai reikalauja išpildyti visas sąlygas, o kai kur jos apskritai nėra numatomos. Laikoma, kad visų kriterijų atitikimo reikalavimas yra aukštas standartas ir kai kurie iš jų, pavyzdžiui, ieškinio reikalavimų pagrįstumas, galimai yra pertekliniai. Juolab, kad nėra vieno sprendimo ar standarto visiems atvejams. Nepaisant to, toliau aptariamos pagrindinės sąlygos, kurias galima rasti arbitražo teismų praktikoje, įstatymuose ir arbitražo taisyklėse.

Pirma, arbitražo teismo jurisdikcija lemia tai, kad arbitrai turi teisę taikyti laikinąsias apsaugos priemones. Taigi, jei arbitražo jurisdikcija pripažinta, dėl arbitrų kompetencijos skirti laikinąją apsaugos priemonę

¹⁷² YESILIRMAK, A. *Provisional Measures in International Commercial Arbitration*. Kluwer Law International, 2005, p. 174.

neturėtų kilti abejonių, išskyrus minėtas išimtis, kai valstybės teisė draudžia arbitrams skirti laikinas apsaugos priemones. Jei dėl arbitražo jurisdikcijos vis dar ginčijamasi, galimi trys atvejai: pirma, laukti, kol bus išspręstas juridikcinis ginčas ir tuomet laikinas apsaugos priemones taikytų ta institucija, kurios jurisdikcija patvirtinta. Antra, tebevykstant ginčui dėl jurisdikcijos kreiptis į valstybinę teisumą su prašymu taikyti laikinas apsaugos priemones. Jei arbitražinio susitarimo šalis dėl laikinųjų apsaugos priemonių gali nevaržomai kreiptis ir į arbitražo, ir į valstybinę teisumą, nepriklausomai nuo to, ar ieškinyje jau paduotas arbitražo, valstybinis teismas visais atvejais bus tinkamas forumas laikinosioms apsaugos priemonėms. Trečia, tebevykstant juridikciniam ginčui kreiptis į arbitražo teisumą dėl laikinųjų apsaugos priemonių, tikintis, kad bus pripažinta arbitražo jurisdikcija. Visgi, priešingai nei antruoju atveju, arbitražas nėra tinkamas forumas, jei vėliau pripažįstama valstybinio teismo jurisdikcija, o pasitvirtinus prielaidai, kad arbitražo teismas jurisdikcijos vis tik neturėjo, jo taikytų laikinųjų apsaugos priemonių pasekmės liktų nebeaiškios. Vis dėlto, pavyzdžiui, Vokietijos arbitražo institucijos arbitražo taisyklių 20.1 straipsnis įtvirtina, kad arbitražo teismas vienos iš šalių prašymu gali taikyti laikinas apsaugos priemones *kai mano esant reikalinga*¹⁷³. Taip pat arbitražo teismas gali reikalauti pateikti atitinkamą apsaugą, susijusią su tokia priemone. Autorės nuomone, viena iš situacijų, kuomet arbitražo teismas galėtų pasinaudoti minėtu 20.1 straipsniu, yra tebevykstanti diskusija dėl jurisdikcijos. Lietuvos komercinio arbitražo įstatymo komentare nurodoma, kad arbitražo teismas turi teisę taikyti laikinas apsaugos priemones

¹⁷³ Vokietijos arbitražo institucijos arbitražo taisyklės, 1998; Analogiška nuostata randama ir Vokietijos civilinio proceso kodekse ((ZPO) 1041 (1)) bei daugelyje kitų arbitražo įstatymų. Vokietijos civilinio proceso kodeksas. 2005 [interaktyvus. Žiūrėta 2017 m. liepos 29 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_zpo/englisch_zpo.html>.

tebevykstant diskusijai dėl arbitražo teismo jurisdikcijos¹⁷⁴. Komentaro autorių nuomone, toks požiūris yra logiškas, nes priešingu atveju būtų itin paprasta kliudyti arbitrams taikyti priemonę pateikiant prieštaravimą dėl jurisdikcijos¹⁷⁵.

Antra, nagrinėjama, ar nepritaikius laikinosios apsaugos priemonės bus padaryta didelė žala jos prašiusiai šaliai. Čia vienas iš esminių klausimų, į kurį privalu atsakyti, yra ar žala turi būti neatitaisoma, ar pakanka, kad tokia žala būtų didelė arba rimta¹⁷⁶. Jei laikysime, kad šią laikinosios apsaugos priemonės sąlygą tenkina tik neatitaisomos žalos grėsmė, priemonės taikymas daugelyje situacijų taps pateisinamas nebent įmonės nemokumo arba galutinio sprendimo nevykdymo atveju. Tai smarkiai apribotų priemonės taikymą tose situacijose, kur egzistuoja pavojus dėl didelės žalos šaliai, prašančiai taikyti priemonę, tačiau nesugebančiai pagrįsti, kad žala bus neatitaisoma.

Žala turi būti suprantama kaip taikomos priemonės nukreipimas į ateitį, t. y. šiuo atveju nebesvarstoma dėl jau įvykusios žalos, o laikinosios apsaugos priemonės tikslu tampa apsauga nuo ateityje galimai įvyksiančios žalos¹⁷⁷. Vis dėlto, praktikoje neretai yra sudėtinga atskirti būsimą žalą nuo

¹⁷⁴ MIKELĖNAS, V.; NEKROŠIUS, V.; ZEMLYTĖ, E. *Lietuvos Respublikos komercinio <...>*, p. 89.

¹⁷⁵ MIKELĖNAS, V.; NEKROŠIUS, V.; ZEMLYTĖ, E. *Lietuvos Respublikos komercinio <...>*, p. 89. Kita vertus, komentaro autoriai pabrėžia, kad tai nereiškia, jog arbitražo teismas nevertina savo jurisdikcijos. Priešingai, *prima facie* įvertinę esamus prieštaravimus dėl jurisdikcijos ir nustatę, kad jurisdikcijos nėra, arbitrai atsisako taikyti priemones. Žr. t. p. BORN, G. B. *International Commercial Arbitration <...>*, p. 1992-1993.

¹⁷⁶ BORN, G. B. *International Commercial Arbitration <...>*, p. 1982.

¹⁷⁷ HE, Z. *The ICJ's Practice on Provisional Measures*. Inaugural-Dissertation, 2009, p. 18. Įdomu tai, kad teismų praktikoje buvo pateikta dvejopa neatitaisomos žalos samprata. Viena vertus, laikinosios apsaugos priemonės taikytinos, kai žala galimai

potencialaus finansinės situacijos pasikeitimo. Pavyzdžiui, vienoje iš ICC bylų arbitras nutartyje, kuria atsisakoma skirti laikinąją apsaugos priemonę, nurodė: „*Atsakovas, arbitro nuomone, susirūpinęs ne dėl esamos ieškovo finansinės būklės, bet dėl galimo finansinės būklės pasikeitimo, taip pat dėl to, kad ieškovas nevykdys atsakovui palankaus galutinio sprendimo. Visgi, arbitražo teismas neturi faktų, pagrindžiančių tokias prielaidas*”¹⁷⁸. Kitoje ICC byloje arbitražo teismas pasisakė, kad „*kreditoriaus nekantrumas dėl ieškinio reikalavimų patenkinimo arba bent jau apsidraudimo dėl jų patenkinimo nėra pakankamas pagrindas taikyti tarpinį mokėjimą ar apsaugos priemones, nesant papildomų tai įrodančių faktų*”¹⁷⁹. Taigi, arbitrai žalą grėsmę kai kuriais atvejais vertino kaip ypatingą šalies, prašančios taikyti laikinąją apsaugos priemonę, skubėjimą apriboti kitos šalies teises, neturint įrodymų bei pagrindo abejoti jos mokumu.

Įrodymų išsaugojimo atveju egzistuoja natūrali arbitrų bei šalių pareiga užtikrinti, kad svarbūs bylai įrodymai nebūtų sunaikinti, todėl žalą sąlyga paprastai nėra tikrinama. Tokioje situacijoje gali būti sprendžiama dėl įrodymų reikšmingumo bylai, o žalą įrodinėjimas šios priemonės atveju atrodytų kaip pasikėsėjimas į kokybišką bylos išnagrinėjimą.

Trečia, ypatinga skuba laikytina realiu komerciniu įvertinimu, kokia žalą tikimybė iki galutinio sprendimo priėmimo¹⁸⁰. Atsižvelgiant į tai, ypatinga skuba ir turėtų būti siejama su *komerciniu* vertinimu, o ne

bus neatitaisoma *faktiškai*. Kita vertus, laikinosios apsaugos priemonės reikalingos užtikrinti, kad žalą netaptų neatitaisoma *teisiškai*.

¹⁷⁸ Order on Application for Security, ICC case 7489/1992, in HASCHER, D. Collection of Procedural <...>, p. 51.

¹⁷⁹ Partial Award in ICC Case, in SCHWARTZ, E. The Practices and Experience of the ICC Court, in ICC, Conservatory and Provisional Measures in International Arbitration 45, 61 (1993).

¹⁸⁰ BORN, G. B. International Commercial Arbitration <...>, p. 1987.

psichologiniais veiksniais (baime dėl šalies nemokumo) arba piktnaudžiavimu teisėmis, siekiant pranašumo procese. Ypatinga skuba yra susijusi su neatitaisomos žalos grėsme taigi ypatingos skubos kriterijus gali būti svarstomas kartu su neatitaisomos žalos kriterijumi¹⁸¹. Visgi, į šiuos du kriterijus galima žvelgti keliais pjūviais: kaip į dvi atskiras nepriklausomas laikinųjų apsaugos priemonių taikymo sąlygas; kaip į dvi glaudžiai susijusias sąlygas, kurios visuomet taikomos kartu arba netaikomos apskritai; kaip į vieną kompleksinę sąlygą, kai žala ir skuba laikytinos priežastimi ir pasekme, o ne dviem atskirais kriterijais. Skubos elemento plečiamasis aiškinimas buvo pateiktas vienoje iš ICC arbitražo bylų, kurioje teismas pabrėžė, jog ypatinga skuba kildinama iš šalies tikėtinų nuostolių, kurie didėja vien dėl laiko faktoriaus¹⁸². Tokie nuostoliai atsiranda be papildomų šalies, kuriai prašoma taikyti laikinąsias apsaugos priemones, veiksmų arba bet kokių kitų išorinių veiksmų, o tik sąlygojami bylinėjimosi trukmės¹⁸³. Kitaip tariant, šiai sąlygai išpildyti nėra būtina įrodyti, kad ieškovas ar atsakovas per laiką iki bylos nagrinėjimo pabaigos galimai imsis aktyvių veiksmų padėčiai pabloginti.

Kai kurie autoriai laikosi pozicijos, jog ypatinga skuba šiuo atveju neturėtų būti suprasta tiesiogiai kaip reikalaujanti apsaugoti šalį nuo tikėtinų žalos neapibrėžtoje, „labai artimoje“ ateityje; ypatingos skubos kriterijus turėtų būti siejamas konkrečiai su bylos išnagrinėjimo trukme ir tuo faktu, kad veiksmai, skatinantys skubiai skirti priemonę, gali būti įvykdyti iki galutinio sprendimo priėmimo momento¹⁸⁴. Kitaip tariant, skuba apima visą laikotarpį

¹⁸¹ ROSENNE, S. *Provisional Measures* <...>, p. 135.

¹⁸² YESILIRMAK, A. *Provisional Measures in International Commercial Arbitration*, Kluwer Law International, 2005, p. 179, citing Interlocutory Award in ICC case 10596 from 2000 (unpublished).

¹⁸³ Bylinėjimosi laikas čia įvardijamas kaip nuostolių didėjimo terminas siaurąja prasme, tačiau iš esmės turėtų apimti ir šalies nuostolius iki bylos inicijavimo arbitražo teisme, jei prašymas pateikiamas anksčiau nei ieškiny.

¹⁸⁴ BORN, G. B. *International Commercial Arbitration* <...>, p. 1987.

nuo prašymo skirti priemonę pateikimo iki galutinio sprendimo priėmimo byloje ir nėra matuojama kitais terminais, trumpesniais nei bylos nagrinėjimo pabaiga. Tokia pozicija pašalina grėsmę, kad arbitrai pavojų keliančius kitos šalies veiksmus įvertins kaip iki sprendimo priėmimo tikėtinais įvyksiančiais, tačiau nepakankamai “arti” laike nuo prašymo taikyti priemonę pateikimo momento. Autorės nuomone, tai tinkama skubos sąlygos interpretacija, ypač turint omenyje, kad sunku prognozuoti kitos šalies veiksmus, sužinojus apie atsisakymą šiuo pagrindu jai priemonę pritaikyti.

Įdomu, kad, pavyzdžiui, UNCITRAL arbitražo taisyklėse ypatingos skubos kriterijus praleidžiamas¹⁸⁵. Viena vertus, toks UNCITRAL taisyklių reglamentavimas rodo, jog ypatinga skuba nėra suabsoliutinama, didesnę reikšmę teikiant kitiems atrankos kriterijams. Kita vertus, skubos elemento ignoravimas UNCITRAL taisyklėse sufleruoja apie kitokią reguliavimo kryptį nei tuose šaltiniuose, kur įtvirtinta ypatinga skuba neatsiejama nuo galimybės

¹⁸⁵ Ypatingos skubos kriterijus aiškinamuosiuose Jungtinių Tautų komisijos raštuose siejamas su laikinųjų apsaugos priemonių taikymu *ex parte*, o aiškinamuosiuose raštuose komisija ne kartą buvo konstatavusi, jog kai kurių arbitražą reglamentuojančių taisyklių prigimtis, turinys ir kontekstas yra nesuderinami su laikinųjų apsaugos priemonių taikymu nepranešant apie tai kitai šaliai, todėl ypatingos skubos kriterijaus įtraukimas į šias taisykles neturėjo prasmės. Visgi, daugelis autorių pripažįsta, kad ypatingos skubos eliminavimas iš UNCITRAL taisyklių neturi pagrindo, kadangi šaliai/šalims nesilaikant įsipareigojimų, sutarties nevykdymo padariniai natūraliai didėja bėgant laikui, o paraleliai svarstant proporcingumo klausimą arbitražo procese, ypatinga skuba tampa kone „standartine“ laikinųjų apsaugos priemonių taikymo sąlyga. Žr.: YESILIRMAK, A., *Provisional Measures in International Commercial Arbitration*, Kluwer Law International, 2005, p. 180, t. p. UNCITRAL Report of Working Group II (Arbitration and Conciliation) on the Work of its Forty-Seventh Session, delivered to the General Assembly, U.N. Doc. A/CN.9/641 (Sept. 25, 2007).

taikyti laikinąsias apsaugos priemones *ex parte*. UNCITRAL taisyklės priemonės taikymo nepranešus kitai šaliai nenumato¹⁸⁶.

Ketvirta, ieškinio reikalavimų pagrįstumas turi būti suprantamas kaip argumentų, kuriais šalis grindžia savo reikalavimus, svarumas. Vertindami reikalavimų pagrįstumą, arbitrai nustato, ar ieškovas pateikė „stiprius“ argumentus, sudarančius bylos pagrindą. Reikalavimų pagrįstumo nereikėtų painioti su tikėtina ieškinio sėkme. Reikalavimų pagrįstumas yra preliminarus pobūdžio prognozė, kuri reikalinga sprendžiant dėl laikinosios apsaugos priemonės skyrimo ir neturi jokių išankstinių padarinių galutinių ieškinio reikalavimų atžvilgiu. Būtent tai, pasak G. Born, skatina ir pateisina šios sąlygos naudojimą.¹⁸⁷ Juolab, kad būtų neteisinga riboti šalies, kuri turi tvirtą pradinę poziciją byloje, teisę apsidrausti dėl galutinio sprendimo įvykdymo.

Kita vertus, egzistuoja nuomonė, jog sprendimas taikyti laikinąsias apsaugos priemones turi būti visiškai nepriklausomas ne tik nuo ieškinio sėkmės, bet ir nuo ieškinio reikalavimų pagrįstumo¹⁸⁸. Laikoma, jog nutartys dėl laikinųjų apsaugos priemonių negali turėti įtakos galutiniam arbitražo teismo sprendimui. Pavyzdžiui, Australijos tarptautinio komercinio arbitražo

¹⁸⁶ Įdomu tai, kad UNCITRAL pavyzdiniame įstatyme *ex parte* galimybė yra numatyta. Toks skirtingas reguliavimas iš dalies grindžiamas siekiu UNCITRAL taisyklės išlaikyti lakoniškas ir tokiu būdu universaliam naudojimui pritaikytas tarptautiniame kontekste. Be to, UNCITRAL pavyzdinis įstatymas nukreiptas į valstybių įstatymų leidėją, o UNCITRAL taisyklės adresuojamos arbitražinio susitarimo šalims. Žr. TUCKER, L. A. Interim Measures Under Revised UNCITRAL Arbitration Rules: Comparison to Model Law Reflects both Greater Flexibility and Remaining Uncertainty. *International Commercial Arbitration, Brief*, 2011, vol. 1, issue 2, p. 19-22.

¹⁸⁷ BORN, G. B. *International Commercial Arbitration* <...>, p. 1991.

¹⁸⁸ YESILIRMAK, A. *Provisional Measures in International Commercial Arbitration*. Kluwer Law International, 2005, p. 180.

centro taisyklėse numatyta, kad sprendimas dėl laikinosios apsaugos priemonės taikymo niekaip nepaveiks arbitražo teismo teisės priimti nepriklausomą ir *nesusietą* sprendimą¹⁸⁹. Tokiu požiūriu remdamiesi, kai kuriais atvejais arbitrai vengė taikyti šią sąlygą, argumentuodami, kad nenori pateikti išankstinių sprendimų byloje¹⁹⁰.

Vis dėlto, toks atskyrimas diskutuotinas, nes esminis laikinosios apsaugos principas – užtikrinti sprendimo įvykdymą. Be to, reikėtų įvertinti, kad būtent reikalavimų pagrįstumą siekiama įrodyti viso bylos nagrinėjimo metu. Jei sprendimas dėl laikinųjų apsaugos priemonių būtų priešingas galutiniam ieškinio reikalavimų nagrinėjimo rezultatui, liktų neaiški šalies, prašiusios taikyti laikinąsias apsaugos priemones, bei arbitrų atsakomybė, susijusi su laikinosios apsaugos taikymo padariniais. Taigi požiūris, jog arbitrai neturėtų spręsti dėl ieškinio reikalavimų pagrįstumo, neturi aiškios praktinės reikšmės. Palyginimui atkreiptinas dėmesys, kad valstybinių teismų praktikoje ieškinio reikalavimų pagrįstumas kai kada traktuojamas kaip natūralus vertinimas, kuris net neprivalo būti įtvirtinamas nutartyje dėl laikinųjų apsaugos priemonių. *„Pažymėtina, kad nenurodymas teismo nutartyje apie tai, jog teismas preliminariai įvertino ieškinio reikalavimų tikėtiną pagrįstumą, savaime nereiškia, kad teismas tokio vertinimo neatliko. Jei teismas taiko laikinąsias apsaugos priemones ir nurodo, kad jų nesiėmus teismo sprendimo įvykdymas pasunkėtų arba pasidarytų negalimas, vadinasi, teismui nekilo abejonių dėl to, kad ieškovui palankaus teismo sprendimo tikimybė egzistuoja.“*¹⁹¹

¹⁸⁹ ACICA Arbitration rules (2016), art. 33.3, c) punktas..

¹⁹⁰ Partial Award in ICC Case No. 8113, 11 (1) ICC Ct. Bull. 65 (2000) in BORN, G. B. International Commercial Arbitration <...>, p. 1990 (*„Ieškovo prašoma priemonė lemtų išankstinius sprendinius byloje“*).

¹⁹¹ Lietuvos Aukščiausiasis Teismas. 2010 m. gruodžio 15 d. Bendrųjų klausimų dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo apžvalga (Teismų praktika 34) [interaktyvus.

Autorės nuomone, yra pagrįsta ir racionalu spręsti dėl ieškinio reikalavimų pagrįstumo. Arbitrai turėtų numatyti ir susiformuoti preliminarią nuomonę dėl ieškinio pasekmių. Nepaisant to, kartais tai padaryti bylos nagrinėjimo pradžioje yra itin sudėtinga, todėl šią sąlygą arbitrams patikrinti gali būti neįmanoma. Dėl šios priežasties manytina, kad sprendami dėl laikinosios apsaugos priemonės, arbitrai pasilieka persvarstymo teisę, kuri nebus jų šališkumo išraiška¹⁹². SCC 2015-2016 m. bylose laikinieji arbitrai aktyviai tikrino šią sąlygą taikydami laikinąsias apsaugos priemones¹⁹³. Įdomu tai, kad SCC laikinieji arbitrai šiose bylose vertindavo ieškinio reikalavimų pagrįstumą dviem skirtingais lygmenimis: vieni arbitrai vertino tik tai, ar ieškinyje turi visus ieškiniui būtinus elementus, o kiti nustatydavo aukštesnį standartą ir tikrino, ar egzistuoja pagrįsta tikimybė, kad ieškinyje bus patenkintas. Kaip antrojo standarto pavyzdys šių bylų analizėje pateikiamas sutarties interpretavimo atvejis, kuomet ieškovo interpretacija būtų labiau pagrįsta ir įtikinama negu atsakovo¹⁹⁴.

Penkta, laikinąsias apsaugos priemones arbitražo teismas taiko nepažeisdamas proporcingumo principo¹⁹⁵. Dar 2000 metais J. D. M. Lew

Žiūrėta 2017 m. kovo 1 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.lat.lt/lt/teismu-praktika/lat-praktika/teismu-praktikos-apzvalgos/civiliniu-bylu-apzvalgos.html>>.

¹⁹² POUDRET, J.F.; BESSON, S. Comparative Law <...>, p. 536.

¹⁹³ SCC case No. EA 2016/30, case No. EA 2016/31 and case No. EA 2016/32, case No. EA 2016/046, case No. EA 2016/050, case No. EA 2016/090, case No. EA 2016/142, case No. EA 2016/150. SCC Practice Note. Emergency Arbitrator Decisions Rendered 2015-2016 [interaktyvus. Žiūrėta 2018-02-20 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.sccinstitute.com/media/194250/ea-practice-note-emergency-arbitrator-decisions-rendered-2015-2016.pdf>>.

¹⁹⁴ SCC Practice Note <...>

¹⁹⁵ Žr. pvz. UNIDROIT Principles of Transnational Civil Procedure, 8.1 str. 2004 [interaktyvus. Žiūrėta 2016-04-18]. Prieiga per internetą:

buvo nurodęs, kad nacionalinėje teisėje yra susiformavusi proporcingumo nuostata, pagal kurią taikant laikinasias apsaugos priemones vertinama, ar pinigais galima apsaugoti šalies interesus, taip pat ar nėra kitų švelnesnių priemonių, kuriomis galima būtų apsaugoti sprendimo įvykdymą¹⁹⁶. Proporcingumo principas teisės doktrinoje siejamas su racionalumo testo atlikimu ir įvertinimu, ar tam tikra priemonė yra tinkama ir būtina numatytam tikslui pasiekti¹⁹⁷. Šio principo taikymas skiriant laikinasias apsaugos priemones veikia ne tik kaip bendrasis principas, kuriuo vadovaujasi arbitražo teismas, bet kaip aiškiai įtvirtinta laikinųjų apsaugos priemonių taikymo pozityvi sąlyga. Lietuvos komercinio arbitražo įstatymo 20 str. 3 d. 3 p. numato, kad taikomos priemonės turi būti ekonomiškios ir propocingos siekiamam tikslui¹⁹⁸. Vadinasi, arbitrai kiekvienu atveju, be kita ko, tikrina, ar prašoma taikyti priemonė yra proporcinga ir ar taikomos priemonės nauda bus didesnė, nei galima žala. UNCITRAL arbitražo taisyklės įpareigoja užtikrinti, kad žala [dėl laikinosios apsaugos priemonės nepritaikymo] būtų didesnė už žalą priemonę pritaikius¹⁹⁹. Siūloma pasverti ginčo šalių finansinę poziciją, siekiant užtikrinti, kad nė viena iš šalių nebus pernelyg apsunkinama²⁰⁰.

<<http://www.unidroit.org/english/principles/civilprocedure/ali-unidroitprinciples-e.pdf>>.

¹⁹⁶ LEW, J. D. M. *Commentary on Interim* <...>, at 19.

¹⁹⁷ HARBO, T. I. *The Function of the Proportionality Principle in EU Law*. *European Law Journal*, 2010, Vol. 16, No. 2, p. 158–185.

¹⁹⁸ Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo 20 str. 3 d. 3 p.

¹⁹⁹ Art. 26 (3) (a) of UNCITRAL rules.

²⁰⁰ *Commentary on Article 2, Paragraph 1 (iv) of Applications for Interim Measures in International Arbitration Practice Guideline by Chartered Institute of Arbitrators*, 2015 [interaktyvus. Žiūrėta 2016-04-18]. Prieiga per internetą:<<http://www.ciarb.org/docs/default-source/ciarbdocuments/guidance-and-ethics/practice-guidelines-protocols-and-rules/international-arbitration-guidelines-2015/2015applicationinterimmeasures.pdf?sfvrsn=26>>.

Atsižvelgiant į tai, kad tyrimo sritis yra komercinio pobūdžio ginčai, proporcingumas čia mažiau komplikuo­tas nei, pavyzdžiui, investiciniame arbitraže, kuomet atsiranda viešojo intereso elementas. Kita vertus, kai “turtas” suprantamas kaip apimantis ir sutartines teises, arbitrai turi gana plačią diskreciją spręsti dėl priemonės proporcingumo, priklausomai nuo to, kaip bus įvertintos šių sutartinių teisių realizavimo perspektyvos ir grėsmės joms. V. Vadi pabrėžia, kad kai kurios vertybės yra nepalyginamos kokybine prasme ir neturi bendro atskaitos taško/vardiklio²⁰¹.

Nors, kaip minėta, ši principą tiesiogiai įtvirtina Lietuvos komercinio arbitražo įstatymas, daugumos kitų šiame darbe tyrinėjamų valstybių – Prancūzijos, Belgijos, Austrijos, Šveicarijos, Vokietijos, Nyderlandų, Švedijos – nacionaliniuose arbitražo įstatymuose proporcingumas nėra minimas. Anglijos arbitražo akte įtvirtinta proporcingumo sąlyga valstybiniam teismui asistuojant dėl taikomų laikinųjų apsaugos priemonių arbitraže²⁰². Visgi, Anglijos arbitražo aktas lieka nebylus paties arbitražo teismo atžvilgiu, proporcingumo principą numatydamas tik valstybinio teismo veiksmams arbitraže. Kita vertus, proporcingumas kildinamas iš bendrosios arbitražo pareigos skirti priemonę, kurią mano esant iš tiesų būtina ir reikalinga, bei ryšium su konstitucinėmis teisingumo ir lygybės nuostatomis, įpareigojančiomis rasti pusiausvyrą tarp taikomo draudimo veiksmingumo ir jo padarinių²⁰³.

²⁰¹ VADI, V. A History of Success? Proportionality in International Economic Law. The Reform of International Economic Governance, Chapter 10 [interaktyvus. Žiūrėta 2018-02-13]. Prieiga per internetą: <<http://eprints.lancs.ac.uk/79283/2/Proportionality.pdf>>.

²⁰² English Arbitration Act, 1996, art. 44 [interaktyvus. Žiūrėta 2016-04-03]. Prieiga per internetą: <<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1996/23>>.

²⁰³ Pavyzdžiui, Šveicarijos federalinės konstitucijos 5(2) straipsnyje įtvirtintas proporcingumo principas, pasak L. Wyss, yra pagrindas arbitrams paisyti proporcingumo skiriant laikinąją apsaugos priemonę. WYSS, L. Chapter 37:

Vis dėlto, V. Vadi pastebi, jog daug kalbėdami apie proporcingumo principą, deja, neturime išgrynintos vertybių skalės, kurioje galėtume pamatuoti konkuruojančias vertybes²⁰⁴. Net jei priemonė atitinka numatytus būtinumo ir tinkamumo kriterijus, ji gali būti pripažinta neproporcinga, kuomet pastatoma konkuruojančių nuostatų ir tikslų kontekste. Kitaip tariant, negalima atsakyti į klausimą *kas kam proporcinga*. V. Vadi teigia, kad tas faktas, jog proporcingumas iš esmės liečia kiekybę, o ne kokybę, palieka sprendėją laisvą pasirinkti vertybių sistemą bei paaiškinti kodėl vienas interesas yra svarbesnis už kitą.

Įdomu tai, kad kai kurie autoriai patį laikinųjų apsaugos priemonių taikymą laiko procedūriniu arbitražo principu²⁰⁵. Nurodoma, kad taikant kitą - sąžiningumo principą – šalis turi pareigą įgyvendinti laikinąsias apsaugos priemones. Sąžiningai elgtis privalo tiek šalis prašanti taikyti laikinąją apsaugos priemonę, tiek šalis, įpareigota tokią priemonę vykdyti. Pirmuoju atveju negali būti piktnaudžiaujama teise prašyti laikinosios apsaugos priemonės vien siekiant susilpninti kitos šalies procesinę padėtį. Antrasis atvejis įpareigoja šalį gera valia sutikti su paskirta priemone ir ją vykdyti nedelsiant bei pilna apimtimi²⁰⁶. Laikinosios apsaugos priemonės kai kuriuose šaltiniuose netgi apibūdinamos kaip “suteikiančios komercinį komfortą”²⁰⁷. Visgi, komercinis komfortas, remiantis sąžiningumo ir proporcingumo principais, turi būti suprantamas kaip *abiejų* šalių komercinių interesų apsauga iki galutinio sprendimo priėmimo byloje.

Switzerland in NEWMAN, L. W.; ONG, C. *Interim Measures in International Arbitration*. 2014, Juris, p. 760.

²⁰⁴ VADI, V. *A History of Success* <...>.

²⁰⁵ PETROCHILOS, G. *Procedural Law in International Arbitration*. Oxford University Press, 2010, p. 218.

²⁰⁶ Žr. pvz. ICC interim award 8879, 1998 in Lew, J. D. M. *Commentary on Interim* <...>, at 38.

²⁰⁷ WADE, S.; CLIFFORD, P.; CLANCHY, J. *A Commentary* <...>, p. 279.

Be jau išnagrinėtų principų, arbitrai skiria laikinąsias apsaugos priemones vadovaudamiesi bendraisiais nešališkumo ir neutralumo principais²⁰⁸. Pavyzdžiui, ICC taisyklių 11 str. 1 d. numato, kad arbitras turi išlikti nešališkas ir nepriklausomas, o tų pačių taisyklių 22 str. 4 d. arbitrai įpareigojami veikti teisingai ir nešališkai, užtikrindami, kad abi šalys turi galimybę būti išklausytos. Pažymėtina, kad nešališkumo ir nepriklausomumo reikalaujama ne tik iš bylų nagrinėjančių arbitrų, bet ir iš laikinojo arbitro: ICC taisyklių priedo dėl laikinojo arbitro 2 straipsnio 4 dalis įpareigoja laikinąjį arbitrą veikti nešališkai ir nepriklausomai²⁰⁹.

Vienoje iš SCC arbitražo bylų laikinasis arbitras nurodė, kad *„nepaisant to, ar „proporcingumas“ bus apibrėžtas kaip status quo, ar kaip ginčo šalims sukeltų nepatogumų balansas, jis geriau bus įgyvendintas atmetant ieškovo prašymą negu jį tenkinant“*²¹⁰. Taigi, laikinasis arbitras laikėsi pozicijos, jog svarbu ne tai, kaip konkrečiai galėjo būti apibūdinamas proporcingumo principas nagrinėjamoje byloje, o tai, koks bus rezultatas šį principą pritaikius ar jo nepritaikius. Be standartinio konkrečių aplinkybių vertinimo atitinkamoje situacijoje, pasak M. Blessing, turi būti atliekamas sutarties interpretavimas, rizikos tarp šalių paskirstymas pagal sutartį ir rizikos paskirstymas tuo atveju, kai kyla ginčas²¹¹. Vadinasi, jei sutarties nuostatos

²⁰⁸ Tai, pasak J.Jemielniak, išlieka viena iš pagrindinių paskatų šalims rinktis arbitražą. JEMIELNIAK, J. Legal Interpretation <...>, p. 24.

²⁰⁹ Appendix V of ICC rules, art. 2 p. 4.

²¹⁰ SCC Emergency Arbitration (010/2012) in LUNDSTEDT, J. SCC Practice: Emergency Arbitrator Decisions 1 January 2010 – 31 December 2013, p. 19 [interaktyvus. Žiūrėta 2018-02-13]. Prieiga per internetą: <http://www.sccinstitute.com/media/29995/scc-practice-2010-2013-emergency-arbitrator_final.pdf>.

²¹¹ BLESSING, M. Introduction to Arbitration <...>, para. 859. T. p. YESILIRMAK, A. Provisional Measures in International Commercial Arbitration. Doctoral Dissertation, 2003, p. 242.

įtvirtina didelę komercinę riziką, arbitrai turėtų susilaikyti nuo „itin saugančių“ laikinųjų apsaugos priemonių. Priešingai, jei sutarties nuostatas galima interpretuoti kaip suteikiančias didelę apsaugą šalims nuo bet kokios rizikos, arbitrai turėtų laikinosiomis apsaugos priemonėmis saugoti sutarties dvasią. Visgi, autorės nuomone, arbitrai neturėtų suabsoliutinti sutartyje įtvirtinto rizikos paskirstymo. Viena vertus, vertinti, ar sutarties nuostatos suteikia didelę apsaugą, ar ne, praktikoje gali būti sudėtinga. Kita vertus, didelė problema išlieka būtent sutarčių neišsamumas, aiškiai ir tinkamai nepaskirstant rizikos ginčo atvejams bei paliekant spragas sutarties nuostatose²¹².

1.4.2 Negatyvieji kriterijai

Negatyvieji kriterijai yra sąlygos, kurioms egzistuojant arbitrai prašomos laikinosios apsaugos priemonės netaikys. Tai gali reikšti keletą dalykų: pirma, jei prašoma taikyti priemonę tenkina negatyvųjį kriterijų, atitinkamoje situacijoje galima pritaikyti kitą laikinąją apsaugos priemonę (pavyzdžiui, prašomos priemonės neįmanoma taikyti, tačiau kitą priemonę, analogišką arba panašią taikyti galima ir reikalinga); antra, jei priemonė atitinka negatyvųjį kriterijų, nei prašoma, nei jokia kita priemonė toje situacijoje nebus taikoma (pavyzdžiui, jei prašanti taikyti priemonę šalis elgiasi nesąžiningai). Arbitrai gali taikyti visus negatyviusius kriterijus arba dalį iš jų.

²¹² O. Hart ir J. Moore tyrimai ir teorija apie nepilnas sutartis (angl. *Incomplete Contracting*) puikiai iliustruoja situacijas, kuomet sutarties šalys pasilieka „erdvės“ ateityje persiderėti bei detalizuoti tam tikras sutarties sąlygas, o kai kuriais atvejais palieka sutarties sąlygų užpildymo funkciją teismams. Žr. pvz. HART, O.; MOORE, J. Incomplete Contracts and Renegotiation. *Econometrica*, Vol. 56, No. 4 (Jul., 1988), p. 755-785. [interaktyvus. Žiūrėta 2018 m. sausio 21 d.]. El. prieiga: <<https://www.jstor.org/stable/1912698>>.

Pirma, prieš taikant laikinąją apsaugos priemonę visuomet keliamas fundamentalus klausimas, ar bus pasiektas norimas tikslas, t. y. ar bus apsaugoti šalies, prašančios ją taikyti, interesai. Jei priemonė akivaizdžiai nėra naudinga šiam tikslui įgyvendinti, arbitrams ją skirti yra beprasmiška. Egzistuoja tikimybė, kad šalis savo prašyme teisingai nurodys numanomą grėsmę, tačiau bus įvardijusi ne tokią priemonę, kuri efektyviai šią grėsmę eliminuotų. Tokiu atveju tikėtina, kad arbitrai savo iniciatyva taikys kitą nei prašoma, tačiau atitinkamoje situacijoje tikslą pasiekiančią priemonę²¹³. Manytina, kad tai galima aiškinti ir kaip arbitrų laisvę veikti *ex officio*, tačiau galima traktuoti ir kaip arbitrų diskreciją atlikti šalies argumentų dėl laikinosios apsaugos priemonės būtinumo analizę. Šalims prašant laikinosios apsaugos priemonės įgyvendinami šalių autonomijos ir dispozityvumo principai. Arbitražo teismui veikiant *ex officio* siekiama apsaugoti arbitražo procesą²¹⁴. Visgi, autorės nuomone, abejotina, ar tikrai kitokios priemonės pritaikymas, remiantis šalies prašymu, turėtų būti laikomas tikroju *ex officio* veikimu, jei juo pasiekiamas tikslas. Greičiausiai tai būtų būtent arbitrų diskrecija išanalizuoti šalies argumentus dėl laikinosios apsaugos priemonės reikalingumo.

Antra, arbitrai turi pareigą įvertinti savo priimamo sprendimo dėl laikinosios apsaugos priemonės įvykdomumą²¹⁵. Nors arbitrai negali būti šimtu procentų įsitikinę galutinio sprendimo įvykdymu, bendroji pareiga yra arbitrams dėti visas įmanomas pastangas, kad jų sprendimas būtų įvykdomas.

²¹³ Laikinosios apsaugos priemonės skyrimas turėtų remtis aiškiu įrodymų ir nustatytų standartų pagrindu. Žr. BORN, G. B. *International Commercial Arbitration* <...>, p. 1994. Nelabai tikėtina, kad arbitrai galėtų pritaikyti visiškai nepanašią priemonę tam, kad pasiektų tą patį tikslą kaip ir šalies prašoma priemonė.

²¹⁴ YESILIRMAK, A. *Provisional Measures in International Commercial Arbitration*. Doctoral dissertation, 2003, p. 226.

²¹⁵ Pavyzdžiui, ICC arbitražo taisyklių 35 str.

Atsižvelgiant į tai, kad sprendimas dėl laikinųjų apsaugos priemonių yra būtent tas procesinis veiksmas, kuriuo garantuojamas galutinio sprendimo įvykdomumas, dėl sprendimo skirti laikinąsias apsaugos priemones turi būti nustatyta analogiška pareiga arbitrams. Pastangos, kad sprendimas (nutartis) būtų įvykdoma, turėtų būti nukreiptos tiek į ginčo šalį, kuriai taikomos laikinosios apsaugos priemonės, tiek į teisinio reguliavimo ypatumus, faktines aplinkybes, taikomos priemonės realizavimo galimybes ir pan.

Trečia, tam, kad prašymas skirti laikinąsias apsaugos priemones būtų tenkinamas, šalis, prašanti jas skirti, turi būti sąžininga. „Švarių rankų“ doktrina (angl. *Clean hands*), kildinama iš bendrosios teisės sistemos ir teisingumo teisės (angl. *Equity*) doktrinos bei principo „tas, kuris nori teisingumo, turi elgtis teisingai“ (angl. *He who wants equity must do equity*), įpareigoja šalį, kuri kreipiasi į teismą su atitinkamu prašymu, nebūti atlikus neteisėtų/nesąžiningų veiksmų ar neveikimo ryšium su nagrinėjamu klausimu²¹⁶. Ši doktrina leidžia arbitrams bausti šalį, kuri nesilaiko geranoriškų verslo principų ir/arba gavusi naudos iš kitos šalies pažeidimo pareiškia norą apriboti kitos šalies veiksmus. Kitaip tariant, jei ieškovas, prieš prašydamas arbitrų taikyti atsakovui laikinąją apsaugos priemonę, veikė kitais, neteisėtais būdais savo tikslams šiame ginče pasiekti, jo prašymas neturi būti tenkinamas. Neteisėtas veikimas ar neveikimas apima šalies nesąžiningus veiksmus, apgaulę, netinkamą arbitražinio susitarimo įgyvendinimą ir kitus teisingumą ir lygybę pažeidžiančius šalies valia atliktus veiksmus (neveikimą). Tai patvirtindamas, arbitražo teismas vienoje iš ICC bylų nurodė, kad neskirs [laikinosios apsaugos] priemonės, jei šalis nėra

²¹⁶ LAUTERPACHT, E.; GREENWOOD, C. J. *International Law Reports*. Cambridge University Press, 1994, vol. 95, p. 113.

sąžininga²¹⁷. Tokiu būdu arbitražo teismas siekė užtikrinti šalių lygybę ir neleisti šaliai gauti naudos iš savo neteisėtų veiksmų.

Kita vertus, neatmetama galimybė, kad netinkamas šalies elgesys gali tapti paskata *skirti* jai laikinąją apsaugos priemonę. Pavyzdžiui, pasikartojantis šalies piktnaudžiavimas pripažįstamas vienu iš atvejų, kuris padidintų tikimybę, jog arbitrai jai pritaikys priemonę²¹⁸.

Ketvirta, laikinąją apsaugos priemonę yra siekiama apsaugoti ieškinio reikalavimų patenkinimą, tačiau sprendimas dėl laikinosios apsaugos priemonės neturi savo esme sutapti su galutiniu sprendimu, kuomet patenkinami ieškovo reikalavimai byloje. Taigi siekiant taikyti laikinąją apsaugos priemonę tikrinama, ar prašoma skirti priemonė nėra tapati ieškinio reikalavimams (pavyzdžiui, jei atsakovas yra skolingas ieškovui už atliktus darbus, ieškovas negali reikalauti, kad laikinąją apsaugos priemonę jam būtų gražinta įsiskolinimui lygi suma). Tai taip pat reiškia, kad arbitrai negali priimti galutinio sprendimo byloje, remdamiesi argumentais ir įrodymais, naudotais skiriant laikinąją apsaugos priemonę. Be to, arbitrai turi aiškiai išdėstyti šalims, kad sprendimu dėl priemonės skyrimo jie nepasisakė dėl bylos esmės. Kitu atveju vėliau arbitražo teismo sprendimas gali būti ginčijamas, argumentuojant tuo, kad arbitrai buvo šališki ir neobjektyvūs. Jei laikinosios apsaugos priemonės reikalavimas sutampa su ieškinio reikalavimu, arbitrai turėtų susilaikyti nuo tokios priemonės skyrimo arba sparčiau pereiti prie sprendimo priėmimo byloje²¹⁹.

²¹⁷ YESILIRMAK, A. *Provisional Measures in International Commercial Arbitration*. Kluwer Law International, 2005, p. 185, cituojant ICC case 7972, ICC Partial Award 7972 of 1997 (unpublished).

²¹⁸ POUDRET, J. F.; BESSON, S. *Comparative Law <...>*, p. 537.

²¹⁹ YESILIRMAK, A. *Provisional Measures in International Commercial Arbitration*. Doctoral Dissertation, 2003, p. 244, cituojant ICC bylą Nr. 6632.

Visgi, literatūroje sutinkama ir kitokia pozicija, kuri nėra visiškai priešinga, tačiau leidžia numatyti išimtis iš šios taisyklės. Jos šalininkai teigia, kad laikinąją apsaugos priemonę kai kuriais atvejais galima reikalauti beveik to paties kaip ir ieškiniu ir tai neturėtų užkirsti kelio tokiai priemonei taikyti²²⁰. Pavyzdžiui, įpareigojant šalį atlikti tarpinį mokėjimą, tai akivaizdžiai tampa dalies galutinio sprendimo įvykdymu. Autorė nemano, kad tokia sutaptis pati savaime yra bloga, tačiau arbitrai turėtų kruopščiai įvertinti tokios priemonės būtinumą individualiu atveju. Kitaip tariant, jei yra galimybė skirti kitokią laikinąją apsaugos priemonę, kuri savo esme nebūtų tokia kontraversiška (kaip bus aptariama toliau, tarpinis mokėjimas nevisiškai atitinka laikinosios apsaugos priemonės apibrėžimą ir yra taikomas labai retai, nes, be kita ko, prognozuoja bylos išsprendimo rezultatus), reikėtų rinktis kitokią priemonę šalies interesams apsaugoti.

Penkta, jei faktinė prašyme taikyti laikinąją apsaugos priemonę išdėstyta situacija neatitinka tikrovės, arbitražo teismas turėtų atsisakyti tokį prašymą tenkinti. Viena vertus, tai gali būti piktybiškas šalies, prašančios taikyti priemonę, veiksmas, nuslepiančiam tikras aplinkybes arba suformuluojant faktinę situaciją savo naudai. Pavyzdžiui, jei šalis prašo taikyti priemonę, remdamasi tuo, jog kita šalis mėgina paslėpti ar sunaikinti bylai svarbius įrodymus, tačiau paaiškėja, jog taip nėra. Kita vertus, nors prašymai dėl laikinųjų apsaugos priemonių svarstomi nedelsiant, gali atsitikti taip, kad nuo prašymo padavimo arbitražo teismui momento aplinkybės pasikeitė nepriklausomai nuo jų pateikimo asmens valios. Pavyzdžiui, jei ieškovas prašo taikyti draudimą atsakovui sudaryti pardavimo sandorį su trečiasiais asmenimis, tačiau tuo momentu, kai arbitrai svarsto prašymą taikyti tokią priemonę, atsakovo sandoris jau yra įvykęs. Abiem atvejais arbitrai privalo įsitikinti faktinių aplinkybių tikrumu, kad priimtų tinkamą sprendimą dėl laikinosios priemonės skyrimo/neskyrimo.

²²⁰ BORN, G. B. International Commercial Arbitration <...>, p. 1988-1989.

Šešta, arbitrai gali atsisakyti taikyti laikinąją apsaugos priemonę, jei šalis pateikė prašymą ją taikyti po nepagrįstai ilgo laikotarpio ir be svarbios priežasties. Tai rodo šalies, prašančios taikyti priemonę, nerūpestingumą ir neapdairumą. Pavyzdžiui, vienoje iš bylų ieškovas, prieš paprašydamas laikinosios apsaugos priemonės, delsė dvejus metus.²²¹ Tokiu atveju egzistuoja labai maža tikimybė, kad šį delsimo laikotarpį šalis galės pagrįsti svariais argumentais, o vėlavimas prašyti laikinosios apsaugos priemonės bus laikomas šalies nesuinteresuotumu bylos baigtimi bei savo teisių apsauga.

Septinta, tam tikromis aplinkybėmis net šaliai inicijavus laikinųjų apsaugos priemonių taikymą, jo gali būti atsisakoma ryšium su šalies, kuriai prašoma taikyti priemones, geranorišku elgesiu. Arbitražo teismas gali nenagrinėti gauto prašymo taikyti laikinąsias apsaugos priemones, jei šalis, kuriai prašoma priemonę taikyti, pademonstruoja, kad priemonės taikymui nėra būtinybės. Kitaip tariant, šalis gali pareikšti ar pateikti arbitražo teismui deklaraciją, jog neketina pažeisti kitos šalies interesų²²². Pavyzdžiui, vienoje iš ICC arbitražo bylų buvo prašoma uždrausti šaliai naudotis ar platinti kompiuterių programas, duomenis ir technologiją, skirtus prognozuoti veiksmus finansiniuose instrumentuose²²³. Šalis, kuriai buvo prašoma taikyti šią priemonę, pareiškė, jog minėta nuosavybė nėra jos valdoma, be to, bet kuriuo atveju neplanavo jos naudoti arbitražo proceso laikotarpiu²²⁴. Taigi, arbitrai nusprendė neskirti draudimo atlikti veiksmus, nes „*nėra tikėtino*

²²¹ YESILIRMAK, A. *Provisional Measures in International Commercial Arbitration*. Kluwer Law International, 2005, p. 185-186.

²²² YESILIRMAK, A. *Provisional Measures in International Commercial Arbitration*. Doctoral Dissertation, 2003, p. 251.

²²³ YESILIRMAK, A. *Provisional Measures in International Commercial Arbitration*. Doctoral Dissertation, 2003, p. 251, cituojant ICC bylą Nr. 7692.

²²⁴ YESILIRMAK, A. *Provisional Measures in International Commercial Arbitration*. Doctoral Dissertation, 2003, p. 251, cituojant ICC bylą Nr. 7692.

pavojaus“, jog nuosavybė bus naudojama²²⁵. Be to, sprendimui neskirti priemonės gali turėti įtakos ankstesni šalies veiksmai ginčo nagrinėjimo laikotarpiu²²⁶. Atkreiptinas dėmesys, kad esant šalies pasižadėjimui nepažeisti kitos šalies interesų arbitrai gali išspręsti klausimą vien remdamiesi tokiu pasižadėjimu ir nesvarstydami, ar prašymas dėl laikinosios apsaugos priemonės tenkina taikymo sąlygas, ar ne.²²⁷ Tokiu būdu šalys procese gali išvengti papildomų laiko sąnaudų bei kaštų, tačiau arbitrai, be abejo, įpareigojami nustatyti, ar šalies geranoriškumas nėra apsimestinis. Tokia rizika, autorės nuomone, kai kuriais atvejais gali paskatinti arbitrus apsirdraudžiant visgi taikyti priemones, nesikliaujant šalies pažadais.

Apibendrinant tai, kas išnagrinėta, nėra vieningos nuomonės dėl arbitrų teisės taikyti laikinąsias apsaugos priemones. Nei tarptautinės konvencijos, nei arbitražo taisyklės nepateikia aiškaus atsakymo dėl arbitrų kompetencijos skirti šias priemones ir *lex arbitri* santykio, o teisinė doktrina palieka daug erdvės Niujorko konvencijos 2 straipsnio bei arbitražinio susitarimo interpretacijoms. Autorės nuomone, teoriniai pagrindai, kuriuos neginčijamai reikėtų laikyti legitimuojančiais arbitrų teisę taikyti laikinąsias apsaugos priemones, prioritetine tvarka yra arbitražinis susitarimas, arbitražo taisyklės ir *lex arbitri*. Nutylėjimas dėl laikinųjų apsaugos priemonių neturėtų eliminuoti arbitrų teisės jas taikyti, o arbitražinis susitarimas apskritai žymi prioritetinį šalių pasirinkimą ir dažnai yra nepelnytai varžomas *lex arbitri* nuostatomis. Autonomiška arbitražo sistema, įtraukianti tarptautinius

²²⁵ YESILIRMAK, A. Provisional Measures in International Commercial Arbitration. Doctoral Dissertation, 2003, p. 251, cituojant ICC bylą Nr. 7692.

²²⁶ YESILIRMAK, A. Provisional Measures in International Commercial Arbitration. Doctoral Dissertation, 2003, p. 251.

²²⁷ Commentary on Article 4, Paragraph 1 (iv) of Applications Interim Measures *in* International Arbitration Practice Guideline by Chartered Institute of Arbitrators, 2015.

principus ir *lex mercatoria*, yra verta aptarimo, tačiau iš esmės kol kas nenuveina toliau nei arbitražinio susitarimo ir arbitražo taisyklių dermė.

Kita vertus, praktikoje visgi vertėtų susitelkti ties vykdymo klausimu, užbėgant už akių neveiksmingam arbitrų sprendimui. Jei tikėtina, kad šalis paklus ir vykdys laikinąsias apsaugos priemonės gera valia, didžiąja dauguma atvejų nėra taip svarbu, kaip arbitrų kompetencija vertinama iš *lex arbitri* ar kitų šaltinių perspektyvos. Kita vertus, jei numatomas priverstinis vykdymas, *lex arbitri* nuostatos ir teisinis aiškumas turės didelę reikšmę įgyvendinant paskirtą priemonę. Kalbant apie laikinųjų apsaugos priemonių taikymo principus bei sąlygas, manytina, jog tai, kad arbitražo teismai, G. Born žodžiais, „*praktikoje išgrynino tam tikrus laikinųjų apsaugos priemonių taikymo standartus*“, neužkerta kelio arbitrams ateityje šiuos standartus praplėsti ar modifikuoti. Priešingai, tendencija tokia, kad taikymo sąlygų formavimas praktikoje išliks gyvybingas ir bus adaptuojamas prie evoliucionuojančios ginčų specifikos. Atspirties tašku telaikytina, kad laikinųjų apsaugos priemonių taikymo sąlygos arbitraže tam tikra prasme yra sukonkretinta proporcingumo ir racionalumo principų samplaika. Tai įgalina arbitrus lanksčiai žvelgti į šalių interesų apsaugą ir palaikyti balansą procese, neperžengiant jiems suteiktos kompetencijos ribų, nes jos, kaip aiškėja tyrimo eigoje, paprastai yra labai plačios.

2. LAIKINŲJŲ APSAUGOS PRIEMONIŲ PARINKIMAS IR TAIKYMAS

Kuomet jau yra pripažinta bendroji arbitražo teismo teisė taikyti laikinąsias apsaugos priemones, toliau svarstoma arbitrų „specifinė“ diskrecija parinkti ir skirti laikinąją apsaugos priemonę. Nors G. Born nuomone, arbitrų teisė skirti laikinąją apsaugos priemonę negali būti vadinama diskrecija ir yra arbitrams suteikta teisė, o ne laisvė spręsti, tai, matyt, priklauso nuo to, ką laikysime

arbitrų diskrecija šiuo atveju²²⁸. Jei tai laisvė spręsti dėl laikinosios apsaugos priemonės, kuria arbitrai naudojami *lex arbitri* ribose (t. y. yra saistomi taikytinos teisės), akivaizdu, jog tokia laisvė yra sąlyginė ir palieka arbitrams vienintelę “laisvę” - naudojantis taikytinos teisės nuostatomis parinkti priemonę. Kita vertus, jei laikinųjų apsaugos priemonių taikymo standartu pasirinktume nuo valstybių teisės atsietą modelį ir taikytume tik, pavyzdžiui, ICC arbitražo taisyklės, arbitrams šių taisyklių 28 straipsnis iš tiesų palieka *diskreciją*, turint omenyje jo lakonišką pobūdį. Diskrecija šiuo atveju tam tikra apimtimi ribojama, tik nebe *lex arbitri*, o *lex mercatoria* ir tarptautiniais principais. Taigi, arbitrai, skirdami laikinąją apsaugos priemonę, gali vadovautis arba nesivadovauti taikytina teise. Pirmasis požiūris, J. Lew nuomone, yra saugesnis, tačiau antrasis labiau racionalus dėl faktinių atvejų įvairovės²²⁹. Tokį požiūrį, be kita ko, lėmė faktas, kad nacionalinėje teisėje nuostatos dėl arbitražo taikomų laikinųjų apsaugos priemonių paprastai pateikia mažiau informacijos ir gairių nei arbitražo institucijos taisyklės. Pastarosios dubliuoja ir papildo nacionalinį reguliavimą ir yra ne lygiavertiškai, o netgi labiau „asistuojančios“ procese.

Aiškumo dėlei reikia pasakyti, kad laikinosioms apsaugos priemonėms yra būdingi tam tikri požymiai, kurie skiria šių priemonių procedūrą ir pasekmes nuo galutinio arbitrų priimamo sprendimo. Visų pirma, jos skiriamos pagal supaprastintą ir trumpą procedūrą²³⁰. Ypatinga skuba bei noras apsaugoti ginčo šalies interesus lemia, jog sprendimas dėl laikinųjų apsaugos priemonių priimamas per trumpiausią įmanomą laiką. Antra, jos neturi *res judicata* efekto, taigi kai kada pažymima, kad yra mažiau “autoritetingos” nei galutinis sprendimas²³¹. Nors tolesniuose darbo skyriuose

²²⁸ BORN, G. B. *International Commercial Arbitration* <...>, p. 1994.

²²⁹ LEW, J. D. M. *Commentary on* <...>, at 22.

²³⁰ KAUFMANN-KOHLER, G.; RIGOZZI, A. *International Arbitration* <...>, p. 332.

²³¹ KAUFMANN-KOHLER, G.; RIGOZZI, A. *International Arbitration* <...>, p. 332.

bus bandoma ginčyti tokią poziciją, skatinant sprendimą dėl laikinųjų apsaugos priemonių laikyti lygiaverčiu ir tokią pačią imperatyvią galią kaip ir galutinis sprendimas arbitražo byloje turinčiu, dažnai šie sprendimai tebeturi skirtingą autoritetą praktikoje. Trečia, laikinosios apsaugos priemonės gali būti pakeistos ar papildytos pasikeitus aplinkybėms²³². Nors galutinis sprendimas arbitražo byloje taip pat gali būti taisomas arba pildomas, tai lieka labiau išimtis, o ne taisyklė. Priešingai, sprendimo dėl laikinųjų apsaugos priemonių keitimas (vienos laikinosios apsaugos priemonės pakeitimas kita) nėra retas reiškinys.

2.1 Laikinių apsaugos priemonių taikymo ribojimas

Kai kuriais atvejais, net ir tenkinant visas 1.4 skyriuje minėtas sąlygas, laikinųjų apsaugos priemonių taikymas gali būti ribojamas dėl arbitražo specifikos. Arbitražas yra susitarimo pagrindu vykstantis procesas, t. y. tarp dviejų šalių sudarytas sandoris spręsti kylančius ginčus arbitraže. Sudarant šį susitarimą dalyvauja ir pareigą jo bei su juo susijusių principų nepažeisti įsipareigoja būtent asmenys, kurie jį pasirašo. Taigi, arbitražinis susitarimas ir iš jo kylančios pasekmės nesaisto trečiųjų asmenų. Tai asmenys, kurie a) arbitražiniu susitarimu neprisiėmė jokių pareigų nė vienos iš susitarimo šalių atžvilgiu, o galimai ir b) apie šį susitarimą nežinojo bei c) sudarant jį nedalyvavo. Prašoma laikinoji apsaugos priemonė kai kuriais atvejais gali būti susijusi ar daryti įtaką trečiųjų asmenų teisėms. Atsižvelgiant į tai, kad tretieji asmenys nėra saistomi arbitražinio susitarimo, viena iš kliūčių taikyti laikinąsias apsaugos priemones yra susijusi su trečiaisiais asmenimis. Kita vertus, teisė abiem ginčo šalims būti išklaustoms kursto nesibaigiančius ginčus dėl to, ar laikinąją apsaugos priemonę galima taikyti nepranešus kitai šaliai (*ex parte*).

²³² KAUFMANN-KOHLER, G.; RIGOZZI, A. International Arbitration <...>, p. 332.

2.1.1. Taikymas *ex parte*

Šalis gali prašyti arbitražo teismo taikyti laikinąsias apsaugos priemones nepranešus kitai šaliai, kadangi ne visuomet egzistuoja reali galimybė užtikrinti laikinosios apsaugos veiksmingumą, kuomet šalis yra informuojama apie būsimą jos teisių apribojimą. Pavyzdžiui, Lietuvos komercinio arbitražo įstatymas suteikia arbitrams teisę taikyti priemonę nepranešus kitai šaliai²³³. Atsižvelgiant į tai, šalies informavimas apie jai taikomas laikinąsias apsaugos priemones neretai priešpastatomas skubos principui, nes kai kuriais atvejais pranešimas skolininkui apie laikinųjų apsaugos priemonių taikymą gali lemti skubius nesąžiningus skolininko veiksmus. Vienoje iš Stokholmo arbitražo bylų teismas nusprendė, jog nesėkmingi bandymai pranešti šaliai apie jai taikomas laikinąsias apsaugos priemones neužkerta kelio taikyti laikinąją apsaugą, nes to nepadarius egzistuoja realus pavojus, jog sprendimas negalės būti įvykdytas²³⁴.

Taigi kyla klausimas, kuri iš nuostatų savaresnė – šalies, prašančios taikyti laikinąją apsaugą, teisės ar šalies, kuriai taikomos laikinosios apsaugos priemonės, interesai. Dažnai atsakymą ir apribojimus taikyti priemones *ex parte* galime rasti arbitražo taisyklėse, nacionalinėje teisėje ar teismų praktikoje. Pavyzdžiui, Vokietijos civilinio proceso kodeksas numato, kad abiem šalims suteikiama teisė būti išklausytoms visose proceso stadijose²³⁵. Atrodytų, jog tokiu būdu iš esmės eliminuojama laikinųjų apsaugos priemonių taikymo *ex parte* galimybė. Be to, Vokietijos konstituciniame teisme buvo argumentuojama, jog teisėjo taikomos priemonės *ex parte* pažeidžia

²³³ LR komercinio arbitražo įstatymo 21 str. 1 d.

²³⁴ Case 096/2001, published in Stockholm Arbitration Report 2003:2, p. 47-58.

²³⁵ ZPO, 1041 (1). Tokia pati pozicija įtvirtinta ir Vokietijos arbitražo institucijos arbitražo taisyklėse, (sec. 26.1).

Vokietijos konstitucija²³⁶. Visgi, konstitucinis teismas pasisakė, jog su tam tikromis išimtimis priemonių taikymas *ex parte* nepažeidžia konstitucijos, jei *ex parte* procedūra buvo būtina siekiant apsaugoti [šalies] interesus, kurie kitu atveju būtų pažeisti. Be to, Vokietijos civilinio proceso kodekso 1063 (3) straipsnis patvirtina arbitrų teisę taikyti laikinąsias apsaugos priemones neišklausius kitos šalies²³⁷. Taigi, net ir egzistuojant tam tikroms prieštaroms, iš esmės Vokietijos teisė nedraudžia arbitražo teismui taikyti *ex parte* priemones.

Belgijos arbitražo įstatymas neleidžia taikyti laikinųjų apsaugos priemonių *ex parte* ryšium su tuo, kad taikymas nepranešus kitai šaliai ribotų arbitrų nepriklausomumą ir šalies teisę į gynybą²³⁸. Austrijos teisė taip pat draudžia arbitrams taikyti laikinąsias apsaugos priemones *ex parte*²³⁹. Į UNCITRAL pavyzdinį įstatymą *ex parte* taikymas buvo įtrauktas, paliekant laisvę šalims arbitražiniu susitarimu atsisakyti šios galimybės²⁴⁰. Visgi, teisė būti išklausytam ir visų faktų atskleidimas buvo principai, kuriuos aršiai gynė *ex parte* nuostatos įtraukimo į UNCITRAL pavyzdinį įstatymą oponentai²⁴¹.

²³⁶ *Bundesverfassungsgericht, BVerfGE 57, 346 at 359. Bundesverfassungsgericht, BVerfGE 57, 346.* 1981 [interaktyvus. Žiūrėta 2018-02-10]. Prieiga per internetą: <<http://www.servat.unibe.ch/dfr/bv057346.html>>. T. p. žr. SCHAEFER, J. K. New Solutions for Interim Measures of Protection in International Commercial Arbitration: English, German and Hong Kong Law Compared. *Electronic Journal of Comparative Law*, Vol. 2.2 (August 1998), sec. 4.2.2.2.

²³⁷ ZPO, 1063 (3).

²³⁸ Document 001 (No. 53-2743/001), Dépôt, dated 11 April 2013, p. 24-25 [interaktyvus. Žiūrėta 2016-04-10]. Prieiga per internetą: <www.lachambre.be/FLWB/pdf/53/2743/53K2743001.pdf>.

²³⁹ Section 593 (1) of Austrian Code of Civil Procedure.

²⁴⁰ Art. 17B (1) of UNCITRAL Model Law.

²⁴¹ United Nations Commission on International Trade Law, Fortieth Session on Settlement of Commercial Disputes. Proposal by the International Chamber of

Paruošiamuosiuose UNCITRAL dokumentuose ICC atstovai nurodė, jog ICC arbitraže yra pasitaikęs atvejis, kuomet šalis prašė arbitražo teismo taikyti laikinąsias apsaugos priemones pranešus kitai šaliai, tačiau arbitražo teismas pritaikė priemones *ex parte*. Tai buvo akivaizdi klaida ir arbitražo teismas ją pripažino. Kita vertus, ICC atstovai išreiškė susirūpinimą, kad arbitražinio susitarimo šalys nei nori, nei tikisi iš arbitražo teismo tokių galių (taikyti laikinąsias priemones *ex parte*). Buvo bijoma, jog įtraukus *ex parte* nuostatą į UNCITRAL pavyzdinį įstatymą tai suprantančios šalys norės išvengti arbitražo pavyzdinio įstatymo valstybėse, o apie tai neinformuotos šalys bus nemaloniai nustebintos. Dėl šios priežasties buvo rekomenduojama derinti nuostatas su šalių lūkesčiais ir ketinimais. Taip pat ICC atstovai nuogastavo, jog *ex parte* įgyvendinimas skatintų įtarimus dėl nesąžiningo arbitražo proceso, kadangi šalis, kuriai taikomos priemonės, neturės informacijos apie tai, kas vyko svarstant šį klausimą (ypač žodinio aptarimo atveju). Taigi arbitražas tokiu būdu diskredituotų save ir didintų šalių nepasitikėjimą.

Kita vertus, Jungtinių Valstijų atstovų nuomonė UNCITRAL sesijose šiuo klausimu išsiskyrė. Savo pozicijoje dėl *ex parte* priemonių Jungtinių Valstijų delegacija pabrėžė, jog yra numatyti tinkami saugikliai tokių priemonių naudojimui: ribojimas laike, nes *ex parte* priemonė pagal UNCITRAL pavyzdinį įstatymą būtų taikoma ne ilgiau nei 20 dienų; patikrinimas sąlygomis, nustatant tokio taikymo būtinumą; atsakomybės numatymas šaliai, prašiusiai taikyti priemonę, jei jos taikyti nebuvo pagrindo; šalių teisė atsisakyti *ex parte* priemonių arbitražiniame susitarime; reikalavimas šaliai, prašančiai taikyti *ex parte* priemonę, atskleisti visas su

Commerce, 2004, p. 3 [interaktyvus. Žiūrėta 2016-02-10]. Prieiga per internetą: <<https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/LTD/V04/506/71/PDF/V0450671.pdf?OpenElement>>.

prašymu susijusias aplinkybes ir faktus²⁴². Jungtinės Valstijos nurodė, jog motyvai, kuriais rėmėsi oponentai, siūlantys neįtraukti *ex parte* priemonių, nėra pagrįsti. Pirma, galimybė kreiptis į valstybinį teismą esant *ex parte* poreikiui paneigtų pačią UNCITRAL pavyzdinio įstatymo ir Niujorko konvencijos esmę. Šalys arbitražiniu susitarimu atsisako teisės kreiptis į valstybinį teismą dėl tam tikrų priežasčių, todėl siūlymas joms *ex parte* priemonių prašyti valstybiniame teisme būtų netinkamas. Antra, nors ir nuogastaujama, kad tokiu būdu būtų pažeista teisė į teisingą teismą, valstybiniai teismai *ex parte* priemonės taiko ir yra daugybę kartų pripažinę, jog tai atitinka teismo proceso principines nuostatas bei ginčo šalių teises. Trečia, bijant, jog toks priemonių taikymas lems išankstinius bylos sprendinius, gali būti preziumuojama, jog ir laikinosios apsaugos priemonės, taikomos pranešus kitai šaliai, reikš išankstinį bylos išsprendimą. Ketvirta, pasak jų, nėra logiška manyti, jog jei valstybiniai teismai padeda vykdyti *ex parte* priemones arbitraže, automatiškai jiems adresuoti prašymus dėl *ex parte* taikymo arbitraže yra natūralu. Penkta, nėra pagrįsta teigti, kad *ex parte* taikymas prieštarauja sutartinei arbitražo prigimčiai. Jungtinių Valstijų atstovų nuomone, kur kas reikšmingesnis pažeidimas yra aplaidi šalies interesų apsauga, o ne *ex parte* priemonės. Apibendrinant šias pozicijas, į UNCITRAL pavyzdinį įstatymą nuostata dėl galimybės taikyti priemones *ex parte* buvo įtraukta. Autorės nuomone, teoriniame lygmenyje Jungtinių Valstijų argumentai yra labiau pagrįsti, paremti griežta atrankos procedūra *ex parte* prašymams bei valstybinių teismų patirtimi. Kita vertus, ICC atstovų pozicija labiau grindžiama hipotetiniais teiginiais apie tai, jog tokia nuostata nebus palankiai priimta arbitražo šalių. Kaip teisingai pastebėjo Jungtinių

²⁴² U.S. position paper to UNCITRAL re *ex parte* interim measures in arbitration (September 2004). Summary of Position of the US Delegation at the Meeting of the UNCITRAL Working Group, New York, February 23 – 27, 2004 [interaktyvus. Žiūrėta 2018-02-10]. Prieiga per internetą: <<https://www.state.gov/s/1/2004/78113.htm>>.

Valstijų atstovai, ICC apskritai negalėjo tinkamai įvertinti *ex parte* populiarumo bylose, kadangi šalys nesant šios nuostatos ICC taisyklėse natūraliai *ex parte* priemonių ir neprašė²⁴³.

Net ir tais atvejais, kai teisinis reguliavimas leidžia taikyti laikinąsias apsaugos priemones *ex parte*, arbitrai turi laikytis tam tikrų taisyklių. Pirmą, kaip pabrėžia H. van Houtte, taikant priemonę *ex parte* teismas turėtų atidžiai įvertinti šalių interesus²⁴⁴. Antra, manoma, kad skiriant laikinąsias apsaugos priemones *ex parte*, arbitražo teismas turi aiškiai pasisakyti dėl laikino tokios priemonės galiojimo pobūdžio, tuo pripažindamas savo teisę pakeisti ar panaikinti priemonę *po to*, kai pasisako kita šalis (ta, kuriai priemonė pritaikoma)²⁴⁵. Tai, autorės nuomone, būtų gana paprastas ir veiksmingas žingsnis, siekiant išlaikyti pusiausvyrą tarp šalių, tačiau laikinumo „efektas“ galimai apsunkintų priemonės vykdymą²⁴⁶. Kita vertus, vykdymas gali būti skirtingas ir dėl skirtingos nutarčių teisinės galios. Pavyzdžiui, Lietuvos atveju preliminarioji nutartis (nutartis dėl laikinųjų apsaugos priemonių *ex parte*), skirtingai nei nutartis dėl laikinųjų apsaugos priemonių, nėra vykdytinas

²⁴³ U.S. position paper to UNCITRAL re *ex parte* interim measures in arbitration

²⁴⁴ VAN HOUTTE, H. Ten Reasons Against a Proposal for *Ex Parte* Interim Measures of Protection in Arbitration, *Arbitration International*, 2000, p. 85 -95.

²⁴⁵ Žr. *Applications for Interim Measures in International Arbitration Practice Guideline* by Chartered Institute of Arbitrators. 2015, p. 26 .

²⁴⁶ Kaip bus vėliau aptariama šiame darbe, būtent tai, kad sprendimas dėl laikinosios apsaugos priemonės skyrimo laikomas laikino pobūdžio sprendimu, jį kai kuriais atvejais atsisakoma vykdyti. Tokioje situacijoje padidėja tikimybė, kad būtent *ex parte* pritaikyta priemonė nebus vykdoma.

dokumentas²⁴⁷. Vadinasi, nors šalims preliminarioji nutartis yra privaloma, jos nesilaikymas nesukelia procesinių padarinių²⁴⁸.

Teisinėje literatūroje vienu iš pagrindinių argumentų, palaikančių valstybinio teismo laikinųjų apsaugos priemonių taikymą nepranešant skolininkui, yra galimybė tokiu atveju reikalauti nuostolių užtikrinimo²⁴⁹. Taigi teisė būti išklaustyta dėl pavojaus teismo sprendimo įvykdymui šiuo atveju modifikuojama į teisę būti išklaustyta bei gintis dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo *po to*, kai pritaikomos laikinosios apsaugos priemonės. Visgi, tokia tvarka atveria duris piktnaudžiauti procesinėmis teisėmis tose situacijose, kuriose nuostolių užtikrinimo prašoma vien dėl to, kad kita šalis atsisakytų laikinųjų apsaugos priemonių reikalavimo.

Arbitražo teismas, taikydamas laikinąsias apsaugos priemones nepranešus kitai šaliai, turėtų atsižvelgti į tai, kad toks sprendimas gali paveikti ne tik šalį, kuriai tiesiogiai taikomos priemonės, bet ir kitus asmenis. Dėl šios priežasties teismas turi įspėti šalį, kuri prašo laikinųjų apsaugos priemonių *ex parte*, kad nepagrįstas prašymas saisto ją ne tik su priešinga šalimi, bet ir su kitais suinteresuotais asmenimis, kuriems gali turėti įtakos tokios priemonės²⁵⁰.

²⁴⁷ MIKELĖNAS, V.; NEKROŠIUS, V.; ZEMLYTĖ, E. *Lietuvos Respublikos komercinio <...>*, p. 97.

²⁴⁸ MIKELĖNAS, V.; NEKROŠIUS, V.; ZEMLYTĖ, E. *Lietuvos Respublikos komercinio <...>*, p. 97.

²⁴⁹ DRIUKAS A., VALANČIUS V. *Civilinis procesas: teorija ir praktika. II tomas*. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2006, p. 530.

²⁵⁰ *ENRC Marketing AG v OJSC Magnitogorsk Metallurgical Kombinat* [2011], FCA 1371, at [13]; t. p. žr. KENNEDY-GRANT, T. *Interim Measures under the UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration: the Impact of the 2006 Amendments*. *Asian International Arbitration Journal*, 2014, vol. 10, no. 1, p. 32.

Be to, daugelyje šaltinių pateikiamos rekomendacijos bei papildomų saugiklių naudojimas taikant laikinąsias apsaugos priemones *ex parte*: 1) tinkami paruošiamieji veiksmai informuoti šalį apie jai adresuotus nurodymus; 2) visų įrodymų ir dokumentų, susijusių su tokiu nurodymu, kopijų pateikimas; 3) maksimalios pastangos išklausti šalies poziciją kuo skubiau po nurodymo praktiniais sumetimais²⁵¹. Tokiais žingsniais siekiama sušvelninti šaliai, kuriai taikomos *ex parte* priemonės, situaciją ir kompensuoti bent dalį interesų disbalanso.

Kai kur literatūroje, susijusioje su Šveicarijoje vykstančiu tarptautiniu arbitražu, randama nuomonė, jog tuo atveju, kai prašymas dėl *ex parte* laikinųjų apsaugos priemonių pateikiamas arbitražo teismui ir valstybiniam teismui vienu metu, išimtinė arbitražo jurisdikcija neturi galioti ir pirmenybė *ex parte* priemonių taikyme turi būti teikiama valstybiniam teismui²⁵².

Autorės nuomone, vertinant arbitražo perspektyvas ir siekį ugdyti procesinį savarankiškumą, *ex parte* priemonės arbitraže yra itin reikšmingos. Šalių arbitražiniu susitarimu išreikšta valia spręsti klausimus arbitraže įpareigoja arbitrus dėti visas pastangas, kad procesiniai privalumai, egzistuojantys valstybiniame teisme, būtų pasiekiami ir arbitražo teisme. Manytina, kad *ex parte* priemonių skyrimui UNCITRAL naudojamas atrankos mechanizmas yra tinkamas ir turi saugiklius, reikalingus interesų pusiausvyrai išlaikyti. Taigi, teoriniai pagrindai tiek daugelio valstybių teisėje, tiek arbitražo taisyklėse yra padėti. Vis dėlto, šiandieninių *ex parte* priemonių

²⁵¹ Commentary on Article 7, Paragraph 1 (b) of Applications for Interim Measures in International Arbitration Practice Guideline by Chartered Institute of Arbitrators.

²⁵² WIRTH, M. Interim or Preventive Measures in Support of International Arbitration in Switzerland. Edited and amended conference paper prepared for the 1999 Conference of the International Bar Association, Section Business Law, Barcelona, September 1999, V (2) [interaktyvus. Žiūrėta 2018-02-10]. Prieiga per internetą: <<http://www.homburger.ch/fileadmin/publications/INTERIM.pdf>>.

efektyvumą arbitraže autorė vertina gana skeptiškai. Efektyvumas šiame tyrime apibrėžtas kaip „tikslas pasiekimas ekonomiškiausiu būdu“, tačiau atsižvelgiant į ribotas arbitražo teismo galias taikyti laikinąsias apsaugos priemones *ex parte* (pavyzdžiui, lėšų areštą) bei *ex parte* nutarčių dėl priemonių taikyti statusą (nevykdytinos nutartys lyginant su priemonių taikymu informavus kitą šalį), tai nelaikytina efektyviu instrumentu arbitražo teismui siekiant apsaugoti šalių interesus. Valstybinio teismo pagalba dažnai tebėra neišvengiama taikant *ex parte* priemones arbitraže ir nors tai nėra automatinis šio klausimo perleidimas valstybiniam teismui, minėtos priežastys priverčia abejoti, ar neturėtų to būti.

2.1.2 Taikymas tretiesiems asmenims

Tiek informavus kitą šalį, tie *ex parte* atveju lieka abejotinas arbitražo teismo sprendimų dėl laikinųjų apsaugos priemonių santykis su trečiųjų asmenų teisėmis. Turint omenyje, kad arbitražo teismo teisė spręsti ginčą tarp šalių ir visus su tuo susijusius klausimus kildinama iš sutarties, arbitražo teismas neturės kompetencijos išeiti už ginčo ribų viešojo intereso klausimų ar trečiųjų asmenų teisių gynimo prasme. Dėl šios priežasties arbitrai paprastai neturi galios nurodyti tretiesiems asmenims, pavyzdžiui, bankui atlikti arba susilaikyti nuo tam tikrų veiksmų, susijusių su nuosavybe, net jei ji yra ginčo objektas²⁵³. ICC arbitrai yra pasisakę, kad „*bet koks galutinis ar laikinas arbitražo sprendimas yra adresuotas tik arbitražinio susitarimo šalims, o bet koks sprendimas, įtraukiantis trečiuosius asmenis, paliekamas valstybiniam teismams ir negali būti priimtas arbitražo teisme*“²⁵⁴. Vienoje iš SCC bylų ieškovui prašant įpareigoti kelias įmones, valstybinę instituciją, fizinį asmenį

²⁵³ GOSWAMI, L. Interim Relief: The role of the Courts in International Arbitration and National Courts: The Never ending Story, ICCA Congress Series no. 10 (2000), p. 111.

²⁵⁴ Žr. ICC case No. 10062. ICC Bulletin, 2011, Special Supplement: Interim, Conservatory and Emergency Measures in ICC Arbitration, vol. 22, p. 31.

bei korporatyvinius agentus susilaikyti nuo tam tikrų veiksmų, laikinasis arbitras atmetė prašymą, nurodydamas, jog neturi minėtų subjektų nesaisto arbitražinis susitarimas ir laikinasis arbitras neturi teisės skirti jiems laikinasias apsaugos priemones²⁵⁵.

Taigi, kad ir kaip nepatogu bei neintegralu tai būtų arbitražinio nagrinėjimo kontekste, arbitrai negali skirti laikinųjų apsaugos priemonių įpareigojimų ar draudimų *ne* arbitražinio susitarimo šalims. Kai kurias atvejais ar bent jau kai kuriose jurisdikcijose ši problema gali būti sprendžiama parenkant kitokią laikinąją apsaugos priemonę. Vienoje iš bylų Anglijoje įtarus atsakovo ketinimą perleisti vienintelį turimą turtą – namą – arbitrai skyrė turto areštą, tačiau atsakovas, nepaisydamas arbitrų nurodymo, pardavė namą tretiesiems asmenims ir išvyko į Jungtines Valstijas²⁵⁶. Analizuojant šį atvejį, buvo kalbama, kad arbitrams tokioje situacijoje būtų buvę protingiau skirti tarpinį mokėjimą, kurį Anglijos teismai būtų galėję priversti vykdyti iki galutinio sprendimo priėmimo pagal Niujorko konvenciją ir kuris kaip teisinis nuosavybės mokestis būtų buvęs veiksmingas trečiųjų asmenų atžvilgiu. Susiklosčiusioje situacijoje nei galutinis, nei laikinųjų apsaugos priemonių sprendimas negalėjo būti įvykdytas pagal Anglijos teisę trečiųjų asmenų atžvilgiu. Manytina, jog arbitrai turėtų kiekvienu individualiu atveju atsakingai įvertinti savo sprendimo dėl laikinosios apsaugos priemonės

²⁵⁵ SCC Emergency Arbitration (064/2010) *in* LUNDSTEDT, J. SCC Practice: Emergency <...>, p. 4. Ten pat žr. SCC Emergency Arbitration (070/2011), p. 14; SCC Emergency Arbitration (087/2012), p. 21; SCC Emergency Arbitration (057/2013), p. 26.

²⁵⁶ *Kastner v. Jason & Sherman v. Kastner* [2004] EWHC 592 (Ch), *The Times*, 26 April 2004 (Lightman J.: 26 April 2004, unreported) *in* VEEDER, V. V. The Need for Cross-border Enforcement of Interim Measures *in* VAN DEN BERG, A. J. *New Horizons in International Commercial Arbitration and Beyond*. Kluwer Law International, 2005, p. 257.

įvykdomumą, kadangi iš pažiūros tinkamiausia pagal pobūdį priemonė ne visuomet praktikoje garantuoja gerą rezultatą ir pasiektą tikslą.

Vis dėlto, nors arbitrai negali skirti laikinosios apsaugos priemonės tretiesiems asmenims, priemonė, arbitrų skirta ginčo šaliai, gali *paveikti* trečiųjų šalių interesus ar teises. Pavydžiui, UNCITRAL pavyzdinio įstatymo paruošiamuosiuose dokumentuose buvo pabrėžiama, kad arbitražo teismai turi turėti omenyje, jog, nors negali adresuoti priemonės tretiesiems asmenims, tačiau paskirta priemonė gali daryti įtaką netiesiogiai, priverčiant trečiuosius asmenis atlikti tam tikrus veiksmus.²⁵⁷ Kita vertus, UNCITRAL pavyzdinio įstatymo rengėjai šios temos neplėtojo dėl daugelio prieštaringų pozicijų ir menko valstybių palaikymo. Vienintelis žingsnis šiuo klausimu siekiant išvengti dviprasmiškų terminų buvo sprendimas pavyzdiniame įstatyme nenaudoti frazės „šalies, kuri paveikta [laikinosios apsaugos] priemonės“, keičiant ją fraze „šalies, prieš kurią [laikinoji apsaugos] priemonė nukreipta“²⁵⁸.

Taigi, tam tikra apimtimi arbitražo teismai gali daryti poveikį tretiesiems asmenims. Pavydžiui, korporacija gali būti įpareigojama nurodyti savo dukterinei bendrovei atlikti tam tikrus veiksmus (grąžinti arba saugoti

²⁵⁷ UNCITRAL Report of the Working Group on Arbitration on the work of its thirty-second session (Vienna, 20 – 31 March 2000), p. 13, delivered to the General Assembly, U. N. Doc. A/CN.9/468 (2000) [interaktyvus. Žiūrėta 2018-02-11]. Prieiga per internetą: <<https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/V00/530/64/PDF/V0053064.pdf?OpenElement>>.

²⁵⁸ Angl. “Affected by the measure“ ir “Against whom the measure is directed“. UNCITRAL Report of the Working Group II (Arbitration and Conciliation) thirty-eighth session New York, 12-16 May 2003, p. 3, delivered to the General Assembly, U. N. Doc. A/CN.9/WG.II/WP.123 (2003) [interaktyvus. Žiūrėta 2018-02-11]. Prieiga per internetą: <<https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/LTD/V03/827/26/PDF/V0382726.pdf?OpenElement>>.

tam tikrą nuosavybę, prižiūrėti fondus)²⁵⁹. Tokie veiksmai, pasak G. Born, tikrina arbitražinių galių ribas, bet tais atvejais, kai būtina užtikrinti teisingumą, arbitrai gali jas įgyvendinti trečiųjų asmenų atžvilgiu²⁶⁰. Komplikauta, tačiau labai aktualia laikinąja apsaugos priemone trečiųjų asmenų atžvilgiu yra laikoma priemonė, skirta įrodymų gavimui²⁶¹. Tais atvejais, kuomet reikalingus įrodymus reikėdavo gauti iš trečiųjų asmenų, arbitražo teismas kreipdavosi į valstybinį teismą kur kas dažniau nei kitokio pobūdžio laikinosios apsaugos priemonės vykdymo užtikrinimui²⁶². Problema atsiranda tuomet, kai šalis nėra pajėgi apibrėžti ir konkretizuoti dokumentų ar kitų įrodymų, esančių trečiųjų šalių žinioje, o tik pateikti bendro pobūdžio pastabas apie su jais susijusius įvykius ar finansines operacijas.

Kita vertus, taikant laikinąsias apsaugos priemones tretiesiems asmenims, kyla konfidencialumo problema. Asmenims, nesudariusiems arbitražinio susitarimo, atskleidžiama informacija apie vykstantį arbitražo procesą ir su juo susijusius subjektus bei aplinkybes²⁶³. Sunkiai

²⁵⁹ BORN, G. B. *International Commercial Arbitration*. 2nd Edition <...>, at 2445-2446.

²⁶⁰ BORN, G. B. *International Commercial Arbitration*. 2nd Edition <...>, at 2445-2446.

²⁶¹ GAILLARD, E.; SAVAGE, J. *Fouchard, Gaillard, Goldman on International* <...>, p. 727.

²⁶² GAILLARD, E.; SAVAGE, J. *Fouchard, Gaillard, Goldman on International* <...>, p. 727.

²⁶³ MATHEW, D. *Seeking Interim Relief Against Third Parties to Arbitration: Distilling the Indian Stand*. 2014, 8 SCC J-52, p. 53 [interaktyvus. Žiūrėta 2018-02-10].

Prieiga per internetą:
<<https://poseidon01.ssrn.com/delivery.php?ID=696117021029084084115115096094120092003022059077010067123121077126081082018090003124055045059003055045042125116012023009118096061052089087080009095089015031000029106>>

įsivaizduojama, jog arbitražo teismas galėtų pateikti „anoniminį“ nurodymą trečiajam asmeniui, neatskleisdamas, koku pagrindu reikalauja geranoriško tokio nurodymo vykdymo. Tretiesiems asmenims neleidžiama lankytis uždaruose arbitražo posėdžiuose, todėl arbitražo teismas negali veikti vienpusiškai duodamas nurodymus trečiajam asmeniui, bet drausdamas jam būti informuotam apie bylos eigą.²⁶⁴ Be to, procesiniu požiūriu daug klausimų kelia trečiųjų asmenų teisės ir galimybė pateikti prieštaravimą ar paaiškinimus situacijoje, kurioje ji nėra arbitražo dalyvė arbitražinės išlygos prasme. Nukrypimai nuo arbitražo teismo kaip dvi šalis (ir tik jas) saistančio ginčo sprendėjo gali iškreipti pirminius arbitražo tikslus, tokius kaip privatumas ir teisė būti išklaustam.

2.2 Teisės ir interesai, saugomi laikinosiomis apsaugos priemonėmis

Laikinosios apsaugos priemonės skiriamos siekiant užtikrinti šalies interesų apsaugą. Šie interesai turi atitikti du bendruosius kriterijus, kad patektų į laikinosiomis apsaugos priemonėmis saugomų teisių apimtį. Pirma, teisės, ginamos laikinosiomis apsaugos priemonėmis, negali būti hipotetinio pobūdžio, t. y. turi egzistuoti prašymo pateikimo metu. Kitaip tariant, negalima prašyti taikyti laikinąsias apsaugos priemones interesui, kuris dėl kokių nors priežasčių atsiradęs ateityje arba nėra žinoma, ar tam tikra teisė su

031026043096114100031111110103119095007070091072001071000091104108024104029121083114007&EXT=pdf>.

²⁶⁴ SRINIVASAN, B. Scope of Power to Grant Interim Measures against Third Parties under the Arbitration and Conciliation Act, 1996, p. 3 [interaktyvus. Žiūrėta 2018-02-10]. Prieiga per internetą:

<<https://poseidon01.ssrn.com/delivery.php?ID=483078123005000089031083121001003126031069030050059041065104003065110107092126119005006042121044112043011081092078078120091029040006002065003097064024097101005112006034043097113127123025090012100071101091123009104070018107020073090025067102009099090&EXT=pdf>>.

laiku bus įgyta. Antra, teisės turi būti susijusios su ginčo dalyku. Negalima siekti, kad būtų taikoma priemonė, apsaugosianti interesą, kuris neturi ryšio su nagrinėjama byla.

2.2.1 Teisė, kad šalies interesų ir sutarties, kurie yra arbitražo bylos objektu, padėtis nebūtų pabloginta iki bylos išnagrinėjimo

Doktrinoje daug diskusijų kelia laikinoji apsaugos priemonė garantuoti *status quo* iki bylos išnagrinėjimo, t. y. teisė, kad šalies interesų ir sutarties, kurie yra arbitražo bylos objektu, padėtis nebūtų pabloginta iki galutinio sprendimo. Pagrindinis ginčijamas aspektas yra, kokia ta esama padėtis, kurią prašoma išsaugoti. J. Sztucki nuomone, *status quo* turėtų būti siejamas su padėtimi, buvusia prieš atsirandant aplinkybėms, kurios iššaukė reikalavimą dėl laikinųjų apsaugos priemonių ir tokių priemonių būtinybę²⁶⁵. Kita vertus, esama padėtis gali būti suprantama kaip padėtis, egzistuojanti tuo metu, kai teikiamas prašymas dėl laikinųjų apsaugos priemonių²⁶⁶. Be to, tai gali būti siejama su momentu, kada toks prašymas buvo tenkinamas²⁶⁷. Taigi pirmasis įvardintas atvejis tokiu būdu taptų ne esamos padėties išsaugojimu, o buvusios padėties atstatymu (ang. *Restoration*). Visgi, G. Born nuomone, arbitrai turėtų pasverti galimą žalą bei ieškinio reikalavimų pagrįstumą, mažiau dėmesio

²⁶⁵ SZTUCKI, J. Interim Measures in the Hague Court, 1983, p. 73.

²⁶⁶ HE, Z. The ICJ's Practice <...>, p. 23. Kita vertus, valstybinių teismų praktikoje pažymima, kad dažnai laikinųjų apsaugos priemonių apibrėžime figūruojanti *status quo* sąvoka neįpareigoja nei valstybinio, nei arbitražo teismo identifikuoti ir tiksliai apibrėžti situaciją, kurią laikinosiomis apsaugos priemonėmis siekiama išsaugoti arba apsaugoti... jo pareiga yra susieti *status quo* išsaugojimą su laikinu tokių priemonių pobūdžiu ir poveikiu. Žr. *Safe Kids in Daily Supervision Ltd v McNeill*, High Court, Auckland, CIV 2010-404-1696, 14/4/10, Asher J., at [27].

²⁶⁷ BORN, G. B. International Commercial Arbitration <...>, p. 1998.

skirdami *status quo* pradžios momentui²⁶⁸. Juolab, kad arbitražo teismai praktikoje retai kelia šį klausimą.

Šia priemone bet kokia tiesioginė ar netiesioginė veika, kuri gali paveikti šalių teises, kylančias iš sutarties, yra uždraudžiama. Paprastai arbitrai įvardija baigtinį sąrašą veikų, kurios patenka į „tiesioginį ar netiesioginį“ poveikį minėtoms teisėms turinčias, tačiau neatmestina galimybė, kad šalis gali mėginti piktnaudžiauti tokiu teismo nurodymu. Problematiška, autorės nuomone, yra tai, jog kai kuriais atvejais net pačios šalys, dalyvaujančios ginče, negali būti tikros dėl to, kokie jų konkretūs veiksmai patenka į šį teismo apibrėžimą.

2.2.2 Teisė į ginčo išsprendimą neapsunkinant ir nevilkinant bylos nagrinėjimo

Šalys turi teisę, kad jų ginčas arbitraže būtų išspręstas neapsunkinant bylos nagrinėjimo. Ši teisė kildinama iš bendrosios arbitrų pareigos užtikrinti arbitražo proceso operatyvumą bei sklandžią bylos eigą. Natūralu, jog šalis, kuri neinicijavo ginčo, dažnai nenori padėti arbitrams ir juolab kitai ginčo šaliai greitai bei sklandžiai užbaigti bylos nagrinėjimą. Šiuo atveju tikslas yra identifikuoti šalies, vilkinančios procesą, oportunistinius ketinimus ir tuos, kurie pasireiškia piktnaudžiaujančiais veiksmais, eliminuoti.

Šią teisę saugančios priemonės praktikoje populiarios ir buvo gana dažnai taikomos²⁶⁹. Vienoje iš ICC bylų arbitražo teismas nurodė, kad „*laikinosios apsaugos priemonės taikomos ne tik siekiant apsaugoti šalį nuo*

²⁶⁸ BORN, G. B. *International Commercial Arbitration* <...>, p. 1999. G. Born manymu, arbitrai turi teisę nustatyti *status quo* išsaugojimo pradžios momentą netgi anksčiau, nei buvo suformuotas arbitražo teismas.

²⁶⁹ BORN, G. B. *International Commercial Arbitration* <...>, p. 2000.

neatitaisomos žalos, bet taip pat norint neapsunkinti bylos nagrinėjimo“²⁷⁰. Įdomu tai, kad siekiant užtikrinti šią teisę, laikinosioms apsaugos priemonėms arbitrai dažnai netaikydavo „griežto“ sąlygų rinkinio, o jų skyrimą vertindavo kaip komercinės apsaugos veiksmą²⁷¹.

2.2.3 Teisė, kad ginčą išspręstų arbitražo teismas

Teisė, kad ginčą tarp šalių spręstų arbitražo teismas gana glaudžiai siejasi su teise į ginčo išsprendimą neapsunkinant ir nevilkinant bylos nagrinėjimo. Vienas iš atvejų, kuomet byla gali būti vilkinama, yra šalies kreipimasis į valstybinį teismą, siekiant užginčyti arbitražinio susitarimo galiojimą. Šalis gali bandyti kliudyti arbitražo bylos nagrinėjimui ir inicijuoti paralelius teisinius procesus kitos valstybės (neretai savo) teismuose²⁷². Piktnaudžiauti dažniausiai linkusi ta šalis, kuriai arbitraže nagrinėti bylą neparanku ir kuri siekia palankaus sprendimo, numatydama šią galimybę kitame teisme nei yra

²⁷⁰ Order in ICC Case No. 7388 *in BORN*, G. B. International Commercial Arbitration <...>, p. 2000.

²⁷¹ BORN, G. B. International Commercial Arbitration <...>, p. 2000.

²⁷² GAILLARD, E. Anti-suit Injunctions Issued by Arbitrators *in* International Arbitration 2006: Back to Basics?, 2006, p. 235. Paraleliniai teisminiai procesai turi būti suprantami kaip ieškinio, kurio reikalavimai kyla iš sutarties, turinčios arbitražinę išlygą, teikimas kituose teismuose nei numatyta arbitražiniame susitarime. Lietuvoje kol kas nėra nusistovėjusio termino dėl „Anti-suit Injunction“ vertimo. Pavyzdžiui, V. Vėbraitė savo straipsnyje vartoja terminą „Teisės kreiptis ar tęsti bylos nagrinėjimą kitos valstybės teisme suvaržymas“. Žr. VĖBRAITĖ, V. *Europos Komisijos pasiūlymo dėl Reglamento „Briuselis I“ pakeitimo įtaka Europos Sąjungos civilinio proceso ateities tendencijoms*. Verslo ir teisės aktualijos, 2012, 7(2), p. 329. A. Brazdeikis vartoja sąvoką „Uždraudimas asmeniui pareikšti ieškinį arba tęsti jau pradėtą procesą“. Žr. BRAZDEIKIS, A. *Piktnaudžiavimas jurisdikcija: Quo vadis Europos Sąjunga?* Teisė, 2009, Nr. 71, p. 95. Autorė pasirinko terminą „Draudimas paraleliai bylinėtis“, tačiau neatmeta galimybės, kad ateityje vyraujančiu gali tapti ir kitoks „Anti-suit Injunction“ vertimas.

arba bus sprendžiama arbitražo byla. Toks elgesys gali būti grindžiamas neva negaliojančiu arbitražiniu susitarimu, arbitražo teismo jurisdikcijos nebuvimu ar šalių laisve ginti savo interesus. Teisė, kad ginčą išpręstų arbitražo teismas, siejama su arbitražo teismo jurisdikcija, kuri šalių patvirtinama arbitražinės išlygos sudarymu, ir arbitražo teismo teise taikyti laikinąsias apsaugos priemonės. Paprastai šiai teisei apginti arbitražo teismas pasitelkia draudimą paraleliai bylinėtis kituose teismuose. Kaip bus aptariama toliau, ši priemonė praktikoje tebekelia daug teorinių ir praktinių neaiškumų²⁷³.

2.2.4 Teisė, kad būtų užtikrintas sprendimo įvykdymas

Tiek šalis, tiek arbitražo teismas viso bylos nagrinėjimo metu yra suinteresuotas ne tik pasiekti galutinį sprendimą byloje, tačiau priimti sprendimą, kuris būtų įvykdytas ir įvykdytas visa apimtimi. Tai sukuria pareigą arbitrams atsižvelgti į laikinosios apsaugos priemonės realų funkcionavimą būtent ryšium su galutiniu sprendimu.

Reikia pažymėti, kad teisė į sprendimo įvykdymo užtikrinimą suponuoja priklausomybę tarp laikinosios apsaugos priemonės, saugančios teisę į sprendimo įvykdymą, ir ieškinio reikalavimų pagrįstumo. Nors, kaip minėta, arbitrai, skirdami laikinąją apsaugos priemonę, pasilieka galimybę vėliau persvarstyti ieškinio argumentų svarumą, preliminaros bylos sprendimo prognozės yra, autorės požiūriu, sveikintinos. Taigi, siekiant apsaugoti šalies teisę į sprendimo įvykdymą reikėtų ypač didelį dėmesį skirti minėtos sąlygos dėl ieškinio pagrįstumo išpildymui²⁷⁴.

²⁷³ Plačiau apie arbitražo teismo taikomo draudimo paraleliai bylinėtis teisinę prigimtį bei praktiką žr. 2.3.7 skyriuje.

²⁷⁴ GAILLARD, E.; SAVAGE, J. *Fouchard, Gaillard, Goldman on International <...>*, p. 726.

2.3. Laikinių apsaugos priemonių rūšys

Vieningo laikinių apsaugos priemonių sąrašo nei arbitražo taisyklėse, nei teisės doktrinoje, nei arbitražo praktikoje nerasime. Vienoje iš ICC bylų arbitražo teismas yra nurodęs, kad „*laikinių apsaugos priemonių kategorijos, kurios gali būti taikomos tarptautiniame arbitraže, nėra baigtinės. Tai plataus taikymo ir lanksčios priemonės, kurios taikomos atsižvelgiant į (ginčo) šalių poreikius ir platų spektrą aplinkybių, ypač ICC arbitražo kontekste*”²⁷⁵. Taigi arbitražo teismas laikėsi nuomonės, kad laikinių apsaugos priemonių sąrašas gali būti bet kada papildomas priemone, būtina individualiam atvejui, siekiant apsaugoti šalies interesus. Tokia pozicija rodo nestatišką arbitražo procedūros vertinimą bei plačią arbitrų diskreciją.

Didžioji dauguma arbitražo taisyklių ir valstybinių arbitražą reguliuojančių įstatymų išskiria laikinių apsaugos priemonių grupes, o ne konkrečias priemones. Tokiu būdu arbitrams suteikiama laisvė spręsti, kokia priemone geriausiai būtų pasiekta norima apsauga. Visgi, Lietuvos komercinio arbitražo įstatyme išskiriamos konkrečios laikinosios apsaugos priemonės: draudimas šaliai dalyvauti tam tikruose sandoriuose ar atlikti tam tikrus veiksmus; šalies įpareigojimas saugoti su arbitražiniu nagrinėjimu susijusį turtą, pateikti piniginių užstatą, banko ar draudimo garantiją; šalies įpareigojimas užtikrinti įrodymus, kurie gali būti reikšmingi arbitražiniam nagrinėjimui²⁷⁶. Be to, komentare pabrėžiama, kad arbitrams suteikiami įgaliojimai taikyti ne tik 20 str. 2 d. numatytas, bet ir bet kurias kitas priemones, kurios *gali būti prilyginamos* įstatyme numatytioms priemonėms, jei jos atitinka taikymo sąlygas²⁷⁷. Įstatymas nenumato galimybės skirti turto

²⁷⁵ Procedural Order No. 7 in ICC case No. 9691, 2000, in WEBSTER, T.H.; BÜHLER, M.W. Handbook of ICC <...>, p. 424.

²⁷⁶ Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo 20 str. 2 d.

²⁷⁷ MIKELĖNAS, V.; NEKROŠIUS, V.; ZEMLYTĖ, E. Lietuvos Respublikos komercinio <...>, p. 91.

areštą, tačiau šalis gali kreiptis į Vilniaus apygardos teismą dėl šios ar kitų arbitražo įstatyme neįtvirtintų priemonių²⁷⁸. Atkreiptinas dėmesys, kad Lietuvos komercinio arbitražo įstatymas ne visuomet numatė tokį platų spektrą taikytinų priemonių. Iki 2012 m. arbitrai galėjo taikyti tik vieną laikinąją apsaugos priemonę – įpareigoti šalį sumokėti piniginių užstatą²⁷⁹.

Belgijos arbitražo įstatymo rengėjai yra konstatavę, kad priemonių sąrašo inkorporavimas apribotų arbitrų lankstumą ir apsunkintų jų darbą.²⁸⁰

²⁷⁸ LR Komercinio arbitražo įstatymo 27 str. 1 d. Dėl laikinųjų apsaugos priemonių klausimo arbitražo bylose priskyrimo Vilniaus apygardos teismui Lietuvos apeliacinis teismas yra nurodęs: *“Aplinkybė, kad įstatymų leidėjas, pakeisdamas tiek CPK 147 straipsnio 3 dalies nuostatą, tiek Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo 27 straipsnio 1 dalies nuostatą, ir prašymų, susijusių su laikinųjų apsaugos priemonių taikymu, kai pati byla yra teisinga užsienio teismui arba užsienio ar nacionaliniam arbitražui, teisingumą priskirdamas būtent vienam konkrečiam Lietuvos Respublikos teismui – Vilniaus apygardos teismui, reiškia, kad įstatymų leidėjas siekė tokių prašymų nagrinėjimą centralizuoti, koncentruojant juos viename teisme ir taip išvengiant skirtingos praktikos ir prieštaringų šiuo klausimų priimamų sprendimų, nes tokiais atvejais laikinųjų apsaugos priemonių taikymo klausimai yra nagrinėjami atskirai nuo pačios bylos.”* Žr. Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. kovo 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1091/2013 bankrutuojanti įmonė „BLRT Laevaehitus OÜ“ prieš UAB "Vakarų Baltijos laivų statykla".

²⁷⁹ Senasis reguliavimas numatė: *„Jei šalys nesusitarė kitaip, arbitražinis teismas gali bet kurios iš jų prašymu įpareigoti kitą šalį sumokėti atitinkamą piniginių užstatą ieškiniui užtikrinti.“* LR Komercinio arbitražo įstatymo suvestinė redakcija (2001-03-30 - 2008-07-30), 20 str. Atsižvelgiant į tai, kad tuometinis reglamentavimas nesuteikė galimybės šios priemonės priverstiniam vykdymui, ji praktikoje buvo neveiksminga. Žr. SINKEVIČIUS, E.; NORKUS, R. Laikinųjų apsaugos priemonių <...>, p. 197.

²⁸⁰ Document 001 (No. 53-2743/001), Dépôt, dated 11 April 2013, p. 24 [interaktyvus. Žiūrėta 2016-04-10]. Prieiga per internetą: <www.lachambre.be/FLWB/pdf/53/2743/53K2743001.pdf>.

Manyta, kad naujos teisinės problemos ir kryptys kuria poreikį vis naujoms laikinosioms apsaugos priemonėms, o įstatymų leidėjas nėra pajėgus operatyviai reaguoti į tokius pokyčius²⁸¹. Be to, pavyzdžiui, Austrijoje arbitrai taiko ir tokias priemones, kurios nėra įtvirtintos ar netgi žinomos Austrijos teisei, o valstybinis teismas tokias priemones vykdo transformuodamas Austrijos teisės aktuose numatytas priemones.²⁸² Tokiu būdu paliekamas lankstus kelias arbitrams parinkti iš tikrųjų tinkamą instrumentą, o ne „geriausią iš galimų“.

Vienas iš galimų literatūroje sutinkamų laikinųjų apsaugos priemonių skirstymų į grupes (kategorijas) yra toks: priemonės, susijusios su įrodymais; finansinės priemonės; priemonės, skirtos saugoti *status quo*²⁸³. Ši klasifikacija atspindi laikinųjų apsaugos priemonių *pobūdį*. Kita vertus, Kaufmann-Kohler ir Rigozzi pateikia tokią laikinųjų apsaugos priemonių klasifikaciją: priemonės, skirtos išsaugoti *status quo*; priemonės, skirtos sureguliuoti santykius tarp šalių; įpareigojimas vykdyti išipareigojimus, susijusius su ginčijama prievole²⁸⁴. Šis skirstymas jau koncentruojamas į priemonių *taikymo tikslą*. Kai kurie autoriai pastebi, kad neretai ir to paties šaltinio laikinųjų apsaugos priemonių grupės persidengia, ypač kalbant jų įgyvendinimą²⁸⁵. Pavyzdžiui, LCIA taisyklių 25 punkte tiek a) sprendimo užtikrinimui, tiek b) prieš sprendimą arbitražo byloje numatytos priemonės

²⁸¹ PHILIPPE, D. Modernisation of the Belgian Law on Arbitration. Le droit des affaires, no.109, p. 5-20, Kluwer, 2014 [interaktyvus. Žiūrėta 2016-06-22]. Prieiga per internetą: <http://www.philippelaw.eu/UploadDirectory/UserFiles/files/THE%20NEW%20BELGIAN%20LAW%20ON%20ARBITRATION.pdf>.

²⁸² Section 593 (3) of Austrian Code of Civil Procedure.

²⁸³ WEBSTER, T. H.; BÜHLER, M. W. Handbook of ICC <...>, p. 424.

²⁸⁴ KAUFMANN-KOHLER, G.; RIGOZZI, A. International Arbitration <...>, p. 331.

²⁸⁵ WADE, S.; CLIFFORD, P.; CLANCHY, J. A Commentary <...>, p. 278-279.

gali būti skirtos klausimams, susijusiems su nuosavybės perleidimu²⁸⁶. Kita vertus, laikant, kad vienos LCIA taisyklėse įtvirtintos priemonės yra laikinos (t. y. bus taikomos iki galutinio sprendimo priėmimo), o kitos nėra (pavyzdžiui, užstato pateikimas kaip dalis būsimo sprendimo sumos), rodo skirtingus šių priemonių grupių tikslus bei vykdymą²⁸⁷. Įdomu tai, kad LCIA taisyklių komentatorių nuomone, tik antroji priemonių grupė patenka į Niujorko konvencijos taikymo sritį vykdymo prasme²⁸⁸.

Laikui bėgant kai kuriose arbitražo taisyklėse įtvirtintų laikinųjų apsaugos priemonių kategorijos buvo ženkliai išplėtos. Pavyzdžiui, 1985 m. LCIA taisyklės numatė tik arbitražines laikinąsias apsaugos priemones, skirtas turto ar daikto išsaugojimui, laikymui, pardavimui ar kitokiam disponavimui.²⁸⁹ Naujoji 1998 m. LCIA taisyklių redakcija praplėtė arbitražų kompetenciją ir iš esmės buvo suderinta bei atkartoją Anglijos arbitražo akto nuostatą, kad „*arbitražo teismas gali taikyti tarpinį mokesčių ar nuosavybės perleidimą*“.²⁹⁰ Taip pat ši norma buvo papildyta punktais, pagal kuriuos šaliai gali būti nurodoma perduoti nuosavybę, sklypą, daiktą, dokumentą, išsaugoti, susilaikyti nuo pardavimo ar bet kurio iš jų perleidimo²⁹¹.

2.3.1 Draudimas dalyvauti tam tikruose sandoriuose ar atlikti tam tikrus veiksmus

Arbitrai gali uždrausti šaliai sudaryti naujas sutartis arba atlikti kitokius aktyvius veiksmus. Dažnai draudimas dalyvauti sandoriuose ar atlikti tam tikrus veiksmus tapatinamas su įpareigojimu išsaugoti *status quo*. Visgi,

²⁸⁶ LCIA rules, art. 25. T. p. WADE, S.; CLIFFORD, P.; CLANCHY, J. A Commentary <...>, p. 279.

²⁸⁷ WADE, S.; CLIFFORD, P.; CLANCHY, J. A Commentary <...>, p. 283.

²⁸⁸ WADE, S.; CLIFFORD, P.; CLANCHY, J. A Commentary <...>, p. 283.

²⁸⁹ Art. 13 (g) (h) (i) of LCIA rules, 1985.

²⁹⁰ Art. 22 (1) j of LCIA rules, 1998.

²⁹¹ Art. 22 (i) (g) (h) of LCIA rules, 1998.

priemonės, skirtos *status quo* išsaugojimui, neapsiriboja siekiu apsaugoti šalį nuo potencialios žalos bylos nagrinėjimo periodu ir taip pat gali turėti tikslą apsaugoti arbitražo teismo jurisdikciją²⁹². Kai kur doktrinoje *status quo* išsaugojimas įvardijamas kaip apimantis ne tik draudimą atlikti veiksmus, bet ir įpareigojimą vykdyti (tęsti) tam tikrus sutartinius įsipareigojimus²⁹³. UNCITRAL arbitražo taisyklės išskiria du atskirus punktus dėl 1) įpareigojimo išsaugoti *status quo*, 2) atlikimo arba susilaikymo nuo tam tikrų veiksmų, kurie gali sukelti žalą arba paveikti arbitražo procesą²⁹⁴. Autorės nuomone, plačiąja prasme beveik visos laikinosios apsaugos priemonės susijusios su *status quo* išsaugojimu, laikant, kad ir susilaikymas nuo tam tikrų veiksmų, ir įpareigojimas tęsti sutarties vykdymą gali būti *status quo* „palaikymas“.

Įpareigojimas susilaikyti nuo tam tikrų veiksmų yra gana populiarus ir dažnai naudojamas arbitrų. Tai gali būti įpareigojimas nenutraukti sutarties, neatskleisti prekybos paslapčių ar nedisponuoti intelektine nuosavybe iki sprendimo priėmimo arbitražo byloje²⁹⁵. Pavyzdžiui, vienoje iš ICC bylų arbitrai įpareigojo šalį neparduoti kitos šalies produktų²⁹⁶. Pažymėtina, kad praktikoje arbitrai, siekdami apsaugoti šalį nuo padėties pabloginimo, paprastai nereikalauja tokio aukšto neatitaisomos žalos ir skubos sąlygų įrodinėjimo standarto kaip kitais atvejais²⁹⁷. Neretai (taip pat ir skiriant draudimą atlikti veiksmus) arbitražo teismo kompetencija skirti laikinąją

²⁹² BORN, G. B. *International Commercial Arbitration* <...>, p. 1999.

²⁹³ WEBSTER, T. H.; BÜHLER, M. W. *Handbook of ICC* <...>, p. 426.

²⁹⁴ Art. 26 (2) (a) and (b) of UNCITRAL rules.

²⁹⁵ BORN, G. B. *International Commercial Arbitration* <...>, p. 1995.

²⁹⁶ Žr. Final Award in ICC case No. 7895, 11(1) ICC Ct. Bull. 64,65 (2000) *in* BORN, G. B. *International Commercial Arbitration* <...>, p. 1995.

²⁹⁷ BORN, G. B. *International Commercial Arbitration* <...>, p. 2001.

apsaugos priemonę persipina su bendraja arbitrų pareiga tinkamai ir sklandžiai vesti arbitražo procesą.

Be kita ko, draudimas atlikti tam tikrus veiksmus praktikoje būdavo formuluojamas ir kaip prašymas taikyti turto areštą. Atsižvelgiant į tai, kad arbitražo teismas neturi jurisdikcijos trečiųjų asmenų (pavyzdžiui, bankų) atžvilgiu, ši priemonė buvo taikoma ypač retai²⁹⁸. Turto areštas yra viena iš priemonių, dėl kurios kreipimasis tiesiai į valstybinį teismą aplenkiant arbitrus absoliučia dauguma atvejų tebėra efektyvesnis.

Draudimą dalyvauti tam tikruose sandoriuose ar atlikti tam tikrus veiksmus ir toliau aptariamą įpareigojimą atlikti tam tikrus veiksmus Poudret ir Besson dar įvardija kaip priemonės sutartinių santykių nustatymui bylos nagrinėjimo metu²⁹⁹. Kitaip tariant, tai priemonės, kuriomis siekiama sureguliuoti ir išgryninti šalių įsipareigojimus sutarties pagrindu, todėl jomis arbitrai arba suteikia teisę šaliai tęsti veiksmus pagal sutartį, arba sustabdyti veiklas, vykdytas sutarties pagrindu.

2.3.2 Įpareigojimas atlikti tam tikrus veiksmus, susijusius su sutartiniais įsipareigojimais

Kilus ginčui šalys yra mažiau linkusios kooperuotis ir vykdyti įsipareigojimus gera valia. Taigi sutartinės nuostatos ginčo akivaizdoje yra interpretuojamos ir (nebe)vykdomos visiškai nebendradarbiaujant. Arbitražo teismas gali įpareigoti šalį (šalis) įvykdyti tam tikrus sutartyje numatytus įpareigojimus arba atlikti su tokiais įsipareigojimais susijusius veiksmus, pavyzdžiui, toliau prekiauti produkcija ar užtikrinti balsavimo teises³⁰⁰. Taip pat iš praktikoje

²⁹⁸ WADE, S.; CLIFFORD, P.; CLANCHY, J. A Commentary <...>, p. 283.

²⁹⁹ POUURET, J. F.; BESSON, S. Comparative Law <...>, p. 538.

³⁰⁰ BORN, G. B. International Commercial Arbitration <...>, p. 2001. G. Born pažymi, kad įpareigojimas atlikti tam tikrus veiksmus yra esminė priemonė tarptautiniame komerciniame arbitraže.

taikytų paminėtiną nurodymą konstruktoriui tęsti konstrukcijos darbus, o savininkui tęsti mokėjimus, jei būtina, į arbitražo teismo žinioje esančią deponavimo sąskaitą; leidimas nutraukti darbus ir sutartinių įsipareigojimų vykdymą³⁰¹. Arbitrai, skirdami šaliai įpareigojimą, siekia užtikrinti sutarties vykdymo tęstinumą, kad dėl kilusio ginčo nebūtų patiriama žala. Komentuodamas šią laikinąją apsaugos priemonę, ICC arbitražo teismas vienoje iš bylų nurodė, kad iki to momento, kai bus priimti galutiniai sprendimai dėl ieškinių ir priešieškinių, esminis dalykas yra sutartinių įsipareigojimų tarp šalių vykdymas su visais iš to kylančiais padariniais³⁰².

2.3.3 Įpareigojimas saugoti su arbitražiniu nagrinėjimu susijusį turtą, pateikti piniginių užstatą, banko ar draudimo garantiją

Arbitrai gali įpareigoti šalį saugoti su arbitražiniu nagrinėjimu susijusį turtą, pateikti piniginių užstatą, banko ar draudimo garantiją. „Su arbitražiniu nagrinėjimu susijęs turtas“ šiuo atveju turi atitikti du kriterijus: 1) turtas priklauso arba yra valdomas vienos iš ginčo šalių, 2) turtas susijęs su arbitražo procesu arba su turtu, kuris yra ginčo esmė³⁰³. Nors keliamas klausimas, kas turėtų prisiimti riziką dėl to, kad šalis nebus pajėgi įvykdyti finansinių prievolių, numatytų galutiniame sprendime, G. Born siūlo liberaliai žvelgti į šios priemonės skyrimą ir nerizikuoti dėl būsimo sprendimo vykdymo (t. y. nerizikuoti ir skirti įpareigojimą saugoti turtą)³⁰⁴. Turint omenyje, kad šalys susitarė ginčus spręsti arbitraže ir spręsti juos greitai bei efektyviai, nereikėtų

³⁰¹ CRAIG, W. L.; PARK, W. W.; PAULSSON, J. *et al.* International Chamber of Commerce Arbitration. 3rd edition, 2000, p. 463; POUDRET, J. F.; BESSON, S. Comparative Law <...>, p. 538.

³⁰² Partial award in ICC case (unidentified) in SCHWARTZ, E. A. The Practices and Experience <...>, p. 45, 61.

³⁰³ MA, G.; BROCK, D. Arbitration in Hong Kong. A Practical Guide. 2nd edition, Sweet&Maxwell, 2011, p. 449.

³⁰⁴ BORN, G. B. International Commercial Arbitration <...>, p. 2003, 2004.

paneigti ir pačių šalių lūkesčių³⁰⁵. Kita vertus, autorės nuomone, tuo neturėtų būti piktnaudžiaujama, o šalių lūkesčių nustatymui pasitarnautų ne tik pačios arbitražinės išlygos, bet ir visos sutarties bei jos „saugiklių“ interpretavimas (deja, kaip minėta, tai gali būti sudėtingas iššūkis arbitrams).

Piniginis užstatas (angl. *Security for costs*) savo ruožtu yra labiau kontraversiškas instrumentas. Jis gali būti panaudojamas šalių teisinėms išlaidoms, arbitrų atlygiui ir išlaidoms, administruojančios arbitražo institucijos išlaidoms ar kitokioms neteisinėms šalių išlaidoms, susijusioms su byla, atlyginti³⁰⁶. Nors užstatą pateikti gali būti įpareigojama viena arba abi šalys, paprastai tai reiškia, jog pralaimėjusi šalis apmoka visas bylos išlaidas. Ši priemonė, kaip teigiama, turėtų atbaidyti šalis nuo „silpno“ ieškinio arba gynybos³⁰⁷. Arbitrai, prieš skirdami užstatą, svarsto šalies/šalių finansinę padėtį ir kokia apimtimi šalies dalyvavimą arbitražo procese remia tretieji asmenys³⁰⁸. Ši priemonė labiau paplitusi ir pripažinta bendrosios teisės tradicijos valstybėse (Anglija, Singapūras), o Pavyzdiniu įstatymu besivadovaujančių valstybių teismai yra ne kartą pasisakę, kad Pavyzdinio įstatymo 17 straipsnis neįgalina arbitrų skirti įpareigojimą pateikti piniginį užstatą³⁰⁹. Kita vertus, pastarųjų valstybių tendencija yra, be kita ko, palikti

³⁰⁵ BORN, G. B. *International Commercial Arbitration* <...>, p. 2004.

³⁰⁶ Žr. *Applications for Security for Costs in International Arbitration Practice Guideline* by Chartered Institute of Arbitrators. 2015, p. 1 [interaktyvus. Žiūrėta 2017-01-10]. Prieiga per internetą: <<http://www.ciarb.org/docs/default-source/ciarbdocuments/guidance-and-ethics/practice-guidelines-protocols-and-rules/international-arbitration-guidelines-2015/2015securityforcosts.pdf?sfvrsn=22>>.

³⁰⁷ Žr. *Applications for Security for Costs in International Arbitration Practice Guideline* by Chartered Institute of Arbitrators. 2015, p. 2.

³⁰⁸ BORN, G. B. *International Commercial Arbitration* <...>, p. 2005.

³⁰⁹ BORN, G. B. *International Commercial Arbitration* <...>, p. 2005. Visgi, pavyzdžiui, JAV teismai šios priemonės neturi ir nenaudoja. Žr. WEBSTER, T. H.; BÜHLER, M. W. *Handbook of ICC* <...>, p. 431.

arbitrams plačią diskreciją taikyti *bet kokią priemonę, kuri atrodo tinkama*³¹⁰. Taigi, piniginis užstatas gali būti vienas iš atvejų plačia diskrecija pasinaudoti, ignoruojant didelę nevykdymo tikimybę.

Arbitražo praktika rodo, kad piniginis užstatas kaip laikinoji apsaugos priemonė taikomas arbitražo byloms Šveicarijoje, Prancūzijoje ir Vokietijoje³¹¹. Ciuricho arbitražo sprendime nurodoma, kad pagal modernią Šveicarijos teisinę doktriną ir arbitražo praktiką arbitrams suteikta teisė skirti šią laikinąją apsaugos priemonę, bet pripažįstama, kad piniginio užstato šalis gali reikalauti tik ypatingais atvejais ir esant grėsmei dėl būsimo sprendimo nevykdymo³¹². Viena iš tokių ypatingų aplinkybių yra šalies nemokumas³¹³. Be to, daug vėliau nei minėtas Ciuricho arbitražo sprendimas priimtame Šveicarijos tribunolo sprendime pateikta naujų įžvalgų, susijusių su tarpiniais mokėjimais³¹⁴. Teismas pasisakė, kad „*Priemonės, nurodančios laikinai tęsti sutartinius įsipareigojimus, dažnai būtinos siekiant išsaugoti status quo, ypač ilgalaikių sutarčių atveju. Tokios priemonės apima nurodymą laikinai tęsti sutartinius įsipareigojimus ir tarpinius mokėjimus.*“ Šio sprendimo

³¹⁰ Art. 28(1) of ICC rules.

³¹¹ WEBSTER, T. H.; BÜHLER, M. W. Handbook of ICC <...>, p. 434.

³¹² ZCC Arbitration Proceedings No.415 of November 2001, (2002) ASA Bull Vol. 20 No. 3 p. 467 at p. 469, in WEBSTER, T. H.; BÜHLER, M. W. Handbook of ICC <...>, p. 432.

³¹³ ZCC Arbitration Proceedings No.415 of November 2001, (2002) ASA Bull Vol. 20 No. 3 p. 467 at p. 469, in WEBSTER, T. H.; BÜHLER, M. W. Handbook of ICC <...>, p. 432.

³¹⁴ 13 April 2010 Decision of Federal Tribunal in case No. 4A_582/2009 [interaktyvus. Žiūrėta 2016-01-10]. Prieiga per internetą: <http://relevancy.bger.ch/php/aza/http/index.php?lang=de&type=highlight_simple_query&page=1&from_date=&to_date=&sort=relevance&insertion_date=&top_subcollection_aza=all&query_words=4A_582%2F2009&rank=1&azaclar=aza&highlight_docid=aza%3A%2F%2F13-04-2010-4A_582-2009&number_of_ranks=1>.

komentare nurodoma, kad tokiu būdu teismas patvirtino, jog Šveicarijoje būtų sprendžiančiam arbitražo teismui leidžiama skirti nurodymą laikinai tęsti sutartinius įsipareigojimus, įskaitant tarpinius mokėjimus, net jei Šveicarijos civilinis procesas to tiesiogiai neįtvirtina³¹⁵. Be to, tokia teismo pozicija indikuoja, jog arbitrams pripažįstama teisė skirti tarpinius mokėjimus, nors Šveicarijos nacionalinis teismas tomis pačiomis aplinkybėmis nebūtų kompetentingas tai daryti. Kita vertus, kai kuriais atvejais arbitražo teismai yra pažymėję, kad vien faktas dėl šalies nemokumo ar bankroto inicijavimo nėra pakankamas pagrindas reikalauti užstato.³¹⁶ Visgi, jei šalies blogi finansiniai rodikliai nėra susiję su *pagrįsta verslo rizika*, o tik dėl slepiamų pajamų ir/arba klastojamų įrodymų, tokia situacija gali būti pripažinta tinkama prašyti užstato³¹⁷. ICC arbitražo teismas yra pasisakęs, kad vien abejonė dėl būsimo pavojaus sprendimo vykdymui nėra pakankama ir turi egzistuoti kaip labai pagrįsta ir tikėtina grėsmė, netgi tikrumas dėl to, kad šalis nenorės vykdyti sprendimo ir kad bus sudėtinga priversti ją vykdyti³¹⁸. Vis dėlto, nesant stiprios argumentacijos dėl priemonės taikymo, abejonė dėl sprendimo

³¹⁵ Case report by PD Dr. Nathalie Voser (Partner) and Christopher Boog (Associate), Schellenberg Wittmer (Zurich). 2010 [interaktyvus. Žiūrėta 2017-01-10]. Prieiga per internetą:

<[https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/2-502-4349?__lrTS=20170514205532206&transitionType=Default&contextData=\(sc.Default\)&firstPage=true&bhcp=1&ignorebhwarn=IgnoreWarns](https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/2-502-4349?__lrTS=20170514205532206&transitionType=Default&contextData=(sc.Default)&firstPage=true&bhcp=1&ignorebhwarn=IgnoreWarns)>.

³¹⁶ GAILLARD, E.; SAVAGE, J. *Fouchard, Gaillard, Goldman on International <...>*, p. 158. T. p. ICC case No. 12035, n. 8, ICC Bulletin, 2014, vol. 24.; ICC case No. 14355 (Procedural Order January 2007), ICC Bulletin, 2014, vol. 24.; ICC case No. 14993 (Procedural Order December 2007), ICC Bulletin, 2014, vol. 24., p. 24-25, 72.

³¹⁷ ALTARAS, D. *Security for Costs*. 2003, 69(2) Arbitration, p. 87-88.

³¹⁸ ICC case No. 13646, Procedural Order No.6 (2006), unreported.

įvykdymo kai kurių autorių pripažįstama komercinės rizikos dalimi šaliai, kuri sudaro sutartį³¹⁹.

Anglijoje iki 1996 m. galiojęs arbitražo įstatymas nenumatė arbitražo teismams teisės nurodyti pateikti piniginių užstatą - tokia teisė buvo suteikta išimtinai valstybiniam teismams³²⁰. 1995 m., dar prieš priimant naująją arbitražo įstatymo redakciją, vienoje iš bylų Anglijos teismas patvirtino valstybinio teismo teisę taikyti šią laikinąją apsaugos priemonę arbitražo bylose, kurių arbitražo vieta yra Anglija, net jei abi ginčo šalys yra užsienio subjektai ir yra susitarusios spręsti ginčą pagal ICC taisykles³²¹. Visgi, pagal priimtą 1996 m. arbitražo aktą, nurodymas ieškovui pateikti piniginių užstatą patikėtas išimtinai arbitrams³²². Atitinkamai LCIA taisyklėse įtvirtinta, kad arbitrai gali taikyti priemonę pateikti užstatą - teisinio atstovavimo išlaidas advokatams ir arbitražo mokesčius (atlygį arbitrams ir LCIA administracinius mokesčius)³²³. Taisyklių komentaro autoriai pabrėžia, kad arbitrai paprastai neskuba atmesti ieškinio ieškovui nepateikiant užstato ir visais įmanomais būdais siekia informuoti ieškovą apie tai, kad jis turi tai atlikti (t. y. pateikti

³¹⁹ WEBSTER, T. H.; BÜHLER, M. W. Handbook of ICC <...>, p. 434.

³²⁰ FLANNERY, L. The English Statutory Framework, Chapter 11, p. 213, in LEW, J. D. M. *et al.* Arbitration in England, with chapters on Scotland and Ireland (Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International, 2013).

³²¹ *SA Coppee Lavalin NV v. Ken-Ren Chemicals & Fertilizers Ltd* [1995] 1 AC 38; šis sprendimas sukėlė daug diskusijų ir nepasitenkinimo arbitražo bendruomenėje. Žr. FLANNERY, L. The English Statutory Framework, Chapter 11, p. 214, in LEW, J. D. M. *et al.* Arbitration in England <...>.

³²² English Arbitration Act, art. 38 (3); Pabrėžiama, kad šios priemonės skyrimas neturėtų būti siejamas vien su faktu, jog ieškovas yra užsienio subjektas ir, vadovaujantis bei perimant valstybinio teismo praktiką, skiriamas nemokumo atveju. FLANNERY, L. The English Statutory Framework, Chapter 11, p. 214, in LEW, J. D. M. *et al.* Arbitration in England <...>.

³²³ LCIA rules, art. 25.2.

užstatą)³²⁴. Galiausiai, prašymas šią priemonę taikyti gali būti grindžiamas ir tuo, jog ieškovo valstybė, nors ir Niujorko konvencijos narė, turi arbitražui priešiškos ir užsienio arbitražo sprendimų nevykdančios valstybės reputaciją³²⁵.

Be to, arbitražo teismas kai kuriais atvejais gali įpareigoti šalį pateikti banko ar draudimo garantiją³²⁶.

2.3.4 Įpareigojimas užtikrinti įrodymus, kurie gali būti reikšmingi arbitražiniam nagrinėjimui

Arbitražo teismas gali duoti šaliai (šalims) nurodymus, susijusius su įrodymų išsaugojimu. Ši laikinoji apsaugos priemonė pripažįstama daugelio valstybių vietos teisės, nes garantuoja, kad bus eliminuotos įrodymų faktinės spragos³²⁷. Taigi, įpareigojimas užtikrinti įrodymus tam tikra apimtimi gali būti prilyginamas faktinių aplinkybių identifikavimui ir jų įrodymų rinkimui³²⁸. Visgi, pavyzdžiui, Vokietijoje vyrauja kelios nuomonės dėl šios priemonės. Vieni autoriai tvirtina, jog po arbitražo teismo suformavimo tik arbitrai bus kompetentingi užtikrinti įrodymus arbitražo procese³²⁹. Kiti autoriai teigia,

³²⁴ WADE, S.; CLIFFORD, P.; CLANCHY, J. A Commentary <...>, p. 286.

³²⁵ FLANNERY, L. The English Statutory Framework, Chapter 11, p. 214, in LEW, J. D. M. *et al.* Arbitration in England <...>.

³²⁶ ICC Award 7489, JDI 1993, p. 1078; ICC Award ICC Bull. 2000, vol. 11/1, p. 81-83; Award summarised in *Les Cahiers de l' Arbitrage* No. 2004/1/2, Gaz. Pal. 21-22.5.2004, p. 37-38 in POUURET, J. F.; BESSON, S. Comparative Law <...>, p. 538.

³²⁷ WEBSTER, T. H.; BÜHLER, M. W. Handbook of ICC <...>, p. 424.

³²⁸ BORN, G. B. International Commercial Arbitration <...>, p. 2007; visgi, atsižvelgiant į tai, kad arbitraže dominuoja rungimosi principas ir šalys aktyviai dalyvauja įrodymų rinkime bei pateikime, ši priemonė negali būti tapatinama su įrodymų rinkimu teismo iniciatyva.

³²⁹ Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung. Vol. 3, 4 edn, München 2013, paragraph 1033 paras 7 *et seq.*, in ELSING, S. Section 20 - Interim Measures of

kad arbitrai yra kompetentingi įrodymus surinkti, tačiau įrodymų išsaugojimas nėra laikinoji apsaugos priemonė, taip paliekant įrodymų išsaugojimo funkciją išimtinai valstybiniam teismams³³⁰. Poudret ir Besson taip pat pabrėžia, kad Vokietijos ir kai kurių Šveicarijos kantonų teisė nelaiko įrodymų išsaugojimo laikinąja apsaugos priemone³³¹. Kita vertus, įrodymų išsaugojimas priskiriamas laikinosioms apsaugos priemonėms Prancūzijos ir Anglijos teisėje³³². Autorės nuomone, tai, kad įrodymų išsaugojimas kai kuriose valstybėse nėra laikomas laikinąja apsaugos priemone, savaime nepaneigia arbitražo teisės išsaugoti įrodymus, tačiau tokiu atveju reikia įvertinti, ar įrodymų išsaugojimas (kaip kad įrodymų rinkimas) yra arbitrams patikėta funkcija arbitražo procese pagal valstybinę teisę. Pavyzdžiui, Lietuvos komercinio arbitražo įstatymo komentaro autoriai nurodo, kad įrodymų užtikrinimas nelaikytinas laikinąja apsaugos priemone, nes jos tikslas nėra būsimo arbitražo sprendimo įvykdymo užtikrinimas³³³. Visgi, pasak komentaro autorių, nutartys dėl įrodymų užtikrinimo prilygsta nutartims dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, nes joms suteikiama tokia pati galia ir taikytina analogiška įgyvendinimo procedūra³³⁴. Taigi, Lietuvos įstatymų

Protection, in BÖCKSTIEGEL, K-H.; KRÖLL, S. M.; NACIMIENTO, P. Arbitration in Germany. The Model Law in Practice. 2nd Edition, Wolters Kluwer, 2015, p. 655.

³³⁰ LACHMANN, J-P. Handbuch für die Schiedgerichtspraxis, 3rd edn, Köln 2008, para. 2892, in ELSING, S. Section 20 - Interim Measures of Protection, in BÖCKSTIEGEL, K-H.; KRÖLL, S. M.; NACIMIENTO, P. Arbitration in Germany. The Model Law in Practice. 2nd Edition, Wolters Kluwer, 2015, p. 655.

³³¹ POUDRET, J. F.; BESSON, S. Comparative Law <...>, p. 520.

³³² POUDRET, J. F.; BESSON, S. Comparative Law <...>, p. 520.

³³³ MIKELĖNAS, V.; NEKROŠIUS, V.; ZEMLYTĖ, E. *Lietuvos Respublikos komercinio <...>*, p. 93.

³³⁴ MIKELĖNAS, V.; NEKROŠIUS, V.; ZEMLYTĖ, E. *Lietuvos Respublikos komercinio <...>*, p. 93.

leidžias tokiu būdu įrodymų užtikrinimą prilygina laikinajai apsaugos priemonei.

Įrodymų išsaugojimui praktikoje buvo skirtos tokios priemonės kaip leidimas apžiūrėti teritoriją dėl numatomų pakeitimų, prieiga prie įrangos (mašinų), eksperto ataskaita³³⁵. Pažymėtina, kad kai kuriose valstybėse įrodymų užtikrinimą draudžiama vykdyti vienai iš šalių nedalyvaujant. Pavyzdžiui, Hong Konge įrodymų užtikrinimą gali atlikti tik arbitrai, taip pat arbitrai dalyvaujant abiem šalims, tačiau užtikrinimo veiksmai ir tyrimai negali būti atliekami dalyvaujant vienai iš šalių³³⁶.

Atkreiptinas dėmesys, kad būtent šios laikinosios apsaugos priemonės nevykdymą yra lengviausia sankcionuoti³³⁷. Šaliai nevykdant nurodymo pateikti įrodymus, gali būti laikoma, jog įrodymas, kurį prašoma pateikti, yra tos šalies, kuri atsisako jį pateikti, nenaudai (angl. *Adverse inference*)³³⁸. Visgi, nors tokia sankcija buvo naudojama bendrosios teisės tradicijos valstybių teismų renkant įrodymus ir vėliau buvo pradėta naudoti arbitražo teismuose, netgi valstybinių teismų praktikoje pripažįstama, kad tai gana drastiškas, kraštutinio pobūdžio veiksmas – ypač kiek tai susiję su dokumento turinio atkūrimu, kai turinį leidžiama interpretuoti prašiusiai taikyti priemonę

³³⁵ ICC Award 8113, p. 71 and ICC Award 10040 p. 115-116. ICC Bull. 2000 vol. 11/1 in POUDRET, J. F.; BESSON, S. *Comparative Law <...>*, p. 539.

³³⁶ MA, G.; BROCK, D. *Arbitration in Hong Kong <...>*, p. 452.

³³⁷ WEBSTER, T. H.; BÜHLER, M. W. *Handbook of ICC <...>*, p. 427.

³³⁸ Tokia prezumpcija (angl. *Adverse inference*) būdinga bendrosios teisės tradicijos įstatymams dėl įrodymų rinkimo. Žr. pvz. IBA Rules of Evidence, art. 9 (4), 9 (5). IBA Rules of Evidence. 2010 [interaktyvus. Žiūrėta 2018-01-18]. Prieiga per internetą: <<https://singaporeinternationalarbitration.com/2012/07/18/iba-rules-on-the-taking-of-evidence-in-international-arbitration/>>.

šaliai³³⁹. Be to, manoma, kad tokiu būdu arbitražo teismas gali nukrypti nuo jam suteikto mandato ir pareigos ginčą išspręsti nešališkai³⁴⁰.

2.3.5 Įpareigojimas atlikti tarpinius mokėjimus

Arbitrai gali įpareigoti šalį atlikti tarpinius mokėjimus. Ši priemonė nevisiškai atitinka laikinosios apsaugos priemonės apibrėžimą dėl keleto priežasčių. Pirmą, ja iš esmės pripažįstamas ir iš anksto preziumuojamas bylos rezultatas. Antra, ji neatspindi laikino pobūdžio, kadangi yra nukreipta į galutinio sprendimo patenkinimą ir yra mokėtinos sumos daliniai įnašai. Dėl šių priežasčių dažnai tokia priemonė ir įvardijama konkrečiai tarpiniu mokėjimu, o ne laikinąja apsaugos priemone.

Tarpinis mokėjimas praktikoje dėl savo kontraversiško pobūdžio taikomas itin retai, o arbitrai jo prašančios šalies reikalauja gana aukšto taikymo sąlygų išpildymo standarto³⁴¹. Pavyzdžiui, vienoje iš ICC bylų arbitražo teismas nurodė, kad vien tikimybė, jog ieškiny bus patenkintas, nėra pakankamas pagrindas taikyti [tokią] laikinąją apsaugos priemonę, nebent ieškovas įrodytų, kad šie pinigai ieškovui gyvybiškai svarbūs arba kad yra žinoma, jog atsakovas *organizuoja savo nemokumo situaciją*³⁴².

2.3.6 Įpareigojimas neatskleisti konfidencialios informacijos

Laikinąja apsaugos priemone kai kuriais atvejais pripažįstamas ir įpareigojimas neatskleisti konfidencialios informacijos. Visgi, autorės nuomone, abejotinas šio įpareigojimo priskyrimas laikinosioms apsaugos priemonėms. Arbitražas, skirtingai nei valstybinis teismas, yra patrauklus

³³⁹ *Morris v. Union Pacific R. R.*, 373 F. 3d 896, 900 (8th Cir. 2004).

³⁴⁰ BORN, G. B. *International Commercial Arbitration*. 2nd Edition <...>, at 2448.

³⁴¹ WEBSTER, T. H.; BÜHLER, M. W. *Handbook of ICC* <...>, p. 426.

³⁴² ICC case No. 13646, Procedural Order No.6 <...>, in WEBSTER, T. H.; BÜHLER, M. W. *Handbook of ICC* <...>, p. 426.

komercinių ginčų sprendimui, nes užtikrina šalių konfidencialumą ir tuo yra vertingas šalių komerciniams interesams tenkinti. Laikant, kad įpareigojimas neatskleisti konfidencialios informacijos yra laikinoji apsaugos priemonė, tarsi pripažįstama, jog konfidencialumą šalys yra įsipareigojusios saugoti tik tam tikrais, o ne visais atvejais. Kitaip tariant, yra paskata manyti, jog jei nėra pateiktas prašymas dėl šios priemonės taikymo kitai šaliai, konfidencialios informacijos byloje nėra arba ji nereikšminga. Taigi tokiu atveju arbitrai šią priemonę turėtų taikyti visose bylose, sutinkamai su bendru konfidencialumo principu arbitraže. Argumentas, jog netaikant šios laikinosios apsaugos priemonės žalos atlyginimas dėl konfidencialios informacijos atskleidimo kaip *ex post* priemonė nėra efektyvus ir kad ryšys tarp veiksmų ir žalos sunkiai įrodomas, nėra įtikinamas³⁴³. Net ir pritaikius priemonę, arbitrai vėliau gali susidurti su tomis pačiomis problemomis dėl žalos bei įrodinėjimo klausimų.

2.3.7 Draudimas paraleliai bylinėtis kaip kvazi-laikinoji apsaugos priemonė

Siekdamas apsaugoti šalių teisę, kad visi iš sutarties kylantys ginčai būtų sprendžiami tos institucijos, dėl kurios šalys susitarė, arbitražo teismas gali taikyti draudimą paraleliai bylinėtis kituose teismuose³⁴⁴. Šios arbitražo

³⁴³ BORN, G. B. *International Commercial Arbitration* <...>, p. 2008.

³⁴⁴ Praktikoje arbitražo teismo draudimas paraleliai bylinėtis apima arbitražo teismo draudimą šalims inicijuoti bylos nagrinėjimą ir vykstančių procedūrų sustabdymą. Tarptautinio investicinių ginčų sprendimo centro (angl. International Centre for Settlement of Investment Disputes, arba ICSID) arbitražo bylose buvo tenkinti prašymai dėl draudimo paraleliai bylinėtis kitame teisme, nurodant: nepradėti veiksmų, susijusių su iš ginčijamos sutarties kylančiais interesais; sustabdyti bankroto bylos nagrinėjimą; sustabdyti visus paralelius procesus, kurie gali trukdyti sklandžiam bylos nagrinėjimui arbitraže; sustabdyti baudžiamosios bylos nagrinėjimą. Žr. ICSID Case No. Arb. 72/1 *Holiday Inns S.A. and others v. Morocco*, 1978; ICSID Case No. Arb. 02/18 *Tokios Tokelės v. Ukraine*, 2007; ICSID Case No. Arb. 06/2 *Quiborax S.A.*,

teismo teisės drausti paralelius teisminius procesus kituose teismuose prigimtis dvejopa: tokia teisė kildinama iš arbitražo teismo jurisdikcijos spręsti ginčą ir arbitražo teismo galios taikyti laikinąsias apsaugos priemones tame ginče. Sudarydamos arbitražinį susitarimą, šalys patvirtina arbitražo teismo jurisdikciją ir duoda sutikimą spręsti visus ateityje iš sutarties kilsiančius ginčus arbitraže. Šiuo aspektu, kaip minėta, arbitražo jurisdikciją gina ir dauguma tarptautinių arbitražo taisyklių³⁴⁵. Kita vertus, antroji pozicija dėl draudimo paraleliai bylinėtis numato, kad vien jurisdikciniu požiūriu tokia arbitražo teismo teisė yra nepakankama, o pagrindas taikyti šį draudimą atsiranda iš jo priskyrimo laikinosioms apsaugos priemonėms. Visgi, atsargiai vertinamas draudimo paraleliai bylinėtis priskyrimas prie tradicinių laikinųjų apsaugos priemonių, kadangi kai kuriais aspektais draudimas paraleliai bylinėtis neturėtų būti su jomis tapatinamas³⁴⁶. Tik po ilgų diskusijų ir prieštaravimų draudimas paraleliai bylinėtis buvo įtrauktas viena iš laikinųjų apsaugos priemonių į UNCITRAL pavyzdinį įstatymą³⁴⁷. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad draudimu paraleliai bylinėtis siekiama apsaugoti ne tik arbitražo teismo sprendimo įvykdymą, bet, visų pirma, arbitražo teismo

Non Metallic Minerals S.A. and Allan Fosk Kaplún v. Plurinational State of Bolivia (Decision February 26, 2010); *ICSID Case No. Arb. 08/16 GEA Group Aktiengesellschaft v. Ukraine* (Decision May 8, 2009).

³⁴⁵ ICC Arbitration rules, art. 6; LCIA rules, preamble; UNCITRAL rules, art. 1; SIAC Arbitration rules, art. 2A-(1).

³⁴⁶ Report of the Working Group on Arbitration and Conciliation on the work of its forty-third session (Vienna, 3-7 October 2005) UNCITRAL, 43rd Sess., UN Doc. A/CN.9 / 589 (12 October 2005), para. 23.

³⁴⁷ UNCITRAL arbitražo darbo grupės darbe 2000 – 2004 m. vyravo gana skirtingos nuomonės dėl to, ar į UNCITRAL pavyzdinį įstatymą reikėtų įtraukti draudimą paraleliai bylinėtis kaip laikinąją apsaugos priemonę. Buvo motyvuojama tuo, kad šis instrumentas yra taikomas fragmentiškai, nėra vieningos praktikos ir ne visos valstybės jį pripažįsta. UNCITRAL Model Law, art. 17, p. 3 (b).

jurisdikciją³⁴⁸. Be to, draudimas paraleliai bylinėtis procesiniu požiūriu nėra laikino pobūdžio instrumentas, kadangi jo galiojimo terminas nesiejamas su arbitražo teismo sprendimo įvykdymu. Šiuo požiūriu draudimas paraleliai bylinėtis išeina už standartinės laikinosios apsaugos priemonės apibrėžimo ribų. Visgi, autorės nuomone, minėti skirtumai nėra kliūtis draudimą paraleliai bylinėtis priskirti prie laikinųjų apsaugos priemonių ir naudotis jų reguliavimo bei įgyvendinimo privalumais, sprendžiant dėl šio instrumento realizavimo. Juolab, kad toks draudimo paraleliai bylinėtis priskyrimas minimalizuoja nevykdymo galimybę, kuomet motyvuojama kišimusi į kito teismo jurisdikciją³⁴⁹. Arbitražo teismai taip pat yra pasisakę dėl arbitrų teisės taikyti šį draudimą³⁵⁰.

Paralelinio bylinėjimosi klausimu ypač aktualios dvi ES Teisingumo Teismo bylos – *West Tankers* ir *Gazprom*, kurios bus analizuojamos vėlesniame darbo skyriuje³⁵¹. Atkreiptinas dėmesys, kad *Gazprom* byloje paklausimą ES Teisingumo teismui inicijavo Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, taigi šiuo klausimu Lietuva yra tiesiogiai prisidėjusi dėl draudimo paraleliai bylinėtis klausimo išgryninimo.

Teisė uždrausti ginčo šalims teikti ieškinį kituose teismuose gali būti kildinama iš arbitražo teismo įsipareigojimo saugoti sutartines teises ir prievoles, esančias arbitražiniame susitarime. Šalys, sudarydamos arbitražinį susitarimą, suteikia teisę arbitražo teismui nagrinėti iš sutarties kylančius

³⁴⁸ E. Gaillard nurodo, kad draudimas paraleliai bylinėtis savo ruožtu yra tik vienas iš aspektų kalbant apie arbitražo teismo naudojamas priemones apsaugoti arbitražo sprendimo tarptautinį efektyvumą (angl. *International Effectiveness*). GAILLARD, E. *Anti-suit Injunctions* <...>, p. 240.

³⁴⁹ JOSEPH QC, D. *Jurisdiction and Arbitration* <...>, p. 364-365.

³⁵⁰ GAILLARD, E. *Anti-suit Injunctions* <...>, p. 244-250.

³⁵¹ Žr. 4.2.3 darbo skyrių.

ginčus ir siekia, kad pats arbitražo teismas tokią jam suteiktą teisę gintų³⁵². Be to, tokia arbitražo teismo teisė paprastai įtvirtinta ir patvirtinta *lex arbitri*. Autorė sutinka su nuomone, kad šalių teisė, jog jų ginčą išspręstų arbitražo teismas, yra neatsiejama nuo kitų laikinosiomis apsaugos priemonėmis ginamų teisių – teisės, kad šalių padėtis nebūtų pabloginta iki arbitražo bylos išnagrinėjimo, taip pat teisės į *status quo* išsaugojimą bylos nagrinėjimo metu³⁵³. Be to, visiškai pagrįstai E. Gaillard sieja arbitražo teismo teisę spręsti ginčą su galutinio sprendimo vykdymo efektyvumu, t. y. tinkamu jo pripažinimu ir vykdymu (nors, kaip minėta, tai tik vienas iš draudimo paraleliai bylinėtis tikslų). Juk jei valstybinis teismas, esant galiojančiam arbitražiniam susitarimui, priima spręsti ginčą, kurio potencialus sprendimas bus priešingas arbitražo teismo sprendimui, tai ne tik paneigia arbitražinio susitarimo esmę, bet ir komplikuoja vykdymo klausimą³⁵⁴. Dėl šios priežasties tarptautinėje teisėje mažai beginčijama ir arbitražo teismo teisė sankcionuoti bet kokią su galiojančiu arbitražiniu susitarimu susijusį pažeidimą, taip pat saugoti būsimą galutinį sprendimą ir šalių padėties neapsunkinimą³⁵⁵. Visgi, pavyzdžiui, LR Komercinio arbitražo įstatymo 20 straipsnio 2 dalyje esantis arbitražo teismo taikomų laikinųjų apsaugos priemonių sąrašas neapima draudimo paraleliai bylinėtis³⁵⁶. Taigi, Lietuvos arbitražo teismai nesinaudoja

³⁵² Kalbant apie atvejus, kuomet arbitražinis susitarimas gali būti neefektyvus, J. J. Fawcett nurodo, kad egzistuoja labai menka tikimybė, jog sudarytas arbitražinis susitarimas vėliau gali pasirodyti neveiksmingas. Pavyzdžiui, Nyderlanduose ir Suomijoje pagrindas laikyti arbitražinę išlygą neefektyvia yra šalių nelygybė. Žr. FAWCETT, J. J. Declining Jurisdiction <...>, p. 62.

³⁵³ Būtent teisė spręsti ginčą arbitražo teisme sudaro sąlygas pačiam arbitražo teismui užtikrinti šalims kitų jų teisių apsaugą. Dėl šios priežasties teisė, kad ginčą spręstų arbitražo teismas, gali būti laikoma pirmine ir pamatine šalių teise.

³⁵⁴ GAILLARD, E. Anti-suit Injunctions <...>, p. 240.

³⁵⁵ GAILLARD, E. Anti-suit Injunctions <...>, p. 237.

³⁵⁶ Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymas, 20 str. 2 d.

draudimu paraleliai bylinėtis kaip laikinąją apsaugos priemonę³⁵⁷. To priešzastis yra arbitrai suteikiamų funkcijų ribotumas Lietuvos Respublikoje. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas yra išaiškinęs: „*Skirtingai nei valstybės vardu veikiantiems teismams, arbitrams, gaunantiems įgaliojimus šalių sudaryto arbitražinio susitarimo pagrindu, valstybė nėra suteikusi teisingumo vykdymo funkcijos, be to, arbitrai neturi įgaliojimų taikyti prievartos priemonių*“.³⁵⁸ Atsižvelgiant į tai, kad arbitrai Lietuvoje nėra suteikta teisingumo vykdymo funkcija bei galimybė taikyti prievartos priemonės, arbitras negali taikyti draudimo paraleliai bylinėtis. Manytina, kad tai negatyvi praktika, kadangi arbitražą pasirinkusios šalys yra diskriminuojamos prieš tas, kurios sprendžia ginčą valstybiniame teisme. Arbitrai negali užtikrinti šalių teisių apsaugos tokiu lygmeniu kaip valstybinis teisėjas. Kita vertus, Lietuvos civilinio proceso kodekso nuostatos neigiamai vertina pačius paralelinius procesus. CPK 296 str. 1 d. 9 p. įpareigoja valstybinį teismą palikti pareiškimą nenagrinėtą kuomet šalys yra sudariusios sutartį perduoti tą ginčą spręsti arbitražui. CPK 137 str. 1 d. 4 p. įpareigoja valstybinį teismą atsisakyti priimti ieškinį, jei yra įsiteisėjęs teismo arba arbitražo sprendimas, priimtas dėl ginčo tarp tų pačių šalių, dėl to paties dalyko ir tuo pačiu pagrindu, arba teismo nutartis priimti ieškovo atsisakymą ieškinio ar patvirtinti šalių taikos sutartį. Vis dėlto, minėtos nuostatos praktikoje neužkerta kelio paraleliniams arbitražo ir teismo procesams, kadangi bylos išnagrinėjimas valstybės teisme, kai byla priskirtina arbitražo teismo jurisdikcijai, nelaikomas absoliučiu teismo sprendimo negaliojimo pagrindu.

Draudimas paraleliai bylinėtis arbitražo teismas privalo užtikrinti, kad tokia priemonė nepažeis fundamentalios šalių teisės į savo interesų gynimą teisme, taip pat, kad ji atitiks laikinųjų apsaugos priemonių taikymo

³⁵⁷ T. p. žr. KAMINSKIENĖ, N. Application of Interim Measures <...>, p.

³⁵⁸ ES Teisingumo Teismo 2015 m. gegužės 13 d. sprendimas byloje C-536/13 OAO „Gazprom“, ECLI:EU:C:2015:316.

sąlygas³⁵⁹. Tokiu būdu draudimas paraleliai bylinėtis nėra suabsoliutinamas ir neturėtų būti suprantamas kaip arbitražo teismo galia uždrausti kitam teismui priimti bet kokią ieškinį, kuris persidengia su jo nagrinėjama byla. Apskritai, manytina, kad arbitražo teismas šia priemone įpareigoja ginčo šalį, o teismai turėtų „palaikyti“, patvirtinti šį sprendimą, tačiau nėra imperatyviai saistomi. Kai kuriais atvejais tokia arbitražo teismo teisė buvo vertinama kaip apsiribojanti galia uždrausti teikti ieškinį iki situacijų, kuomet gali būti identifikuotas ginčo šalies piktnaudžiavimas ir elgesys, nukreiptas prieš arbitražinio susitarimo esmę³⁶⁰. Būtent tokią poziciją išreiškė ir ES Teisingumo Teismas *Turner v Grovit* byloje³⁶¹. Kitaip tariant, piktnaudžiaujama teisėmis su tikslu pristabdyti, sulėtinti, „iškreipti“ arbitražo bylos nagrinėjimą ar pažeisti kitos ginčo šalies teises. Aiškinant šią arbitražo teismo teisę plačiau, kiltų pavojus, kad uždraudžiant paralelias teismines procedūras kitame teisme, ginčo šalies teisės bus apribotos. Juolab, kad sulaikant šalį nuo paralelaus ieškinių, vėliau išspręsdus arbitražo bylą, gali paaiškėti, jog arbitražo sprendimas neapima visų interesų, kurie buvo tikėtinais pažeisti ir kuriuos šalis papildomai norėjo spręsti kitame teisme.

Pagrindinė kritika iš esmės yra susijusi su arbitražo teismui suteikiama neva neribota teise taikyti draudimą priimti ieškinį bei nagrinėti bylą. Visgi, arbitražo teismo taikomam draudimui paraleliai bylinėtis oponuojantys argumentai nėra labai įtikinami³⁶². Be jau minėtų aspektų, taip pat būtų nesąžininga kitos susitariančiosios šalies atžvilgiu jei, motyvuojant

³⁵⁹ UNCITRAL rules, art. 26 (3).

³⁶⁰ LÉVY, L. Anti-suit Injunctions Issued by Arbitrators. IAI International Arbitration Series No. 2, Anti-Suit Injunctions in International Arbitration. Juris Publishing, Inc., 2005, p. 126.

³⁶¹ ES Teisingumo Teismo sprendimas byloje 159/02, Gregory Paul Turner v. Felix Fareed Ismail Grovit, Harada Ltd, Changepoint LTd, [2003] ECR I-3565.

³⁶² GAILLARD, E. Anti-suit Injunctions <...>, p. 240.

„per plačiomis“ arbitražui suteiktomis galiomis, būtų paneigta šalies teisė ir lūkesčiai ginčus spręsti arbitraže. Autorės nuomone, nėra pagrįstas argumentas, jog draudimas paraleliai bylinėtis kenkia valstybių narių pasitikėjimui viena kitos teisės sistemomis ir ginčų sprendimo institucijomis³⁶³. Be to, tai nelaikytina „prarasta teise“ ieškovui apginti savo interesus valstybės teisme, į kurį jis vis dėlto kreipėsi³⁶⁴.

2.4 Laikinių apsaugos priemonių forma - sprendimas ar nutartis?

Arbitražo teismo sprendimas taikyti laikinąsias apsaugos priemones gali būti įforminamas nutartimi, sprendimu, nutarimu ar kitokia forma. Praeityje arbitrai ypač dažnai naudodavo *sprendimo* terminą, siekdami „paskatinti“ sprendimo įvykdymą, kadangi sprendimo samprata siejama su užbaigtu, išspręstu ginču, vykdytinu paliepiamu. Kita vertus, pripažįstama, kad sprendimas savo prigimtimi yra galutinis teismo veiksmas, neatspindintis laikino pobūdžio priemonių taikymo, kurios bet kada gali būti pakeistos ar panaikintos³⁶⁵. Nors arbitražo teismas yra suinteresuotas priimti tokios formos sprendimą, kuris būtų pripažįstamas ir vykdomas kitose valstybėse, kai kurių teisės mokslo atstovų teigimu, įforminant laikinių apsaugos priemonių taikymą nutartimi, galimai jų taikymas tampa operatyvesnis ir kur kas paprastesnis³⁶⁶. Tai susiję su nutarties ir sprendimo esminiais skiriamaisiais

³⁶³ GAILLARD, E. *Anti-suit Injunctions* <...>, p. 240.

³⁶⁴ ES Teisingumo Teismo sprendimas byloje C-185/07, *Allianz ir Generali Assicurazioni Generali*, EU:C:2009:69 (*West Tankers* byla), 30 ir 31 punktai.

³⁶⁵ TUCKER, L. A. *Interim Measures Under* <...>, p. 18; t. p. dėl sprendimo taikyti laikinąsias apsaugos priemones laikino pobūdžio, kuris nesąlygoja *res judicata* žr. LEMBO, S.; GUIGNET, V. *Interim Measures of Protection: The Concurrent Jurisdiction of Courts and Arbitral Tribunals in Switzerland*. Conference paper for the 2011 Fall Meeting of the American Bar Association, International Section, Dublin, p. 5.

³⁶⁶ BORN, G. B. *International Commercial Arbitration* <...>, at 2013.

požymiais: nutartis yra sąlyginai trumpesnis, mažiau detalizuotas ir struktūrizuotas dokumentas, turintis lakoniškus argumentus, kurį paprastai pasirašo tik pirmininkaujantis arbitras³⁶⁷. Taigi, arbitražo teismui tenka rinktis tarp efektyvesnio laikinųjų apsaugos priemonių pripažinimo ir vykdymo arba greitesnės ir ekonomiškos procedūros. Kita vertus, kai kurie arbitrai laikėsi kompromiso ir priėmė nutartį dėl priemonės taikymo, “lydimą” analogiško sprendimo dėl jos taikymo³⁶⁸. Tokia arbitrų taktika dar aiškinama ypatinga skuba, paliekant galimybę vėliau priminti šaliai apie jos įsipareigojimą³⁶⁹.

Atkreiptinas dėmesys, kad, įforminant laikinąsias apsaugos priemones nutartimi, vienas iš padarinių yra arbitražo sprendimo panaikinimo instituto netaikymas. Pavyzdžiui, Lietuvoje pagal komercinio arbitražo įstatymo nuostatas laikinosios apsaugos priemonės skiriamos nutartimi, todėl tokios nutartys gali būti valstybinio teismo svarstomos tik vykstant vykdomojo rašto išdavimo procesui ir tik ribotais komercinio arbitražo įstatymo 25 straipsnyje numatytais pagrindais³⁷⁰.

Kai kurių valstybių (tarp jų ir Lietuvos) nacionaliniuose civilinių procesą reglamentuojančiuose teisės aktuose aiškumo dėlei įtvirtinama nuostata, jog užsienio arbitražų nutartys vykdomos tokia pačia tvarka kaip ir užsienio arbitražų sprendimai³⁷¹. Belgijos arbitražo aktas leidžia pripažinti ir

³⁶⁷ BORN, G. B. *International Commercial Arbitration: Commentary <...>*, at 2013.

³⁶⁸ *Interim Award in ICC case no. 8879*, ICC International Court of Arbitration Bulletin, 2000, Vol. 11 No. 1.

³⁶⁹ LEW, J. D. M. *Commentary on Interim <...>*, at 36.

³⁷⁰ MIKELĖNAS, V.; NEKROŠIUS, V.; ZEMLYTĖ, E. *Lietuvos Respublikos komercinio <...>*, p. 91.

³⁷¹ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 817 str.

vykdyti sprendimą nepriklausomai nuo formos³⁷². Naujai priimtose Pekino arbitražo taisyklėse problemą dėl sprendimo formos bandoma eliminuoti įtraukiant nuostatą, kad nurodymas dėl laikinųjų apsaugos priemonių bus įforminamas arbitražo sprendimu, laikinu sprendimu ar bet kokia kita forma, kurią leidžia ir pripažįsta taikoma teisė³⁷³. ICDR taisyklės, skirtingai nei dauguma kitų nagrinėjamų arbitražo taisyklių, tiesiogiai įtvirtina, kad nurodymas dėl laikinųjų apsaugos priemonių turi būti įforminamas kaip sprendimas³⁷⁴. 2010 m. UNCITRAL taisyklės, priešingai nei 1976 m. UNCITRAL versija, nenumato, kokios formos turi būti sprendimas dėl laikinųjų apsaugos priemonių³⁷⁵.

Egzistuoja liberalus ir konservatyvus požiūris į sprendimą dėl laikinųjų apsaugos priemonių Niujorko konvencijos kontekste. Viena vertus, konservatyvaus požiūrio šalininkai teigia, kad nurodymai dėl laikinųjų apsaugos priemonių nepatenka į Niujorko konvencijos taikymo sprendimams sritį, nes jais neišsprendžiamas joks galutinis klausimas arbitražo byloje³⁷⁶. Taip pat kai kurių arbitražo teismų praktika įtvirtina, kad tik užsienio arbitražų

³⁷² Art. 1696 of Belgian Judicial Code. 2013 [interaktyvus. Žiūrėta 2017 m. balandžio 28 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.cepani.be/en/arbitration/belgian-judicial-code-provisions>>.

³⁷³ Art. 62 (1) of Beijing Arbitration Commission Arbitration Rules, revised and adopted at the Fourth Meeting of the Sixth Session of the Beijing Arbitration Commission on July 9, 2014, and effective as of April 1, 2015 [interaktyvus. Žiūrėta 2017-10-15]. Prieiga per internetą: <http://www.bjac.org.cn/page/data_dl/bjac_guize_en.pdf>.

³⁷⁴ ICDR rules, art. 21, p. 2, art. 27, p. 7.

³⁷⁵ UNCITRAL rules; art. 26 (1) of UNCITRAL Arbitration rules, 1976.

³⁷⁶ Lietuvos Respublikos Seimo 1995 m. sausio 17 d. nutarimas Nr. I – 760 „Dėl 1958 metų Niujorko konvencijos dėl užsienio arbitražų sprendimų pripažinimo ir vykdymo ratifikavimo“. Valstybės žinios. 1995, Nr. 10 – 208; t. p. WOLFF, R. *et al.* New York Convention <...>, p. 365;

sprendimai gali būti pripažįstami ir vykdomi, o nutartys nesaisto ir nėra privalomos³⁷⁷. Pavyzdžiui, *Resort Condominiums* byloje teismas atsisakė pripažinti ir vykdyti laikinąją apsaugos priemonę, nes ji gali būti pakeista ar panaikinta arbitražo teismo, o tai liudija jos negalutinę prigimtį³⁷⁸. Kita vertus, žvelgiant liberaliai, laikinųjų apsaugos priemonių taikymas yra susietas su galutinio sprendimo įvykdymu ir tai, kad jų galiojimas yra laikinas, nepašalintų jų iš Niujorko konvencijos taikymo srities³⁷⁹. Be to, argumentuojama, kad ir finalinis sprendimas byloje gali būti keičiamas, pildomas, taip pat tam tikra prasme „baigtinis laike“, kuomet yra įvykdomas³⁸⁰.

Pavyzdžiui, Singapūro aukščiausiasis teismas yra pasisakęs, jog sprendimas dėl laikinųjų apsaugos priemonių turėtų būti vykdomas, atsižvelgiant į jo turinį, o ne formą³⁸¹. Teismas taip pat nurodė, kad nepaisant to, ar sprendimas skirti laikinąsias apsaugos priemones gali būti laikomas galutiniu, svarbu, jog jo neįvykdžius būtų paneigta laikinųjų apsaugos

³⁷⁷ Dėl neprivalomos nutarčių prigimties užsienio teismams žr. MOUAWAD, C., SILBERT, E. A Guide to Interim Measures in Investor-State Arbitration. Arbitration International, 2013, Vol. 29, No. 3, p. 419, cituojant *Resort Condominiums Int'l. Inc. v. Bolwell*, XX Y.B. Comm. Arb. 628 (Queensland S.Ct. 1993) (1995).

³⁷⁸ WOLFF, R. et al. New York Convention <...>, p. 365, cituojant Australia: *Resort Condominiums Int'l Inc. v. Ray Bolwell*, 118 ALR 655=9(4) Int'l Arb. Rep. A-1 (1994) = XX Y.B. Com. Arb. 628, 642 (1995).

³⁷⁹ WOLFF, R. et al. New York Convention <...>, p. 365, cituojant : US: *Yasuda Fire & Marine Insurance Co. v. Continental Casualty Co.*, 37 F.3d 345, 348 (7th Cir. 1994); *Banco de Seguros del Estado v. Mutual Marine Offices, Inc.*, 230 F. Supp. 2d 362, 368-370 (S.D.N.Y. 2002); US: *Island Greak Coal Sales Co. v. City of Gainesville*, 729 F.2d 1046, 1049 (6th Cir. 1984);

³⁸⁰ WOLFF, R. et al. New York Convention <...>, p. 366.

³⁸¹ *PT Pukuafu Indah et al. v. Newmont Indonesia Ltd et al.*, [2012] SGHC 187 (11 September 2012).

priemonių paskirtis procese³⁸². Taip pat dar 1999 m. byloje *Braspetro Oil Services Company v. The Management and Implementation Authority of the Great Man-Made River Project* Paryžiaus apeliacinis teismas įtvirtino, kad arbitražo teismo sprendimo kvalifikavimas nepriklauso nuo arbitražo teismo ar šalių vartojamų terminų³⁸³. Taigi teismų praktikoje buvo bandoma užkirsti kelią spekuliacijoms ir nesudaryti sąlygų šalims piktnaudžiauti procesinėmis teisėmis. Panašu, kad pagrindinis motyvas ir tokios teismų pozicijos varomoji jėga yra procesinio sprendimo dėl laikinųjų apsaugos priemonių vertinimas arbitražo proceso tikslų kontekste ir susietai su visais kitais arbitražo teismo sprendimais toje byloje. Vyraujanti nuomonė teisės moksle visgi vis dar yra konservatyvi, tačiau dažnai užsimenama apie tai, kad ji turėtų keistis ir taip palengvinti vykdymo procesą bei arbitražo veiklos patikimumą³⁸⁴.

Autorės nuomone, neturėtų būti renkama tarp efektyvesnio įvykdymo ir operatyvumo, priklausomai nuo vartojamos sąvokos. Juolab, kad patys arbitražo teismai dažnai tam neteikia pernelyg didelės reikšmės (bent jau iki tol, kol susiduriama su sunkumais vykdam), todėl negalima ginčo šalių pastatyti į tokią trivialią poziciją, kur dėl termino vartojimo nukentėtų vienos ar abiejų jų interesai byloje. Teigiama linkme judama įtvirtinant įstatymuose leidimą pripažinti ir vykdyti laikinųjų apsaugos priemonių sprendimą nepriklausomai nuo formos, koncentruojantis į racionaliausią įvykdymo būdą ir laiko terminus. Kompromisiniu, tačiau šiomis aplinkybėmis tinkamu

³⁸² *PT Pukuafu Indah et al. v. Newmont Indonesia Ltd et al.*, [2012] SGHC 187 (11 September 2012).

³⁸³ Paris Cour d'Appel (1 Jul. 1999); (1999) 14 Mealey's Intl Arb Rep 8, G-1-G-7; Žr. t. p. US Court of Appeals for the Seventh Circuit, *Publicis Communication, et al v. True North Communications Inc.*, 206 F. 3d 725 (14 Mar. 2000).

³⁸⁴ WOLFF, R. et al. New York Convention <...>, p. 366, cituojant: PRYLES, Interlocutory Orders and Convention Awards: the case of *Resort Condominiums v. Bolwell*, (1994) 10 Arb. Int'l 385, p. 392-393.

variantu yra priimama nutartis dėl priemonės taikymo, lydimą analogiško sprendimo dėl jos taikymo, sutelkiant abiejų formų privalumus ir apsidraudžiant nuo spragų.

2.5 Laikinių apsaugos priemonių taikymo inicijavimas

Nors laikinių apsaugos priemonių taikymas tarptautiniame komerciniame arbitraže sulaukia daug dėmesio iš teisės mokslo atstovų ir praktikų, reikia pripažinti, kad statistiškai tai nėra itin dažnas reiškinys arbitražo bylose. Dar 2012 metais atlikta tarptautinė apklausa parodė, kad 77 proc. respondentų susidūrė su arbitrų skiriamų laikinių apsaugos priemonių taikymu (įskaitant laikinojo arbitro atvejus) ketvirtadalyje bylų, kuriose teko dalyvauti, arba mažiau, o iš jų buvo tenkinti 35 proc. prašymų skirti priemonę(-es)³⁸⁵. Tame pačiame šaltinyje atskleidžiama ir tai, kad retai arbitrų taikomų priemonių priežastis galėtų tik iš dalies būti siejama su didesniu pasitikėjimu valstybiniais teismais, kadangi net 89 proc. apklaustųjų nurodė, jog prašymas valstybiniam teismui taikyti laikinąją apsaugos priemonę arbitraže pasitaikė tik ketvirtadalyje bylų, kuriose jie dalyvavo, ar mažiau³⁸⁶. Galima spėti, kad retas laikinių apsaugos priemonių taikymas arbitražo procese susijęs ir su tuo, kad ginčai dažnai išsprendžiami greičiau nei valstybiniuose teismuose ir laikinių apsaugos priemonių tuo periodu neprireikia³⁸⁷. Visgi, minėta statistika yra gana subjektyvių faktorių samplaika, kurių identifikuoti autorė

³⁸⁵ Apklaustųjų grupė apėmė arbitrus, advokatus bei vidinius įmonių teisininkus. 2012 International Arbitration Survey <...>, p. 2.

³⁸⁶ 2012 International Arbitration Survey <...>, p. 2.

³⁸⁷ Pavyzdžiui, SCC arbitražo statistika rodo, kad 2016 m. daugiau nei pusė visų ginčų (55 proc.) buvo išspręsta per 6-12 mėnesių [interaktyvus. Žiūrėta 2017-04-12]. Prieiga per internetą: <<http://www.sccinstitute.com/statistics/>>; Kita vertus, nurodoma ir visiškai priešinga tendencija, jog arbitražo procesai dažnai trunka dvejus metus ir ilgiau. RUBINO-SAMMARTANO, M. International Arbitration. Law and Practice. 2014, 3rd edition, p. 843.

nėra pajėgi ir pateikia tik tam tikras tendencijas. Nepaisant to, laikinosios apsaugos priemonės išlieka gyvybiškai svarbios tais atvejais, kai yra pagrįstai pritaikomos, nes tai bene vienintelis instrumentas šalims apsaugoti savo teisėtus interesus iki bylos išnagrinėjimo pabaigos.

Daugelyje arbitražo taisyklių įtvirtinta, jog „bet kurios iš šalių prašymu arbitražo teismas gali taikyti laikinąsias apsaugos priemones“³⁸⁸. Iš šios nuostatos identifikuojama arbitražo teismo teisė taikyti laikinąsias apsaugos priemones *vienos iš arbitražinio susitarimo šalių prašymu*. Tokia nuostata eliminuoja savarankišką arbitražo teismo sprendimą taikyti laikinąsias apsaugos priemones, t. y. taikymą *ex officio*³⁸⁹. Skatinant rungtyniškumo principą bei atsakomybę už proceso baigtį ir nacionaliniai įstatymai gali numatyti laikinųjų apsaugos priemonių taikymą tik šalių prašymu. Pavyzdžiui, Lietuvos komercinio arbitražo įstatymas numato, kad „bet kurios iš šalių prašymu arbitražo teismas, pranešęs kitoms šalims, gali nutartimi taikyti laikinąsias apsaugos priemones“³⁹⁰. Galima sakyti, kad tokiu būdu arbitražo teismas atleidžiamas nuo prievolės inicijuoti veiksmus, dėl kurių jis galėtų pasirodyti kaip atstovaujantis vienos iš šalių interesus labiau nei kitos. Be to, pati komercinio ginčo prigimtis įpareigoja šalis aktyviai dalyvauti bylos nagrinėjime ir esant poreikiui prašyti laikinųjų apsaugos priemonių. Kita vertus, frazė „jei šalys nesusitarė kitaip“, pasak kai kurių autorių, leidžia manyti, kad šalys gali susitarti, jog arbitrai turės teisę taikyti

³⁸⁸ Art. 28 (1) of ICC rules, art. 37 (1) of SCC rules, art. 26 (1) of UNCITRAL rules, art. 38 (1) of NAI rules.

³⁸⁹ BINDER, P. *International Commercial Arbitration* <...>, p. 116.

³⁹⁰ LR komercinio arbitražo įstatymo 20 str. 1 d. Įdomu, kad Lietuvos įstatymų leidėjas ir naujai 2016 m. įsigaliojusioje civilinio proceso kodekso redakcijoje atsisakė nuostatos dėl valstybinio teismo teisės skirti laikinąsias apsaugos priemones savo iniciatyva viešojo intereso apsaugos sumetimais (LR Civilinio proceso kodekso 144 str.).

laikinasias apsaugos priemones savo iniciatyva³⁹¹. Pavyzdžiui, Vienos arbitražo taisyklės suteikia šalims galimybę susitarti kitaip, nei numatyta (o numatyta taikyti vienos iš šalių prašymu), analogiška nuostata įtvirtinta Austrijos arbitražo akte³⁹².

Paprastai šalis, siekdama, kad būtų pritaikytos laikinosios apsaugos priemonės, teikia rašytinį prašymą arbitražo teismui. VKAT reglamente numatoma, kad „Šalis, prašanti taikyti laikinasias apsaugos priemones, privalo pagrįsti savo prašymą“³⁹³. Dauguma arbitražo taisyklių, kaip ir minėta VKAT reglamento nuostata, nedetalizuoja prašymo turinio elementų, tačiau neabejotinai tai turėtų apimti priemonės pobūdį ar rūšį, aplinkybes, dėl kurių prašoma priemonė yra būtina, ir teises, kurias šia priemone prašoma apsaugoti. Kitaip tariant, arbitražo teismui iš pateikto prašymo turėtų būti aišku, kokį šalies interesą, kaip (kokia priemone/būdu) ir kodėl yra būtina apginti. Webster ir Bühler nurodo, kad priemonės skyrimui reikalingas šalies prašymas ir jį pagrindžiantys įrodymai³⁹⁴. Be to, šalis, teikianti prašymą, papildomai gali pridėti liudininko parodymus³⁹⁵. Laikinosios apsaugos priemonės yra reikšmingas klausimas ginčo šalims, todėl gali būti organizuojamas posėdis dėl jų skyrimo³⁹⁶. Atkreiptinas dėmesys, kad tais atvejais, kai laikinoji apsaugos priemonė skiriama *sprendimu*, posėdis pagal atitinkamas taisykles gali būti privalomas³⁹⁷. Pavyzdžiui, sprendžiant ginčą

³⁹¹ LIEBSCHER, C. Chapter IV: Vienna Rules <...>, p. 341.

³⁹² „Jei šalys nesusitarė kitaip, nuo to momento, kai byla perduodama arbitražo teismui, arbitražo teismas gali šalies prašymu skirti laikinasias apsaugos priemones, taip pat pakeisti, sustabdyti ar panaikinti tokias priemones.“ Art. 33 (1) of Vienna Rules of Arbitration; Section 593 (1) of Austrian Code of Civil Procedure.

³⁹³ VKAT arbitražo reglamento 34 str. 3 d.

³⁹⁴ WEBSTER, T. H.; BÜHLER, M. W. Handbook of ICC <...>, p. 425.

³⁹⁵ WEBSTER, T. H.; BÜHLER, M. W. Handbook of ICC <...>, p. 425.

³⁹⁶ WEBSTER, T. H.; BÜHLER, M. W. Handbook of ICC <...>, p. 425.

³⁹⁷ ICC arbitražo taisyklių 26 str. 2 d.

pagal ICC arbitražo taisykles ir įforminant laikinųjų apsaugos priemonių skyrimą sprendimu posėdis turėtų vykti sutinkamai su šių taisyklių 26 str. 2 d. Be to, kai kuriais atvejais šalys renkasi video konferencijas tiesiog siekdamos procesinio aiškumo ir detalaus žodinio svarstymo³⁹⁸. Turint omenyje tai, kad ginčai arbitraže vis dažniau būna sudėtingi tiek teisiškai, tiek faktiškai, posėdis arba video konferencija dėl laikinųjų apsaugos priemonių turi akivaizdžios naudos bylos nagrinėjimo procesui.

2.6 Laikinosios apsaugos priemonės taikymo pradžia ir trukmė

Kaip minėta, laikinoji apsaugos priemonė gali būti skiriama iki arbitražo teismo suformavimo ir bet kuriuo metu nuo arbitražo teismo suformavimo iki arbitražo bylos pasibaigimo. Pirmuoju atveju priemonę skiria laikinasis arbitras arba valstybinis teismas, kadangi arbitražo teismo sudėtis dar nepatvirtinta. Antruoju atveju priemonę skiria arbitrai arba vėlgai kai kuriais atvejais valstybinis teismas. Neretai keliamas klausimas, kada laikoma, kad arbitražo byla yra pasibaigusi ir laikinosios apsaugos priemonės nebegali būti skiriamos. Pavyzdžiui, nėra aišku, ar nuo to momento, kai priimamas galutinis arbitražo sprendimas, iki jo įvykdymo šalis dar gali kreiptis dėl laikinosios apsaugos priemonės taikymo. Tokioje situacijoje Turkijos apeliacinis teismas vienoje iš nagrinėtų bylų yra nurodęs, kad jei laikinosios apsaugos priemonės gali būti taikomos iki arbitražo proceso pradžios arba vykstant arbitražo procesui, nėra pagrindo drausti taikyti laikinąsias apsaugos priemones priėmus arbitražo sprendimą³⁹⁹. Autorė sutinka su tokia pozicija, nes laikinųjų apsaugos priemonių paskirtis yra užtikrinti sprendimo įvykdymą, vadinasi, iki tol, kol sprendimas įvykdomas, tokios priemonės gali būti naudojamos. Kita vertus, kai kurie autoriai nurodo, kad laikinosios apsaugos priemonės yra

³⁹⁸ WEBSTER, T.H.; BÜHLER, M.W. Handbook of ICC <...>, p. 425.

³⁹⁹ 6th Civil Division of the Court of Appeal, File No. 2014/3906, Decision No. 2014/4941, April 14, 2014.

naudojamos tik iki sprendimo priėmimo momento⁴⁰⁰. UNCITRAL arbitražo taisyklėse numatyta, kad laikinoji apsaugos priemonė gali būti skiriama „bet kada iki sprendimo, kuriuo galutinai išsprendžiamas ginčas byloje, paskelbimo“.⁴⁰¹ Vis dėlto, manytina, kad priemonės skyrimo terminas praktikoje gali būti pratęsiamas netgi iki arbitražo sprendimo apskundimo termino pabaigos momento. Lietuvos civilinio proceso kodekso 144 str. 2 d. įtvirtinta, kad „laikinosios apsaugos priemonės gali būti taikomos tiek nepareiškus ieškinio, tiek ir bet kurioje civilinio proceso stadijoje“, o Lietuvos Aukščiausiojo Teismo apžvalgoje nurodoma, kad laikinosios apsaugos priemonės gali būti taikomos ir vykdymo procese⁴⁰².

Kita vertus, tai, kas pasakytina apie valstybinius teismus, dažnai netinka arbitražui. Vadovaujantis *functus officio* doktrina, arbitrų įgaliojimai nutrūksta priėmus arbitražo sprendimą, o tolesni arbitrų veiksmai yra išimtinai galimi tik atvejais, nurodytais *lex arbitri*⁴⁰³. Lietuvos komercinio arbitražo teismo 49 str. 10 dalyje įtvirtinta, kad „arbitražo teismo įgaliojimai pasibaigia priėmus galutinį arbitražo teismo sprendimą (išskyrus šio įstatymo 45 straipsnyje ir 50 straipsnio 6 dalyje numatytus atvejus), nutraukus arbitražo

⁴⁰⁰ WEBSTER, T. H.; BÜHLER, M. W. Handbook of ICC <...>, p. 423. Stokholmo arbitražo taisyklės numato, kad arbitrai paskelbs bylą baigta, kai šalys bus pasisakiusios dėl ginčo esmės, tačiau išimtinu atveju arbitrai gali prieš paskelbdami sprendimą atnaujinti nagrinėjimą savo iniciatyva arba šalies prašymu. Manytina, kad laikinosios apsaugos priemonės neabejotinai patenka ir gali būti taikomos tokiu bylos atnaujinimo laikotarpiu. Art. 40 of SCC arbitration rules.

⁴⁰¹ Art. 26 (2) of UNCITRAL rules.

⁴⁰² Lietuvos Aukščiausiasis Teismas. 2010 m. gruodžio 15 d. Bendrųjų klausimų dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo apžvalga (Teismų praktika 34) [interaktyvus. Žiūrėta 2017 m. kovo 1 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.lat.lt/lt/teismu-praktika/lat-praktika/teismu-praktikos-apzvalgos/civiliniu-byly-apzvalgos.html>>.

⁴⁰³ Dėl *functus officio* doktrinos žr. pvz. CARBONNEAU, T. E. Carbonneau on International Arbitration: Collected Essays. Juris Publishing, 2010, p. 156.

*bylą ar palikus prašymą dėl arbitražo pradžios arba ieškinį nenagrinėtą*⁴⁰⁴. UNCITRAL pavyzdinis įstatymas numato, kad „arbitražo teismo įgaliojimai nutrūksta pasibaigus arbitražo procesui pagal 33 ir 34(4) straipsnius“⁴⁰⁵. Taigi po arbitražo teismo sprendimo priėmimo pats arbitražo teismas nebeturi įgaliojimų taikyti laikinasias apsaugos priemones.

Laikinosios apsaugos priemonės taikymo trukmė siejama su ginčo trukme. Autorės nuomone, kaip ir priemonės skyrimo atveju, priemonės taikymo trukmė turėtų būti suprantama plačiai ir vertinama pagal tai, ar dar yra galimybė arba spraga, kuria pasinaudodama šalis gali paveikti interesus, saugomus pritaikyta priemone. Lietuvos civilinio proceso kodeksas numato, kad teismui atmetus ieškinį, laikinosios apsaugos priemonės, kurios buvo taikytos, paliekamos iki teismo sprendimo įsiteisėjimo, o patenkinus ieškinį taikytos laikinosios apsaugos priemonės galioja iki teismo sprendimo įvykdymo, išskyrus šio kodekso 147 straipsnio 6 dalyje numatytą atvejį. Lietuvos apeliacinis teismas yra nurodęs: „Užbaigus bylą, turi būti išspręsti visi su ja susiję procesiniai klausimai, t. y. ne tik klausimai, susiję su byloje pareikštų reikalavimų tenkinimu, bet ir kiti procesiniai klausimai – žyminio mokesčio grąžinimo bei laikinųjų apsaugos priemonių, jeigu jos buvo taikytos, panaikinimo /../ nutartimi turi būti panaikintos ir teismo taikytos laikinosios apsaugos priemonės, nes jos nevykdo tų tikslų, dėl kurių buvo taikytos“⁴⁰⁶. Taigi, bendroji taisyklė įpareigoja Lietuvos teismus užbaigus bylą kartu (tuo pačiu sprendimu) išspręsti ir laikinųjų apsaugos priemonių klausimą.

⁴⁰⁴ LR komercinio arbitražo įstatymo 49 str. 10 d.

⁴⁰⁵ UNCITRAL pavyzdinio įstatymo 33 straipsnis „Arbitražo sprendimo taisyms ir aiškinimas; papildomas arbitražo sprendimas“ ir 34 straipsnis „Prašymas dėl panaikinimo, kaip išimtinė arbitražo sprendimo apskundimo priemonė“.

⁴⁰⁶ Lietuvos apeliacinio teismo 2008 m. gruodžio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-922/2008 AB „Specializuotas transportas“ prieš VŠĮ „Šiaulių regiono atliekų tvarkymo centras“.

2.7 Laikinosios apsaugos priemonės pakeitimas, sustabdymas ar panaikinimas

Kai kurios arbitražo taisyklės numato, kad arbitražo teismas gali šalių prašymu arba išimtinu atveju savo iniciatyva ir pranešęs šalims pakeisti, sustabdyti arba panaikinti laikinąją apsaugos priemonę⁴⁰⁷. Pagrindinis faktorius, į kurį reikia atkreipti dėmesį arbitrams keičiant laikinąją apsaugos priemonę yra ar priemonė, kurią norima modifikuoti, buvo paskirta sprendimu, ar kitokios formos įpareigojimu. Čia vėl grįžtama prie nevienodos sprendimo ir kitokios formos įpareigojimo teisinės galios bei padarinių arbitražo procese. Jei laikinoji apsaugos priemonė buvo įforminta sprendimu, toks sprendimas negali būti keičiamas, nes laikomas įgijusiu *res judicata* galią⁴⁰⁸. Kita vertus, gali būti priimamas naujas sprendimas tuo pačiu klausimu. Jei laikinoji apsaugos priemonė buvo paskirta bet kokia kita forma, jos keitimas gali būti atliekamas laikantis procedūrinių nuostatų. Autorės nuomone, toks konvencinis sprendimo ir kitokio pobūdžio arbitražo teismo nutarimų traktavimas sudaro daug nereikalingų barjerų ir lemia, kad dėl skirtingų formuluočių arbitrai vėliau negali operatyviai modifikuoti priemonės. Kaip jau minėta, nurodymo dėl laikinųjų apsaugos priemonių skyrimo įforminimas gali turėti lemiamos įtakos priemonės vykdymui. Antroji diskutuotina skirtingo įforminimo problema yra būtent dėl priemonės pakeitimo atveju. Įvertinant tai, jei laikinoji apsaugos priemonė įforminama sprendimu, tokia forma gali paskatinti jos įvykdymą, tačiau tuo pačiu apsunkinti ir apriboti jos pakeitimą.

⁴⁰⁷ Art. 26 (5) of UNCITRALrules.

⁴⁰⁸ CARON, D. Interim Measures of Protection: Theory and Practice in Light of the Iran – United States Claims Tribunal. 1986, 46 ZaöRV, p.513.

Laikinoji apsaugos priemonė gali būti keičiama paaiškėjus naujiems faktams ar aplinkybėms byloje, taip pat gavus papildomos informacijos⁴⁰⁹. Vis dėlto, pavyzdžiui, UNCITRAL pavyzdinio įstatymo darbo grupė frazę „*paaiškėjus papildomai informacijai ar pasikeitus aplinkybėms*“ iš UNCITRAL pavyzdinio įstatymo išėmė, nes nemanė, jog ji nebus naudinga dėl dviejų priežasčių: pirma, arbitrai, keisdami priemonę, savo sprendime bet kuriuo atveju paaiškins, kodėl tai daro; antra, tokios nuostatos įtraukimas į pavyzdinį įstatymą gali būti neteisingai suprastas ir apribojantis arbitrų diskreciją nuspręsti dėl priemonės keitimo⁴¹⁰. Diskutuotina, ar ji būtų turėjusi kokios nors realios įtakos dėl bet kuriuo atveju (tiek įtraukiant minėtą formuluotę, tiek neįtraukiant) išliekančio plataus ir lakoniško formulavimo.

Dažnai keliamas klausimas, ar arbitrai gali pakeisti arba panaikinti laikinąją apsaugos priemonę savo iniciatyva. Viena vertus, sutartinė ginčo prigimtis verčia manyti, kad tik šalis, kurios prašymu priemonė buvo pritaikyta, gali inicijuoti jos pakeitimą ar panaikinimą, o arbitrams inicijuojant keitimą ar panaikinimą gali būti laikoma, kad arbitražo teismas demonstruoja šališkumą kitos šalies atžvilgiu ir nėra objektyvus. Kita vertus, teisė arbitrams veikti savo iniciatyva leistų apsaugoti procesą nuo tokių situacijų, kai priemonė buvo pritaikyta netinkamai ar nesąžiningai. UNCITRAL darbo grupė yra nusprendusi, kad kompromisine situacija galima laikyti teisę arbitrams imtis iniciatyvos tik *išimtinėmis aplinkybėmis*⁴¹¹. Sutinkamai su UNCITRAL pavyzdiniu įstatymu, Lietuvos komercinio arbitražo įstatymas

⁴⁰⁹ Commentary on Article 6, Paragraph 3 (a) of Applications Interim Measures *in* International Arbitration Practice Guideline by Chartered Institute of Arbitrators, 2015.

⁴¹⁰ UNCITRAL Report of Working Group on Arbitration on the Work of its Thirty-Ninth Session, U.N. Doc. A/CN.9/545 (Dec. 8, 2003), p.13.

⁴¹¹ UNCITRAL Report of Working Group on Arbitration on the Work of its Thirty-Ninth Session, U.N. Doc. A/CN.9/545 (Dec. 8, 2003), p.14.

numato priemonės pakeitimą ar panaikinimą šalies prašymu arba išimtinu atveju arbitrų iniciatyva⁴¹². Manytina, kad *išimtinis atvejis* arba *išimtinės aplinkybės* turėtų apimti tiek bylos aplinkybes, tiek su ginčo šalimis susijusias aplinkybes⁴¹³. UNCITRAL pavyzdinio įstatymo 17F straipsnis įpareigoja šalį pateikti arbitražo teismui visas naujas aplinkybes ir pasikeitimus, susijusius su pritaikyta laikinąja apsaugos priemone⁴¹⁴. Analogiška nuostata numatyta ir Lietuvos komercinio arbitražo įstatyme⁴¹⁵. Pasikeitusios šalies, prašiusios taikyti laikinąją apsaugos priemonę, aplinkybės, kurias šalis nuslėpė, būtų traktuojamos kaip išimtinis atvejis, kurio pagrindu arbitrai galėtų panaikinti taikytą priemonę⁴¹⁶. Visgi, pavyzdžiui, LCIA, ICC, SCC arbitražo taisyklės nenumato, kokiomis aplinkybėmis arbitrai gali pakeisti, sustabdyti ar panaikinti laikinąsias apsaugos priemones⁴¹⁷.

Atkreiptinas dėmesys, kad arbitrai gali pakeisti, sustabdyti ar panaikinti tik tas priemones, kurias paskyrė jie patys, nepaisant to, ar priemonė buvo taikyta šalies prašymu ar arbitražo teismo iniciatyva⁴¹⁸. Kitaip tariant, bet kurio kito arbitražo teismo ar valstybinio teismo taikytos laikinosios apsaugos priemonės gali būti modifikuotos ar panaikintos tik to arbitražo teismo ar valstybinio teismo, kuris jas paskyrė. Tokiu būdu, net ir nekoncentruojant visų bylos klausimų vienosė rankose, atskiras procedūrinis

⁴¹² Lietuvos komercinio arbitražo 22 str.

⁴¹³ MOENS, G.; LUTTRELL, S. Interim Measures of Protection under the Arbitration Rules of the Australian Centre for International Commercial Arbitration. *Asian International Arbitration Journal*, 2010, vol. 6, no. 1, p. 93.

⁴¹⁴ UNCITRAL Model Law, art. 17F.

⁴¹⁵ Lietuvos komercinio arbitražo 20 str. 5 d.

⁴¹⁶ MOENS, G.; LUTTRELL, S. Interim Measures <...>, p. 93.

⁴¹⁷ Pavyzdžiui, LCIA arbitražo taisyklės, ICC arbitražo taisyklės, SCC arbitražo taisyklės.

⁴¹⁸ UNCITRAL Report of Working Group on Arbitration on the Work of its Thirty-Ninth Session, U.N. Doc. A/CN.9/545 (Dec. 8, 2003), p. 14.

klausimas yra sutelkiamas ten, kur buvo pradėtas spręsti. Autorės nuomone, toks požiūris atspindi šalių valią ir yra pagrįstas.

2.8 Sankcijos už laikinųjų apsaugos priemonių nevykdymą

Visais atvejais skiriant laikinasias apsaugos priemones tikimasi, kad gerbdama arbitražo principus bei arbitrų sprendimus šalis gera valia vykdys nutartis dėl šių priemonių. Pavyzdžiui, ICC arbitražo taisyklės numato, kad „Šalis įsipareigoja vykdyti visus arbitražo teismo nurodymus“⁴¹⁹. Taigi, abi ginčo šalys įpareigojamos elgtis taip, kad nepažeistų arbitražo teismo nurodymų, įskaitant, bet neapsiribojant įpareigojimais dėl laikinųjų apsaugos priemonių vykdymo. 2012 m. atlikta tarptautinė arbitražo apklausa atskleidė, kad 62 proc. skirtų laikinųjų apsaugos priemonių atvejų buvo įvykdyta savanoriškai, o į valstybinę teismą dėl paskirtos priemonės vykdymo buvo kreiptasi tik 10 proc. atvejų⁴²⁰.

Situacijose, kuriose šalis paskirtos laikinosios apsaugos priemonės nevykdo, arbitražo teismas gali skirti sankcijas. Kai kurios arbitražo taisyklės numato sankcijas už arbitražo teismo nurodymų – taigi ir sprendimų dėl laikinųjų apsaugos priemonių – nevykdymą. Stokholmo arbitražo taisyklėse įtvirtinta, kad „Jei šalis be rimtos priežasties nevykdo bet kurios šių taisyklių nuostatos arba bet kokio arbitražo teismo nurodymo, arbitražo teismas gali priimti tokius sprendimus, kokius mano esant tinkamus“⁴²¹. Nagrinėjant nacionalinę teisę, pavyzdžiui, Anglijos arbitražo aktas numato, kad ieškovui

⁴¹⁹ ICC arbitražo taisyklių 22 str. 5 d.

⁴²⁰ 2012 International Arbitration Survey: Current and Preferred Practices in the Arbitral Process. Queen Mary University and White & Case, p. 2 [interaktyvus. Žiūrėta 2017-01-10]. Prieiga per internetą: <<http://www.arbitration.qmul.ac.uk/docs/164483.pdf>>.

⁴²¹ Art. 35 (3) of SCC Rules.

nepateikiant piniginio užstato, arbitražo teismas atmes ieškinį⁴²². Kitų priemonių nevykdymo atveju arbitrai pagal Anglijos teisę gali skirti tokias sankcijas: laikyti, jog įrodymas, kurį prašoma pateikti, yra tos šalies, kuri atsisako jį pateikti, nenaudai; uždrausti šaliai remtis įrodymais, kurie buvo sprendimo dėl priemonės taikymo dalyku; priimti sprendimą, remiantis turimais įrodymais; tokį nurodymą paversti arbitražo išlaidų dalimi, laikant tai laikinosios apsaugos priemonės nevykdymo pasekme⁴²³. Prancūzijoje apeliacinis teismas savo praktikoje yra pripažinęs arbitrų teisę skirti kasdien mokamą baudą už sprendimo dėl laikinųjų apsaugos priemonių nevykdymą⁴²⁴. Kaufmann-Kohler ir Rigozzi, aptardami Šveicarijos situaciją, nurodo, kad bauda yra viena iš efektyviausių sankcijų⁴²⁵. Taip pat bauda numatyta Belgijos, Nyderlandų teisėje⁴²⁶. Švedijos arbitražo įstatymas tiesiogiai įtvirtina, kad arbitrai baudos skirti *negali*⁴²⁷. Lietuvos komercinio arbitražo

⁴²² English Arbitration Act, section 41(6).

⁴²³ English Arbitration Act, section 41(7).

⁴²⁴ Paris, 7 Oct. 2004, JDI 2005.341, note A.Mourre and P.Pedone; Rev. Arb. 2005.737, note E. Jeuland. Apeliacinis teismas pripažino, kad tokia arbitrų teisė yra kildinama iš arbitro funkcijos padidinti savo veiklos procese efektyvumą ir gali būti įgyvendinama šalims tiesiogiai neįtvirtinus to arbitražiniame susitarime. Žr. DEVOLVE, J-L.; POINTON, G.H.; ROUCHE, J. French Arbitration Law and Practice. A Dynamic Civil Law Approach to International Arbitration. 2nd edition, Wolters Kluwer, 2009, p.119, išnaša nr. 321.

⁴²⁵ KAUFMANN-KOHLER, G.; RIGOZZI, A. International Arbitration <...>, p. 347.

⁴²⁶ Art. 1713 (7) of Belgian Judicial Code; Art. 1056 of Dutch Code of Civil Procedure. 2011 [interaktyvus. Žiūrėta 2017-01-10]. Prieiga per internetą: <<http://www.nai-nl.org/downloads/Text%20Dutch%20Code%20Civil%20Procedure.pdf>>.

⁴²⁷ Sec. 25 (3) of Swedish Arbitration Act. 1999 [interaktyvus. Žiūrėta 2017-01-10]. Prieiga per internetą: <<http://swedisharbitration.se/wp-content/uploads/2011/09/The-Swedish-Arbitration-Act.pdf>>.

įstatymas sankcijų dėl laikinųjų apsaugos priemonių nevykdymo nenumato, tačiau yra galimas priverstinis vykdymas.

Iš minėtų pavyzdžių matyti, kad valstybių praktika dėl sankcijų nevykdant laikinųjų apsaugos priemonių yra labai skirtinga. Vis dėlto, praktikoje net leidžiant taikyti sankcijas ne visuomet pasiekiamas norimas tikslas. Arbitražo išlaidų dalis arba nuostoliai kaip nevykdymo pasekmė dažnai gali nebūti pakankami atlyginti „neatitaisomą“ žalą. Bauda yra ginčijama dėl savo pozicijos „pilkojoje zonoje“ tarp bylos esmės ir vykdymo⁴²⁸. Įrodymo, kurį atsisakoma pateikti, „įskaitymas“ kitos šalies naudai kai kuriais atvejais laikytinas per griežta sankcija. Kita vertus, pavyzdžiui, JAV teismų praktikoje yra pripažinta, kad arbitrai neturi numanomų įgaliojimų sankcionuoti laikinosios apsaugos priemonės nevykdymo, nes analogiška numanoma teisė nėra suteikta ir teismams: *„Teismo teisė skirti sankciją už piktnaudžiavimą procesu kyla tik iš statutinių įgaliojimų, o Amerikos arbitražo aktas tokių įgaliojimų arbitrams tiesiogiai nesuteikia“*⁴²⁹. Be to, G. Born pažymi, kad kai kuriose valstybėse problematiškas būtų arbitrų sankcijų priverstinis vykdymas valstybiniuose teismuose⁴³⁰.

Reikia pažymėti, kad tiesiogiai įtvirtinant sankcijas teisės aktuose ir arbitražo taisyklėse labiau tikėtina, jog šalys vykdys priemonę gera valia. Dėl

⁴²⁸ CARLEVARIS, A. The enforcement of interim measures ordered by international arbitrators: different legislative approaches and recent developments in the amendment of the UNCITRAL Model Law *in* Interim Measures in International Commercial Arbitration. Association for International Arbitration. 2007, Maklu publishers, p.16.

⁴²⁹ Certain Underwriters at Lloyd's v. Argonaut Ins. Co. 264 F. Supp. 2d 926 (C.D. Cal. 2003), *in* BORN. G. B. International Arbitration. Cases and Materials. Wolters Kluwer, 2011, p. 702;

⁴³⁰ BORN, G. B. International Commercial Arbitration <...>, p. 1967.

šios priežasties, autorės nuomone, sankcijų įtvirtinimas gali turėti veiksmingą prevencinį poveikį šalims, todėl jų nereikėtų vengti. Be to, nors laikinųjų apsaugos priemonių privaloma prigimtis yra visuotinai pripažįstama, jų vykdymas neretai priklauso ir nuo paties arbitražo teismo, kuomet šalims aiškiai nurodoma, kokios galimos sankcijos, jei nebus laikomasi įsipareigojimo dėl laikinųjų apsaugos priemonių⁴³¹.

2.9 Nuostolių dėl laikinųjų apsaugos priemonių užtikrinimas

Šalis, prašiusi taikyti laikinąsias apsaugos priemones, prisiima atsakomybę atitaisyti kitai šaliai žalą, atsiradusią dėl tokių priemonių taikymo. Kai kuriose arbitražo taisyklėse ir nacionaliniuose arbitražo įstatymuose minėta nuostata įtraukiama turint tikslą įspėti ir tiesiogiai įstatyme informuoti šalį apie riziką teikiant prašymą dėl laikinųjų apsaugos priemonių⁴³². Įpareigojimas atlyginti nuostolius gali būti įgyvendinamas prašant nuostolių užtikrinimo⁴³³. Nuostolių užtikrinimo paprastai prašo ginčo šalis, tačiau arbitrai taip pat gali savo iniciatyva nurodyti pateikti nuostolių užtikrinimą. Net ir nesant tiesioginio įtvirtinimo arbitražo taisyklėse, tokia arbitrų teisė laikoma išvestine iš teisės skirti laikinąsias apsaugos priemones⁴³⁴.

⁴³¹ *LaGrand* byloje Tarptautinis Teisingumo Teismas nurodė, jog akivaizdi priklausomybė tarp teismo proceso tikslo ir laikinųjų apsaugos priemonių suponuoja mintį, kad bylinėjimasis teisme netektų prasmės, jei laikinosios apsaugos priemonės nebūtų privalomos bylos šalims. Žr. 2001 m. birželio 27 d. Tarptautinio Teisingumo Teismo sprendimą byloje *Germany v. United States of America (LaGrand Case)*.

⁴³² UNCITRAL, *Report of Working Group II (Arbitration and Conciliation) on the Work of its Fiftieth Session, p.116, delivered to the General Assembly*, U.N. Doc. A/CN.9/669 (2009) [interaktyvus. Žiūrėta 2017-01-10]. Prieiga per internetą: <<https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/V09/813/43/PDF/V0981343.pdf?OpenElement>>.

⁴³³ Art. 28 (1) of ICC rules, art. 37 (2) of SCC rules ir kt.

⁴³⁴ BORN, G. B. *International Commercial Arbitration* <...>, p. 2015.

Lietuvos komercinio arbitražo įstatymas numato arbitražo teismo teisę įpareigoti šalį pateikti nuostolių užtikrinimą tiek dėl prašymo taikyti laikinąsias apsaugos priemones, tiek dėl prašymo priimti preliminarią nutartį (t. y. prašant taikyti priemones nepranešus kitai šaliai)⁴³⁵. Straipsnis turi skirtingas formuluotes: 1. „*Arbitražo teismas gali įpareigoti /../ pateikti kitos šalies nuostolių, galinčių atsirasti dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo užtikrinimą.*“; 2. *Arbitražo teismas įpareigoja /../ pateikti kitos šalies nuostolių, galinčių atsirasti dėl preliminarios nutarties priėmimo, atlyginimo užtikrinimą, nebent nustato, kad nėra pagrindo reikalauti užtikrinti tokių nuostolių atlyginimą.*“ Toks diferencijavimas perša mintį, kad prašant skirti priemonę *ex parte* nuostolių užtikrinimo paprastai yra reikalaujama, nebent tai nėra būtina, o kitais atvejais nuostolių užtikrinimas yra individualaus atvejo bei rizikos klausimas. Autorės nuomone, toks sprendimas yra tinkamas būdas dalį rizikos *ex parte* situacijoje perkelti šaliai, prašančiai taikyti priemonę.

Atmetus ieškinį, asmuo, kurio turtinės teisės buvo suvaržytos laikinosiomis apsaugos priemonėmis, turi teisę reikalauti atlyginti nuostolius, atsiradusius dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo. Jei taikytinos teisės nuostatose nėra aiškiai įtvirtinta, kas sprendžia klausimą dėl nuostolių atlyginimo, reikalinga detali arbitražinio susitarimo analizė, siekiant nustatyti kompetentingą teismą šiam klausimui nagrinėti. Arbitražiniame susitarime populiari frazė „*visus klausimus, susijusius su...sprendžia arbitražo teismas*“, manytina, apima ir ginčą dėl nuostolių atlyginimo. Jei arbitražo teismas, vadovaudamasis kompetencijos – kompetencijos doktrina nusprendžia, kad jis yra kompetentingas nagrinėti nuostolių klausimą, taip ir

⁴³⁵ LR komercinio arbitražo įstatymo 23 str. 2000 metais Lietuva buvo vienintelė Pavyzdinį įstatymą įgyvendinusi valstybė, kurios komercinio arbitražo įstatymas nenumatė šalies pareigos dėl nuostolių užtikrinimo. BINDER, P. *International Commercial Arbitration <...>*, p. 117.

įvyksta⁴³⁶. Kitu atveju ginčas dėl nuostolių atlyginimo nagrinėjamas atitinkamame valstybiniame teisme. Kompetentingas teismas tokioje situacijoje nustato, ar buvo patirta žala, ar žala atsirado dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo bei patirtos žalos dydį. Tuo atveju, kai arbitražo teismo įgaliojimas jau yra pasibaigęs (*functus officio*), nuostolių sprendimo klausimui reikalinga suformuoti naują arbitražo teismą. Svarbu tai, kad net ir tokioje situacijoje jurisdikcija automatiškai nepereina valstybiniam teismui.

Paprastai nuostolių užtikrinimo, kaip ir laikinosios apsaugos priemonės įvykdymo, tikimasi operatyviai. Pavyzdžiui, Hong Kongo arbitražo taisyklės numato, kad arbitražo teismas gali nurodyti pateikti nuostolių užtikrinimą kuo skubiau arba įvardinti konkretų momentą, kada šalis turi tai atlikti⁴³⁷. Įdomu tai, kad arbitražo teismo laisvė parinkti laikinąją apsaugos priemonę sudaro gan keistą kombinaciją su reikalavimu dėl nuostolių užtikrinimo. Šalis, prašanti laikinosios apsaugos priemonės, garantuoja visų nuostolių atlyginimą dėl jos, neatsižvelgiant į tai, ar arbitražo teismas parinks tinkamą laikinąją apsaugos priemonę⁴³⁸. Kita vertus, deleguodamos arbitrus į arbitražo teismo sudėtį, šalys laiduoja, jog pasitikės jų sprendimų racionalumu bei teisingumu, įskaitant, bet neapsiribojant, laikinosios apsaugos priemonės skyrimu.

⁴³⁶ RIEGLER, S.; PETSCHÉ, A.; FREMUTH-WOLF, A.; *et.al.* Arbitration Law of Austria: Practice and Procedure. Juris Publishing, Inc., 2007, p. 326.

⁴³⁷ Hong Kong Arbitration Ordinance Cap. 609, art. 74(4). 2011 [interaktyvus. Žiūrėta 2014 m. liepos 29 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.elegislation.gov.hk/hk/cap609!en@2015-11-12T00:00:00?xid=ID_1438403521336_003>. T. p. MA, G.; BROCK, D. Arbitration in Hong Kong <...>, p. 454.

⁴³⁸ BINDER, P. International Commercial Arbitration <...>, p. 117.

2.10 Atsakomybė už nepagrįstas laikinasias apsaugos priemones

UNCITRAL arbitražo taisyklių komentatoriai nurodo, kad nuostata dėl nepagrįstų laikinųjų apsaugos priemonių turi būti vertinama kartu su nuostata, įpareigojanti šalį pateikti nuostolių užtikrinimą⁴³⁹. Pagrindinis skirtumas tarp šių punktų tas, kad atsakomybė už nepagrįstą priemonę siejama ne su taikytos priemonės poveikiu (kaip nuostolių užtikrinimo atveju), o su teisinio pagrindo priemonei skirti nebuvimu⁴⁴⁰. UNCITRAL arbitražo taisyklių rengėjai baiminosi, kad nuostata dėl nepagrįstų laikinųjų apsaugos priemonių gali būti kildinama iš fakto, jog šalis pralaimi bylą, tačiau buvo sutarta, kad galutinis sprendimas byloje nebus esminis nustatant, ar šaliai kyla atsakomybė už nepagrįstą priemonės taikymą⁴⁴¹. Taigi, net netikrinant ieškinio reikalavimų pagrįstumo sąlygos ir/arba vėliau bylos rezultatui esant priešingam nei sprendimas dėl laikinųjų apsaugos priemonių, žala už nepagrįstą priemonę pagal UNCITRAL taisykles nebūtų atlyginama. Lietuvos komercinio arbitražo įstatymas numato, kad šalies prašymu arbitražo teismas gali įpareigojimą atlyginti nuostolius dėl taikytos priemonės paskirti galutiniame sprendime⁴⁴². Kita vertus, net ir nesant tiesiogiai įtvirtintos teisės arbitrams įpareigoti šalį atlyginti nuostolius, tai turėtų būti numanoma iš plačių arbitrams suteiktų galių interpretuojant arbitražinį susitarimą⁴⁴³.

⁴³⁹ CARON, D. D.; CAPLAN, L. M. *The UNCITRAL Arbitration <...>*, p. 528.

⁴⁴⁰ CARON, D. D.; CAPLAN, L. M. *The UNCITRAL Arbitration <...>*, p. 528.

⁴⁴¹ UNCITRAL, *Report of Working Group II (Arbitration and Conciliation) on the Work of its Fiftieth Session, delivered to the General Assembly*, U.N. Doc. A/CN.9/669 (2009). P. 25, par. 116 [interaktyvus. Žiūrėta 2016-06-10]. Priega per internetą:

<<https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/V09/813/43/PDF/V0981343.pdf?OpenElement>>; t. p. CARON, D. D.; CAPLAN, L. M. *The UNCITRAL Arbitration Rules <...>*, p. 528.

⁴⁴² LR komercinio arbitražo įstatymo 24 str. 2 d.

⁴⁴³ KARRER, P. A. *Interim Measures Issued by Arbitral Tribunals and the Courts: Less Theory Please*, 103 in VAN DEN BERG, A. J. *International Arbitration and*

Svarstyta, ar arbitražo teismas, sprenddamas dėl priemonės pagrįstumo, turėtų iš naujo tikrinti taikymo sąlygas. Kai kur literatūroje siūloma nustatyti: 1) ar egzistavo ypatinga skuba, 2) ar prašyta taikyti priemonę su tikslu vilkinti arba apsunkinti arbitražinį nagrinėjimą, 3) ar šalies, prašiusios taikyti priemonę, reikalavimai buvo netenkinti⁴⁴⁴. Be to, skatinama įvertinti šalių veiksmus viso arbitražo proceso metu.⁴⁴⁵ UNCITRAL taisyklių rengėjai, apsvarstę, ar sąlygos, lemiančios šalies atsakomybę už nepagrįstą priemonę turėtų būti vertinamos pagal taikytiną teisę, nusprendė palikti šių sąlygų nustatymą arbitrų diskrecijai⁴⁴⁶. Be kita ko, buvo pažymima, kad priemonės pripažinimas nepagrįsta neprivalo sekti iškart po priemonės skyrimo, o gali būti sprendžiamas bet kada iki galutinio sprendimo priėmimo⁴⁴⁷.

National Courts: The Never Ending Story, ICCA Congress Series No. 10. Kluwer, 2001), 98 in YESILIRMAK, A. Provisional Measures in International Commercial Arbitration. Doctoral Dissertation, 2003, p. 296.

⁴⁴⁴ YESILIRMAK, A. Provisional Measures in International Commercial Arbitration. Doctoral Dissertation, 2003, p. 297, (cituoiant SCHWARTZ, Provisional measures, 53).

⁴⁴⁵ YESILIRMAK, A. Provisional Measures in International Commercial Arbitration. Doctoral Dissertation, 2003, p. 297.

⁴⁴⁶ UNCITRAL, *Report of Working Group II (Arbitration and Conciliation) on the Work of its Fiftieth Session, delivered to the General Assembly*, U.N. Doc. A/CN.9/669 (2009). P. 25, par. 117 [interaktyvus. Žiūrėta 2017-01-10]. Prieiga per internetą: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/V09/813/43/PDF/V0981343.pdf?OpenElement>.

⁴⁴⁷ UNCITRAL, *Report of Working Group II (Arbitration and Conciliation) on the Work of its Fiftieth Session, delivered to the General Assembly*, U.N. Doc. A/CN.9/669 (2009). P. 25, par. 116 [interaktyvus. Žiūrėta 2017-01-10]. Prieiga per internetą: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/V09/813/43/PDF/V0981343.pdf?OpenElement>.

Tais atvejais, kai nepagrįstai arbitražo byloje naudota priemonė buvo taikyta valstybinio teismo, arbitražo teismo teisė nurodyti šaliai atlyginti nuostolius taip pat yra pripažįstama. Vienoje iš ICC arbitražo bylų teismas nurodė: „*Tik arbitražo teismas ir jokia kita teisminė institucija turi spręsti skundo dėl nepagrįstų laikinųjų apsaugos priemonių taikymo klausimą, net ir tais atvejais, kai priemonę taikė valstybinis teismas; tai turi būti išimtinai kildinama iš prima facie susitarimo, kuriuo visi klausimai sprendžiami arbitraže, pažeidimo*“⁴⁴⁸.

Apibendrinant, laikinųjų apsaugos priemonių skyrimo arbitraže reguliavimas, o tiksliau – *nereguliavimas* palieka daug laisvės arbitrams individualiu atveju spręsti tiek dėl to, ar priemonė yra būtina, tiek dėl to, kokia priemone geriausiai būtų pasiektas norimas tikslas procese. Tikėtina, jog laikinųjų apsaugos priemonių rūšys bei sankcijos išliks dinamiškos ir prisitaikys prie specifinių arbitražinių atvejų gausos. Kita vertus, abejotina, ar artimoje ateityje ženkliai keisis kai kurių laikinųjų apsaugos priemonių taikymo ribojimų suvokimas. Aiškiai demonstruojama, kad *ex parte* priemonės arbitraže yra labiau vertinimo klausimas ir valstybių požiūrių atitikmuo, o priemonių netaikymas tretiesiems asmenims atspindi arbitražo fundamentalią sutartinę prigimtį ir yra lankstus tiek, kiek tikėtina paties arbitražo pamatinių principų kaita.

3. LAIKINŪJŲ APSAUGOS PRIEMONIŲ TAIKYMAS IKI ARBITRAŽO TEISMO SUFORMAVIMO

Šiandieninis arbitražas siūlo tiek iki, tiek po arbitrų skyrimo spręstinus klausimus nagrinėti be valstybinio teismo įsikišimo, taip užtikrinant proceso

⁴⁴⁸ Partial Award in ICC case No. 12363, unpublished, p. 13 in POUURET, J. F.; BESSON, S. *Comparative Law <...>*, p. 539.

koncentruotumo ir ekonomiškumo principų įgyvendinimą⁴⁴⁹. Tai reiškia trumpus procesinius terminus, kadangi kiekvienas procesas suprantamas kaip tam tikras šalių ekonominės padėties nestabilumas, ir kuo ginčo trukmė yra ilgesnė, tuo šis nestabilumas tampa didesnis⁴⁵⁰. Neretai susiklosto situacija, kuomet laikinųjų apsaugos priemonių taikymo prireikia dar iki arbitražo teismo suformavimo. Atsižvelgiant į tai, kad arbitrus paskirti užtrunka šiek tiek laiko, tuo periodu šalies interesams natūraliai gali kilti pavojus⁴⁵¹.

⁴⁴⁹ Koncentruotumo principo paskirtis civiliniame procese – įgyvendinti greito proceso idėją ir užtikrinti, kad kilęs socialinis konfliktas būtų kuo greičiau išspręstas. Pasak Franco Kleino, proceso koncentruotumas turi būti įgyvendinamas dviem būdais: 1) procesinės medžiagos ir 2) procesinių veiksmų koncentracija. Žr.: NEKROŠIUS, V. Francas Kleinas apie civilinio proceso tikslus ir principus bei jų įgyvendinimo metodus. *Teisė*, 1999, Nr. 33 (1), p. 43. Dėl ekonomiškumo principo Europos Sąjungos Teisingumo Teismo generalinis advokatas Paolo Mengozzi yra pasisakęs, kad laikydamasis proceso ekonomiškumo principo teismas paprastai užtikrina, jog būtų laikomasi *gero teisingumo vykdymo* reikalavimo. Taigi koncentruotumo ir ekonomiškumo principų konjunkcija lemia tai, kad laikantis pusiausvyros tarp šių dviejų principų procese užtikrinamas greitas procesas, tačiau tik tokia apimtimi, kuria teismas yra pajėgus priimti teisingą sprendimą. Žr.: Generalinio advokato Paolo Mengozzi išvada, pateikta 2013 m. vasario 28 d. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo byloje C 287/11 P *Europos Komisija prieš Aalberts Industries, Comap SA* (ankstesnis pavadinimas – *Aquatis France SAS*), *Simplex Armaturen + Fittings GmbH & Co. KG*.

⁴⁵⁰ NEKROŠIUS, V. Civilinis procesas: koncentruotumo principas ir jo įgyvendinimo galimybės. Vilnius: *Justitia*, 2002, p. 28.

⁴⁵¹ Pavyzdžiui, pagal VKAT arbitražo reglamentą, netgi skiriant vienasmenį arbitražą, šalims duodama 20 dienų (nuo ieškinio įteikimo atsakovui) susitarti dėl jo kandidatūros. Nors ieškovas paprastai yra suinteresuotas kuo spartesniu arbitražo teismo formavimu, dėl a) atsakovo kaltės b) ieškovo neapdairumo ir proceso taisyklių nesilaikymo ar nesupratimo, 20 dienų skyrimo periodas yra gana realus. Žr. VKAT reglamento 17 str. 1 d. 1 p.

Absoliuti dauguma arbitražo taisyklių ir arbitražą reguliuojančių teisės aktų leidžia tokiu atveju šaliai kreiptis į valstybinę teismą su prašymu taikyti laikinąsias apsaugos priemones ir tai paprastai nebus laikoma arbitražinio susitarimo pažeidimu ar arbitražo atsisakymu⁴⁵². Visgi, atsižvelgiant į tai, kad laikinųjų apsaugos priemonių esmė yra išlaikyti pusiausvyrą tarp proceso šalių bei būtent – sukurti bent laikino pobūdžio teisinę saugumą, bylos nagrinėjimo sutelkimas vienoje rankose turėtų būti sveikintinas žingsnis arbitražo procese. Galima sakyti, tokiu būdu siekta arbitražą padaryti patrauklesniu variantu šalims, kad tiek ieškinio nagrinėjimas, tiek laikinosios apsaugos klausimai būtų sukonzentruoti vienoje institucijoje ir nebūtų reikalo skaidyti prašymų/reikalavimų, nukreiptų į kitą šalį, vienus adresuojant valstybiniam teismui, kitus - arbitražui.

Arbitražo gyvavimo laikotarpiu buvo įvairių mėginimų išspręsti skubios laikinosios apsaugos klausimą iki arbitražo teismo suformavimo kitu būdu nei valstybinio teismo pagalba. Vienas iš siūlymų buvo susijęs su nuolatinei arbitražo institucijai suteikiama teise administruoti laikinosios apsaugos klausimą iki arbitražo teismo suformavimo. Šis modelis buvo sąlyginai įgyvendintas, Tarptautinio investicinių ginčų sprendimo centro arbitražo (ICSID) reglamente įtraukus nuostatą dėl arbitražo institucijos kompetencijos priimti prašymą dėl laikinųjų apsaugos priemonių bei nustatyti terminus ginčo šalims pateikti paaiškinimus⁴⁵³. Visgi, toks reglamentavimas leido arbitražo institucijai spręsti laikinųjų apsaugos priemonių taikymo

⁴⁵² Išskyrus pirmame darbo skyriuje aptariamus atvejus iš: BORN, G. B. *International Commercial Arbitration* <...>, p. 2055; GAILLARD, E.; SAVAGE, J. *Fouchard, Gaillard, Goldman on International* <...>, p. 714-716.

⁴⁵³ ICSID Arbitration Rules, 2006, rule 39 (5) [interaktyvus. Žiūrėta 2018-01-19]. Prieiga per internetą: <https://icsid.worldbank.org/en/Documents/resources/2006%20CRR_English-final.pdf>.

klausimą gan ribota apimtimi, nes šalių informavimas bei galimybė pateikti paaiškinimus praktiškai užkirsdavo kelią laikinąją apsaugą pritaikyti operatyviai. Be to, buvo siūloma įsteigti nepriklausomą mechanizmą, kuris svarstyty laikinųjų apsaugos priemonių klausimą dar iki ieškinio pateikimo. To pasekoje ICC arbitražas inicijavo *Pre-arbitral referee* procedūros įsteigimą. Šis institutas įgalino šalis prašyti paskirti asmenį vadinamuoju *Referee* ekspertu, kuris skubiai pritaikytų laikinasias apsaugos priemones iki arbitrų paskyrimo. *Referee* eksperto procedūra dar savo gyvavimo pradžioje vertinta, viena vertus, kaip galinti pažeisti arbitražo jurisdikciją, kita vertus, dėl savo laikino pobūdžio sprendimų, blogiausiu atveju ją pažeisti tik laikinai⁴⁵⁴. Be to, 1998 metais Londono tarptautinis arbitražo teismas papildė savo taisykles nuostata dėl arbitražo teismo formavimo skubos tvarka. Remiantis ja, teismas turi teisę nustatyti tokį terminą arbitražo teismo formavimui, kokį mano esant tinkamą. Visgi, teismas neturi atimti iš ginčo šalių teisės skirti arbitrus, todėl paprastai arbitražo teismo formavimas nesutrumpėja ženkliai⁴⁵⁵.

Ryškiausia ir bene sėkmingiausiai realizuota procedūra buvo 2006 m. įtvirtintas laikinojo arbitro skyrimas. Nors laikinojo arbitro procedūra turi nemažai panašumų su minėta *Pre-arbitral referee* procedūra, pagrindinis laikinojo arbitro privalumas tas, kad šalims nereikia dėl jo susitarti arbitražinėje išlygoje. Tai atveria galimybes ekspromtu pasinaudoti juo esant būtinybei ir iš anksto dėl to nesitariant tarpusavyje. Plačiau darbe aptariami

⁴⁵⁴ GAILLARD, E.; SAVAGE, J. *Fouchard, Gaillard, Goldman on International <...>*, p. 729.

⁴⁵⁵ BERENHOLTZ, J.; LEACH, J. The expedited and emergency arbitrator procedures under the SIAC Rules - Six months on, how have they fared? *International Litigation and Arbitration Alert*, Hogan Lovells. 2011 [interaktyvus. Žiūrėta 2018-01-19].
Prieiga per internetą:

<<https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=73297470-89de-4f1b-84c1-0c4002f8ea1c>>.

šie du reikšmingiausi atvejai - *Pre-arbital referee* institutas ir laikinojo arbitro institutas.

3.1 Ankstyvosios iniciatyvos. *Pre-arbital referee* institutas

Vieną pirmųjų alternatyvų valstybiniam teismui, kuomet laikinąsias apsaugos priemonės reikia taikyti iki arbitrų paskyrimo, 1990 metais pasiūlė ICC arbitražas. Jo iniciatyva buvo įsteigtas “Pre-Arbital Referee” institutas, paremtas *Refere* mechanizmu, naudojamu Prancūzijos nacionaliniuose teismuose⁴⁵⁶. *Pre-arbital referee* daugelio autorių vadinamas pirmuoju rimtu bandymu spręsti problemą dėl laikinųjų apsaugos priemonių iki arbitražo teismo suformavimo⁴⁵⁷.

Referee eksperto procedūra automatiškai nėra nei eliminuojanti valstybinio teismo jurisdikciją, nei užkertanti valstybiniam teismui kelią dalyvauti ir asistuoti šiame procese, nors, kaip minėta, šalys gali susitarti dėl to, kad iki arbitražo teismo suformavimo prašymai dėl laikinųjų apsaugos priemonių nebus nagrinėjami valstybiniame teisme⁴⁵⁸. Manytina, kad *Referee* eksperto, kaip ir arbitražo teismo, santykis su valstybiniu teismu turėtų būti orientuojamas į veiksmingą šalių teisių apsaugą, o ne prieštaravimus tarp arbitražo ir valstybinių teismų. *Referee* ekspertas, remiantis ICC *Pre-arbital referee* taisyklėmis, turi gana plačias galias skirti laikinąsias apsaugos priemonės arbitražo šalims, įskaitant, bet neapsiribojant nurodymais dėl:

⁴⁵⁶ *Refere* yra prancūziškas modelis, kuomet teismas „*Juge des referes*“ įpareigoja šalį pateikti piniginį užstatą dar iki bylos nagrinėjimo pradžios. RUBINO-SAMMARTANO, M. *International Arbitration* <...>, p. 977.

⁴⁵⁷ HOSKING, J.; VALENTINE, E. *Pre-arbital emergency of protection: new tools for an old problem*, p. 3. Published in *Commercial Arbitration 2011: New Developments and Strategies for Efficient, Cost-Effective Dispute Resolution*, at 199 (PLI Litig. & Admin. Practice, Course Handbook Ser. No. H-865, 2011).

⁴⁵⁸ GAILLARD, E.; SAVAGE, J. *Fouchard, Gaillard, Goldman on International* <...>, p. 730.

nuosavybės išsaugojimo, intelektinės nuosavybės konfidencialumo išsaugojimo, draudimo perleisti nuosavybę, mokėjimų konstrukcijos projektuose tęsimo, sutartinių įsipareigojimų vykdymo pagal ilgalaikės sutartis tęsimo, įrodymų (pavyzdžiui, elektroninių laiškų) išsaugojimo⁴⁵⁹. *Referee* ekspertą gali paskirti šalys bendru sutarimu arba, joms nesusitarus tarpusavyje, ICC arbitražo teismo pirmininkas, įpareigojant *Referee* ekspertą nuspręsti dėl priemonės taikymo per 30 dienų nuo bylos perdavimo jam momento, su galimybe pratęsti šį terminą⁴⁶⁰. Paskirtas *Referee* ekspertas turi teisę savo nuožiūra modeliuoti proceso eigą, atsižvelgdamas į specifinę situaciją, kadangi taisyklės neįtvirtina procedūrinių nuostatų, tik bendras gaires, jog *Referee* ekspertas turi apsvarstyti jam pateiktus dokumentus ir atlikti tolesnį tyrimą⁴⁶¹.

Visgi, įdomu tai, kad ICC *Pre-arbitral referee* taisyklės pateikia daug smulkios informacijos dėl laikinųjų apsaugos priemonių skyrimo palyginus su arbitrams skirtomis nuostatomis taikant priemones pagal ICC arbitražo taisykles. Pavyzdžiui, *Referee* eksperto atveju išvardijamos priemonių kategorijos, kurias *Referee* ekspertas gali taikyti, prašymo taikyti priemonę turinys, taip pat minėtos gairės dėl procedūros.⁴⁶² Galima būtų manyti, kad tokiu būdu paliekama mažiau diskrecijos *Referee* eksperto savarankiškam

⁴⁵⁹ KANTOR, M. The ICC Pre-Arbitral Referee Procedure: Momentum for Expanded Use. *Transnational Dispute Management*, 2005, vol. 2, issue 5, p. 6. T. p. art. 2.1 of ICC Rules for a Pre-Arbitral Referee Procedure. 1990 [interaktyvus. Žiūrėta 2017-05-19]. Prieiga per internetą:

<<https://iccwbo.org/dispute-resolution-services/pre-arbitral-referee/rules/>>.

⁴⁶⁰ Terminą pratęsti gali ICC arbitražo pirmininkas arba pats *Referee* ekspertas, jei tai mano esant būtina. Art. 6.2 of ICC Rules for a Pre-Arbitral Referee Procedure. Nurodoma, kad pirmieji trys *Referee* atvejai truko atitinkamai 17, 21 ir 49 dienas. Žr. KANTOR, M. The ICC Pre-Arbitral <...>, p. 5.

⁴⁶¹ Art. 5.3 of ICC Rules for a Pre-Arbitral Referee Procedure.

⁴⁶² Art. 2.1, 3.2.2, 5.3 of ICC Rules for a Pre-Arbitral Referee Procedure.

veikimui, tačiau vertinant minėtas nuostatas tenka konstatuoti, kad jos, ko gero, niekaip pernelyg neapriboja *Referee* eksperto veikimo lyginant su arbitražo teismo veikimu taikant laikinąsias apsaugos priemones. Manytina, kad arbitrams taikant laikinąsias apsaugos priemones tokios išsamesnės (“pavyzdinės”, bet nebaigtinės) nuostatos kai kuriais atvejais taip pat pasitarnautų labiau nei pakenktų ar apribotų jų galias.

Nors tiesiogiai taisyklėse neįtvirtinta, galima interpretuoti, kad sutinkamai su arbitražo principais *Referee* ekspertas turi pareigą atskleisti visą informaciją, kuri gali turėti įtakos jo nepriklausomumui ir nešališkumui. Be to, būtent siekiant išvengti šališkumo, taip pat situacijų, kuomet asmens, veikiančio kaip *Referee* ekspertas ir vėliau kaip arbitras, sprendimai bus priešingi, *Referee* ekspertas negali veikti kaip arbitras toje pačioje arbitražo byloje ir su byla susijusiuose procesuose, nebent šalys susitaria kitaip⁴⁶³.

Daug klausimų buvo keliama dėl *Referee* eksperto priimamų sprendimų teisinės galios. Valstybiniai teismai įpareigojami vykdyti arbitražo teismo sprendimus, tačiau atsižvelgiant į tai, kad *Referee* eksperto statusas ne visai atitinka arbitro statusą, taip pat *Referee* eksperto nurodymas (angl. *Order*) nėra lygiavertis sprendimui Niujorko konvencijos prasme, jo vykdymas tampa itin komplikuoatas. Iliustruojant dažnai pateikiama Paryžiaus apeliacinio teismo pozicija. Paryžiaus apeliacinis teismas vienoje iš bylų atsisakė peržiūrėti *Referee* eksperto sprendimą, priimtą pagal ICC *Pre-arbitral referee* procedūrą, motyvuodamas tuo, kad *Referee* ekspertas neveikė kaip arbitras, taigi jo sprendimai negali būti laikomi arbitražo teismo sprendimais⁴⁶⁴. Tolesniame skyriuje matysime, kad ir laikinojo arbitro atveju dažnai kyla neaiškumų, susijusių su laikinojo arbitro ir “tikrojo” arbitro teisiniu statusu. Nors nurodymą dėl laikinųjų apsaugos priemonių galima

⁴⁶³ Art. 2.3 of ICC Rules for a Pre-Arbitral Referee Procedure.

⁴⁶⁴ Judgement of April 29, 2003, Docket No. 2002/05147, Court of Appeal of Paris, First Chamber.

siūlyti visais atvejais forminti sprendimu, siekiant vykdymo užtikrintumo, tiek *Referee* eksperto, tiek laikinojo arbitro statusą “pritempti” iki tikrojo arbitro statuso būtų sudėtinga.

Deja, apibendrinant tenka konstatuoti, kad *Referee* eksperto institutas įvardijamas kaip „*puiki idėja, kuri nebuvo labai sėkmingai įgyvendinta*“⁴⁶⁵. 1990 metais laikyta teigiamu postūmiu šioje srityje, *Referee* eksperto procedūra buvo visiškai neveiksminga, kadangi jos taikymas turi būti iš anksto įtvirtintas arbitražinėje išlygoje. Toks sutikimo (angl. *Opt-in*) modelis nepasiteisino, nes šalys, sudarydamos sutartį, dažnai neteikia daug dėmesio arbitražinės išlygos išsamumui, juolab tokiai specifinei nuostatai kaip *Referee* eksperto procedūra. Be to, 2005 metų leidinyje nurodoma, kad ši procedūra tuo savo gyvavimo laikotarpiu (1990 – 2005 m.) nebuvo plačiai reklamuojama ir žinoma arbitražo praktikams bei verslo subjektams, todėl daugelis jų neįtraukė šios nuostatos sudarydami arbitražinius susitarimus, nes galimai netgi neturėjo žinių apie jos egzistavimą.⁴⁶⁶ Vėliau atsiradus laikinojo arbitro procedūrai, *Referee* eksperto institutas buvo paliktas nuošalyje ir iš esmės nebenaudojamas praktikoje.

3.2 Laikinojo arbitro institutas

Laikinojo arbitro (angl. *Emergency arbitrator*) institutas atsirado didėjant poreikiui taikyti laikinas apsaugos priemones arbitraže, kol nėra suformuotas arbitražo teismas. Taigi manytina, kad laikinojo arbitro populiarumas susijęs ne vien su instituciniu rungtyniavimu, bet ir su arbitražo naudotojų fundamentaliais poreikiais. Ne taip senai visa eilė arbitražo institucijų papildė savo taisykles nuostatomis dėl skubių laikinųjų apsaugos priemonių taikymo. Joms priskirtinos nuostatos, numatančios laikinojo arbitro

⁴⁶⁵ CRAIG, W. L.; PARK, W. W.; PAULSSON, J. *et al.* International Chamber <...>, at § 38.03.

⁴⁶⁶ KANTOR, M. The ICC Pre-Arbitral <...>, p. 4.

skyrimą ir arbitražo teismo formavimą skubos tvarka. Jas į arbitražo procedūros taisykles yra įtraukęs Londono tarptautinio arbitražo teismas (LCIA), Stokholmo prekybos rūmai (SCC), Tarptautiniai prekybos rūmai (ICC), Singapūro tarptautinis arbitražo centras (SIAC), Honkongo tarptautinio arbitražo centras (HKIAC), Šveicarijos prekybos arbitražo institutas, Meksiko nacionaliniai prekybos rūmai (CANACO), Amerikos arbitražo asociacijos tarptautinio ginčų sprendimo centras (ICDR), Australijos tarptautinio komercinio arbitražo centras (ACICA), Dubajaus tarptautinio finansų centras (DIFC-LCIA) ir JAMS ⁴⁶⁷. Šių institucijų arbitražo nuostatos leidžia skirti laikinąjį arbitražą, bet esant poreikiui taip pat leidžia skubos tvarka formuoti patį arbitražo teismą. Nors minėtuose dokumentuose laikinojo arbitro veikimo reguliavimas turi šiokių tokių skirtumų (daugiausiai dėl skirtingų procesinių terminų), bendriausia prasme visus juos vienija būtinybė garantuoti šalių interesų apsaugą iki ieškinio pateikimo, jei tenkinamos skubių laikinųjų apsaugos priemonių taikymo sąlygos. Toliau šiame skyriuje nagrinėjamos taisyklės, kurios numato laikinąjį arbitražą kaip vieną iš skubos laikinosios apsaugos priemonių, laikinojo arbitro vaidmuo arbitražo procese, jo įgaliojimų apimtis, taip pat valstybinio teismo kaip išliekančios alternatyvos skubiai laikinajai apsaugai arbitraže galimybė.

3.2.1 Laikinojo arbitro instituto atsiradimas ir reikšmė

Laikinojo arbitro instituto atsiradimas siejamas su komplikuoju laikinųjų apsaugos priemonių taikymu iki arbitražo teismo suformavimo ir arbitražo

⁴⁶⁷ Art. 9A, 9B of LCIA Rules; Appendix II of SCC Rules and SCC Rules for Expedited Arbitrations; Art. 29, 30, appendix V and appendix VI of ICC Rules; Rule 30.3 and Schedule 1 of SIAC Rules; Art.41 and Schedule 4 of HKIAC Administered Arbitration Rules; Art. 42 and 43 of Swiss Rules; Art. 36 and 50 of CANACO Rules; art.6 and International Expedited Procedures of ICDR Rules; Schedule 1 of ACICA Arbitration rules and ACICA Expedited Arbitration Rules; art. 9A, 9B of DIFC-LCIA Rules; art. 3, 22 of JAMS Rules.

proceso savarankiškumo skatinimu. Kaip minėta, prieš įsteigiant laikinojo arbitro institutą buvo keletas mėginimų kitokiomis priemonėmis išspręsti skubios laikinosios apsaugos klausimą arbitraže. Daug vėliau atsiradęs laikinojo arbitro institutas buvo pranašesnis tuo, jog galėjo būti taikomas visais atvejais, jei šalys nesusitarė kitaip. Pirmą kartą nuostata dėl skubos tvarka skiriamo arbitro nuo 2006 metų įtraukta į ICDR reglamentą⁴⁶⁸. Nuo 2012 m. laikinojo arbitro institutas atsirado ir ICC arbitražo reglamente⁴⁶⁹: *"Sprendimas dėl operatyviai taikytinų laikinųjų apsaugos priemonių priimamas laikinojo arbitro ir yra privalomas šalims, bet vėliau suformuotas arbitražo teismas turi teisę jas pakeisti arba panaikinti"*. Tokiu būdu ICC arbitražo reglamente buvo išplėstos galimybės šalims spręsti laikinųjų apsaugos priemonių klausimą nesikreipiant į valstybinį teismą⁴⁷⁰. Laikinojo arbitro instituto tobulinimo pavyzdys – 2013 metais Honkongo arbitražo taisyklės, kurios buvo pakoreguotos, nustatant aiškesnę skubiai nagrinėjamų prašymų tvarką bei labiau apibrėžtą laikinųjų arbitrų kompetenciją⁴⁷¹. 2013 m. VKAT Arbitražo procedūros reglamentas buvo papildytas priedu dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo tvarkos iki arbitražo teismo suformavimo⁴⁷². Šio priedo nuostatos iš esmės atitinka Tarptautinių prekybos rūmų nustatytą laikinojo arbitro skyrimo procedūrą. Detalizuojama prašymų dėl laikinojo

⁴⁶⁸ ICDR Rules, art. 6.

⁴⁶⁹ ICC Rules, art. 29.

⁴⁷⁰ CHVALEJ, V.; PAVAN, V. V.; ŽUKOVA, G. Nauja Tarptautinių prekybos <...>, p. 211.

⁴⁷¹ HKIAC rules, schedule 4.

⁴⁷² VKAT Arbitražo procedūros reglamento priedas Nr.1. Laikinųjų apsaugos priemonių taikymo tvarka (procedūra) iki arbitražo teismo suformavimo, 2015. [interaktyvus. Žiūrėta 2016 m. liepos 29 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.arbitrazas.lt/failai/VKAT%20Dokumentai%20LT/2013%20VKAT%20AP%20Regl_Priedas%20Nr.1_LAP_20150101%20redakcija_2014%2011%2027%20opakeitimai.pdf>.

arbitro skyrimo teikimo procedūra, laikinojo arbitro kompetencija, prašymų nagrinėjimo tvarka, procedūros išlaidų ir kiti klausimai. Tokiu būdu išplėstos šalių galimybės apsisaugoti nuo sprendimo neįvykdymo ir ypač skubiai spręsti laikinosios apsaugos klausimą, kadangi numatyti bendrieji terminai laikinojo arbitro paskyrimui – 3 dienos nuo prašymo gavimo, o prašymo išnagrinėjimui – 3 dienos nuo perdavimo laikinajam arbitrai. Kita vertus, Lietuvos komercinio arbitražo įstatymas laikinojo arbitro instituto apskritai nereglamentuoja ir numato tik šalies teisę prašyti Vilniaus apygardos teismo taikyti laikinąsias apsaugos priemones ar užtikrinti įrodymus iki arbitražinio nagrinėjimo pradžios arba iki arbitražo teismo sudarymo⁴⁷³. Visgi, tame pačiame įstatyme numatyta, kad ginčo šalys turi teisę savo bendru susitarimu nukrypti nuo visų šio įstatymo normų, išskyrus imperatyviasias normas, o šalių susitarimas dėl ginčo nagrinėjimo arbitraže apima ir bet kurių arbitražo procedūros reglamentų, nurodytų minėtame susitarime, nuostatų taikymą⁴⁷⁴. Taigi, pavyzdžiui, VKAT reglamentas iš esmės praplečia arbitražinio susitarimo šalies galimybes kreiptis dėl skubių laikinųjų apsaugos priemonių, kadangi įstatymas numato galimybę šaliai kreiptis į valstybinę teisumą, tačiau neužkerta kelio teikti prašymo dėl laikinojo arbitro skyrimo arbitražo institucijai. Daugumoje kitų arbitražo taisyklių taip pat paliekama alternatyva šaliai prašyti skirti laikinąją arbitrą arba kreiptis į valstybinę teisumą. Pavyzdžiui, Londono tarptautinio arbitražo teismas savo arbitražo reglamento 25.3 punkte įtvirtina, kad: „*Arbitražo teismo teisė pagal 25.1 punktą [taikyti laikinąsias apsaugos priemones- aut. p.] neužkerta kelio kreiptis į bet kurią valstybinę teisumą ar kitą teisminę instituciją dėl laikinųjų apsaugos priemonių iki arbitražo teismo suformavimo [..]*“⁴⁷⁵.

⁴⁷³ Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymas, 27 str.

⁴⁷⁴ Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymas, 4 str. 2, 3 d.

⁴⁷⁵ LCIA Rules, art. 25.3.

Laikinojo arbitro instituto atsiradimas reikšmingas arbitražo kaip nepriklausomo ir vienos rankos sutelkto ginčų sprendimo mechanizmo evoliucijai, o kai kurių autorių pavadinamas netgi „revoliuciniu“⁴⁷⁶. Laikinojo arbitro instituto šalininkai dideliu pranašumu prieš valstybinį teismą, be kita ko, įvardija vis didėjantį ginčų tarptautiškumą, kuomet yra didesnis pavojus ir rizika dėl galutinio sprendimo įvykdymo užtikrinimo⁴⁷⁷. Tarptautinis elementas svarbus ir užsienio bendrovėms, kurioms sudarant sandorius su tam tikroje valstybėje registruotais subjektais vienas iš esminių klausimų renkantis tarp valstybinio ir arbitražo teismo yra proceso (taigi, ir visų procesinių veiksmų) trukmė. Užsienio subjektai suinteresuoti apsisaugoti, jog kilus ginčui, jie turės galimybę veiksmingai ir operatyviai ginti savo teises toje valstybėje, į kurią buvo nukreiptos investicijos. Lanksti arbitražo procedūra yra patrauklus pasirinkimas, o papildomas atskirų procedūrinių klausimų sprendimas valstybiniame teisme galimai neatitiktų tokių subjektų lūkesčių.

Deja, dėl laikinojo arbitro praktikoje vis dar susiduriama su tam tikrais sunkumais. Nors ne visais atvejais jau suformuoto arbitražo teismo paskirtos laikinosios apsaugos priemonės yra vykdomos, dar sudėtingesnė užduotis tenka laikinajam arbitrai. Visų pirma, kyla klausimas, kaip turėtų būti sprendžiami klausimai dėl nuostolių užtikrinimo ir šalių informavimo nagrinėjant laikinosios apsaugos atvejį skubos tvarka. Antra, nėra aišku, kokias priemones gali taikyti laikinasis arbitras ir koku būdu bus užtikrinamas vykdymas⁴⁷⁸. Kita vertus, pati skubi arbitro paskyrimo

⁴⁷⁶ GHAFFARI, A; WALTERS, E. The Emergency Arbitrator <...>, p. 153.

⁴⁷⁷ TUCKER, L. A. Interim Measures Under <...>, p. 16.

⁴⁷⁸ Vis dar diskutuojama, kokia apimtimi skirtingose jurisdikcijose teismai leistų vykdyti laikinojo arbitro sprendimus. Žr. BOOG, C. Interim Measures in International Arbitration. In *Arbitration in Switzerland: the Practitioner's Guide*, 2013.

procedūra kelia klausimų dėl atrankos kriterijų ir kompetencijos nagrinėti laikinųjų apsaugos priemonių prašymą⁴⁷⁹.

3.2.2 Laikinojo arbitro funkcija ir statusas

Laikinasis arbitras, skirtingai nei arbitražo teismas, visuomet yra vienasmenis. Tai užtikrina maksimalų operatyvumą tiek jo skyrimo, tiek prašymo dėl laikinųjų apsaugos priemonių nagrinėjimo stadijoje. Be to, aiškumo dėlei reikia pažymėti, kad laikinasis arbitras jokia atveju negali būti skiriamas po to, kai suformuojamas arbitražo teismas. Laikinojo arbitro funkcija apima prašymo dėl laikinųjų apsaugos priemonių išnagrinėjimą ir sprendimo priėmimą per trumpiausią įmanomą terminą. Pripažįstama, kad laikinųjų apsaugos priemonių taikymo efektyvumas priklauso nuo jų taikymo tvarkos ir standartų tinkamo pateikimo⁴⁸⁰. Natūralu tikėtis, kad laikinasis arbitras turės visas priemones ir privilegijas, suteikiančias jam galimybę greitai išnagrinėti prašymą dėl laikinųjų apsaugos priemonių, o priimdamas sprendimą bus įsitikinęs, jog jis yra pagrįstas tinkamais argumentais. Dėl šios priežasties asmuo yra įpareigotas atsakingai priimti sprendimą dėl sutikimo atlikti laikinojo arbitro pareigas ir būti tikras, kad turi pakankamai žinių bei kompetencijos nagrinėti prašymą, taip pat, kad gali sklandžiai spręsti klausimą numatyta arbitražo kalba ir skirti šiam klausimui nagrinėti tiek laiko ir

⁴⁷⁹ Vienas iš “ekstremalių” laikinųjų apsaugos priemonių taikymo skubos tvarka pavyzdžių – Stokholmo arbitražo nuostata dėl laikinojo arbitro paskyrimo per 24 valandas nuo prašymo gavimo. Žr. Appendix II of Arbitration Rules of Arbitration Institute of the Stockholm Chamber of Commerce, art. 4 (1).

⁴⁸⁰ Žr. UNCITRAL, Working Group on Arbitration, *Possible Future Work: Court-Ordered Interim Measures of Protection in Support of Arbitration, Scope of Interim Measures that May be Issued by Arbitral Tribunals, Validity of the Agreement to Arbitrate*, Report of the Secretary General, par. 7, 2000.

dėmesio, kiek ginčo šalys gali pagrįstai tikėtis⁴⁸¹. Ar laikinasis arbitras bus pajėgus atlikti šias jam priskirtas pareigas, priklauso ne tik nuo paties arbitro kompetencijos, bet ir nuo daugelio išorinių veiksnių: koku būdu įstatymų leidėjas paskirsto našta šalims ir kokie imperatyvai dėl nuostolių užtikrinimo egzistuoja konkrečiame arbitražą reglamentuojančiame dokumente, taip pat kiek laiko skiriama 1) parinkti tinkamą laikinąją apsaugos priemonę, 2) priimti sprendimą dėl laikinosios apsaugos priemonės taikymo, 3) taikyti laikinąją apsaugos priemonę.

Laikinąjį arbitražą paprastai skiria arbitražo institucijos pirmininkas iš asmenų, esančių šios institucijos arbitražų sąrašė. Manytina, kad arbitražo teismas turi teisę skirti laikinuoju arbitru ir asmenį, neįtrauktą į arbitražų sąrašą, tačiau turintį tam reikiamų žinių bei kompetencijos. Laikinojo arbitro pareiga yra objektyviai išnagrinėti prašymą, todėl jam, kaip ir arbitrams, skiriamiems bylos nagrinėjimui, yra taikomi nešališkumo bei nepriklausomumo reikalavimai. Vyraujanti nuostata yra, kad laikinasis arbitras vėliau negali būti tos pačios bylos arbitražo teismo sudėtyje. Tai viena vertus, įtvirtina sąžiningo ir nešališko proceso principą, kita vertus, kyla iš to, kad arbitražo teismui yra suteikiama teisė sustabdyti, pakeisti ar panaikinti bet kokius laikinojo arbitro priimtus sprendimus. Dėl šios priežasties laikinasis arbitras negali priimti dviejų skirtingo turinio ir skirtingas pasekmes sukeliančių sprendimų dėl to paties klausimo. Kita vertus, kai kurios arbitražo taisyklės nedraudžia laikinajam arbitru vėliau būti arbitražo teismo sudėtyje, jei dėl to susitaria ir sutinka abi ginčo šalys⁴⁸².

Vis dar daug diskusijų palieka laikinojo arbitro statusas. Keliamas klausimas, ar laikinasis arbitras iš tikrųjų gali būti laikomas arbitru pagal

⁴⁸¹ SIAC Code of Ethics for an Arbitrator, art. 1.1 [interaktyvus. Žiūrėta 2015 m. sausio 4 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.siac.org.sg/our-rules/code-of-ethics-for-an-arbitrator>>.

⁴⁸² BOOG, C.; MENZ, J. Arbitrating IP Disputes <...>, p. 121.

nacionalinius arbitražo įstatymus, kuriuose šis institutas nebuvo ir nėra įtvirtintas⁴⁸³. Pagrindinė problema šioje vietoje yra laikinojo arbitro priimamų sprendimų vykdytinumas. Jei laikysime, kad laikinasis arbitras savo statusu gali būti prilyginamas arbitražo teismo arbitrai, tuomet jo sprendimų teisinė galia ir vykdymas bus toks pat, kaip ir arbitražo teismo. Priešingu atveju ne tiek svarbi teorinė šio klausimo pusė dėl laikinojo arbitro apibrėžimo, kiek praktinė, kuomet valstybiniai teismai neužtikrins laikinojo arbitro sprendimo vykdymo dėl abejotinų šio arbitro įgaliojimų. Kai kur literatūroje sutinkama nuomonė, kad situacija iki arbitražo teismo suformavimo tam tikra apimtimi atitinka atvejį, kai ginčą sprendžia vienas arbitras⁴⁸⁴. Jei arbitražinėje išlygoje numatyta, kad ginčą spręs vienas arbitras, laikinųjų apsaugos priemonių klausimas iš esmės gali būti išspręstas kur kas greičiau negu formuojant trijų arbitrų arbitražo teismą. Praktikoje pasitaiko įvairių situacijų: viena vertus, net ir vieno arbitro skyrimas gali dėl procedūrinių klausimų užtrukti nepagrįstai ilgą laiką. Kita vertus, kaip minėta, įgaliojimų apimtis ir sprendimų teisinė galia laikinojo arbitro ir arbitražo teismo arbitro atveju nėra vienoda.

Šalis, siekianti, kad būtų paskirtas laikinasis arbitras, teikia prašymą arbitražo institucijai. Standartiškai prašyme turi būti nurodyti ginčo šalių rekvizitai ir (jei yra) atstovų duomenys; prašymą pagrindžiančių aplinkybių ir ginčo apibūdinimas; nuoroda į arbitražinį susitarimą ir sutartis, susijusias su ginču; susitarimas dėl arbitražo vietos, taikytinos teisės ar arbitražo kalbos; informacija apie ieškinius ar kitus prašymus susijusius su ginču. Tokios informacijos prašyme skirti laikinąjį arbitrą reikalauja VKAT⁴⁸⁵. Atestuotas arbitrų institutas laikinojo arbitro skyrimo formoje, be minėtų duomenų, dar prašo nurodyti pageidaujamą laikinojo arbitro kompetenciją/patirtį, taip pat

⁴⁸³ GHAFFARI, A; WALTERS, E. The Emergency Arbitrator <...>, p. 158.

⁴⁸⁴ TUCKER, L. A. Interim Measures Under <...>, p. 8.

⁴⁸⁵ VKAT arbitražo procedūros reglamento priedas Nr. 1.

faktus apie kitų ginčo šalių informavimą arba bandymą pranešti dėl tokio prašymo teikimo jų atžvilgiu⁴⁸⁶.

Kalbant apie galimybę skirti laikinas apsaugos priemones iki arbitražo teismo suformavimo, reikėtų pabrėžti, kad šalys arbitražinėje išlygoje gali susitarti ir dėl kitokios skubių laikinųjų apsaugos priemonių skyrimo procedūros negu laikinojo arbitro sprendimas ir tuomet bus taikoma numatyta procedūra⁴⁸⁷. Be to, šalys gali susitarti, kad bus taikomos atitinkamos arbitražo taisyklės, tačiau nuostatos dėl laikinojo arbitro nebus taikomos. Taigi arbitražinio susitarimo šalims paliekama visiška laisvė spręsti, ar joms reikalingas laikinojo arbitro dalyvavimas procese iki bylos perdavimo arbitražo teismui. Remiantis Stokholmo prekybos rūmų

⁴⁸⁶ CIArb Emergency Arbitrator Appointment Form [interaktyvus. Žiūrėta 2017 m. liepos 29 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.ciarb.org/docs/default-source/ciarbdocuments/das/rules/emergency-arbitrator-application-form.pdf?sfvrsn=13>>.

⁴⁸⁷ Dėl laikinųjų apsaugos priemonių skyrimo procedūros, taip pat to, ar teisinis instrumentas (priemonė) turėtų (ir galėtų) būti laikomas laikinąja apsaugos priemone, sprendžia nacionaliniai civilinę teisę reglamentuojantys teisės aktai. Žr.: POUURET, J. F.; BESSON, S. Comparative Law <...>, p. 518; kaip minėta, nuolatinųjų arbitražo institucijų taisyklės varijuoja tarp tokių, kurios nurodo konkrečias laikinas apsaugos priemones (LCIA), pateikia pavyzdines laikinas apsaugos priemones (UNCITRAL, ACICA) arba palieka šį klausimą spręsti pačiam arbitražo teismui, nenurodant nei konkrečių, nei pavyzdinių laikinųjų apsaugos priemonių. Pastaruoju atveju arbitražo teismas įpareigojamas parinkti tokią laikinąją apsaugos priemonę, kurią jis mano esant tinkamą, atsižvelgiant į konkrečios bylos aplinkybes. Nacionaliniai arbitražo įstatymai savo ruožtu gali būti klasifikuojami į tuos, kurie numato arbitrų kompetenciją skirti bet kokią laikinąją apsaugos priemonę, nebent šalys susitarė kitaip (UNCITRAL modelis – Belgija, Australija), tuos, kurie suteikia arbitrams teisę skirti tik tam tikro pobūdžio laikinas apsaugos priemones (Didžioji Britanija), ir tuos, kurie neleidžia arbitrams spręsti dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo (Italija, Kinija, Argentina).

pateikiamais duomenimis, 2011 ir 2012 metais Stokholmo arbitraže buvo inicijuota po dvi laikinojo arbitro skyrimo procedūras, 2013 metais – viena, 2014 – keturios, 2015 – viena, 2016 metais - 13 procedūrų⁴⁸⁸. Atsižvelgiant į tai, kad laikinasis arbitras skiriamas tik neatidėliotinais atvejais, o Stokholmo arbitražas taip pat numato ir arbitražo teismo formavimą skubos tvarka, mažas skaičius laikinojo arbitro procedūrų nėra stebėtinas. Kita vertus, 2016 metais laikinojo arbitro procedūra buvo naudota daug aktyviau nei bet kuriais ankstesniais metais.

Atkreiptinas dėmesys, kad klausimų, susijusių su arbitražinio susitarimo buvimu ir galiojimu, laikinasis arbitras nesprensdžia, tačiau, autorės nuomone, esant akivaizdžiai negaliojančiai arbitražinei išlygai arba nearbitruotinam ginčui, laikinasis arbitras visgi turėtų į tai atsižvelgti ir preliminariai įvertinti arbitruotinumą. Tikėtina, kad šiais dviem atvejais laikinasis arbitras turėtų atsisakyti taikyti laikinąsias apsaugos priemones. Pavyzdžiui, SCC laikinojo arbitro procedūrose pasitaikė atvejų, kai atsakovas prieštarauja, jog yra saistomas arbitražinio susitarimo⁴⁸⁹. Tokiose situacijose laikinasis arbitras atlikdavo jurisdikcijos įvertinimą ribota apimtimi, kiek tai leisdavo laikinojo arbitro procedūra, o galutinis jurisdikcijos įvertinimas likdavo arbitražo teismo kompetencijoje.

3.2.3 Laikinojo arbitro sprendimų vykdymo problematika

Jau minėta, kad neapibrėžtas laikinojo arbitro statusas yra reikšmingas sprendimo vykdymui ir kai kuriais atvejais gali jį apsunkinti. Kitas svarbus aspektas, apsunkinantis vykdymą, yra laikinas sprendimo pobūdis. Neretai laikinojo arbitro sprendimo vykdymas yra komplikotas dėl savo laikinos

⁴⁸⁸ Stokholmo prekybos rūmų statistika [interaktyvus. Žiūrėta 2016 m. liepos 29 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.sccinstitute.com/statistics/statistics-2008-2015/>, <http://www.sccinstitute.com/statistics/>>.

⁴⁸⁹ SCC Practice Note <...>

prigimties - negalutinio, nepatvirtinto procesinio sprendimo. Tai, kad suformuotas arbitražo teismas gali pakeisti laikinojo arbitro sprendimą, daro jį laikiną net ne galutinio bylos sprendimo, bet netgi kito procesinio sprendimo prasme⁴⁹⁰. Šioje vietoje reikėtų vėl kelti klausimą, ar tik galutinis, finalinis sprendimas gali būti patvirtintas pagal galiojančią nacionalinę teisę arba Niujorko konvenciją⁴⁹¹. Jungtinės Valstijos yra viena iš nedaugelio valstybių, kurių teismai yra svarstę laikinojo arbitro vykdymo klausimą⁴⁹². Byloje *Chinmax Medical Systems Inc v. Alere San Diego Inc.*, sprendžiant klausimą dėl laikinojo arbitro nutarties pagal Tarptautinio ginčų sprendimo centro taisyklės vykdymo, teismas nurodė, jog „*nurodymas saugoti su arbitražiniu nagrinėjimu susijusį turtą ir procedūra, reikalinga užtikrinti tikėtiną galutinį teismo sprendimą, yra galutinis sprendimas, kuris gali būti tvirtinamas ir vykdomas kitų teismų*“⁴⁹³. Byloje *Yahoo! v. Microsoft* valstybinis teismas patvirtino, kad laikinojo arbitro sprendimas yra galutinis ryšium su konkrečiu klausimu byloje ir dėl šios priežasties turi būti vykdomas⁴⁹⁴. Analogišką požiūrį teismas pateikė ir *Blue Cross Blue Shield of Michigan v. Medimpact*

⁴⁹⁰ ICC Rules, 29 str. 3 p.

⁴⁹¹ Lietuvos Respublikos Seimo 1995 m. sausio 17 d. nutarimas Nr. I – 760 „Dėl 1958 metų Niujorko konvencijos dėl užsienio arbitražų sprendimų pripažinimo ir vykdymo ratifikavimo“ <..>.

⁴⁹² The International Comparative Legal Guide to: International Arbitration 2015. ICGL, Global Legal Group, 12th edition, p. 2.

⁴⁹³ Decision of the United States District Court of the Southern District of California *Chinmax Medical Systems Inc v. Alere San Diego Inc.*, case number 10cv2467 WQH (NLS), (S.D. Cal. 8 Dec. 2010).

⁴⁹⁴ 983 F. Supp. 2d 310 (S.D.N.Y. 2013) in The International Comparative Legal Guide to: International Arbitration 2015. ICGL, Global Legal Group, 12th edition, p. 2.

Healthcare Systems byloje.⁴⁹⁵ Visgi, tai keli pavieniai atvejai, iš kurių kol kas negalime susiformuoti nuomonės dėl laikinojo arbitro sprendimų vykdymo valstybiniame teisme tendencijų nei Jungtinių Valstijų, nei kitokiame kontekste.

Pažymėtina, kad laikinojo arbitro sprendimo vykdymą dar labiau apsunkina skirtingų terminų vartojimas. Kai kuriose arbitražo taisyklėse laikinąsias apsaugos priemonės laikinasis arbitras turi paskirti priimdamas nutartį, kitose tai įtvirtinama sprendimu⁴⁹⁶. Problema slypi ne terminologijoje, o būtent, kaip šios sprendimo formos atspindi galutinio, vykdytino sprendimo pobūdį. Kaip ir arbitražo teismo priimamų sprendimų atveju, *nutarties* forma gali lemti nevykdymą, o *sprendimo* forma – papildomas laiko sąnaudas. Visgi, tai, kad nuo pirmųjų teismų argumentų šiuo klausimu jau praėjo gana nemažai laiko, o terminų problema išlieka, skatina manyti, jog arbitražo taisyklių ir jurisdikcijų įvairovė kai kuriuos aspektus turėtų unifikuoti vien dėl praktinės naudos ir įgyvendinimo kokybės.

Autorės nuomone, nėra objektyvios priežasties dėl kurios laikinojo arbitro statusas ir sprendimų galia turėtų skirtis nuo arbitražo teismo statuso ir sprendimų galios laikinųjų apsaugos priemonių instituto ribose. Laikinojo arbitro veikimo „laiknumas“ tėra žinia šalims ir arbitražo teismui, kad buvo paskirtas papildomas asmuo, skubos tvarka išsprendęs klausimą, kuris kitu atveju būtų tekęs valstybiniam teismui arba (ne tokiu skubiu atveju) arbitražo teismui. Lygiai taip sprendimas, kurį priima laikinasis arbitras, tėra skubus sprendimas, nesulaukus arbitražo teismo suformavimo, kurio formai turėtų

⁴⁹⁵ 2010 WL 2595340 (E.D. Mich. June 24, 2010) in *The International Comparative Legal Guide to: International Arbitration 2015*. ICGL, Global Legal Group, 12th edition, p. 2.

⁴⁹⁶ Anglų kalboje išsiriama terminai *order* ir *award*, vartojami daugumoje tarptautinių arbitražo taisyklių. Žr. t. p.: GHAFARI, A; WALTERS, E. *The Emergency Arbitrator <...>*, p. 162.

būti taikomos analogiškos interpretavimo bei tobulinimo kryptys kaip ir arbitrų sprendimams dėl laikinųjų apsaugos priemonių. Dažnai priešarbitražinė stadija (skubos arbitro veikimo stadija) turi lemiamos reikšmės visam būsimam arbitražo procesui⁴⁹⁷. Reikėtų tokią skubos arbitro ir jo sprendimų svarbą įvertinti ir aiškiau įtvirtinti.

3.2.4 Ypatingos skubos kriterijus

Šalis, siekianti, kad iki arbitražo teismo suformavimo būtų pritaikytos laikinosios apsaugos priemonės, prašyme arbitražo institucijai turi nurodyti priežastis, pagrindžiančias būtinumą skubiai taikyti šias priemones⁴⁹⁸. Ypatinga skuba iš esmės yra pagrindinis prašymų atrankos kriterijus pagal institucines arbitražo taisykles, kuriuo vadovaudamasis laikinasis arbitras priima sprendimą skirti laikinąsias apsaugos priemones. Atsižvelgiant į tai, kad dažnu atveju prašymas dėl skubių laikinųjų apsaugos priemonių svarstomas dar nepateikus ieškinio, ypatinga skuba ir ją pagrindžiantys argumentai turi lemiamą reikšmę nagrinėjant prašymą.

Kaip minėta, ypatinga skuba kildinama iš šalies tikėtinų nuostolių, kurie didėja vien dėl laiko faktoriaus⁴⁹⁹. Taigi, atsižvelgiant į tai, kad ypatinga skuba gali būti įvertinta skirtingai, priklausomai nuo to, kokią tikėtiną žalą dėl laikinosios apsaugos priemonės patirs kita šalis, neretai sunku išvengti išankstinių sprendinių bylos, kuri galimai dar net nėra pradėta arbitraže, atžvilgiu. Dėl šios priežasties šalys yra skatinamos, esant galimybei, palaukti arbitražo teismo suformavimo, jei toks neveikimas neturės lemiamos įtakos jų

⁴⁹⁷ YESILIRMAK, A. *Provisional Measures in International Commercial Arbitration*. Doctoral Dissertation, 2003, p. 217.

⁴⁹⁸ VKAT Arbitražo procedūros reglamento priedas Nr.1, 1 str. 3 d. e) p.

⁴⁹⁹ YESILIRMAK, A. *Provisional Measures in International Commercial Arbitration*, Kluwer Law International, 2005, p. 179, citing Interlocutory Award in ICC case 10596 <...>.

padėčiai. Siekis išvengti išankstinių sprendinių yra, ko gero, labiau nulemtas bendro pobūdžio nuostatos nesudaryti sąlygų šalims klaidingai interpretuoti arbitražo teismo teiginių nei tikėtinos ieškinio sėkmės vertinimo⁵⁰⁰.

Nors nagrinėtose arbitražo taisyklėse teisė taikyti laikinąsias apsaugos priemones nepranešus kitai šaliai laikinajam arbitrai nėra suteikiama, galima daryti prielaidą, jog tokia nuostata dar labiau išplečiant ypatingos skubos elemento taikymą tikėtina galėtų atsirasti ten, kur taikymas *ex parte* jau įtvirtintas po bylos perdavimo arbitrams. Be to, lieka abejotinas šalių interesų balansas, kuomet dėl ypatingos skubos laikinosios apsaugos priemonės pritaikomos nesvarstant nuostolių užtikrinimo klausimo. Šalis, kuri nebuvo informuota apie jai taikomas laikinąsias apsaugos priemones, gali prašyti nuostolių užtikrinimo *po to*, kai šios priemonės jai paskirtos. Vis dėlto, nėra aišku, ar laikinasis arbitras, kurio funkcijos nutrūksta kai tik suformuojamas arbitražo teismas, turėtų spręsti ir šį klausimą. Kitu atveju arbitražo teismas, perėmęs teisę skirti, pakeisti arba panaikinti laikinąsias apsaugos priemones, turėtų perimti ir teisę svarstyti dėl nuostolių užtikrinimo, kurie kyla dėl instrumentų, naudotų laikinojo arbitro.

Nepaistant to, kad dauguma arbitražo taisyklių nenumato kitų prašymo atrankos kriterijų, be ypatingos skubos arbitrai praktikoje taikydavo ir daugiau standartų nagrinėdami prašymą. ICC bylose laikinieji arbitrai svarstė ieškinio reikalavimų pagrįstumą ir neatitaisomos žalos grėsmę⁵⁰¹. Šių

⁵⁰⁰ Dėl ieškinio pagrįstumo analizės prieš taikant laikinąsias apsaugos priemones žr. WAUK, A. C. Comment, *Preliminary Injunctions in Arbitrable Disputes: The Case for Limited Court Jurisdiction*, 44 UCLA L. REV. 2061, 2073-75 (1997).

⁵⁰¹ SAVOLA, M. Interim Measures and Emergency Arbitrator Proceedings. Presentation at the 23rd Croatian Arbitration Days: Access to Arbitral Justice, p. 21. 2015 [interaktyvus. Žiūrėta 2017 m. liepos 29 d.]. Prieiga per internetą: <<http://arbitration.fi/files/2016/04/23-cad-savola-interim-measures-and-emergency-arbitrator-proceedings.pdf>>.

reikalavimų neišpildymas lėmė prašymų netenkinimą⁵⁰². SCC laikinieji arbitrai savo praktikoje yra svarstę jurisdikcijos, ieškinio reikalavimų pagrįstumo ir neatitaisomos žalos kaip artimo ypatingai skubai standarto sąlygų išpildymą⁵⁰³. Viename iš straipsnių, tyrinėjančių laikinojo arbitro taikymo rezultatus, dažniausiais prašymo atmetimo pagrindais išskirta ypatingos skubos (8 atvejai) ir neatitaisomos žalos (7 atvejai) standartų neišpildymas⁵⁰⁴.

3.3. Valstybinis teismas kaip išliekanti alternatyva laikinajam arbitrai

Nepaisant minėtų laikinojo arbitro privalumų kai kuriais atvejais kreipimasis į valstybinį teismą išlieka efektyvesnis negu laikinojo arbitro procedūra. Valstybinis teismas gali taikyti laikinąsias apsaugos priemones nepranešęs kitai šaliai, tuo tarpu laikinasis arbitras privalo išklausti kitą šalį prieš pritaikydamas jai laikinąją apsaugą⁵⁰⁵. Tokiu būdu gali būti prarandama galimybė ypatingos skubos atveju panaudoti netikėtumo efektą (angl. *Element of Surprise*), kas gali lemti prekybos paslapties atskleidimą, turto iššvaistymą ar įrodymų sunaikinimą⁵⁰⁶. Be to, laikinasis arbitras, kaip ir paskirti arbitrai byloje, negali taikyti laikinųjų apsaugos priemonių tretiesiems asmenims, jei jie nėra saistomi arbitražo jurisdikcijos. Kai kuriose arbitražo taisyklėse netgi tiesiogiai įtvirtinta, kad laikinąsias apsaugos priemones laikinasis arbitras gali taikyti tik arbitražinio susitarimo šalims arba jų teisių perėmėjams⁵⁰⁷. Tokiu atveju šaliai, siekiančiai, kad priemonė būtų pritaikyta ryšium su trečiaisiais

⁵⁰² SAVOLA, M. Interim Measures <...>, p. 21.

⁵⁰³ SAVOLA, M. Interim Measures <...>, p. 21-22.

⁵⁰⁴ SAVOLA, M. Interim Measures <...>, p. 22.

⁵⁰⁵ Žr. pvz. art. 9.5 of LCIA rules, art. 3 of Appendix II of SCC arbitration rules.

⁵⁰⁶ YESILIRMAK, A. *Provisional Measures in International Commercial Arbitration*. Kluwer Law International, 2005, p. 220.

⁵⁰⁷ ICC Rules, 29 str. 5 p.

asmenimis, lieka galimybė kreiptis tik į kompetentingą valstybinį teismą⁵⁰⁸. Taip pat kai kuriais atvejais laikinasis arbitras neturi galimybių priversti taip operatyviai įvykdyti sprendimą dėl laikinųjų apsaugos priemonių kaip valstybinis teismas. Kita vertus, laikinajam arbitrai palankūs argumentai išlieka konfidencialumas, kadangi valstybiniame teise tokia garantija jiems nėra suteikiama, taip pat noras spręsti visus su ginču susijusius klausimus vienoje institucijoje.

Įdomu tai, kad visai nesenas Anglijos aukščiausiojo teismo sprendimas įtvirtino, jog net ir suteikiant šaliai galimybę tam tikrais atvejais kreiptis į valstybinį teismą laikinųjų apsaugos priemonių iki arbitražo teismo suformavimo, tai neturi būti suprantama kaip alternatyva, o kaip išimtis⁵⁰⁹. Byloje *Gerald Metals SA v Timis and Others* ieškovas kreipėsi į Londono tarptautinio arbitražo teismą su prašymu skirti laikinąjį arbitražą. Prašymas buvo atmestas, atsakovui dar iki paskyrimo pateikus pasižadėjimą nepažeisti teisėtų interesų ir nepervesti lėšų tretiesiems asmenims, o kitu atveju informuoti iš anksto. Tuomet ieškovas kreipėsi į Aukščiausiąjį teismą su prašymu įšaldyti kitos šalies lėšas. Aukščiausiasis teismas atmetė prašymą, nurodydamas, kad komercinis ir pagrįstas kelias interpretuoti LCIA taisykles yra toks, pagal kurį šalys naudojasi arbitražinėmis skubos procedūromis (laikinojo arbitro ir arbitražo teismo formavimo skubos tvarka – aut. p.), kai jos yra įmanomos ir gali suteikti veiksmingą apsaugą. Teismas pripažino, kad proceso dalyviai, kurie sutiko su arbitražo taisyklėmis ir skubos procedūromis, automatiškai nepraranda teisės kreiptis į teismą tose situacijose, kai laikinojo arbitro veikimas yra nepakankamas – pavyzdžiui, kai reikia taikyti priemonę nepranešus kitai šaliai.

Anglijos arbitražo akto 44 str. 3 d. numato: „*Skubos atveju [valstybinis] teismas šalies prašymu gali skirti tokius nurodymus, kokius*

⁵⁰⁸ GHAFFARI, A; WALTERS, E. *The Emergency Arbitrator <...>*, p. 156.

⁵⁰⁹ *Gerald Metals SA v Timis and others* [2016] EWHC 2327 (Ch) at [54].

*mano tinkama, kad išsaugotų įrodymus ar turtą*⁵¹⁰. Taigi, teismas Anglijos arbitražo akto 44 straipsnio 3 dalį interpretavo tokiu būdu, kad valstybinio teismo pagalba skiriant laikinąsias apsaugos priemones arbitraže iki arbitražo teismo suformavimo apsiriboja atvejais, kuomet 1) dėl laiko trūkumo nėra efektyvus laikinojo arbitro skyrimas arba arbitražo teismo formavimas skubos tvarka 2) laikinasis arbitras ar skubos tvarka suformuotas arbitražo teismas negali veikti ir/arba yra būtina išeiti už jų kompetencijos ribų. *Gerald Metals v Timis* sprendimas yra svarbus priminimas sutarties šalims sudarant arbitražinį susitarimą apsvarstyti, ar joms reikalingas standartinio arbitražinio susitarimo papildymas, numatant, kad tam tikromis (ne tik minėtomis išimtinėmis) aplinkybėmis bus galima kreiptis į valstybinį teismą⁵¹¹. Atsižvelgiant į tai, kad minėtas Anglijos arbitražo akto 44 straipsnis numato, jog straipsnio nuostatos taikomos „*jei šalys nesusitarė kitaip*“, manytina, kad arbitražinės išlygos papildymas, t. y. leidimas kreiptis į valstybinį teismą kitais nei 44 straipsnyje numatytais atvejais, būtų teismo traktuojamas kaip galiojantis ir prioritetas⁵¹².

Arbitražo teismo nesuformavimas kai kuriose valstybėse vis dar laikomas „ypatinga situacija“, kuriai susiklosčius, reikalinga valstybinio teismo pagalba. Pavyzdžiui, Brazilijos teismas vienoje iš bylų nurodė, kad valstybinis teismas turi jurisdikciją skirti laikinąsias apsaugos priemones tuo atveju, kai nėra galimybės spręsti šio klausimo arbitraže⁵¹³. Kuomet nustoja

⁵¹⁰ Art. 44 (3) of English Arbitration Act.

⁵¹¹ DAVISON, M. *Risk that court sanctioned injunctive relief may not be available where emergency arbitrators are available*. 2017 [interaktyvus. Žiūrėta 2017 m. liepos 29 d.]. Prieiga per internetą: <<http://theinjunctionsblog.com/risk-that-court-sanctioned-injunctive-relief-may-not-be-available-where-emergency-arbitrators-are-available/>>.

⁵¹² Art. 44 (1) of English Arbitration Act.

⁵¹³ Brazilian Superior Court of Justice, *Itarumã Participações em Complexos Bioenergéticos S.A. – PCBIOS*, Resp. No. 1,297,974-RJ, 2012.

egzistuoti aplinkybės, dėl kurių arbitražo teismas negalėjo svarstyti laikinųjų apsaugos priemonių klausimo (nebuvo suformuotas), valstybinis teismas turi nedelsdamas perduoti šį klausimą arbitražo teismui. Straipsnyje, analizuojančiame minėtą Brazilijos teismo sprendimą, tokia teismo pozicija kritikuojama priešpastatant laikinojo arbitro skyrimo galimybę kaip efektyvesnę ir racialesnę pasirinkimą⁵¹⁴.

Apibendrinant, laikinojo arbitro instituto atsiradimas lėmė didesnę arbitražo savarankiškumą, sutelkiant visus su arbitražo byla sprendžiamus klausimus vienoje institucijoje. Tai paskatino tolesnę arbitražo proceso tobulinimą atsietai nuo valstybinio teismo. Nors sąlyginai nesenai įtvirtintas laikinojo arbitro institutas dar neturi ilgalaikės nuoseklios praktikos, tais atvejais, kuomet teismams teko skirti laikinąjį arbitrą, šios procedūros vykdymas gali būti vertinamas kaip perspektyvus. Pagrindinis keliamas probleminis klausimas, susijęs su laikinojo arbitro institutu, yra sprendimų vykdymo užtikrinimas. Dėl abejotino laikinojo arbitro statuso lyginant su arbitražo teismo arbitru, taip pat dėl laikino pobūdžio priimamų sprendimų ir jų formos vis dar kyla nesusipratimų vykdant laikinojo arbitro nurodymus. Tai viena vertus, reikalauja labiau apibrėžtų laikinojo arbitro ir jo sprendimo sąvokų arbitražo taisyklėse ir teisės aktuose, kita vertus, tokių apibrėžimų unifikavimo tarptautiniu lygmeniu. Valstybinio teismo, kaip alternatyvos laikinajam arbitrai, pagrindiniais pranašumais išlieka galimybė laikinąsias apsaugos priemones taikyti nepranešus kitai šaliai ir teisė taikyti laikinąsias apsaugos priemones trečiųjų asmenų atžvilgiu, taip pat platesnis taikytinų priemonių spektras. Didelę įtaką turi ir valstybių požiūris į arbitražą – proarbitražinių valstybių teisinis reguliavimas dažnai palieka plačią apsisprendimo laisvę ginčo šalims kreipiantis dėl skubių laikinųjų apsaugos

⁵¹⁴ Kluwer arbitration blog [interaktyvus. Žiūrėta 2014 m. liepos 29 d.]. Prieiga per internetą: <<http://kluwerarbitrationblog.com/blog/2012/10/26/brazilian-court-clarifies-jurisdiction-for-interim-measures/>>.

priemonių tiek iki, tiek po arbitražo teismo suformavimo. Lietuvos komercinio arbitražo įstatymas laikinojo arbitro instituto nereglamentuoja, tačiau leidžia ginčo šalims susitarti dėl įvairių klausimų bei vadovautis arbitražo taisyklėmis, kol tai neprieštaruja imperatyvioms normoms. Taigi, Lietuvos įstatymų leidėjas neužkerta kelio teikti prašymo dėl laikinojo arbitro skyrimo nei arbitražo institucijai, nei valstybiniam teismui, ir manytina, jog sudaro šalims sąlygas pasinaudoti visomis priemonėmis ginant savo teises, kol nepiktnaudžiaujama procesu kreipiantis į abi institucijas vienu metu.

4. ARBITRAŽO TEISMO SPRENDIMŲ DĖL LAIKINŲJŲ APSAUGOS PRIEMONIŲ VYKDYMAS

Šalis, kuriai arbitražo teismo nutartimi paskirtos laikinosios apsaugos priemonės, yra įpareigota nedelsiant ją vykdyti. Tiek kita ginčo šalis, tiek arbitražo teismas tikisi, kad paskirta laikinoji apsaugos priemonė bus vykdoma tinkamai ir pilna apimtimi. Vienoje iš ICC bylų nurodoma, jog arbitražo teismas, skyręs laikinąją priemonę, turi lūkestį, kad ji bus vykdoma gera valia ir neatidėliojant⁵¹⁵. Visgi, nors savanoriškas sprendimo dėl laikinųjų apsaugos priemonių vykdymas yra sveikintinas, tačiau kai kuriais atvejais nepavyksta išvengti ne tik privačių asmenų, bet ir valstybių ar jas atstovaujančių subjektų atsisakymo vykdyti⁵¹⁶. Nors kartais daroma prielaida, kad arbitražo atveju ginčas vyksta tarp šalių, kurios prieš tai bendradarbiavo ir nėra linkusios gilinti konflikto, toks teiginys, regis, lieka tik hipotetinio pobūdžio savanorišku pagrindu daromas pasirinkimas⁵¹⁷. Kad ir kaip ciniškai skambėtų, šalys gali būti linkusios nevykdyti paskirtos priemonės,

⁵¹⁵ ICC interim award (1998) in case 8879 <...>.

⁵¹⁶ ICC case, reported in the Newsletter of Global Arbitration Review of September 22, 2006 under the heading '*ICC Interim Order falls flat*'.

⁵¹⁷ POSNER, E. A.; SYKES, A. O. *Economic Foundations of International Law*. The Belknap Press of Harvard University Press, 2013, p. 98.

paukodamos “gero piliečio” ar “sąžiningos sutarties šalies” statusą, jei priemonės nevykdymas joms suteikia didelių privalumų⁵¹⁸.

Jei šalis nevykdo paskirtos priemonės, arbitrai gali pasinaudoti proga priminti šaliai dėl priemonės vykdymo⁵¹⁹. Vis dėlto, arbitražo teismo pareiga įspėti proceso šalis dėl nutarties nevykdymo padarinių kartais suprantama kaip labiau deklaratyvaus pobūdžio, proceso “moralės“ nuostata. Autorės nuomone, arbitražo teismas neturėtų tapti “trečiaja ginčo šalimi”, siekiančia *įkalbėti* vykdyti nurodymą dėl laikinųjų apsaugos priemonių. Taigi autorė pritaria pozicijai, kad arbitražo teismo pastangos įtikinti šalį vykdyti nurodymą dėl laikinųjų apsaugos priemonių, kuomet nutarties nevykdymas gali turėti pasekmių galutinio sprendimo vykdymui, yra netinkamas ir netenkinantis arbitražo standartų arbitražo teismo elgesys⁵²⁰. Tokiu atveju arbitrų veiksmai netgi gali būti pripažįstami prieštaraujančiais teisingo ir teisėto elgesio normoms. Susiklosčius situacijai, kai geranoriškos priemonės ir saikingas skatinimas nėra veiksmingi, vienintele išeitimi lieka privertimas paskirtą priemonę vykdyti.

Stadijoje, kai arbitrų paskirtą laikinąją apsaugos priemonę reikia vykdyti kitoje valstybėje, tokios priemonės tarptautinis autonomiškas pobūdis dažnai kliudo jos sklandžiam įgyvendinimui labiau nei talkina. Praeityje ypač problematiškas buvo arbitražo nurodymų dėl turto įšaldymo (angl. *Freezing order* arba *Mareva Injunction*) bei paieškos/kratos (angl. *Anton Piller order*) vykdymas, ypatingai tais atvejais, kai arbitražas vykdavo kitoje valstybėje, nei prašoma taikyti laikinąją apsaugos priemonę⁵²¹. Nėra aišku, kuris iš faktorių

⁵¹⁸ BORN, G. B. *International Commercial Arbitration* <...>, at 2448.

⁵¹⁹ ICC final award (1998) in case 9593 and final award (1996) in case 7536. ICC International Court of Arbitration Bulletin, 2000, Vol. 11 No. 1.

⁵²⁰ BINDER, P. *International Commercial Arbitration* <...>, p. 121.

⁵²¹ REDFERN, A. D. *Arbitration and the Courts: Interim Measures of Protection – Is the Tide About To Turn?* 30. *TEX INT’L L.J.* 71, 72 (1995), at 86.

yra labiau problematiškas – ar tai, kad konkreti priemonės rūšis nėra pripažinta ir taikoma atitinkamos valstybės teismų, ar tai, kad šią priemonę skyrė arbitražo teismas. Atsakant į šį klausimą manytina, kad ten, kur pripažįstama arbitražo teismo jurisdikcija skirti laikinąją apsaugos priemonę, didesnė tikimybė, jog arbitrų skirta specifinė priemonė bus vykdoma. Juolab, kad tais atvejais, kai nacionalinė teisė nenumato tokio pobūdžio priemonės, valstybinis teismas gali paskirti analogišką arba panašią priemonę, performuluoti priemonę, nepakeičiant jos esmės⁵²². Taigi, autorės nuomone, svarstant vykdymo klausimą, nėra tikslinga bandyti asimiliuoti arbitražines laikinąsias apsaugos priemones su valstybinio teismo priemonėmis, nes esant problematiškam vykdymui valstybinis teismas individualiu atveju gali adaptuoti arbitrų taikomą priemonę. Kita vertus, jei priemonė nevykdoma dėl antrojo faktoriaus - arbitražo jurisdikcijos nepripažinimo, nėra tikslinga arbitražines priemones “derinti” prie valstybinio teismo taikomų instrumentų, nes čia esminis klausimas yra jurisdikcinis, o ne priemonės specifikos.

Taip pat kyla klausimas, kas turėtų kreiptis į teismą dėl pagalbos taikant laikinąją apsaugos priemonę – arbitražo teismas ar ginčo šalis. Antrasis atvejis - t. y. jei kreipiasi ginčo šalis, kurios prašymu skirta priemonė - galėtų padėti išvengti arbitražo teismo “šališko” vaidmens. Pavyzdžiui, šalies kreipimasi numato Lietuvos įstatymų leidėjas⁵²³. Visgi, autorės nuomone, arbitražo teismas bylos nagrinėjimo periodu priima įvairius procesinius sprendimus vienos ar kitos šalies atžvilgiu su tikslu, kad jie būtų realizuoti. Nuostata, kad arbitrų pastangos tinkamai moderuoti arbitražo procesą turėtų baigtis sprendimų/nutarčių *priėmimu*, o ne įgyvendinimu, yra pernelyg formali. Nors arbitrai turi veikti arbitražo principų ir arbitrų etikos nuostatų ribose, manytina, kad šalių rungtyniškumas turėtų būti skatinamas saikingai, kuomet arbitražo teismo pagalba yra iš tikrųjų nereikalinga. Kita vertus,

⁵²² BORN, G. B. *International Commercial Arbitration* <...>, p. 2025, 2028.

⁵²³ LR komercinio arbitražo įstatymo 26 str. 2 d., 51 str. 2 d.

pavyzdžiui Šveicarijos įstatymai įtvirtina, kad tik „*arbitražo teismas gali kreiptis į valstybinį teismą pagalbos [vykdyti]*“.⁵²⁴ Visgi, šį klausimą apibendrinamas G. Born nurodo, kad arbitražo teismas ir šalys turėtų turėti lygiavertišką teisę kreiptis į valstybinį teismą dėl pagalbos vykdant laikinąsias apsaugos priemones⁵²⁵. Būtent toks plečiamasis požiūris įtvirtintas Anglijos arbitražo akte, kuris numato, jog dėl arbitrų skirtos priemonės vykdymo į valstybinį teismą gali kreiptis 1) arbitražo teismas (pranešęs šalims), 2) ginčo šalis (su arbitrų leidimu ir pranešusi kitoms šalims), 3) kai šalys yra susitarusios, kad aptariamame straipsnyje numatytos galios valstybiniam teismui bus suteiktos⁵²⁶. Pastaruoju atveju, matyt, valstybinis teismas taip pat veiks pagal šalies arba arbitražo teismo prašymą (nebent arbitražinis susitarimas numatys kitokią kreipimosi tvarką).

Šiame skyriuje nagrinėjama tarptautinio arbitražo sprendimų ir nutarčių dėl laikinųjų apsaugos priemonių vykdymo problematika. Atkreiptinas dėmesys, kad kai kuriose valstybėse (o taip pat ir UNCITRAL pavyzdiniame įstatyme) tarptautinio ir nacionalinio arbitražo sprendimų dėl laikinųjų apsaugos priemonių vykdymo mechanizmas yra tapatus. Kita vertus, pavyzdžiui, Lietuvoje įstatymų leidėjas numato skirtingą procedūrą priklausomai nuo to, ar arbitražo vieta yra Lietuvoje, ar užsienyje⁵²⁷.

⁵²⁴ Art. 183 (2) of Swiss Federal Private International Law Act.

⁵²⁵ BORN, G. B. *International Commercial Arbitration* <...>, p. 2024.

⁵²⁶ Art. 42 (2) of English Arbitration Act.

⁵²⁷ LR komercinio arbitražo įstatymo 25, 26 ir 51 str.

4.1 Nacionalinių teismų pagalba taikant laikinąsias apsaugos priemones arbitraže

Dažnai diskutuojama, ar valstybinio teismo veikimas “subsidiarumo principu” yra vis dar gyvybiškai svarbus arbitražui⁵²⁸. Valstybinis teismas arbitražo procese veikia tokia apimtimi, kad padėtų įgyvendinti arbitražo tikslus⁵²⁹. Tad jei arbitražas šiuos tikslus būtų pajėgus pasiekti savarankiškai, valstybinis teismas neturėtų kištis, o arbitrai turi taikyti laikinąsias apsaugos priemones tol, kol gali tai atlikti efektyviai⁵³⁰. Deja, kol kas arbitražas daugeliu atvejų neturi reikiamos galios ir priemonių įgyvendinti savo paskirtas priemones, todėl valstybinio teismo pagalba yra būtina. Vis dažniau sutinkamas raginimas valstybiniams teismams teikti pagalbą arbitražo teismams dėl laikinųjų apsaugos priemonių ne perimant jų skyrimo funkciją, o asistuojant dėl jau paskirtos priemonės vykdymo. Pagrindinis argumentas, daugelio autorių nuomone, yra tai, kad skirdamas laikinąsias apsaugos priemones arbitražo teismas veikia tokiose pačiose kompetencijos ribose kaip ir priimdamas galutinį sprendimą byloje, tad jeigu valstybės palaiko ir padeda spręsti galutinių arbitražo sprendimų vykdymo klausimą, jos neturi atsisakyti padėti įgyvendinti to pačio arbitražo teismo nutarčių dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo⁵³¹. Nors teismai pasirinktų nevykdyti arbitražo sprendimų,

⁵²⁸ Subsidiarumo principas čia suprantamas kaip valstybinio teismo pagalba taikant laikinąsias apsaugos priemones, kuomet arbitražo teismas nėra pajėgus to padaryti savarankiškai. Žr. POUDRET, J.F.; BESSON, S. *Comparative Law <...>*, p. 531.

⁵²⁹ BUCHER, A. *Court Intervention in Arbitration*, in LILLICH, R. B.; BROWER, C. N. *International Arbitration in the 21st Century: Toward “Judicialization” and Conformity?* 1994, p. 29.

⁵³⁰ WERBICKI, R. J. *Arbitral Interim Measures: Fact or Fiction?* *Handbook on International Arbitration & ADR*, 2010, p. 102.

⁵³¹ MOUAWAD, C., SILBERT, E. *A Guide to <...>*, p. 425, cituojant DONOVAN, D. F. *The Scope and Enforceability of Provisional Measures in International Commercial Arbitration: A Survey of Jurisdictions, the Work of UNCITRAL, and*

kurie prieštarauja fundamentaliems procesiniams principams, tačiau turėtų pradėti sprendimo analizę su stipria prezumpcija, kad užsienio arbitražo teismo sprendimas gali būti pripažintas ir vykdomas⁵³². Valstybinis teismas teiks pagalbą vykdant arbitrų užsienyje paskirtas laikinasias apsaugos priemones, jei valstybinio teismo valstybės teisė numato, kad jos teismai gali padėti vykdyti užsienio arbitražo sprendimus. Pavyzdžiui, tokia nuostata (leidimas padėti vykdyti užsienio arbitražo sprendimus) įtvirtinta Vokietijos civilinio proceso kodekse, analogišką poziciją yra patvirtinęs Švedijos aukščiausiasis teismas⁵³³. Kita vertus, kai kada siūloma laikyti arbitrų skirtas laikinasias apsaugos priemones ne „arbitražo sprendimais“, o vietoje to pripažinti *sui generis* arbitrų nutarčių dėl laikinųjų apsaugos priemonių vykdymo mechanizmo egzistavimą⁵³⁴. Tokiu atveju nebebūtų svarbu prilyginti arbitrų nutartį dėl laikinųjų apsaugos priemonių arbitražo sprendimui Niujorko konvencijos prasme. Lietuvos, Vokietijos, Anglijos ir daugelio kitų valstybių teisė numato tokį priemonės įgyvendinimą⁵³⁵. Būtent tai, kad nutartis dėl laikinųjų apsaugos priemonių neturi būti pripažinta „arbitražo sprendimu“ Niujorko konvencijos prasme, yra tokio reguliavimo privalumas. Kaip pamatysime toliau aptariant Niujorko konvencijos (ne)taikymą sprendimams dėl laikinųjų apsaugos priemonių, vykdymas per tarptautinius arbitražo susitarimus (įskaitant Niujorko konvenciją) yra itin komplikotas ir kontraversiškas.

Proposals for Moving Forward,' in VAN DEN BERG, A. J. (ed.), International Commercial Arbitration: Important Contemporary Questions, ICCA Congress ser. 2002, at 82, 146 (Kluwer Law International, 2003).

⁵³² HOTCHKISS, C. International Law for Business. McGraw-Hill, Inc., 1994, p. 160.

⁵³³ 1041 (2), (3) ZPO; Cf. NJA 1983 p. 814, in MADSEN, F. Commercial Arbitration in Sweden. 3rd edition, Oxford University Press, 2007, p. 102, išnaša nr. 132.

⁵³⁴ BORN, G. B. International Commercial Arbitration <...>, p. 2024.

⁵³⁵ Lietuvos komercinio arbitražo įstatymo 25, 26, 51 str.; 1041 (2) ZPO; 42 (1) of English Arbitration Act; 61 (1) of Hong Kong Arbitration Ordinance.

4.1.1. Pagalba per tarptautinius arbitražo susitarimus

Ne visuomet aišku, kaip elgtis šaliai, kai arbitrų paskirta laikinoji apsaugos priemonė yra nevykdoma, ypač tose situacijose, kuomet nacionalinė teisė nenumato arbitražinių laikinųjų apsaugos priemonių įgyvendinimo mechanizmo per valstybinius teismus. Siūlymai šaliai/ arbitrams remtis tarptautiniais susitarimais siekiant priemonės įvykdymo lieka ginčytini ir tik kai kuriais atvejais efektyvūs. Nepaisant to, pagrindiniai potencialūs „pagalbininkai“ tokioje situacijoje galėtų būti Europos konvencija dėl tarptautinio komercinio arbitražo ir Niujorko konvencija⁵³⁶.

Europos konvencijoje iš esmės nurodoma tik tiek, kad „*prašymas valstybiniam teismui dėl laikinųjų apsaugos priemonių nėra nesuderinamas su arbitražiniu susitarimu*“⁵³⁷. Taigi Europos konvencija leidžia prašyti laikinųjų apsaugos priemonių tiek iš arbitražo, tiek iš valstybinio teismo. Nors konvencijoje nenumatyta galimybė prašyti valstybinio teismo pagalbos vykdant arbitrų nutartis dėl laikinųjų apsaugos priemonių, kai kurie valstybiniai teismai būtent taip interpretavo minėtą konvencijos nuostatą⁵³⁸. Diskutuotina, ar tokia nuostata yra pakankama manyti, kad Europos konvencija leidžia valstybiniam teismui padėti vykdyti arbitrų nutartį. Taip interpretuodami prieitume išvados, jog visuose analizuojamuose teisės aktuose nesant tiesiogiai draudžiančios nuostatos, valstybinio teismo pagalba yra leidžiama. Tai skatintų proarbitražines pažiūras ir arbitražo efektyvumą, tačiau kyla pavojus iškreipti Europos konvencijos ir kitų teisės aktų kūrėjų tikslus. Tokia dilema kyla ir kalbant apie Niujorko konvenciją.

⁵³⁶ Europos konvencija, 1961; Niujorko konvencija, 1958.

⁵³⁷ Art. VI (4) of European Convention.

⁵³⁸ Audiencia provincial of Cadiz, June 12, 1991, *Bahia Industrial, S.A. v. Eintacar-Eimar, S.A.* XVIII Y.B. Com. Arb. 616 (1993) in BORN, G. B. *International Commercial Arbitration* <...>, p. 2030.

Skirtingai negu Europos konvencija, Niujorko konvencija tiesiogiai neaptaria situacijų dėl laikinųjų apsaugos priemonių. Dėl šios priežasties doktrina ir teismai neretai skirtingai vertindavo galimybę pritaikyti Niujorko konvenciją laikinųjų apsaugos priemonių vykdymo klausimams bei valstybinio teismo pagalbai vykdant arbitražines priemones. G. Born teigia, kad negalima Niujorko konvencijos II straipsnio interpretuoti nei kaip visais atvejais draudžiančio, nei kaip visais atvejais leidžiančio valstybinio teismo pagalbą arbitražinių laikinųjų apsaugos priemonių vykdymui⁵³⁹. Kita vertus, Poudret ir Besson nuomone, Niujorko konvencija negalima remtis vykdant arbitrų skirtas laikinasias apsaugos priemones, net tais atvejais, kai tai įforminama *sprendimu*⁵⁴⁰. Poudret ir Besson pagrindinis argumentas yra tas, kad nors laikinosios apsaugos priemonės ir įvardijamos sprendimu, tačiau jos neturi pagrindinių požymių, apibūdinančių galutinį sprendimą⁵⁴¹. Kitaip tariant, sprendimas dėl laikinųjų apsaugos priemonių visgi yra laikinas, gali būti keičiamas ir pildomas tolesniuose bylos nagrinėjimo etapuose. Tokioje situacijoje Niujorko konvencijos taikymas išplečiamas siekiant didesnio efektyvumo, tačiau nebūtinai teisingai ją interpretuojant.

Tuo atveju, jei pripažintume arbitražo skirtų laikinųjų apsaugos priemonių sprendimo vykdymą su valstybinio teismo pagalba į Niujorko konvencijos taikymo sritį patenkančiu klausimu, vykdymo valstybė būtų įpareigota įgyvendinti arbitrų sprendimą. Pamatinis Niujorko konvencijos tikslas buvo panaikinti dvigubą egzekvatūrą, t. y. reikalavimą, kad sprendimą pirmiausia pripažintų ta valstybė, kurioje yra arbitražo vieta, o vėliau ta,

⁵³⁹ BORN, G. B. *International Commercial Arbitration* <...>, p. 2031; BORN, G. B. *International Arbitration* <...>, p. 858.

⁵⁴⁰ POUDRET, J. F.; BESSON, S. *Comparative Law* <...>, p. 546.

⁵⁴¹ POUDRET, J. F.; BESSON, S. *Comparative Law* <...>, p. 546-547.

kurioje sprendimą reikia vykdyti⁵⁴². Kitaip tariant, sprendimo pripažinimo ir vykdymo kontrolė buvo palikta tai valstybei, kurioje sprendimas turi būti vykdomas. Naudojantis konvencija, sprendimai dėl laikinųjų apsaugos priemonių taip pat būtų paliekami vykdymo valstybės žinioje ir pripažįstami konvencijoje nurodytais pagrindais⁵⁴³.

4.1.2 Pagalba per nacionalinius įstatymus

Vienas iš svarbių šaltinių, kuriuo naudojasi valstybės, vykdydamos arbitražo nutartis dėl laikinųjų apsaugos priemonių, yra UNCITRAL pavyzdinis įstatymas. Pavyzdinis įstatymas numato arbitrų skirtų laikinųjų apsaugos priemonių įgyvendinimą per valstybinius teismus. Įstatymo 17H straipsnis įtvirtina, kad „*Arbitrų paskirta laikinoji apsaugos priemonė bus pripažįstama ir privaloma, ir, jei kitaip nenurodo arbitražo teismas, vykdoma pagal pateiktą prašymą valstybiniam teismui*“⁵⁴⁴. Tose valstybėse, kurios yra įgyvendinusios savo teisėje UNCITRAL pavyzdinio įstatymo nuostatas, paprastai numatomas ir mechanizmas arbitražo nutartims dėl laikinųjų apsaugos priemonių vykdyti. Kaip minėta, valstybinio teismo pagalba vykdamas arbitražo sprendimą numatyta Šveicarijos tarptautinės privatinės

⁵⁴² GAILLARD, E. International Arbitration as a Transnational System of Justice *in* VAN DEN BERG, A. J. Arbitration – the Next Fifty Years. 2012, p. 71 [interaktyvus. Žiūrėta 2017 m. liepos 29 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.shearman.com/~media/Files/NewsInsights/Publications/2012/06/International-Arbitration-as-a-Transnational-Sys_/Files/View-the-full-article-International-Arbitration-_/FileAttachment/IA060812internationalarbitrationastransnationals_.pdf>.

⁵⁴³ E. Gaillard atkreipia dėmesį, kad vykdymo valstybė gali taikyti liberalesnius pripažinimo ir vykdymo pagrindus nei numatyta Niujorko konvencijoje, tačiau griežtesnių (ar kitokių) pagrindų nei konvencijoje numatyta taikymas pažeis konvenciją. GAILLARD, E. International Arbitration <...>, p. 72.

⁵⁴⁴ UNCITRAL Model Law, art. 17 H (1).

teisės akte. Be to, vykdymo mechanizmą nacionalinėje teisėje turi Vokietija, Anglija, Hong Kongas, Singapūras. Vokietijos civilinio proceso kodeksas numato, kad valstybinis teismas gali leisti vykdyti arbitrų paskirtą priemonę, nebent prašymas dėl priemonės taikymo jau pateiktas ir valstybiniam teismui⁵⁴⁵. Anglijos arbitražo aktas analogiškai leidžia kreiptis į valstybinį teismą dėl arbitražo teismo skirtos priemonės vykdymo⁵⁴⁶. Hong Kongo arbitražo potvarkis numato, kad „*arbitražo teismo nutartys ryšium su arbitražo byla, priimtos Hong Konge ar už jo ribų, yra vykdomos taip pat, kaip ir tokios pačios galios [valstybinio] teismo nutartys, bet tik su [valstybinio teismo] leidimu*“⁵⁴⁷. Singapūro tarptautinio arbitražo akte įtvirtinta, kad arbitražo teismo priimtos nutartys su Aukščiausiojo Teismo arba teisėjo leidimu bus vykdomos taip pat kaip ir [valstybinio] teismo nutartys⁵⁴⁸.

Lietuvoje komercinio arbitražo įstatymas taip pat numato nutarčių dėl laikinųjų apsaugos priemonių vykdymo mechanizmą⁵⁴⁹. Atkreiptinas dėmesys, kad Lietuvos komercinio arbitražo įstatymas nutarčių dėl laikinųjų apsaugos priemonių vykdymą reguliuoja kitaip nei UNCITRAL pavyzdinis įstatymas. UNCITRAL pavyzdinis įstatymas nustato vienodas taisykles nepriklausomai nuo arbitražo vietos, o remiantis Lietuvos komercinio

⁵⁴⁵ ZPO, sec. 1041 (2).

⁵⁴⁶ Art. 42 (1) of English Arbitration Act.

⁵⁴⁷ Art. 61 (1) of Hong Kong Arbitration Ordinance Cap. 609; tame pačiame potvarkio straipsnyje pažymima, kad leidimas vykdyti užsienyje priimtą arbitražo nutartį bus suteiktas tada, kai šalis pademonstruos, kad nutartis atitinka tipą ir apibūdinimą nutarties, kurią Hong Konge arbitražo byloje priimtų arbitražo teismas. Žr. Art. 61 (2) of Hong Kong Arbitration Ordinance.

⁵⁴⁸ Art. 12 (6) of Singapore International Arbitration Act. 2016 [interaktyvus. Žiūrėta 2014 m. liepos 29 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.siac.org.sg/images/stories/articles/rules/IAA/IAA%20Aug2016.pdf>>.

⁵⁴⁹ LR komercinio arbitražo įstatymo 26 str. ir 51 str.

arbitražo įstatymu nutarčių dėl laikinųjų apsaugos priemonių vykdymas skirtingas priklausomai nuo to, kur yra arbitražo vieta – Lietuvoje ar užsienyje⁵⁵⁰. Jei arbitražo vieta yra Lietuvoje, kreipiamasi į Vilniaus apygardos teismą dėl vykdomojo rašto išdavimo. Užsienio nutartims taikoma papildoma pripažinimo ir vykdymo procedūra, todėl pirmiausia kreipiamasi į Lietuvos apeliacinį teismą siekiant pripažinti ir leisti vykdyti arbitražo teismo nutartį, o vėliau – dėl vykdomojo rašto išdavimo.⁵⁵¹ Lietuvos apeliacinis teismas yra nurodęs, kad „*UNCITRAL pavyzdinio įstatymo 17 H straipsnio, reglamentuojančio arbitražo sprendimų dėl laikinųjų apsaugos priemonių pripažinimo ir leidimo vykdyti tvarką, (1) dalyje įtvirtinta, kad arbitražo paskirtos laikinosios apsaugos priemonės turi būti pripažįstamos privalomomis ir, jei arbitražo teismas nenumatė ko kito, vykdomos, kreipiantis į kompetentingą teismą, nepriklausomai nuo to, kokioje valstybėje jos paskirtos, atšvelgiant į 17 I straipsnio nuostatas*“⁵⁵².

⁵⁵⁰ Lietuvoje priimtų nutarčių vykdymas įgyvendinamas pagal komercinio arbitražo įstatymo 25 straipsnį, o užsienyje priimtų nutarčių – pagal to paties įstatymo 26 ir 51 straipsniuose numatytą procedūrą. Žr. t. p. MIKELĖNAS, V.; NEKROŠIUS, V.; ZEMLYTĖ, E. *Lietuvos Respublikos komercinio <...>*, p. 102, 103.

⁵⁵¹ Lietuvos apeliacinis teismas yra nurodęs, kad „*prašymas taikyti laikinąsias apsaugos priemones Lietuvos apeliacinio teismo išimtinai kompetencijai priskirtinas tik tais atvejais, kai prašomos taikyti laikinosios apsaugos priemonės yra betarpiškai susijusios su užsienio valstybės teismo (arbitražo) sprendimo vykdymo užtikrinimu Lietuvoje*.“ Žr. Lietuvos apeliacinio teismo 2009 m. balandžio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-521/2009 *Tromso Mekaniske AS* prieš *žvejybinį kolektyvinį ūkį „Zimnyaya Zolotitsa“ ir ribotos atsakomybės bendrovę „Sevnaučflot“*, Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. birželio 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2T-68/2014 *Interseroh Scrap and Metals Trading GmbH* prieš *UAB „Resota“*.

⁵⁵² Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. rugsėjo 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2T-84/2014 *Estijos Respublikoje įsteigta bendrovė „Sativa Group“ OÜ v. UAB „Galinta ir partneriai“*.

Labai svarbu tai, jog pagal dabar galiojančią Lietuvos komercinio arbitražo įstatymo redakciją arbitražo teismo nutartims suteiktas vykdytino dokumento statusas⁵⁵³. Tai lemia, kad dėl nevykdomos arbitražo teismo nutarties Vilniaus apygardos teismas išduoda vykdomąjį raštą, o atsisakymas išduoti vykdomąjį raštą yra retas atvejis⁵⁵⁴. Dėl Vilniaus apygardos teismo atsisakymo išduoti vykdomąjį raštą gali būti duodamas atskirasis skundas⁵⁵⁵.

Arbitrų nesaisto arbitražo vietos valstybinės civilinio proceso nuostatos, taikomos teismams. Pavyzdžiui, arbitrai, sprendžiantys ginčą pagal Šveicarijos teisę, gali naudoti laikinasias apsaugos priemones, kurių neturi teisės skirti Šveicarijos valstybiniai teismai - *refere* nuostatos Prancūzijoje analogą arba lėšų įšaldymą, naudojamą Anglijos teisėje⁵⁵⁶. Visgi, jei arbitrų paskirtos priemonės vėliau nebus gera valia vykdomos, valstybinio teismo pagalba jas taikant arbitraže tampa sudėtingesnė. Nesant analogiškos priemonės civilinio proceso įstatymuose, valstybinis teismas turės adaptuoti priemonę, t. y. taikyti kitą, kuo panašesnę instrumentą (pvz. vietoj *refere* priemonės taikyti tarpinį mokėjimą ir t.t.)⁵⁵⁷. Tokią teismo teisę pripažino ir ES Teisingumo teismas *Van Uden* byloje⁵⁵⁸. Dėl šios priežasties nėra pagrindo manyti, kad valstybinis teismas nesugebės pritaikyti prašomos laikinosios apsaugos priemonės nacionaliniame ar tarptautiniame arbitraže, jei jos nėra teismo taikomų priemonių sąrašė pagal nacionalinę teisę. Visgi, egzistuoja

⁵⁵³ LR komercinio arbitražo įstatymo 25 str. 2 d.

⁵⁵⁴ LR komercinio arbitražo įstatymo 25 str. 4 d. T. p. žr. AUDZEVIČIUS, R.; PARCHAJEV, D. Teismų vaidmuo <...>, p. 83.

⁵⁵⁵ LR komercinio arbitražo įstatymo 25 str. 5 d.

⁵⁵⁶ KAUFMANN-KOHLER, G.; RIGOZZI, A. International Arbitration <...>, p. 342.

⁵⁵⁷ KAUFMANN-KOHLER, G.; RIGOZZI, A. International Arbitration <...>, p. 349.

⁵⁵⁸ Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimas byloje C-391/95, van Uden Maritime BV v Kommanditgesellschaft in Firma Deco-Line ea [1998], ECR 1998-I. (para 47), analizuojama KAUFMANN-KOHLER, G.; RIGOZZI, A. International Arbitration <...>, p. 349.

išimčių iš šios bendros nuostatos. Pavyzdžiui Suomijoje ir Švedijoje abejotina valstybinių teismų teisė taikyti laikinąją apsaugos priemonę, skirtą įrodymų išsaugojimui⁵⁵⁹.

4.1.3 Atsisakymas vykdyti

Valstybiniai teismai gali atsisakyti vykdyti arbitražo teismo nutartis dėl laikinųjų apsaugos priemonių. UNCITRAL pavyzdinis įstatymas numato, kad valstybiniai teismai gali atsisakyti vykdyti nutartį dėl laikinųjų apsaugos priemonių jei: nėra įvykdyta arbitražo teismo nutartis dėl nuostolių užtikrinimo; priemonė panaikinta arba sustabdyta; priemonė yra nesuderinama su valstybinio teismo galiomis, nebent teismas galėtų modifikuoti priemonę; priemonė nėra suderinama su valstybės teise ar prieštarauja valstybės viešajai tvarkai⁵⁶⁰. Lietuvos komercinio arbitražo įstatyme atsisakymo vykdyti apimtis susiaurinama ir gali būti atsisakoma vykdyti, jei sprendimo neįmanoma įvykdyti tos valstybės teritorijoje, šaliai nebuvo tinkamai pranešta apie klausimo dėl laikinųjų apsaugos priemonių nagrinėjimą, arbitražo teismas viršijo savo kompetenciją, nėra įvykdyta arbitražo teismo nutartis dėl nuostolių užtikrinimo, taip pat jei arbitražo teismas pakeitė arba panaikino savo nutartį dėl laikinųjų apsaugos priemonių⁵⁶¹.

Literatūroje nurodoma, kad vienas dažniausių pagrindų yra, jog arbitrai viršijo savo kompetenciją⁵⁶². Šį pagrindą galima tam tikra prasme vadinti banaliu, kadangi šaliai, norinčiai užginčyti jai paskirtas laikinąsias apsaugos priemones, jį lengviausia bandyti apeiti be pagrįstų įrodymų.

⁵⁵⁹ Priešingai, nėra abejonių, kad arbitražo teismas turės teisę taikyti priemonę, skirtą įrodymų užtikrinimui. Žr. pvz. SAVOLA, M. Interim Measures <...>, p. 4.

⁵⁶⁰ UNCITRAL Model Law, art. 17I, 36.

⁵⁶¹ LR komercinio arbitražo įstatymo 25 str. 4 d., 26 str. 3 d.

⁵⁶² BORN, G. B. International Commercial Arbitration <...>, p. 2027.

Daugeliu atvejų šalies reikalavimai vadovautis šiuo pagrindu ir atsisakyti vykdyti būdavo netenkinami.⁵⁶³ Darytina išvada, kad arbitrams praktikoje paprastai buvo suteikiama gana plati diskrecija savarankiškai formuluoti laikinasias apsaugos priemones.

Kita galima priežastis, dėl kurios valstybinis teismas gali atsisakyti pripažinti ir vykdyti arbitrų paskirtą laikinąją apsaugos priemonę yra neįmanomumas priemonę įvykdyti toje valstybėje. Tai gali būti faktinės kliūtys priemonės įgyvendinimui, taip pat nesuderinamumas su valstybės teise ar viešąja tvarka. Lietuvos komercinio arbitražo įstatymo komentare įspėjama, jog nereikėtų pernelyg plačiai aiškinti neįmanomumo vykdyti nutartį pagrindo.⁵⁶⁴ Komentaro autoriai nurodo: „*Faktine prasme tai turėtų apimti situacijas, kai laikinosios apsaugos priemonės yra faktiškai neįgyvendinamos (pavyzdžiui, nebėra ginčo dalyko, kuriam taikytos laikinosios apsaugos priemonės ir pan.). Teisine prasme tai taip pat gali būti situacijos, kai laikinosios apsaugos priemonės nesuderinamos su viešąja tvarka, viešosios tvarkos turinį aiškinant siaurai*“⁵⁶⁵. Ne visai pagrįsti kai kurie Lietuvos valstybinių teismų sprendimai dėl arbitražo teismo skirtų priemonių vykdymo, prisidengiant neįmanomumo vykdyti pagrindu. Pačių komercinio arbitražo įstatymo komentaro autorių kritikuojama Lietuvos apeliacinio teismo nutartis, kurioje neįmanomumui vykdyti suteiktas itin platus turinys, apimantis visus Niujorko konvencijoje numatytus pagrindus, nors Lietuvos įstatymų leidėjas yra šiai sąlygai parinkęs siauresnį turinį⁵⁶⁶. Apeliacinis teismas šioje byloje

⁵⁶³ BORN, G. B. *International Commercial Arbitration* <...>, p. 2027.

⁵⁶⁴ MIKELĖNAS, V.; NEKROŠIUS, V.; ZEMLYTĖ, E. *Lietuvos Respublikos komercinio* <...>, p. 108-109.

⁵⁶⁵ MIKELĖNAS, V.; NEKROŠIUS, V.; ZEMLYTĖ, E. *Lietuvos Respublikos komercinio* <...>, p. 108-109.

⁵⁶⁶ Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. rugsėjo 29 d. nutartis byloje Nr. 2T-84/2014 *SATIVA Group OU prieš UAB „Galinta ir partneriai“*.

dėl teisinio pagrindo vykdyti nutartį nurodė: „*Įmanomumo įvykdyti arbitražo sprendimą dėl laikinųjų apsaugos priemonių teisinė pusė sietina su esminių tarptautinio komercinio arbitražo principų laikymusi procese, kuriame buvo priimtas prašomas pripažinti ir leisti vykdyti arbitražo sprendimas. /../ Pagrindiniai tarptautinio komercinio arbitražo principai yra netiesiogiai įtvirtinti teisės normose, reglamentuojančiose arbitražo sprendimų nepripažinimo pagrindus ir tvarką (1958 m. Niujorko konvencijos V straipsnis, UNCITRAL Pavyzdinio įstatymo 36 straipsnis), o jų pažeidimas sudaro teisinio neįmanomumo įvykdyti arbitražo sprendimą aspekto pagal KAI 26 straipsnio 3 dalies 1 punktą turinį*“⁵⁶⁷. Autorės nuomone, taip plačiai aiškinant komercinio arbitražo įstatyme numatytą neįmanomumo įvykdyti pagrindą kyla pavojus, kad daugeliu atvejų bus netikslingai užkertamas kelias vykdyti užsienio arbitražų sprendimus dėl laikinųjų apsaugos priemonių.

Taip pat analogiškai situacijai, kuomet dėl neįvykdytos nutarties nuostolių užtikrinimui arbitražo teismas gali atsisakyti taikyti laikinąsias apsaugos priemones, valstybinis teismas gali atsisakyti vykdyti nutartį dėl laikinųjų apsaugos priemonių ryšium su tuo, kad nėra įgyvendintas nuostolių užtikrinimo nurodymas. Taip pat teismas nevykdys nutarties, jei šalis nebuvo tinkamai informuota apie laikinųjų apsaugos priemonių klausimo nagrinėjimą, nes šaliai tokiu būdu buvo užkirstas kelias pateikti savo paaiškinimus. Be to, natūralu, kad teismas nebevykdys tokios priemonės, kurią arbitražo teismas panaikino ar pakeitė. Tokiu atveju šalis, kurios prašymu priemonė turėjo būti vykdoma, įsipareigoja kuo skubiau pranešti apie priemonės pakeitimą ar panaikinimą. Pagal Lietuvos komercinio arbitražo

. T. p. MIKELĖNAS, V.; NEKROŠIUS, V.; ZEMLYTĖ, E. *Lietuvos Respublikos komercinio <...>*, p. 108, išnaša nr. 106.

⁵⁶⁷ Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. rugsėjo 29 d. nutartis byloje Nr. 2T-84/2014 *SATIVA Group OU prieš UAB „Galinta ir partneriai“*.

įstatymo nuostatas prašymas dėl vykdomojo rašto pakeitimo ar panaikinimo nagrinėjamas teismo posėdyje, pranešus arbitražinio nagrinėjimo šalims⁵⁶⁸.

UNCITRAL pavyzdinis įstatymas suteikia teisę valstybiniam teismui atsisakyti vykdyti arbitrų nutartį, jei laikinoji apsaugos priemonė yra nesuderinama su valstybinio teismo galiomis, nebent teismas galėtų modifikuoti priemonę⁵⁶⁹. Čia atkreiptinas dėmesys, kad vartojama sąvoka „*nebent teismas nusprendžia*“ (angl. „*unless the court decides*“), rodanti, jog valstybiniam teismui paliekama diskrecija spręsti, ar jis nori ir yra pajėgus performuluoti prašomą taikyti priemonę tokiu būdu bei apimtimi, kad galėtų pasinaudoti savo kompetencija ir procedūromis tokią priemonę vykdydamas, nepakeičiant jos turinio/esmės.

4.2 Valstybinio teismo taikomos laikinosios apsaugos priemonės arbitraže

Kaip minėta, daugumoje arbitražą reglamentuojančių teisės aktų įtvirtinta, kad kreipimasis į valstybinį teismą dėl laikinųjų apsaugos priemonių nėra nesuderinamas su arbitražiniu susitarimu. Juolab, kai kurie autoriai pabrėžia, kad civilinį procesą reglamentuojančių įstatymų normos tik gramatiškai gali būti aiškinamos kaip valstybinio teismo bylų procesą reguliuojančios, kadangi doktrinoje jau seniai pasisakyta apie teismo teisę taikyti laikinąsias apsaugos priemones, nors ginčas ir teisingas užsienio valstybės teismui ar arbitražui⁵⁷⁰. Taigi valstybinio teismo galimybė taikyti laikinąsias apsaugos priemones, kai byla jam neteisinga, nėra neįprastas reiškinys civilinio

⁵⁶⁸ LR komercinio arbitražo įstatymo 25 str. 3 d.

⁵⁶⁹ UNCITRAL Model Law, art. 17I (b) (i).

⁵⁷⁰ LAUŽIKAS E.; MIKELĖNAS V.; NEKROŠIUS V. *Civilinio proceso teisė*. I tomas, Justitia, 2003, p. 395; VALANČIUS, V.; NEKROŠIUS, V.; MIKELĖNAS, V., *et al. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso komentaras. I dalis. Bendrosios nuostatos*. 1 tomas. Vilnius, Justitia, 2004, p. 349.

procesu sistemoje⁵⁷¹. Visgi, kai kuriais atvejais tai reiškia neribotas galimybes kreiptis į valstybinę teismą iki arbitražo teismo sudarymo ir po jo, o kitais – tik išimtinėmis aplinkybėmis.

Kai kada praktikoje valstybinio teismo taikomos laikinosios priemonės arbitraže buvo traktuojamos kaip Niujorko konvencijos 2 straipsnio pažeidimas ir buvo laikoma, kad tokie valstybinio teismo veiksmai yra ne kas kita kaip siekis kliudyti arbitražo procesui (pabrėžiant, kad tai ir šaliai tenkanti atsakomybė)⁵⁷². Kitose bylose, priešingai, valstybinio teismo įsikišimas buvo laikomas pagalba arbitražui ir siejamas su konvencijoje įtvirtintais tikslais pripažinti ir įvykdyti arbitražo sprendimą⁵⁷³. Dar kitais

⁵⁷¹ SINKEVIČIUS, E.; NORKUS, R. Laikinių apsaugos priemonių <...>, p. 197–206. Pavyzdžiui, teismo galimybė taikyti laikinasias apsaugos priemones, kai byla jam neteisinga, egzistuoja taikant Tarybos reglamento (EB) Nr. 1215/2012 33 straipsnį arba 2007 m. Lugano konvencijos 31 straipsnį. Žr. Lugano konvencija dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo. 2007 [interaktyvus. Žiūrėta 2017 m. liepos 29 d.]. Prieiga per internetą: [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:22007A1221\(03\)>](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:22007A1221(03)>); 2012 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1215/2012 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo [interaktyvus. Žiūrėta 2017 m. liepos 29 d.]. Prieiga per internetą: <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:32012R1215&from=LT>>.

⁵⁷² *McCreary Tire & Rubber Co. v. CEAT, SpA*, 501 F.2d 1032 (3d Cir. 1974); *Cooper v. Ateliers de la Motobecane, SA*, 456 N.Y.S.2d 728 (Ct. App. 1982), in *Certain Underwriters at Lloyd's v. Argonaut Ins. Co.* 264 F. Supp. 2d 926 (C.D. Cal. 2003), in BORN. G. B. *International Arbitration* <...>, p. 848.

⁵⁷³ *Channel Tunnel Group Ltd. v. Balfour Beatty Constr. Ltd.* [1993] A. C. 334, 354 (House of Lords). *Carolina Power & Light Company v. Uranex*. 451 F. Supp. 1044 (N.D. Cal. 1977), in BORN. G. B. *International Arbitration* <...>, p. 853; šioje byloje teismas pabrėžė, kad Niujorko konvencija turės būti taikoma įvairiose ir labai skirtingose teisinėse sistemose ir turi būti interpretuojama plačiai. Be to, teismas

atvejais valstybiniai teismai pabrėždavo, kad vykstantis arbitražo procesas neužkerta kelio šaliai kreiptis dėl laikinųjų apsaugos priemonių į valstybinį teismą, tačiau pagrindinį ginčą imperatyviai nurodydavo spręsti tik arbitraže⁵⁷⁴. Be to, diskutuota, ar Niujorko konvencijos 2 straipsnio taikymui daro įtaką laikinosios apsaugos priemonės pobūdis. Pavyzdžiui, ar prašymas apriboti atsakovo disponavimą turtu konvencijos šio straipsnio kontekste turėtų būti interpretuojamas taip pat kaip prašymas apriboti atsakovo galimybę įgyti papildomų pajamų⁵⁷⁵. Keltas ir klausimas, kas nutinka tuo atveju, jei šalims tiesiogiai arbitražinėje išlygoje susitarus, kad jos turi teisę kreiptis dėl laikinųjų apsaugos priemonių tiek į valstybinį, tiek į arbitražo teismą, šalis kreipiasi į valstybinį teismą su akivaizdžiu tikslu kliudyti arbitražo procesui⁵⁷⁶. Autorės nuomone, šalims susitarus dėl galimybės pasirinkti tiek arbitražo, tiek valstybinį teismą, matyt, turėtų būti laikoma, jog šalys tokiu būdu atsisakė interpretuoti kreipimąsi į valstybinį teismą kaip piktnaudžiavimą, taip pat atsisakė teisės ginčyti kitos šalies pasirinkimą kreiptis į valstybinį teismą. Kita vertus, G. Born nurodo, kad nesusitarus dėl jurisdikcijos pasirinkimo, turėtų būti preziumuojama, jog šalys leido valstybinio teismo laikinąsias apsaugos priemones su tikslu padėti arbitražui, tačiau draudžia, jei tikslas yra arbitražo išvengti ar jam kenkti⁵⁷⁷.

nurodė nematantis požymių, kad konvencijos nuostatos ar įgyvendinimo politika eliminuotų teismines laikinąsias apsaugos priemones.

⁵⁷⁴ Supreme Court of Philippines, May 19, 2006, *Transfield Philippines Inc v Luzon Hydro Corp, Australia and New Zealand Banking Group Ltd and Security Bank Corp* (ICC case no. 11264), in WEBSTER, T. H.; BÜHLER, M. W. Handbook of ICC <...>, p. 441.

⁵⁷⁵ *Borden, Inc. v. Meiji Milk Products Co.* 919 F.2d 822 (2d Cir. 1990), in BORN, G. B. International Arbitration. Cases and Materials. Wolters Kluwer, 2011, p. 862, 865.

⁵⁷⁶ BORN, G. B. International Arbitration <...>, p. 857.

⁵⁷⁷ BORN, G. B. International Arbitration <...>, p. 857.

Anglijos arbitražo aktas numato, kad valstybinis teismas gali taikyti visą eilę laikinųjų apsaugos priemonių ryšium su arbitražo procesu: įrodymų užtikrinimas, turto išsaugojimas, įpareigojimas atlikti ar susilaikyti nuo tam tikrų veiksmų⁵⁷⁸. Anglijos teismai, remdamiesi šia nuostata, praktikoje taikė tokias priemones kaip patvirtinimo iš banko gavimas, sutarčių įgyvendinimo sustabdymas, dokumentų, esančių trečiųjų asmenų dispozicijoje, išsaugojimas, tiekimo sutarties įsipareigojimų vykdymas, draudimas disponuoti akcijomis ir pan.⁵⁷⁹. Atkreiptinas dėmesys, kad vienoje iš bylų teisėjas nurodė, jog valstybinis teismas, taikydamas laikinąją apsaugos priemonę [arbitraže], turėtų veikti analogiškai atvejui, kuomet jis tą priemonę taiko pagal Aukštesniųjų teismų aktą⁵⁸⁰. Ir nors natūralu, kad valstybinis teismas, skirdamas laikinąją apsaugos priemonę, vadovaujasi savo nacionaline teise, kai kuriais atvejais valstybinis teismas gali taikyti papildomus reikalavimus, atsižvelgdamas į tarptautinio arbitražo specifiką bei tikimybę, kad tokią priemonę gali skirti patys arbitrai⁵⁸¹.

Arbitražo bylose taip pat buvo svarstyta galimybė suformavus arbitražo teismą pakeisti valstybinio teismo sprendimą dėl laikinųjų apsaugos priemonių. Kai kurie arbitrai yra nurodę, kad jei valstybinis teismas skyrė arba atsisakė skirti laikinąją apsaugos priemonę, arbitražo teismas, nors jis jau

⁵⁷⁸ English Arbitration Act, section 44.

⁵⁷⁹ O' CALLAGHAN, K.; FINNIS, J. Support and Supervision by the Courts. Chapter 20, p. 435, in LEW, J. D. M. *et al.* Arbitration in England <...>.

⁵⁸⁰ *SAB Miller Africa v. East African Breweries* [2009] EWHC 2140 (Comm). T. p. UK Senior Courts Act 1981, art. 37 [interaktyvus. Žiūrėta 2016 m. liepos 29 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1981/54/section/37>>. Plačiau žr. O' CALLAGHAN, K.; FINNIS, Support and Supervision by the Courts. Chapter 20, p. 435, in LEW, J. D. M. *et al.* Arbitration in England <...>

⁵⁸¹ BORN, G. B. International Commercial Arbitration <...>, p. 2056, analizuodamas UNCITRAL Model Law, 2006 m. pakeitimų 17J str. 2 sakinį.

suformuotas, negali keisti ar modifikuoti tokio sprendimo⁵⁸². Tai būtų neteisėta galimybė šaliai siekti palankesnio sprendimo dėl laikinųjų apsaugos priemonių arbitraže. Visgi, manytina, kad tuo atveju, kai dėl objektyvių priežasčių pasikeitė aplinkybės, kurių pagrindu buvo taikyta priemonė, neturėtų būti užkertamas kelias arbitrams pakeisti taikomą priemonę. Kita vertus, kartais pats valstybinis teismas, skirdamas laikinąją apsaugos priemonę, sprendime nurodo, jog vėliau arbitrai gali šią priemonę pakeisti⁵⁸³. Kaip minėta, literatūroje randama nuomonė, kad arbitražo teismo teisė pakeisti valstybinio teismo pritaikytą laikinąją apsaugos priemonę siejama su arbitrų teise priimti galutinį sprendimą⁵⁸⁴. Visgi, Kaufmann-Kohler ir Rigozzi teigia, kad esant konkuruojančioms jurisdikcijoms, arbitrai neturi teisės pakeisti teismo sprendimo dėl laikinųjų apsaugos priemonių ir atvirkščiai, tačiau arbitrai turi teisę priimti naują sprendimą, prieštaraujantį valstybinio teismo sprendimui⁵⁸⁵. Įdomu tai, galimas ir priešingas atvejis, kuomet valstybiniam teismui suteikiama teisė pakeisti arbitražo teismo sprendimus dėl laikinųjų apsaugos priemonių. Pavyzdžiui, tokia teisė valstybiniam teismui garantuojama Vokietijos civilinio proceso kodekse⁵⁸⁶.

Autorės nuomone, sprendimas dėl laikinųjų apsaugos priemonių galėtų ir turėtų būti modifikuojamas tiek arbitražo, tiek valstybinio teismo, jei

⁵⁸² Order No. 5 of 2 April 2002 Regarding Claimant's Request for Interim Relief in ICC Case, 21 ASA Bull. 810, 816 (2003), in BORN, G. B. International Arbitration <...>, p. 868.

⁵⁸³ *PLD Telekom Inc. v. Commerzbank AG, unreported* (2000) (Q.B.) (Morison, J.), in BORN, G. B. International Arbitration <...>, p. 868.

⁵⁸⁴ GAILLARD, E.; SAVAGE, J. *Fouchard, Gaillard, Goldman on International* <...>, p. 723.

⁵⁸⁵ Autoriai visgi pripažįsta, kad nesant žymaus aplinkybių pasikeitimo, mažai tikėtina, kad arbitražo teismas taip elgsis. KAUFMANN-KOHLER, G.; RIGOZZI, A. *International Arbitration* <...>, p. 335.

⁵⁸⁶ ZPO, 1041 (3).

dėl objektyvių priežasčių pasikeitė aplinkybės, kurių pagrindu priemonės buvo taikytos. Kitais atvejais kyla pavojus, jog priemonių sprendimo keitimas gali tapti a) ginčo šalies įrankiu ieškoti sau palankesnio sprendimo b) arbitražo ir valstybinio teismo kova, įrodinėjant savo sprendimo viršenybę. Nėra aišku, kodėl, pavyzdžiui, tokia teisė turėtų būti vienpusė, t. y. kodėl valstybinis teismas gali modifikuoti arbitražo sprendimą, tačiau arbitrai valstybinio sprendimo keisti negali (arba atvirkščiai). Tokia pozicija gali paskatinti ne ką kitą, o nepasitikėjimą arbitražo ir/arba teisiniu procesu. Kita vertus, subjektas, priėmęs sprendimą dėl laikinųjų apsaugos priemonių, esant reikalui turėtų turėti leidimą pats jį keisti/modifikuoti/pildyti.

2012 m. Lietuvos pagrindinio komiteto išvadose komercinio arbitražo įstatymo pakeitimo įstatymo projektui buvo siūloma įtvirtinti, kad arbitražo teismas gali pakeisti ar panaikinti arbitražo teismo (t. y. savo) pritaikytas laikinasias apsaugos priemones⁵⁸⁷. Projekto iniciatoriai siūlė neįtvirtinti galimybės, leidžiančios arbitražo teismui keisti ar naikinti valstybinio teismo taikytas laikinasias apsaugos priemones, tokiu būdu nenukrypstant nuo praktikos, kuria UNCITRAL Pavyzdinio įstatymo darbo grupė sąmoningai uždraudė arbitražo teismams peržiūrėti valstybinių teismų nutartis dėl laikinųjų apsaugos priemonių⁵⁸⁸. UNCITRAL darbo grupė savo darbiniam dokumente kėlė klausimą, ar arbitražo teismui turėtų būti suteikta teisė pakeisti valstybinio teismo sprendimą dėl laikinųjų apsaugos priemonių, turint omenyje tai, kad valstybinis teismas gali skirti priemonę dar iki arbitražo

⁵⁸⁷ 2012 m. gegužės 23 d. Lietuvos respublikos seimo teisės ir teisėtvarkos komiteto pagrindinio komiteto išvados dėl Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo pakeitimo įstatymo projekto (XIP-1985) [interaktyvus. Žiūrėta 2017 m. liepos 29 d.]. Prieiga per internetą: <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.425946>>.

⁵⁸⁸ UNCITRAL Report of Working Group II (Arbitration) on the work of its fortieth session, U.N. Doc. A/CN.9/547 (23-27 February 2004), para. 104 [interaktyvus. Žiūrėta 2017 m. liepos 29 d.]. Prieiga per internetą: <<https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/V04/521/51/PDF/V0452151.pdf?OpenElement>>.

teismo suformavimo. Nors kai kurie diskusijos dalyviai palaikė tokią teisę, buvo nuspręsta UNCITRAL pavyzdiniame įstatyme to neaparti⁵⁸⁹. Galimais papildomais išėties taškais UNCITRAL darbiniam dokumente įvardinta šalių teisė savo iniciatyva kreiptis į valstybinį teismą su prašymu peržiūrėti priemonę, taip pat šalių teisė prašyti valstybinio teismo nutartyje dėl priemonės skyrimo įtvirtinti, kad vėliau suformuotas arbitražo teismas gali priemonę modifikuoti ar peržiūrėti, arba šalių teisė grįžti į valstybinį teismą, prašant pakeisti priemonę pagal arbitražo gaires⁵⁹⁰.

4.2.1 JAV teismų pozicija *McCreary, Cooper* ir *Uranex* bylose

Spekuliavimas Niujorko konvencijos II straipsnio 3 dalies interpretacijomis praecityje vedė prie prieštaringų JAV teismų pozicijų ryšium su laikinųjų apsaugos priemonių taikymu. *McCreary* ir *Cooper* yra sprendimai, kuriais iš esmės buvo atsisakyta interpretuoti Niujorko konvenciją kaip leidžiančią valstybinio teismo laikinąsias apsaugos priemones, o *Uranex* atvejis pripažino galimybę remiantis Niujorko konvencija taikyti valstybinio teismo laikinąsias apsaugos priemones⁵⁹¹. *McCreary* atveju valstybinis teismas atsisakė taikyti laikinąsias apsaugos priemones, nes ieškovo veiksmai traktuoti kaip siekis

⁵⁸⁹ UNCITRAL Report of Working Group II (Arbitration) on the work of its fortieth session, U.N. Doc. A/CN.9/547 (23-27 February 2004), para. 104 [interaktyvus. Žiūrėta 2017 m. liepos 29 d.]. Prieiga per internetą: <<https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/V04/521/51/PDF/V0452151.pdf?OpenElement>>.

⁵⁹⁰ UNCITRAL Report of Working Group II (Arbitration) on the work of its fortieth session, U.N. Doc. A/CN.9/547 (23-27 February 2004), para. 104 [interaktyvus. Žiūrėta 2017 m. liepos 29 d.]. Prieiga per internetą: <<https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/V04/521/51/PDF/V0452151.pdf?OpenElement>>.

⁵⁹¹ *McCreary Tire & Rubber Co. v. CEAT SpA*, 501 F.2d 1032 (3d. Cir. 1974); *Cooper v. Ateliers de la Motobecane, SA*, 442 N.E.2d 1239 (N. Y. 1982); *Carolina Power & Light Co. v. Uranex*, 451 F.Supp. 1044 (N. D. Cal. 1977); in BORN, G. B. *International Commercial Arbitration* <...>, p. 2030-2037.

išvengti arbitražo jurisdikcijos ir arbitražinio susitarimo pažeidimas. Sutartyje tarp šalių buvo numatyta ginčus spręsti pagal ICC arbitražo taisykles Belgijoje. Nepaisydamas to, ieškovas inicijavo bylos nagrinėjimą valstybiniuose teismuose Jungtinėse Valstijose. Be to, ieškovas prašė teismo areštuoti banke pinigų sumą, kurią atsakovas yra skolingas ieškovui. Valstybinis teismas atsisakė pradėti bylos nagrinėjimą ir taikyti laikinąsias apsaugos priemones. Teismo poziciją geriausiai apibūdina šis pasisakymas: „*Kas akivaizdu šiuo atveju yra tai, kad ieškovas pažeidžia susitarimą kilusių ginčus perduoti arbitražui. Šiuo pareiškimu ieškovas nesiekia vykdyti arbitražo sprendimo, jis siekia apeiti susitarimą dėl ginčų sprendimo metodo, o toks apėjimas yra draudžiamas Konvencijos ir nesuderinamas su Konvencijos tikslais*“⁵⁹². Taigi teismas nepasakė, jog konkuruojanti jurisdikcija dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo yra nesuderinama su arbitražiniu susitarimu, tačiau iš principo pripažino, kad konkuruojanti jurisdikcija yra nesuderinama su arbitražiniu susitarimu, jei naudojimas ja yra arbitražo vengimas.

Kita vertus, *Cooper* byloje valstybinis teismas įvertino prašymą dėl turto arešto bandymu apeiti arbitražą analogiškai *McCreary* atvejui, tačiau šiuo atveju nuėjo dar toliau, pasakydamas: „*Arbitražo esmė yra ginčų sprendimas be valstybinio teismo įsikišimo. Niujorko konvencija įvertino problemas ir rado sprendimą, kuris neapima svaraus teisminio įsikišimo iki to momento, kai priimamas galutinis arbitražo sprendimas. Konvencijos tikslas ir politika bus geriausiai įgyvendinama uždraudžiant priešarbitražinį teisminį veikimą*“⁵⁹³. Taigi, *Cooper* atveju valstybinis teismas ne tik patvirtino

⁵⁹² *McCreary Tire & Rubber Co. v. CEAT SpA*, 501 F.2d 1032 (3d. Cir. 1974) at 1038 in BORN, G. B. *International Commercial Arbitration* <...>, p. 2032.

⁵⁹³ *Cooper v. Ateliers de la Motobecane, SA*, 442 N.E.2d 1239 (N. Y. 1982) at 1243 in BORN, G. B. *International Commercial Arbitration* <...>, p. 2033. T. p. žr. *Delphi*

McCreary teismo požiūrį dėl trukdymo arbitražui, tačiau nurodė, kad iki tol, kol priimamas galutinis arbitražo sprendimas, valstybiniai teismai negali veikti arbitraže pagal Niujorko konvenciją. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad teismai neprieštaravo, jog Niujorko konvencija būtų remiamasi sprendimo vykdymo stadijoje reikalaujant arešto ar kitų įgyvendinimo priemonių⁵⁹⁴. Tai sukuria įspūdį, kad ta pati priemonė gali būti vykdoma valstybinių teismų po arbitražo sprendimo, tačiau draudžiama pagal Niujorko konvenciją teismams veikti ryšium su tokia priemone iki sprendimo priėmimo.

Kita vertus, *Uranex* byloje valstybinis teismas atmetė *McCreary* poziciją, nurodydamas: „Šis teismas nelaiko *McCreary* argumentų įtikinamais. Jokia nuostata Niujorko konvencijos tekste nėra savaime draudžianti turto areštą iki [arbitražo] sprendimo priėmimo“⁵⁹⁵. Taigi, *Uranex* atveju buvo paneigta ne tik *McCreary*, bet juo labiau *Cooper* versija dėl Niujorko konvencijos nuostatų interpretavimo ir leidžiama teismui taikyti laikinąsias apsaugos priemones asistuojant arbitražui tiek iki, tiek po galutinio sprendimo byloje priėmimo. Dar kitose bylose buvo bandymų interpretuoti Niujorko konvenciją kaip leidžiančią teismams taikyti tik tam tikras priemones (pavyzdžiui, preliminarus įsakymas/draudimas), draudžiant kitas, tokias kaip turto areštas⁵⁹⁶. Anglijos teismai taip pat laikėsi pozicijos, kad

Petroleum Inc. v Derin Shipping and Training Ltd., Kanados Federalinis Teismas, 1993.

⁵⁹⁴ BORN, G. B. *International Commercial Arbitration* <...>, p. 2034.

⁵⁹⁵ *Carolina Power & Light Co. v. Uranex*, 451 F.Supp. 1044, 1051-1052 (N. D. Cal. 1977) in BORN, G. B. *International Commercial Arbitration* <...>, p. 2035.

⁵⁹⁶ BORN, G. B. *International Commercial Arbitration* <...>, p. 2036. Be kita ko, tai buvo siejama su klausimu, kokia tikimybė, jog galutinis sprendimas byloje nebus vykdomas.

Niujorko konvencija nėra uždraudžianti teismo taikomas laikinasias apsaugos priemones arbitraže⁵⁹⁷.

4.2.2 Valstybinio teismo pagalba užsienyje ir pagalba vykdamt arbitražo sprendimą

Valstybinis teismas gali taikyti laikinasias apsaugos priemones arbitražo procese, kuris vyksta kitoje valstybėje. Tais atvejais, kai nacionalinė teisė nedraudžia valstybiniam teismui taikyti laikinasias apsaugos priemones užsienyje vykstančiame arbitraže, valstybinis teismas šia teise vis dėlto turi naudotis labai atidžiai įvertindamas būtinybę ir pagrindą tai daryti. Toks įvertinimas apima valstybinio teismo pareigą ne tik nustatyti, ar jam pateiktas prašymas taikyti priemonę tenkina bendrąsias laikinųjų apsaugos priemonių skyrimo sąlygas, bet ir pamatuoti, ar toks teismo įsikišimas nesudarys nepagrįstų kliūčių patiems arbitrams skirti priemonę. Egzistuoja pavojus, jog savo sprendimu skirti laikinąją apsaugos priemonę užsienio valstybėje nacionalinis teismas gali duoti netinkamą “nurodymą” arbitražo vietos valstybės teismams. Taigi valstybinis teismas turi atsakyti į fundamentalius klausimus: pirma, kodėl jis, o ne arbitražo vietos teismas, yra tinkamas subjektas skirti priemonę; antra, ar arbitražo teismas yra visiškai nepajėgus tokios priemonės taikyti savarankiškai; trečia, ar prašoma taikyti priemonė atitinka laikinųjų apsaugos priemonių taikymo sąlygas (pavyzdžiui, ar reikalavimas nesutampa su ieškinio reikalavimais ir ar tai nėra siekis apeiti kurią nors kitą iš taikymo sąlygų).

⁵⁹⁷ *Channel Tunnel Group Ltd. v. Balfour Beatty Constr. Ltd.* [1993] A. C. 334, 354 (House of Lords) in BORN, G. B. *International Commercial Arbitration* <...>, p. 2038. T. p. plačiau apie Anglijos praktiką šiuo klausimu žr. COLLINS, L. *Essays in International Litigation and the Conflict of Laws*. Oxford University Press, 1994, p. 62-67.

Bendruoju požiūriu ryšys tarp arbitražo ir valstybinio teismo yra per arbitražo vietos valstybės teismus, bet kalbant apie laikinosios apsaugos priemonės vykdymą, paprastai esminę rolę atlieka valstybės, kur priemonė turi būti vykdoma, teismai⁵⁹⁸. Taikant kai kurias laikinasias apsaugos priemones tai itin svarbu ir akivaizdžiai naudinga. Pavyzdžiui, nurodymas gauti dokumentus bus teikiamas atsakovo verslo vietos valstybėje, o nurodymas iškviešti liudytoją bus teikiamas liudytojo gyvenamosios vietos valstybės teismui⁵⁹⁹. Nėra pagrįsta prielaida, kad arbitražo vietos valstybės teismas visuomet yra parankus arbitražui. Nors galima būtų tai sieti su operatyvumu ar paprastesniu toje pačioje valstybėje ir jurisdikcijoje esančių institucijų “susikalbėjimu”, vien sutampanti arbitražo teismo vieta ir valstybinio teismo vieta nesuponuoja, kad tos valstybės teismas geriausiai gali nuspręsti dėl laikinosios apsaugos priemonės.

Visgi, eksteritorialumas šiuo atveju gali sukelti panašių problemų kaip ir arbitrams skiriant laikinąją apsaugos priemonę, kurios vykdymas yra kitoje nei arbitražo vieta valstybėje. Pavyzdžiui, Indijos teisė ilgą laiką tiesiogiai draudė valstybiniams teismams asistuoti arbitražui užsienyje⁶⁰⁰. Byloje *Bharat Aluminium Co v. Kaiser Aluminium Technical Services Inc.* Indijos aukščiausiasis teismas yra nurodęs, kad Indijos teismai negali padėti arbitražui užsienyje (įskaitant, bet neapsiribojant, laikinųjų apsaugos priemonių klausimu).⁶⁰¹ Vis dėlto, 2015 metais Indija priėmė potvarkį su

⁵⁹⁸ WEBSTER, T. H.; BÜHLER, M. W. Handbook of ICC <...>, p. 422.

⁵⁹⁹ *Publicis Communication v. True North Communications Inc.*, 206 F.3d 725 (7th Cir., 2000), in WEBSTER, T. H.; BÜHLER, M. W. Handbook of ICC <...>, p. 423.

⁶⁰⁰ 1996 Indian Arbitration and Conciliation Act [interaktyvus. Žiūrėta 2017 m. liepos 29 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.wipo.int/edocs/lexdocs/laws/en/in/in063en.pdf>>.

⁶⁰¹ *Bharat Aluminium Co v. Kaiser Aluminium Technical Services Inc* (2012) 9 SCC 552.

pakeitimais senajame arbitražo akte, kuriame jau aiškiai įtvirtinta Indijos nacionalinių teismų teisė asistuoti arbitražui užsienyje⁶⁰².

Lietuvos teisinis reguliavimas šiuo klausimu yra progresyvus ir proarbitražiškai reguliuoja Lietuvos teismų galimybes taikyti laikinąsias apsaugos priemones užsienyje vykstantiems arbitražo procesams. Lietuvos komercinio arbitražo įstatymas numato galimybę kreiptis į Vilniaus apygardos teismą dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo nepriklausomai nuo to, kurioje valstybėje yra arbitražo vieta ar kur atliekami atskiri arbitražo procesiniai veiksmai⁶⁰³. Tai reiškia, kad nors šalys susitarė ginčus spręsti ne Lietuvoje, jos turi teisę naudotis Lietuvos civilinio proceso kodekse įtvirtintomis laikinosiomis apsaugos priemonėmis. Tokia pozicija patvirtinama ir Lietuvos teismų praktikoje⁶⁰⁴.

Dar vienas diskutuotinas klausimas yra, kokie faktoriai turėtų būti lemiami sprendžiant, ar užsienio valstybės teismas gali taikyti laikinąsias apsaugos priemones: 1) faktas, kad arbitražo teismas suformuotas ir veiksnus; 2) arbitražo teismo pozicija; 3) galimybė gauti efektyvias laikinąsias apsaugos priemones iš kitų teismų⁶⁰⁵. Tuo atveju, kai norima išpildyti pirmuosius du faktorius (ar bent vieną iš jų), tektų atmesti galimybę taikyti laikinąsias apsaugos priemones iki arbitražo teismo suformavimo. Tai smarkiai apribotų galimybes šaliai apsaugoti savo interesus ankstyvoje ginčo stadijoje, t. y. iki arbitražo paskyrimo. Autorės nuomone, tai sukeltų nemažai nepatogumų, kai arbitražo vieta dar nėra žinoma, o laikinosios apsaugos priemonės yra būtinos.

⁶⁰² Art. 2 (II) of Indian Arbitration and Conciliation (Amendment) Ordinance. 2015 [interaktyvus. Žiūrėta 2017 m. liepos 29 d.]. Prieiga per internetą: <<http://lawmin.nic.in/la/Arbitration.pdf>>.

⁶⁰³ LR komercinio arbitražo įstatymo 2 str. 2 d.

⁶⁰⁴ Žr. pvz. Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. sausio 31 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-230/2013 *Interseroh Scrap and Metals Trading GmbH* prieš *UAB „Resota“*.

⁶⁰⁵ BORN, G. B. *International Arbitration* <...>, p. 875.

Dėl šios priežasties teismai palankiai vertino užsienio teismo galimybę skirti laikinąją apsaugos priemonę “būsimam” arbitražo procesui. Pavyzdžiui, *Borden* byloje arbitražo vieta dar nebuvo patvirtinta, tačiau buvo galima numanyti, kad tai bus ta pati vieta, kaip ir teismo, kurio prašoma taikyti laikinąją apsaugos priemonę⁶⁰⁶. *Borden* atveju teismas patvirtino, kad skirta priemonė – preliminarus draudimas – yra suderinama su tokia situacija, kai dar nėra aiški arbitražo vieta. Esminis skirtumas nuo *McCreary* bylos buvo tai, kad *Borden* atveju nebuvo siekiama išvengti arbitražo jurisdikcijos, o tiesiog dar nebuvo aišku, ar arbitražo vieta bus Japonijoje, ar Jungtinėse Valstijose. Autorės nuomone, vienintelis svarstytinas ir iš tikrųjų svarbus faktorius yra, ar galima gauti veiksmingą laikinąją apsaugą iš kitų teismų (pavyzdžiui, priemonės vykdymo valstybės teismuose arba numanomos arbitražo vietos teismuose) ir ar būtų tikslinga jiems dėl kokių nors priežasčių perleisti šią teisę.

Atkreiptinas dėmesys, kad, pavyzdžiui, VKAT reglamentas tiesiogiai įtvirtina leidimą šaliai kreiptis su prašymu dėl laikinųjų apsaugos priemonių į bet kurios šalies kompetentingą valstybės teismą⁶⁰⁷. Toks kreipimasis yra suderinamas su arbitražiniu susitarimu, tačiau, autorės nuomone, nepaneigia anksčiau išnagrinėtų faktorių, kuriuos užsienio teismas turėtų apsvarstyti ginčo šaliai naudojantis šia reglamento suteikta teise.

Valstybinis teismas gali teikti pagalbą vykdant laikinąją apsaugos priemonę ryšium su priimtu galutiniu arbitražo sprendimu. Kitaip tariant, laikinosios apsaugos priemonės vykdymui valstybinis teismas asistuos tada, kai toje arbitražo byloje jau priimtas sprendimas dėl bylos esmės. Manytina, kad tokie valstybinio teismo veiksmai ne tik leistini, bet netgi būtini⁶⁰⁸. Kaip

⁶⁰⁶ *Borden, Inc. v. Meiji Milk Products Co.* 919 F.2d 822 (2d Cir. 1990), in BORN, G. B. *International Arbitration* <...>, p. 862-864, 875.

⁶⁰⁷ VKAT arbitražo reglamento 34 str. 2 d.

⁶⁰⁸ BORN, G. B. *International Arbitration* <...>, p. 858.

minėta, *Cooper* bylos interpretacija būtų kitokia reikalaujant arešto ar kitų įgyvendinimo priemonių sprendimo vykdymo stadijoje. Taigi, tokioje situacijoje, kai priemonė turi būti vykdoma priėmus arbitražo sprendimą byloje, Niujorko konvencija ne tik nedraudžia, bet įpareigoja valstybinius teismus padėti laikinąją apsaugos priemonę įvykdyti. Vis dėlto, tai akivaizdžiai prieštarauja pačios laikinosios apsaugos priemonės esmei bei keistai sąveikauja su skubos sąlyga. Nėra pagrindo manyti, kad po sprendimo priėmimo priemonė yra labiau reikalinga, nei bet kurioje ankstesnėje bylos nagrinėjimo stadijoje, o grįžtant prie nagrinėto ypatingos skubos taikyti priemonę kriterijaus gali būti visiškai priešingai. Dėl šios priežasties priemonės vykdymo veiksmingumo priklausomybė nuo to, ar priimtas galutinis sprendimas byloje, nėra sveikintina tendencija.

4.2.3 Valstybinio teismo nutarčių dėl laikinųjų apsaugos priemonių arbitražo procese vykdymo problematika

Kai valstybinis teismas taiko atitinkamą priemonę arbitraže, tokią priemonę užsienio teismas galėtų vykdyti, remdamasis Lugano konvencija dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo, o Europos Sąjungos valstybių teismai – taip pat Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (ES) Nr. 1215/2012 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo (naujas „Briuselis I“ reglamentas)⁶⁰⁹. Lugano konvencija numato, kad *“Vienoje šios konvencijos privalančioje laikytis valstybėje priimtas teismo sprendimas turi būti pripažintas kitose šios konvencijos privalančiose laikytis valstybėse nereikalaujant pradėti kokio nors specialaus proceso”* ir *“Šios konvencijos privalančioje laikytis valstybėje priimtas ir joje turintis būti vykdomas teismo sprendimas vykdomas kitoje šios konvencijos privalančioje*

⁶⁰⁹ Lugano konvencija, Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1215/2012; T. p. KAUFMANN-KOHLER, G.; RIGOZZI, A. *International Arbitration* <...>, p. 348.

laikytis valstybėje, kai suinteresuotosios šalies prašymu jis buvo paskelbtas vykdytinu toje kitoje šios konvencijos privalančioje laikytis valstybėje”⁶¹⁰. Labai svarbu pažymėti, kad galimybė remtis Lugano konvencija įmanoma tik tais atvejais, kai valstybinis teismas pats taiko laikinąją apsaugos priemonę, o ne bando įvykdyti arbitrų paskirtą priemonę. Pastaruoju atveju, kadangi priemonė originaliai buvo priimta arbitražo teismo, nepateks į Lugano konvencijos taikymo apimtį. Be to, net ir tais atvejais, kai priemonę skiria pats valstybinis teismas, vis dar galima kvestionuoti konvencijos taikymą dėl tokio sprendimo sąsajos su arbitražo procesu. Visgi, autorė laikosi nuomonės, kad valstybinio teismo skirta priemonė yra “šalutinis” procesas arbitražo byloje, kuris neturėtų būti eliminuojamas iš konvencijos taikymo srities. Kai kurių autorių nuomone, Lugano konvencijos poveikis valstybinio teismo taikomoms laikinosioms apsaugos priemonėms arbitraže turėtų būti analogiškas Briuselis I reglamento poveikiui bei vėliau aptariamam *Van Uden* atvejui⁶¹¹.

⁶¹⁰ Lugano konvencijos 33 str. 1 d. ir 38 str. 1 d. Vis dėlto, konvencijos 1 str. 2 d. (d) p. nurodo, kad konvencija netaikoma arbitražui. Taigi, kai kurie autoriai prieštaravo galimybei remtis Lugano konvencija arbitražo bylose vykdant laikinąsias apsaugos priemones, pasakydami, kad laikinosios apsaugos priemonės originaliai buvo paskirtos arbitrų, todėl nepakliūna į Lugano konvencijos taikymo sritį. Lugano konvencijos 1(2)(d) straipsnis. T. p. KAUFMANN-KOHLER, G.; RIGOZZI, A. *International Arbitration* <...>, p. 348, išnaša nr. 173, cituojant POUDRET, J. F.; BESSON, S. ‘Nature et efficacite des decisions prises par l’arbitre en cours de procedure au sujet des frais le l’arbitrage’ (2008), in PHILIPPIN, E. *et al.* *Melanges en l’honneur de Francois Dessemontet* (Lausanne: CEDIDAC).

⁶¹¹ PENDELL, G. Chapter 13. *England&Wales in* NEWMAN, L. W.; ONG, C. *Interim Measures in International Arbitration*. 2014, Juris, p. 267. Deja, tokia pozicija nėra kiek nepalengvina užduoties, nes Briuselis I taip pat kelia daug neaiškumų. Minimas *Van Uden* sprendimas aptariamasis toliau šiame skyriuje.

Kalbant apie Europos Sąjungą, 1968 m. valstybės narės sudarė Briuselio konvenciją dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose vykdymo, kuri numatė, kad konvencija nėra taikoma arbitražui⁶¹². Analogiškai 2000 m. priimtame Tarybos reglamente (EB) Nr. 44/2001 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo (“Briuselis I” reglamentas), kuris pakeitė 1968 m. Briuselio konvenciją, taip pat lakoniškai numatyta, kad jis netaikomas arbitražui.⁶¹³ Vėliau, 2012 m., buvo priimtas naujasis Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1215/2012 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo (naujasis “Briuselis I” reglamentas). Naujasis reglamentas praplėtė ir detalizavo poveikį arbitražo procesams: „Šis reglamentas neturėtų būti taikomas jokiam ieškiniui ar šalutiniam procesui, susijusiam visų pirma su arbitražo teismo formavimu, arbitrų įgaliojimais, arbitražo procedūros eiga ar bet kuriais kitais tokios procedūros aspektais, taip pat jokiam ieškiniui ar teismo sprendimui dėl arbitražo sprendimo panaikinimo, peržiūros, apskundimo, pripažinimo ar vykdymo“⁶¹⁴.

Kai kurie pamatiniai sprendimai ir interpretacijos Europos Sąjungos Teisingumo Teisme šiuo klausimu buvo priimti dar galiojant 1968 m. Briuselio konvencijai. *Van Uden* byloje buvo keliamas klausimas dėl to, ar valstybinis teismas gali skirti laikinąją apsaugos priemonę – tarpinį mokėjimą – arbitražo procese. Šioje situacijoje dėl Briuselio konvencijos taikymo

⁶¹² 1968 m. Briuselio konvencijos 1 str. 4 d. Žr. 1968 m. Briuselio konvencija dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose vykdymo (konsoliduota versija) // OJ C 027, 26.01.1998.

⁶¹³ Tarybos reglamento (EB) Nr. 44/2001 1 str. 2 d. d) punktas. Žr. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 44/2001 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo. OJ L 12, 16.1.2001.

⁶¹⁴ Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (EB) Nr. 1215/2012 preambulės 12 punktas.

apimties Europos Sąjungos Teisingumo Teismas nurodė, kad *“tokios [laikinosios apsaugos] priemonės tiesiogiai neliečia arbitražo, bet greičiau jau yra paralelinis procesas, todėl gali pakliūti į Briuselio konvencijos taikymo sritį. Jos susijusios ne su arbitražu kaip tokiau, o su plataus spektro teisių apsauga. Jų [laikinių apsaugos priemonių] vieta [Briuselio] konvencijos taikyme dėl to yra apibrėžiama ne jų prigimtimi, o prigimtimi teisių, kurias jomis [priemonėmis] siekiama apsaugoti”*⁶¹⁵. Taigi, Van Uden atveju Briuselio konvencija buvo taikoma, nepriklausomai nuo konvencijoje numatytos arbitražo išimties. Tokioje situacijoje buvo patvirtinta, kad arbitražinio susitarimo šalys gali įvykdyti laikinąsias apsaugos priemones a) ES valstybių teismuose, b) skirtingoje vietoje nei arbitražo vieta, c) kai jos nėra galimos įvykdyti arbitraže, pavyzdžiui, trečiųjų šalių atžvilgiu⁶¹⁶.

Daug komplikuočių svarstymų vyko dėl to, ar Briuselio konvencijos 24 straipsnio taikymui daro įtaką tai, kokia laikinoji apsaugos priemonė taikoma, t. y. atsižvelgiant į tai, kad vienos priemonės yra skiriamos siekiant išsaugoti *status quo*, o kitos savo esme yra piniginiai mokėjimai, kurie padengia dalį išskolinimo, priteisiamo galutiniu sprendimu⁶¹⁷. Nors abiejų tipų priemonės yra laikinos, antroji grupė, susijusi su tarpiniais mokėjimais, gali tapti ir “galutine”, jei ieškovas nuspręs nebetęsti arbitražinio ginčo⁶¹⁸. Dar

⁶¹⁵ Van Uden, para 33.

⁶¹⁶ VEEDER QC, V. V. The Need for Cross <...>, p. 246. Ypač reikšminga, pasak A. J. Van den Berg, yra tai, kad tokį požiūrį patvirtino teismas, o ne arbitrai.

⁶¹⁷ Briuselio konvencijos 24 straipsnis numato: *“Prašymas dėl laikinųjų apsaugos priemonių gali būti teikiamas susitariančiosios valstybės teismams kai tai leidžia tos valstybės teisė net jei, pagal šią konvenciją, kitos susitariančios valstybės teismai turi jurisdikciją spręsti ginčą.”*

⁶¹⁸ VEEDER QC, V. V. The Need for Cross <...>, p. 247-248. Pavyzdžiui, itin dažnas pavyzdys yra Nyderlanduose egzistuojanti *kort geding* procedūra. Nors formaliai *kort geding* pripažįstama laikinąja apsaugos priemone, pažymima, kad po jos 95 proc. bylų toliau buvo nebesprendžiama. Žr. National Report The Netherlands (Questionnaire 3),

1997 metais Europos komisija savo komunikate dėl efektyvesnio sprendimų pripažinimo ir vykdymo Europos Sąjungoje buvo siūliusi, kad laikinosioms apsaugos priemonėms būtų suteiktas vieningas apibrėžimas⁶¹⁹. Visgi, ši idėja nesusilaukė palaikymo iš valstybių narių.

Kiek vėliau po šio svarstymo, minėtoje *Van Uden* ir *Mietz* bylose Europos Sąjungos Teisingumo Teismas nubrėžė tam tikras gaires ir ribas laikinųjų apsaugos priemonių taikyme. Abi situacijos buvo susijusios su Nyderlandų teisėje egzistuojančia *kort geding* priemone⁶²⁰. *Van Uden* atveju teismas nurodė, kad tarpiniai mokėjimai nėra laikinoji apsaugos priemonė, nebent jų grąžinimas atsakovui yra garantuojamas nesėmingo bylinėjimosi

study JLS/C4/2005/03, p. 20. [interaktyvus. Žiūrėta 2017 m. liepos 29 d.]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/civiljustice/news/docs/study_bx11_netherlands.pdf>.

Vis dėlto, nagrinėjant *kort geding* atvejį, generalinis advokatas Léger *Van Uden* byloje pasisakė, kad pilnai pakanka to, jog šaliai tokia galimybė [spręsti pagrindinį ginčą po *kort geding* procedūros] yra suteikta, kad ši priemonė patektų į Briuselio konvencijos 24 str. taikymo sritį. Žr. Generalinio advokato Léger nuomonė, pateikta 1997 m. birželio 10 d. byloje *C-391/95, van Uden Maritime BV v Kommanditgesellschaft in Firma Deco-Line ea*, para. 129 [interaktyvus. Žiūrėta 2017 m. liepos 29 d.]. Prieiga per internetą:

<<http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?text=&docid=100640&doclang=EN>>.

⁶¹⁹ Commission Communication to the Council and the European Parliament 'Towards greater efficiency in obtaining and enforcing judgements in the European Union' (98/C 33/03), par. 27-28. 1998 [interaktyvus. Žiūrėta 2017 m. liepos 29 d.]. Prieiga per internetą: <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A51997DC0609>>.

⁶²⁰ *Kort geding* yra priemonė, numatyta Nyderlandų teisėje ir literatūroje apibūdinama kaip „Tarpinis sprendimas“, „Mini procesas“, „Supaprastintas procesas“, kuriame gali būti taikomas preliminarus draudimas ir pan. Žr. pvz. KRAMER, X. E. The Dutch Kort Geding Procedure in an International Perspective: A Comparative View on Provisional Measures and Private International Law. 2008 [interaktyvus. Žiūrėta 2017 m. liepos 29 d.]. Prieiga per internetą: <<https://ssrn.com/abstract=1122344>>.

atveju, taip pat jei priemonė susijusi su specifiniu atsakovo turtu, kuris yra, arba bus, jurisdikcijoje to teismo, kuriam prašymas yra pateiktas⁶²¹. Be to, skiriant laikinąsias apsaugos priemones turi egzistuoti tikras jungiantis ryšys (angl. *real connecting link*) tarp prašomų priemonių dalyko ir jurisdikcijos valstybės teismo, kuriame šių priemonių prašoma⁶²². *Mietz* sprendime Europos Sąjungos Teisingumo Teismas pakartojo dvi *Van Uden* nustatytas sąlygas laikinosioms apsaugos priemonėms, be to, atkreipė dėmesį į skirtumą tarp jurisdikcinės galios skirti priemonę, kurią turi teismas, nagrinėjantis ginčą (Briuselio konvencija grįsta jurisdikcinė galia), ir jurisdikcinės galios teismo, kuris nesprenžia pagrindinio ginčo (jurisdikcinė galia, pagrįsta nacionaline teise)⁶²³.

Toliau sprendžiant klausimą dėl Briuselio konvencijos taikymo buvo atsisakyta idėjos valstybes nares įpareigoti vykdyti *ex parte* laikinąsias apsaugos priemones. Kaip minėta, *ex parte* priemonės pripažįstamos ir taikomos daugelio valstybių nacionalinėje teisėje bei išpildžius reikalaujamas sąlygas nelaikomos teisės į gynybą pažeidimu. Vis dėlto, Europos Sąjungos Teisingumo Teismas byloje *Denilauler v. Couchet Frères* pabrėžė, kad tokio tipo priemonės reikalautų ypatingo valstybinio teismo atsargumo bei detalių žinių apie faktines aplinkybes, kuriomis priemonė turi būti taikoma⁶²⁴.

Dėl draudimo paraleliai bylinėtis sprecifikos atskiru analizės dalyku turėtų būti išskiriamas draudimo paraleliai bylinėtis santykis su Briuselis I

⁶²¹ *Van Uden*, para 47.

⁶²² *Van Uden*, para 40.

⁶²³ Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimas byloje *C-99/96, Hans-Hermann Mietz v. Intership Yachting Sneek BV* [1999], ECLI:EU:C:1999:202., para. 41-42.

⁶²⁴ ES Teisingumo Teismo sprendimas byloje 125/79, *Bernard Denilauler v SNC Couchet Frères* [1980], ECLI:EU:C:1980:130., p.1570, para. 15. T. p. VEEDER QC, V. V. The Need for Cross <...>, p. 254.

reglamentu. Svarstant Europos Komisijos pasiūlymą dėl senojo reglamento „Briuselis I“ keitimo, buvo pripažįstama, kad reikia spręsti klausimą dėl pirmenybės teikimo arbitražo procesui, kai egzistuoja arbitražinis susitarimas tarp šalių, siekiant užkirsti kelią tai pačiai bylai nagrinėti ir teisme, ir arbitraže⁶²⁵. Visgi, naujajame reglamente buvo paliktas atviras klausimas, ar jo nuostatos taikomos tik arbitražui, ar ir *visoms su arbitražu susijusioms* procedūroms. Manytina, kad „Briuselis I“ reglamento nuostata, ginanti arbitražo teismo teisę išimtinai spręsti dėl arbitražinio susitarimo galiojimo, turėtų būti indikatorius ES teismams palaikyti arbitražo teismo draudimą paraleliai bylinėtis⁶²⁶. Kitu atveju, preziumuojant, kad reglamentas taikomas arbitražo procedūrai, tačiau ne visiems su arbitražu susijusiems klausimams, ginčo šalys vis dar turi galimybę piktnaudžiauti, teikdamos paralelius ieškinius ES teismuose⁶²⁷. Vis dėlto, labai svarbu tai, jog pripažinus su arbitražu susijusius klausimus patenkant į reglamento taikymo sritį, būtų užkirstas kelias efektyviai taikyti arbitrų draudimą paraleliai bylinėtis, tačiau tuo pačiu sudarytos sąlygos valstybinio teismo skiriamų laikinųjų apsaugos priemonių arbitraže įgyvendinimui. Kita vertus, esminis čia tampa apibrėžimo aspektas, t. y. ar laikinosios apsaugos priemonės yra *su arbitražu susijusi procedūra* kaip buvo pavadintas arbitrų draudimas paraleliai bylinėtis, ar tai *šalutinė procedūra*, kuri teturi netiesioginį ryšį su arbitražu reglamento kontekste.

Paralelinio bylinėjimosi klausimu ypač aktualios dvi ES Teisingumo Teismo bylos – *West Tankers* ir *Gazprom*, kuriose arbitražo ir reglamento

⁶²⁵ VĖBRAITĖ, V. *Europos Komisijos pasiūlymo <...>*, p. 329.

⁶²⁶ Europos Parlamento ir Tarybos Reglamentas Nr. 1215/2012, 12 konstatuojamoji dalis.

⁶²⁷ DOWERS, N.; TANG, Z. S. *Arbitration in EU Jurisdiction Regulation: Brussels I Recast and a New Proposal*. Groningen Journal of International Law, 2015, vol. 3(1): International Arbitration and Procedure, p. 128.

„Briuselis I“ sąveika draudimo teikti ieškinį kontekste buvo interpretuota gana dviprasmiškai⁶²⁸. Reikėtų pasakyti, kad iki *West Tankers* sprendimo ES Teisingumo Teismas savo praktikoje skatino proarbitražišką požiūrį dėl draudimo paraleliai bylinėtis, kurį vėliau „atkūrė“ *Gazprom* byloje, o *West Tankers* byla kai kada vertinama kaip savotiškas nuokrypis nuo reglamento „Briuselis I“ ir Niujorko konvencijos sąveikos aiškinimo⁶²⁹. Nors abi bylos buvo sprendžiamos pagal senąją „Briuselis I“ redakciją, *Gazprom* byloje generalinis advokatas Wathelet pasisakė ir dėl naujosios reglamento redakcijos poveikio analizuojamiems klausimams.

West Tankers byloje Anglijos prašymas taikyti draudimą paraleliai bylinėtis, siekiant apsaugoti arbitražinį nagrinėjimą nuo paralelių procedūrų Italijos teismuose, ES Teisingumo Teismo buvo pripažintas patenkančiu į „Briuselis I“ taikymo sritį⁶³⁰. Pagrindinis su arbitražo teise drausti paraleliai bylinėtis susijęs klausimas, keltas *West Tankers* bylos kontekste, buvo, ar standartinės Europos Sąjungos taisyklės dėl jurisdikcijos taikomos ir arbitražui. Teismas į šį klausimą atsakė teigiamai: „*Atsižvelgiant į tai, ../. valstybės narės teismo nustatytas įpareigojimas, kuriuo asmeniui draudžiama pradėti arba tęsti procesą kitos valstybės narės teisme remiantis tuo, kad toks procesas pažeidžia arbitražinį susitarimą, prieštarauja Reglamentui Nr.*

⁶²⁸ ES Teisingumo Teismo 2015 m. gegužės 13 d. sprendimas byloje *C-536/13 OAO „Gazprom“*, ECLI:EU:C:2015:316.

⁶²⁹ *Gazprom* byloje advokatas Wathelet savo išvadoje taip pat pažymi, kad *West Tankers* sprendimas akivaizdžiai nukrypo nuo trijų ankstesnių ES Teisingumo Teismo sprendimų: ES Teisingumo Teismo sprendimas byloje *145/86, Horst Ludwig Martin Hoffmann v Adelheid Krieg* [1988], EU:C:1988:61.; ES Teisingumo Teismo sprendimas byloje *C-190/89 Marc Rich & Co. AG v Società Italiana Impianti PA*. [1991], EU:C:1991:319; ir *Van Uden*. Generalinio Advokato Wathelet išvada, pateikta 2014 m. gruodžio 4 d. ES Teisingumo Teismo byloje *C-536/13 OAO „Gazprom“*, p. 99.

⁶³⁰ *West Tankers* byla.

44/2001⁶³¹“. *West Tankers* sprendimas buvo kritikuojamas kaip siaurinantis tarptautinio arbitražo ribas ir „europieizuojamas“, darant jį nebe tarptautiniu, o ES pavaldžiu mechanizmu. *West Tankers* byla bendrosios teisės tradicijos atstovams, tokiems kaip Anglija, iš esmės adresavo žinią, jog nuo šio sprendimo Anglijos arbitražo sprendimai nebebus apsaugoti nuo Europos Sąjungos jurisdikcijos⁶³². Sprendimas buvo laikomas nesistemingu teismo bandymu nuo ankstesnių savo sprendimų, grįstų „ginčo objekto“ nagrinėjimu, peršokti prie „poveikio“ Bendrijos teisei testo⁶³³.

Kita vertus, vėlesniame *Gazprom* sprendime ES Teisingumo Teismas pasisakė, jog „Briuselis I“ nėra taikomas arbitražui⁶³⁴. Šioje byloje Lietuvos Aukščiausiasis teismas, nagrinėdamas klausimą dėl Stokholmo arbitražo sprendimo pripažinimo ir vykdymo, kreipėsi į ES Teisingumo Teismą prejudicinio sprendimo dėl to, ar reglamentas „Briuselis I“ yra suderinamas su draudimu paraleliai bylinėtis⁶³⁵. ES Teisingumo Teismas savo sprendime nurodė: „.../..Reglamentas Nr. 44/2001 aiškintinas taip, kad juo valstybės narės teismui nedraudžiama nei pripažinti ir leisti vykdyti arbitražo teismo sprendimą, kuriuo vienai iš šalių uždraudžiama kreiptis su tam tikrais reikalavimais į šios valstybės narės teismą, nei atsisakyti pripažinti ir leisti vykdyti tokį arbitražo teismo sprendimą.“ Teismas argumentavo tuo, jog „Briuselis I“ reglamentuoja tik valstybių narių teismų jurisdikcijos koliziją.

⁶³¹ *West Tankers* byla.

⁶³² PANICO, R. C. Jurisdiction and applicable law in the case of so-called pathological arbitration clauses in view of the proposed reform of the Brussels I - Regulation, *in* Conflict of Laws in International Arbitration. Sellier, European Law Publishers, 2011, p. 113.

⁶³³ DOWERS, N.; TANG, Z. S. *Arbitration in EU* <...>, p. 130.

⁶³⁴ ES Teisingumo Teismo 2015 m. gegužės 13 d. sprendimas byloje C-536/13 *OAO „Gazprom“*.

⁶³⁵ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. spalio 10 d. nutartis Nr. 3K-7-326/2013 byloje *OAO „Gazprom“ prieš Lietuvos Respubliką*.

Tokiu būdu teismas patvirtino, kad kadangi arbitražo teismai nepriskiriami prie valstybės teismų, pagrindinėje byloje nekyla kolizija, kaip ji suprantama pagal minėtą reglamentą. Teismas savo sprendime pateikė nuorodą į *Rich* sprendimą, kuriame buvo taip pat juntama proarbitražiška reglamento aiškinimo linija⁶³⁶. *Rich* sprendime iš esmės buvo koncentruojamasi į ginčo dalyką, o ne poveikį, sprendžiant dėl draudimo paraleliai bylinėtis ir reglamento santykio. Taigi *Gazprom* byloje teismas grįžo prie ginčo objekto kaip indikatorius „Briuselis I“ taikymo sričiai nustatyti. Įdomu tai, kad nors *Gazprom* byloje buvo remiamasi senuoju „Briuselis I“ reglamentu, generalinis advokatas Wathelet savo 2014 m. gruodžio 4 d. išvadoje aiškino ne tik senąjį „Briuselis I“ reglamentą, tačiau labai plačiai bei proarbitražiška interpretavo naujosios „Briuselis I“ redakcijos 12 konstatuojamąją dalį, nuroydamas: „*Siekiant pažaboti arbitražinės išlygos pažeidinėjimo praktiką arbitražas visiškai pašalintas iš reglamento taikymo srities tam, kad atskiroji šios išlygos galiojimo kontrolė nepatektų į jo taikymo sritį ir šalys būtų nukreiptos į arbitražą.*“⁶³⁷. Wathelet, be kita ko, nurodė, kad draudimas paraleliai bylinėtis iš esmės yra vienintelė veiksminga priemonė, kuria arbitražo institucija gali pasinaudoti tam, kad patenkintų šalies, manančios, kad jos kontrahentas pažeidė arbitražinę išlygą, prašymus⁶³⁸. Visgi, teismas priimdamas sprendimą, pateikė siauresnio pobūdžio aiškinimą, tepasakydamas, kad senasis reglamentas netaikomas arbitražui. Deja, kai kurių teisės atstovų nuomone, *Gazprom* sprendimas pademonstravo, kad naujasis „Briuselis I“ neįnešė daugiau aiškumo dėl to, ar reglamento netaikymas arbitražui turi būti aiškinamas taip plačiai, kaip jį pateikia generalinis advokatas Wathelet⁶³⁹. Vis

⁶³⁶ Generalinio Advokato Wathelet išvada byloje C-536/13, p. 26.

⁶³⁷ Generalinio Advokato Wathelet išvada byloje C-536/13, p. 149.

⁶³⁸ Generalinio Advokato Wathelet išvada byloje C-536/13, p. 155.

⁶³⁹ DOWERS, N.; TANG, Z. S. *Arbitration in EU* <...>, p. 140, cituojant M. Moses, kuris nors ir palaiko draudimo paraleliai bylinėtis taikymą bei visišką su arbitražu susijusių procedūrų pašalinimą iš reglamento taikymo srities, apibendrinamas daro

dėlto, kol kas šis sprendimas gali būti laikomas pagrindiniu atspirties tašku, vertinant tolesnes ES teismų tendencijas arbitražo teismui taikant draudimą paraleliai bylinėtis.

Po šio išaiškinimo Lietuvos Aukščiausiasis Teismas priėmė nutartį *Gazprom* byloje, kuria pripažino ir leido vykdyti Stokholmo arbitražo sprendimą⁶⁴⁰. Teismas pasisakė, kad Stokholmo arbitražo sprendime nustatytas įpareigojimas nelaikytinas draudimu paraleliai bylinėtis, nes neturi jau minėtų tokio draudimo požymių: valstybės suteiktos teisės vykdyti teisingumą ir įgaliojimų taikyti prievartos priemonės. Tokiu būdu teismas iš esmės paneigė arbitražo teisę taikyti šį draudimą, nes jie nepriskirtini prie teisingumą vykdančių subjektų Lietuvoje, o arbitražo įpareigojimai arbitražinio susitarimo pagrindu saisto tik ginčo šalis. Nors buvo spėjama, kad Lietuvos Aukščiausiasis Teismas gali atsisakyti pripažinti bei vykdyti šį sprendimą, vadovaudamasis Niujorko konvencija ir laikydamasis nuostatos, jog Lietuvoje ginčas dėl juridinio asmens veiklos tyrimo nearbitruotinas, teismas Stokholmo arbitraže spręstą klausimą kvalifikavo kaip akcininkų sutarties bei joje įtvirtinto arbitražinio susitarimo pažeidimo tyrimą, o ne juridinio asmens veiklos tyrimą.

Apibendrinant, autorė, visų pirma, į draudimą paraleliai bylinėtis yra linkusi žiūrėti per sutartinių santykių tarp šalių perspektyvą. Paliekant nuošalyje jurisdikcines kovas tarp arbitražo ir valstybinių teismų bei arbitražo siekį išsiveržti iš Europos Sąjungos reguliavimo rėmų, autorės nuomone,

išvada, jog toks šimtaprocentinis „pašalinimas“ mažai tikėtinas. Žr. MOSES, M. *Arbitration/Litigation Interface: The European Debate*. Loyola University, Chicago School of Law, Public Law & Legal Theory Research Paper No. 2014-5/6 (2014), 45.

⁶⁴⁰ Žr. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. spalio 23 d. nutartis Nr. 3K-7-458-701/2015 byloje pagal OAO „Gazprom“ kasacinį skundą, suinteresuotas asmuo - Lietuvos Respublika, atstovaujama Lietuvos Respublikos energetikos ministerijos.

turėtų būti grįžtama prie fundamentalaus principo, kuriuo šalis laisva valia rinkosi spręsti ginčą arbitraže. Draudimas paraleliai bylinėtis tokiu atveju tampa negatyvia pareiga šaliai, pasižadėjimu laikytis susitarimo nespręsti ginčo valstybiniame teisme. Leisdami valstybiniam teismams kištis į ginčo tarp šalių nagrinėjimą, pripažintume, kad šalis turi teisę nesilaikyti sutartimi prisiimto įsipareigojimo. Atsižvelgdama į tai, autorė palaiko Wathel poziciją, jog naujoji Briuselis I redakcija turi būti interpretuojama tokiu būdu, kad užkirstų kelią bandymams pažeisti arbitražinį susitarimą, t. y. užkirstų kelią šalims pažeisti *sutartį*, nepriklausomai, ar tuo bus pasiekta arbitražo principinė autonomija.

4.2.4 Forum selection susitarimai

Bandymas “pritaikyti” skiriamą priemonę prie jos vykdymo vietos įstatymų dar vadinamas tinkamo forumo paieška (angl. *forum selection*)⁶⁴¹. *Forum selection* sietinas su šalių pasirenkama teise, kuria remiantis bus skiriamos laikinosios apsaugos priemonės. Šalys gali arbitražiniame susitarime numatyti, kad laikinųjų apsaugos priemonių skyrimui bus taikomas sutartinis forumo pasirinkimas. Kitaip tariant, iškilus klausimui dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo šalis galės pasirinkti geriausią forumą, laikydamosi tarptautinės privatinės teisės nuostatų. Nors yra galimybė šalims susitarti dėl vieno konkretaus forumo laikinosioms apsaugos priemonėms, autorė sutinka su G. Born teiginiu, kad netikslinga pasirinkti tik vienos valstybės forumą laikinųjų apsaugos priemonių taikymui, kadangi ypač tarptautiniame ginče sudėtinga prognozuoti, kurioje valstybėje laikinąją apsaugos priemonę prireiks taikyti⁶⁴². Pavyzdžiui, toje valstybėje, kurioje yra bylai reikšmingi

⁶⁴¹ BORN, G. B. *International Commercial Arbitration* <...>, p. 2026. Nereikėtų painioti šio termino su *forum shopping* doktrina, kuri apibrėžia šalies bandymus rasti palankiausią vietą pateikti ieškinį.

⁶⁴² BORN, G. B. *International Commercial Arbitration* <...>, p. 2058.

įrodymai ir yra kilusi grėsmė, jog jie bus sunaikinti, kreipimasis dėl laikinosios apsaugos priemonės taikymo bus racionaliausias. Kita vertus, arbitražo vietos teismai turėtų būti pasiruošę taikyti laikinąsias apsaugos priemones užsienyje (pavyzdžiui, ten, kur yra ginčijama nuosavybė).

4.3 Nacionalinių teismų pagalbos vykdant laikinąsias apsaugos priemones poveikis arbitražui

Vienas iš esminių rezultatų, kurio galima tikėtis, jei valstybiniai teismai yra linkę teikti pagalbą vykdant arbitrų sprendimą dėl laikinųjų apsaugos priemonių, yra savanoriškas šalių sutikimas tokias priemones vykdyti. Svarus argumentas yra, kad tuo atveju, kai šalys žinos, jog valstybinis teismas yra pasiruošęs priversti jas vykdyti arbitražo nutartį dėl laikinųjų apsaugos priemonių, jos kur kas rečiau nuspręs tokio momento laukti⁶⁴³. Tai labai svarbu ir viso arbitražo proceso efektyvumui, o valstybiniai teismai, teikdami pagalbą arbitrams vykdant laikinąsias apsaugos priemones, paradoksaliai gali ilguoju periodu ne padidinti, o sumažinti savo darbo krūvį. Ši prielaida, autorės nuomone, nebuvo pakankamai įvertinta ankstesniuose moksliniuose tyrimuose arbitražinių laikinųjų apsaugos priemonių tema, dažniau koncentruojantis į teismų kišimąsi asistuojant arbitrams ir iš to sekančius potencialius “mišrių” procesų padarinius. Taigi, užtikrindami arbitražo teismų taikomų laikinųjų apsaugos priemonių efektyvumą, valstybiniai teismai padrasina esamas ir būsimas arbitražinių ginčų šalis pasitikėti arbitrais ateityje kreipiantis būtent į arbitražą dėl priemonių taikymo. Tokiu būdu valstybinis teismas mažina subjektų, suinteresuotų naudotis valstybinio teismo paslaugomis, skaičių. Tai pasakytina tiek apie kreipimąsi dėl laikinųjų

⁶⁴³ BORN, G. B. *International Commercial Arbitration* <...>, p. 2023. Sumažėjusį teismų krūvį autorius sieja su įstatymų pakeitimais, kuriuos Pavyzdinio įstatymo valstybės įgyvendino, įtraukdamos nuostatas dėl nacionalinių teismų pagalbos vykdant arbitražo sprendimus dėl laikinųjų apsaugos priemonių. Žr. taip pat UNCITRAL Model Law, art. 17H.

apsaugos priemonių, tiek apie pasitikėjimą arbitražu apskritai. Juk, pavyzdžiui, padidėjęs arbitražo bylų skaičius Singapūro tarptautiniame arbitražo centre – nuo 78 arbitražo bylų 2004 m. iki 222 arbitražo bylų 2014 m. – indikuoja apie padidėjusį pasitikėjimą Singapūro tarptautinio arbitražo centru lyginant su potencialiais valstybiniais teismais bei pasitenkinimą šio arbitražo teismo procesu ir naudojamomis priemonėmis⁶⁴⁴. Nors Singapūro tarptautinis arbitražo centras gali būti giriamas už vartotojų poreikių patenkinimą bei modernų požiūrį ir nuolat tobulinamą proceso reguliavimo bazę, manytina, kad pagrindinė jo populiarumo priežastis yra Singapūro vyriausybės ir teismų palaikymas. Singapūro vyriausybė ir teismai sukūrė ir įgyvendino tiek teisinę, tiek neteisinę politiką, skirtą arbitražo ir tarptautinio arbitražo plėtrai Singapūre⁶⁴⁵. Atsižvelgiant į tai, Singapūras sumažino savo ar kažkurios kitos valstybės valstybinio teismo krūvį minėtu laikotarpiu.

Kita vertus, valstybiniai teismai, teikdami pagalbą arbitražui laikinųjų apsaugos priemonių taikyme, lieka neatsiejama veiksmingo arbitražo proceso dalimi. Tad jei ir kalbėtume apie autonomiško arbitražo siekį, kol kas nėra realu tikėtis, kad iki arbitražo teismo suformavimo arba po jo visais atvejais būtų užtikrinamas priemonių vykdymas be valstybinių teismų įsikišimo. Proarbitražiškas teismų požiūris skatina tokią tendenciją, bet jis taip pat sukuria patogią terpę arbitrams visuomet kliautis valstybiniu teismu ir neįdėti

⁶⁴⁴ Singapūro tarptautinio arbitražo centro statistika [interaktyvus. Žiūrėta 2018 m. liepos 29 d.]. Prieiga per internetą:

<http://www.siac.org.sg/images/stories/articles/annual_report/SIAC_Annual_Report_2015.pdf>.

⁶⁴⁵ ONYEMA, E. The Jurisdictional Tensions Between Domestic Courts and Arbitral Tribunals in The Interface between Domestic Courts and Arbitral Tribunals. 2016, p. 494 [interaktyvus. Žiūrėta 2018 m. liepos 29 d.]. Prieiga per internetą: <<http://eprints.soas.ac.uk/24492/1/Emilia%20Onyema%20on%20Jurisdictional%20Tensions%20btw%20Domestic%20Courts%20and%20Arbitral%20Tribunals%20ICCA%202017.pdf>>.

maksimalių pastangų siekiant savarankiško priemonių taikymo. Nors esama daug skirtingos praktikos bendrosios ir kontinentinės teisės tradicijose, o taip pat ir atskirose valstybėse nagrinėjant arbitražo bylas, autorė, analizuodama šią temą, nesusidūrė su tokia problema kaip „pernelyg efektyvios“ laikinosios apsaugos priemonės, t. y. per dažnai ir/arba per žemus standartus taikant naudojamos bei per daug apribojančios. Dėl šios priežasties manytina, kad valstybinio teismo pagalba taikant laikinasias apsaugos priemones tyrimo atlikimo metu nėra perteklinė.

4.4 Šalių teisė atsisakyti valstybinio teismo pagalbos arbitražiniu susitarimu

Šalių autonomijos principas, be kita ko, suteikia joms galimybę arbitražiniame susitarime numatyti, kad valstybinis teismas neturės teisės taikyti laikinųjų apsaugos priemonių arba asistuoti arbitrams jas taikant. Tokia nuostata nėra draudžiama, kadangi šalių noras visus su arbitražu susijusius klausimus patikėti vienam subjektui yra racionalus ir grįstas saugumo bei konfidencialumo sumetimais. Deja, šis šalių noras gali sukelti nepageidaujamas padarinius situacijose, kai bus neįmanoma gauti laikinosios apsaugos iš arbitražo teismo. Dėl šios priežasties kai kur teismų praktikoje ir doktrinoje įtvirtinama, kad tais atvejais, kai arbitrai negali skirti laikinosios apsaugos priemonės, valstybiniam teismui tokia teisė yra suteikiama, išimtinai siekiant *padėti* arbitražo teismui⁶⁴⁶.

Visgi, pavyzdžiui laikinojo arbitro institutas buvo įtvirtintas būtent siekiant pašalinti situacijas, kuriose nėra įmanoma gauti arbitražinių laikinųjų apsaugos priemonių. Iš dalies tam galima priskirti ir arbitražo teismo formavimą skubos tvarka. Taigi, manytina, kad probleminiai atvejai dažniausiai susiję su negalėjimu priemonės vykdyti, o ne su negalėjimu jos skirti. Nėra aišku, ar šalys, susitardamos išskirtinai tik dėl arbitrų taikomų

⁶⁴⁶ HAUSMANINGER, C. *The ICC Rules* <...>

laikinių apsaugos priemonių, taip pat turi intenciją pašalinti valstybinio teismo pagalbą vykdant arbitražo teismo skirtą laikinąją apsaugos priemonę. Bendroji prezumpcija yra, kad tokia išvada neseka, nebent šalys tiesiogiai tai įtvirtina arbitražiniame susitarime, Kitu atveju, pasak G. Born, arbitrų taikomos priemonės nevykdymas lemtų neigiamą ir netgi antikomercinį rezultatą⁶⁴⁷. Kitaip tariant, egzistuoja dvi valstybinio teismo pagalbos taikant laikinąsias apsaugos priemones arbitraže pakopos: pirmoji, kuomet arbitražinio susitarimo šalys turi teisę uždrausti valstybinio teismo pagalbą skiriant laikinąsias apsaugos priemones arbitražo procese 1) iki arbitražo teismo suformavimo 2) ir iki, ir po arbitražo teismo suformavimo 3) po arbitražo teismo suformavimo; antroji, kuomet šalys gali uždrausti valstybinio teismo pagalbą vykdant arbitrų (ar laikinojo arbitro) paskirtas laikinąsias apsaugos priemones arbitraže. Autorės nuomone, dėl plataus spektro neprognozuojamų situacijų ir vienas, ir kitas valstybinio teismo pagalbos atsisakymo variantas nėra rekomenduotinas. Ypač turint omenyje tarptautinio pobūdžio ginčus, kurie apima dvi ir daugiau valstybių bei atkreipiant dėmesį į minėtas vykdymo problemas, kur tarpinė grandis tarp vykdymo ir privertimo vykdyti yra šalies geranoriškumas. Be to, kaip minėta, net ir neatsisakant valstybinių teismų pagalbos neretai sudėtinga įvykdyti arbitrų paskirtą priemonę, o tai bendroju požiūriu rodo didelį jų vykdymo komplikotumo laipsnį.

4.5 Vykdytas remiantis autonomiška arbitražo teise

Autonomiška arbitražo koncepcija laikytina nacionalinės teisės formavimu arbitražo klausimais pagal tarptautinius principus, tarptautines sutartis bei *lex mercatoria*. Kitaip tariant, tai neturėtų būti suprantama kaip bet kokių nacionalinių standartų atmetimas. Tarptautiniai šaltiniai yra pakankamai liberalūs ta prasme, kad net ir naudojimasis jais dažnai nukreipia į valstybių

⁶⁴⁷ BORN, G. B. International Commercial Arbitration <...>, p. 2053.

nacionalinę teisę. Pavyzdžiui, nagrinėjant arbitražo galutinių sprendimų vykdymą, autonomiškoje arbitražo teisėje kalbėtume apie Niujorko konvenciją kaip šaltinį tokiam klausimui spręsti. Savo ruožtu, Niujorko konvencijos III straipsnis nurodo: *“Kiekviena Susitariančioji valstybė pripažįsta arbitražų sprendimus privalomais ir vykdo pagal tos teritorijos, kurioje prašoma pripažinti ir vykdyti šiuos sprendimus, procesines normas tolesniuose straipsniuose išdėstytomis sąlygomis”*⁶⁴⁸. E. Gaillard žodžiais, *“Niujorko konvencija yra tarptautinių principų deklaracija, kurių susitariančios šalys pasižada laikytis, ir ribos, kuriose jos [šalys] savo diskrecija naudosis”*⁶⁴⁹. Taigi, laikydami autonomišką arbitražo teisę absoliučiai atsieta nuo valstybių teisės, paneigtume pačią Niujorko konvencijos ir kitų tarptautinių susitarimų esmę⁶⁵⁰. Autorės nuomone, autonomiškas arbitražo teisės pobūdis pagrindinį pranašumą turėtų turėti savo tarptautiškume ir visuotiniame vieningume, o ne atsiribojime nuo valstybių teisės. Naudojantis nepriklausoma arbitražo teise, tarptautiniais principais, ekonomine nauda ir komerciniais santykiais grįstu modeliu, būtų galima išvengti sunkumų dėl laikinųjų apsaugos priemonių vykdymo⁶⁵¹. Tai yra motyvas atsisakyti valstybių teisės kaip prioritetinio arbitražo teisės taikyti laikinąsias apsaugos priemones šaltinio ir juo laikyti tarptautinius bendrus daugeliui valstybių šaltinius. Naudojantis autonomiška arbitražo teise nebūtų reikalingas arbitražo nutarties „vertimas“ į sprendimą, jei tarptautinė teisė leidžia (ir daugelis valstybių sutinka, laikydamosi tarptautinės teisės principų) pripažinti bet kokią formą kaip priimtina ir vykdytiną dokumentą.

Kita vertus, autonomiška koncepcija nebūtų siekiama atsisakyti nutarčių dėl laikinųjų apsaugos priemonių pripažinimo ir vykdymo

⁶⁴⁸ Niujorko konvencijos III straipsnis.

⁶⁴⁹ GAILLARD, E. International Arbitration <...>, p. 74.

⁶⁵⁰ GAILLARD, E. International Arbitration <...>, p. 71.

⁶⁵¹ BRAZIL-DAVID. R. Harmonization and Delocalization <...>.

mechanizmo valstybiniuose teismuose. Priešingai, būtų siūloma harmonizuoti esamus valstybinius mechanizmus pagal tarptautinės teisės ir prekybos standartus. Atkreiptinas dėmesys, kad praktine prasme autonomiškas arba transnacionalinis arbitražo modelis yra gana artimas E. Gaillard vystomam *Westphalian* modeliui, pagrindu laikančiam teisinį daugumą, kuriame kiekviena valstybė (ir arbitražo vietos valstybė, ir laikinųjų apsaugos priemonių taikymo valstybė, ir sprendimo vykdymo valstybė, ir kt.) turi vienodą statusą ir lygiavertę teisę nuspręsti dėl sąlygų, kurioms esant ji pripažįsta arbitražinį susitarimą, nutartį dėl laikinųjų apsaugos priemonių, galutinį arbitražo sprendimą ir kitus klausimus.⁶⁵² Autonomiška arbitražo teisė nueina dar toliau, reprezentuodama valstybių bendrą požiūrį į arbitražo klausimus ir naudojanti tam skirtus šaltinius – Niujorko konvenciją, UNCITRAL pavyzdinį įstatymą ir kt. Tai, be kita ko, simbolizuoja ir arbitražo vaidmenį procese, kuriame jie neatstovautų nei vienos iš valstybių ir jos teisinės sistemos, nei keleto valstybių ir jų teisinių sistemų⁶⁵³. *Westphalian* modelyje arbitras renkasi nacionalinę teisę, kurią mano esant tinkamą, o autonomiškame (transnacionaliniame) modelyje arbitras vadovaujasi tarptautine teise. Autorė nori atkreipti dėmesį į tai, kad autonomiškoje arbitražo teisėje arbitrams esminis aspektas yra *tendencija* arba *bendroji praktika*.

Ko, matyt, nebūtų išvengta, tai kontraversiškas Niujorko konvencijos II straipsnio interpretavimas, varijuojant nuo teismo prie teismo ir nuo autoriaus prie autoriaus, leidžiančio arba draudžiančio valstybinių teismų pagalbą vykdant arbitražo paskirtą laikinąją apsaugos priemonę pagal konvencijos II straipsnį. Šiuo atveju greičiausiai autonomiškoje tradicijoje siekiamybė būtų suvienodintas konvencijos interpretavimas ne tik skirtingose

⁶⁵² GAILLARD, E. *International Arbitration* <...>, p. 68.

⁶⁵³ GAILLARD, E. *International Arbitration* <...>, p. 68.

valstybėse, bet ir tos pačios valstybės viduje (kaip kad nagrinėti prieštaringi Jungtinių Valstijų teismų sprendimai).

IŠVADOS

1. Disertacinis tyrimas atskleidė, kad laikinosios apsaugos priemonės arbitraže nėra detalios ir aiškios procedūriškai sureguliuotos, o dabartinis tarptautinis arbitražo reglamentavimas pateikia arbitražo teismams tik apibendrintas gaires dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo. Plati arbitrų diskrecija laikinųjų apsaugos priemonių skyrimo procese vis dar atspindi arbitražo komercinę ir „privačią“ prigimtį bei skatina savarankiškumą, tačiau tuo pačiu lemia nesistemingus arbitražo teismų sprendimus dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo. Atsižvelgiant į nestabilumą bei neprognozuojamą rezultatą prašant laikinųjų apsaugos priemonių arbitražo teisme, vertėtų įnešti teisinio aiškumo išsamiau bei plačiau reglamentuojant arbitraže taikomų laikinųjų apsaugos priemonių procedūrą.
2. Arbitrų paskirtų laikinųjų apsaugos priemonių efektyvus įvykdymas tebėra smarkiai priklausomas nuo *lex arbitri*. Arbitražo teismui neatsižvelgus į nacionalinės teisės nuostatas sprendimas dėl laikinųjų apsaugos priemonių dažnai nebus vykdomas. Nors arbitrai gali remtis ir kitais šaltiniais priimdami sprendimą dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, arbitražo teismo pareiga priimti ne tik teisingą ir pagrįstą, bet ir įvykdomą sprendimą išlieka. Taigi kalbėti apie veikiančią autonomišką laikinųjų apsaugos priemonių procedūrą arbitraže, o juo labiau apie autonomišką arbitražą kaip tokį kol kas nėra pagrindo.
3. Valstybinio teismo pagalba arbitrams taikant laikinasias apsaugos priemones tarptautiniame komerciniame arbitraže yra būtina ir arbitražas kol kas negali būti vienintelė institucija, kurioje arbitražinio ginčo šalys sprendžia klausimą dėl laikinųjų apsaugos priemonių.

Disertaciniame tyrime nustatyta, kad du pagrindiniai probleminiai atvejai, dėl kurių arbitrai negali pasiūlyti veiksmingos laikinosios apsaugos ir reikalinga valstybinio teismo pagalba, yra priemonės taikymas tretiesiems asmenims bei priemonės taikymas nepranešus kitai šaliai. Siūlytina apsvaistyti galimybę tokiais atvejais atsisakyti siauro proarbitražiško požiūrio ir susitelkti į veiksmingą arbitražo šalies teisių apsaugą, tinkamai šalims iškomunikuojant valstybinio teismo pranašumą tokiose situacijose bei skatinant ne konkuravimą, o bendradarbiavimą tarp arbitražo ir valstybinių teismų.

4. Įvertinus darytina išvada, kad Lietuvoje teisinis laikinųjų apsaugos priemonių arbitraže reguliavimas yra labai progresyvus ir atitinka pasaulines naujoves bei didele dalimi tenkina autorės bendruosius siūlymus laikinųjų apsaugos priemonių instituto arbitraže tobulinimui: 2012 m. įsigaliojęs naujasis komercinio arbitražo įstatymas numato aiškias laikinųjų apsaugos priemonių taikymo sąlygas, įstatyme išskiriamos konkrečios laikinosios apsaugos priemonės, suteikiama galimybė naudotis laikinuoju arbitru, arbitrams leidžiama taikyti *ex parte* priemonės, įtvirtintas nutarčių dėl laikinųjų apsaugos priemonių vykdymo mechanizmas, užsienio arbitražo šalims leidžiama naudotis laikinųjų apsaugos priemonių taikymu Lietuvos teismuose. Kita vertus, rekomenduotina būtų Lietuvos komercinio arbitražo įstatyme numatyti sankcijas arbitražo šalims dėl laikinųjų apsaugos priemonių nevykdymo. Manytina, kad tai paskatintų šalis vykdyti paskirtą priemonę gera valia ir galimai atgrasytų nuo piktnaudžiavimo teisėmis.

BIBLIOGRAFIJA

1. ALTARAS, D. *Security for Costs*. 2003, 69(2) Arbitration.
2. AUDZEVIČIUS, R.; ir PARCHAJEV, D. Teismų vaidmuo arbitražo procese pagal Lietuvos teisę. *Teisė*, 2017, Nr. 102.
3. BERENHOLTZ, J.; LEACH, J. The expedited and emergency arbitrator procedures under the SIAC Rules - Six months on, how have they fared? *International Litigation and Arbitration Alert*, Hogan Lovells. 2011 [interaktyvus. Žiūrėta 2018-01-19]. Prieiga per internetą:
<<https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=73297470-89de-4f1b-84c1-0c4002f8ea1c>>.
4. BESSON, S. Is there a Real Need for Transcending National Legal Orders in International Arbitration? Some Reflections Concerning Abusive Interference from the Courts at the Seat of the Arbitration, *in* International Arbitration. The Coming of a New Age? ICCA Congress Series No. 17. Kluwer Law International, 2013.
5. BINDER, P. International Commercial Arbitration in UNCITRAL Model Law Jurisdictions. An International Comparison of the UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration. 2000, Sweet&Maxwell, 1st Edition.
6. BLESSING, M. Introduction to Arbitration – Swiss and International Perspectives. 1999 [interaktyvus. Žiūrėta 2016-02-11]. Prieiga per internetą: <http://www.baerkarrer.ch/publications/4_3_10.pdf>.
7. BLIUVAITĖ, M. Arbitražo teismo taikomo draudimo paraleliai bylinėtis teisinė prigimtis ir praktika. *Teisė*, 2015, t. 97, p. 101-115 [interaktyvus. Žiūrėta 2017 m. kovo 18 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.zurnalai.vu.lt/teise/article/view/9827>>.
8. BLIUVAITĖ, M. Skubos arbitro institutas. *Teisė*, 2015, t. 96, p. 112-125 [interaktyvus. Žiūrėta 2016 m. liepos 29 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.zurnalai.vu.lt/teise/article/view/8760>>.

9. BOOG, C.; MENZ, J. Arbitrating IP Disputes: the 2014 WIPO Arbitration Rules. *Journal of Arbitration Studies*, 2014, vol. 24, no. 3.
10. BOOG, C. Interim Measures in International Arbitration. In *Arbitration in Switzerland: the Practitioner's Guide*, 2013.
11. BOOG, C. The Laws Governing Interim Measures in International Arbitration, in *Conflict of Laws in International Arbitration*. Sellier. European Law Publishers, 2011.
12. BORN, G. B. International Commercial Arbitration. 2nd Edition. Kluwer Law International, 2014.
13. BORN, G. B. International Arbitration. Cases and Materials. Wolters Kluwer, 2011.
14. BORN, G. B. International Commercial Arbitration. Volume II, Kluwer Law International, 2009.
15. BÖCKSTIEGEL, K-H.; KRÖLL, S. M.; NACIMIENTO, P. Arbitration in Germany. The Model Law in Practice. 2nd Edition, Wolters Kluwer, 2015.
16. BRAZIL-DAVID, R. Harmonization and Delocalization of International Commercial Arbitration J. INT'L ARB. 445, 459 (2011).
17. BRAZDEIKIS, A. *Piktnaudžiavimas jurisdikcija: Quo vadis Europos Sąjunga?* Teisė, 2009, Nr. 71.
18. BUCHER, A. Court Intervention in Arbitration, in LILLICH, R. B.; BROWER, C. N. International Arbitration in the 21st Century: Toward "Judicialization" and Conformity? 1994.
19. BUCY, D. R. *How to Best Protect Party Rights: The Future of Interim Relief in International Commercial Arbitration Under the Amended UNCITRAL Model Law*. American University International Law Review, 2010.

20. CARBONNEAU, T. E. Carbonneau on International Arbitration: Collected Essays. Juris Publishing, 2010, p. 156.
21. CARLEVARIS, A. The enforcement of interim measures ordered by international arbitrators: different legislative approaches and recent developments in the amendment of the UNCITRAL Model Law *in* Interim Measures in International Commercial Arbitration. Association for International Arbitration. 2007, Maklu publishers.
22. CARON, D. D.; CAPLAN, L. M. The UNCITRAL Arbitration Rules: A Commentary. 2013.
23. CARON, D. Interim Measures of Protection: Theory and Practice in Light of the Iran – United States Claims Tribunal. 1986, 46 ZaöRV.
24. CHVALEJ, V.; PAVAN, V. V.; ir ŽUKOVA, G. Nauja Tarptautinių prekybos rūmų arbitražo reglamento redakcija. *Teisė*, 2013, Nr. 86.
25. COLLINS, L. Essays in International Litigation and the Conflict of Laws. Oxford University Press, 1994.
26. CRAIG, W. L.; PARK, W. W.; PAULSSON, J. *et al.* International Chamber of Commerce Arbitration. 3rd edition, 2000.
27. CUNIBERTI, G. Beyond Contract – The Case for Default Arbitration in International Commercial Disputes. *Fordham International Law Journal, Volume 32, Issue 2*, 2008.
28. DALHUISEN, J. H. Dalhuisen on Transnational Comparative, Commercial, Financial and Trade Law. Introduction - The New Lex Mercatoria and its Sources. Hart Publishing, 2013, 5th edition, Vol. 1.
29. DAVISON, M. *Risk that court sanctioned injunctive relief may not be available where emergency arbitrators are available*. 2017 [interaktyvus. Žiūrėta 2017 m. liepos 29 d.]. Prieiga per internetą: <<http://theinjunctionsblog.com/risk-that-court-sanctioned-injunctive-relief-may-not-be-available-where-emergency-arbitrators-are-available/>>.

30. DEVOLVE, J.-L.; POINTON, G.H.; ROUCHE, J. French Arbitration Law and Practice. A Dynamic Civil Law Approach to International Arbitration. 2nd edition, Wolters Kluwer, 2009.
31. DEZALAY, Y.; GARTH, B. G. Dealing in Virtue: International Commercial Arbitration and the Construction of a Transnational Legal Order (University of Chicago Press, 1996) 299.
32. Document 001 (No. 53-2743/001), Dépôt, dated 11 April 2013 [interaktyvus. Žiūrėta 2016-04-10]. Prieiga per internetą: <www.lachambre.be/FLWB/pdf/53/2743/53K2743001.pdf>.
33. DONOVAN, D. F. 'The Scope and Enforceability of Provisional Measures in International Commercial Arbitration: A Survey of Jurisdictions, the Work of UNCITRAL, and Proposals for Moving Forward' in VAN DEN BERG, A. J. (ed.), International Commercial Arbitration: Important Contemporary Questions, ICCA Congress ser. 2002, at 82, 146 (Kluwer Law International, 2003).
34. DOWERS, N.; TANG, Z. S. *Arbitration in EU Jurisdiction Regulation: Brussels I Recast and a New Proposal*. Groningen Journal of International Law, 2015, vol. 3(1): International Arbitration and Procedure.
35. DRAHOZAL, C. R. 'Commercial Norms, Commercial Codes and International Commercial Arbitration' 33 Vand J Transnat'l L (2000) 96.
36. DRIUKAS A., VALANČIUS V. *Civilinis procesas: teorija ir praktika*. II tomas. Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2006.
37. FAWCETT, J. J. *Declining Jurisdiction in Private International Law*. Reports to the XIVth Congress of the International Academy of Comparative Law. Oxford monographs in Private International Law. 1995.
38. GAILLARD, E. *Legal theory of international arbitration*. *Martinus Nijhoff Publishers*, 2010.

39. GAILLARD, E. Anti-suit Injunctions Issued by Arbitrators *in International Arbitration 2006: Back to Basics?*, 2006.
40. GAILLARD, E.; SAVAGE, J. *Fouchard, Gaillard, Goldman on International Commercial Arbitration*. Kluwer Law International, 1999.
41. GHAFFARI, A; WALTERS, E. The Emergency Arbitrator – The Dawn of a New Age? (2014) 30, *Arbitration International*, issue 1.
42. GOLDMAN, B. The Applicable Law: General Principles of Law - the *Lex Mercatoria*, *in Contemporary Problems in International Arbitration*, Springer - Science+Business Media, B.V., 1987.
43. GOSWAMI, L. Interim Relief: The role of the Courts *in International Arbitration and National Courts: The Never ending Story*, ICCA Congress Series no. 10 (2000).
44. HARBO, T. I. *The Function of the Proportionality Principle in EU Law*. European Law Journal, 2010, Vol. 16, No. 2.
45. HART, O.; MOORE, J. Incomplete Contracts and Renegotiation. *Econometrica*, Vol. 56, No. 4 (Jul., 1988) [interaktyvus. Žiūrėta 2018 m. sausio 21 d.]. El. prieiga: <<https://www.jstor.org/stable/1912698>>.
46. HASCHER, D. *Collection of Procedural Decisions in ICC Arbitration 1993-1996*. Kluwer Law International.
47. HASCHER, D. European Convention on International Commercial Arbitration of 1961 – Commentary, X.X.Y. B. Com. Arb. 1006 (1995).
48. HAUSMANINGER, C. *The ICC Rules for a Pre-Arbitral Referee Procedure: A Step Towards Solving the Problem of Provisional Relief in International Arbitration?* 7(1) ICSID Rev. - FILJ 82 (1992).
49. HE, Z. *The ICJ's Practice on Provisional Measures*. Inaugural-Dissertation, 2009.

50. HOSKING, J.; VALENTINE, E. Pre-arbitral emergency of protection: new tools for an old problem. Published in *Commercial Arbitration 2011: New Developments and Strategies for Efficient, Cost-Effective Dispute Resolution*, at 199 (PLI Litig. & Admin. Practice, Course Handbook Ser. No. H-865, 2011).
51. HOTCHKISS, C. *International Law for Business*. McGraw-Hill, Inc., 1994.
52. YESILIRMAK, A. *Provisional Measures in International Commercial Arbitration*. Kluwer Law International, 2005.
53. YESILIRMAK, A. *Provisional Measures in International Commercial Arbitration*. Doctoral Dissertation, 2003.
54. JEMIELNIAK, J. *Legal Interpretation in International Commercial Arbitration*. Ashgate, 2014.
55. JOSEPH QC, D. *Jurisdiction and Arbitration Agreements and their Enforcement*. Sweet&Maxwell, 2nd Edition, 2010.
56. JÚDICE, J. M.; DE NÁPOLES, P. M. The European, Middle Eastern and African Arbitration Review 2016. Portugal [interaktyvus. Žiūrėta 2017-02-02]. Prieiga per internetą: <<http://globalarbitrationreview.com/benchmarking/the-european-middle-eastern-and-african-arbitration-review-2016/1036955/portugal>>.
57. KAMINSKIENĖ, N. Application of Interim Measures in International Arbitration: the Lithuanian Approach. *Jurisprudencija*, 2010, 1 (119).
58. KANTOR, M. The ICC Pre-Arbitral Referee Procedure: Momentum for Expanded Use. *Transnational Dispute Management*, 2005, vol. 2, issue 5.
59. KARRER, P. A. Interim Measures Issued by Arbitral Tribunals and the Courts: Less Theory Please VAN DEN BERG, A. J. *International*

- Arbitration and National Courts: The Never Ending Story, ICCA Congress Series No. 10. Kluwer, 2001).
60. KARTON, J. *The Culture of International Arbitration and the Evolution of Contract Law*. Oxford University Press, 2013.
 61. KAUFMANN-KOHLER, G.; RIGOZZI, A. *International Arbitration. Law and Practice in Switzerland*. Oxford University Press, 2015.
 62. KENNEDY-GRANT, T. *Interim Measures under the UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration: the Impact of the 2006 Amendments*. *Asian International Arbitration Journal*, 2014, vol. 10, no. 1.
 63. KINDERYS, A. (ats. red.). *Tarptautinių žodžių žodynas. Ketvirtas leidimas*. Vilnius: Alma littera, 2005.
 64. KONRAD, C. W.; PETERS, P. A. *The European, Middle Eastern and African Arbitration Review 2016*. Austria [interaktyvus. Žiūrėta 2017-02-10]. Prieiga per internetą: <<http://globalarbitrationreview.com/benchmarking/the-european-middle-eastern-and-african-arbitration-review-2016/1036939/austria>>.
 65. KRAMER, X. E. *The Dutch Kort Geding Procedure in an International Perspective: A Comparative View on Provisional Measures and Private International Law*. 2008 [interaktyvus. Žiūrėta 2017 m. liepos 29 d.]. Prieiga per internetą: <<https://ssrn.com/abstract=1122344>>.
 66. LACHMANN, J-P. *Handbuch für die Schiedsgerichtspraxis*, 3rd edn, Köln 2008.
 67. LAUTERPACHT, E.; GREENWOOD, C. J. *International Law Reports*. Cambridge University Press, 1994, vol. 95.
 68. LAUŽIKAS E.; MIKELĖNAS V.; NEKROŠIUS V. *Civilinio proceso teisė*. I tomas, Justitia, 2003.

69. LEMBO, S.; GUIGNET, V. *Interim Measures of Protection: The Concurrent Jurisdiction of Courts and Arbitral Tribunals in Switzerland*. Conference paper for the 2011 Fall Meeting of the American Bar Association, International Section, Dublin.
70. LEW, J. D. M. *et al.* *Arbitration in England*, with chapters on Scotland and Ireland (Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International, 2013).
71. LEW, J. D. M. *Commentary on Interim and Conservatory Measures in ICC Arbitration Cases*. ICC International Court of Arbitration Bulletin, 2000, Vol. 11, No. 1.
72. LÉVY, L. *Anti-suit Injunctions Issued by Arbitrators*. IAI International Arbitration Series No. 2, *Anti-Suit Injunctions in International Arbitration*. Juris Publishing, Inc., 2005.
73. LIEBSCHER, C. Chapter IV: Vienna Rules *in* *Institutional Arbitration*. Article-by-Article Commentary. 2013.
74. LUNDSTEDT, J. *SCC Practice: Emergency Arbitrator Decisions 1 January 2010 – 31 December 2013* [interaktyvus. Žiūrėta 2018-02-13]. Prieiga per internetą: <http://www.sccinstitute.com/media/29995/scc-practice-2010-2013-emergency-arbitrator_final.pdf>.
75. MA, G.; BROCK, D. *Arbitration in Hong Kong. A Practical Guide*. 2nd edition, Sweet&Maxwell, 2011.
76. MADSEN, F. *Commercial Arbitration in Sweden*. 3rd edition, Oxford University Press, 2007.
77. MATHEW, D. *Seeking Interim Relief Against Third Parties to Arbitration: Distilling the Indian Stand*. 2014, 8 SCC J-52 [interaktyvus. Žiūrėta 2018-02-10]. Prieiga per internetą: <<https://poseidon01.ssrn.com/delivery.php?ID=6961170210290840841151150960941200920030220590770100671231210771260810820180900031240550450590030550450421251160120230091180960610520890870800090950890150310000291060310260430961141>>

0003111111010311909500707009107200107100009110410802410
4029121083114007&EXT=pdf>.

78. MÉRIGNAC, A. *Traité théorique et pratique de l'arbitrage international*. 1895.
79. MIKELĖNAS, V.; NEKROŠIUS, V.; ir ZEMLYTĖ, E. *Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo komentaras*. 2016.
80. MILES, C. A. The Origins of the Law of Provisional Measures before International Courts and Tribunals. 2013 [interaktyvus. Žiūrėta 2016-01-10]. Prieiga per internetą: <http://www.zaoerv.de/73_2013/73_2013_4_a_615_672.pdf>.
81. MOENS, G.; LUTTRELL, S. Interim Measures of Protection under the Arbitration Rules of the Australian Centre for International Commercial Arbitration. *Asian International Arbitration Journal*, 2010, vol. 6, no. 1.
82. MOHTASHAMI, R.; TURNER, P. A. Guide to the LCIA Arbitration Rules. 165 (2009).
83. MOSES, M. *Arbitration/Litigation Interface: The European Debate*. Loyola University, Chicago School of Law, Public Law & Legal Theory Research Paper No. 2014-5/6 (2014).
84. MOSES, M. L. *The Principles and Practice of International Commercial Arbitration*. Cambridge university press, 2012, 2nd ed.
85. MOSS, G. C. *International Commercial Arbitration. Party Autonomy and Mandatory Rules*. AIT Otta AS, 1999.
86. MOUAWAD, C., SILBERT, E. A Guide to Interim Measures in Investor-State Arbitration. *Arbitration International*, 2013, Vol. 29, No. 3.
87. MUSTILL, M. *The New Lex Mercatoria: the First Twenty-five Years*. (1988) 4 *Arbitration International* 86.
88. NARIMAN, F. S. The Spirit of Arbitration: The Tenth Annual Goff Lecture. 16 *Arb Int'l* (2000) 261.

89. National Report The Netherlands (Questionnaire 3), study JLS/C4/2005/03 [interaktyvus. Žiūrėta 2017 m. liepos 29 d.]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/civiljustice/news/docs/study_bxl1_netherlands.pdf>.
90. NEKROŠIUS, V. Civilinis procesas: koncentruotumo principas ir jo įgyvendinimo galimybės. Vilnius: *Justitia*, 2002.
91. NEKROŠIUS, V. Francas Kleinas apie civilinio proceso tikslus ir principus bei jų įgyvendinimo metodus. *Teisė*, 1999, Nr. 33 (1).
92. NWOYE, I. S. Applicable Laws and Standards for Interim Measures in International Arbitration. Social Science Research Network, 2015 [interaktyvus. Žiūrėta 2016-03-26]. Prieiga per internetą: <http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2596747>.
93. OELLERS- FRAHM, K. Expanding the Competence to Issue Provisional Measures – Strengthening the International Judicial Function. *German Law Journal*, 2011, Vol. 12, No. 05 [interaktyvus. Žiūrėta 2017-05-10]. Prieiga per internetą: <https://static1.squarespace.com/static/56330ad3e4b0733dcc0c8495/t/56b70e8dcf80a12820a59309/1454837389937/GLJ_Vol_12_No_05_OellersG%C3%87%C3%89Frahm2.pdf>.
94. ONYEMA, E. The Jurisdictional Tensions Between Domestic Courts and Arbitral Tribunals in The Interface between Domestic Courts and Arbitral Tribunals. 2016, p. 494 [interaktyvus. Žiūrėta 2018 m. liepos 29 d.]. Prieiga per internetą: <<http://eprints.soas.ac.uk/24492/1/Emilia%20Onyema%20on%20Jurisdictional%20Tensions%20btw%20Domestic%20Courts%20and%20Arbitral%20Tribunals%20ICCA%202017.pdf>>.
95. PANICO, R. C. Jurisdiction and applicable law in the case of so-called pathological arbitration clauses in view of the proposed reform

- of the Brussels I - Regulation, *in* Conflict of Laws in International Arbitration. Sellier, European Law Publishers, 2011.
96. PENDELL, G. Chapter 13. England&Wales *in* NEWMAN, L. W.; ONG, C. Interim Measures in International Arbitration. 2014, Juris.
97. PETROCHIOS, G. Procedural Law in International Arbitration. Oxford University Press, 2010.
98. PHILIPPE , D. Modernisation of the Belgian Law on Arbitration. Le droit des affaires, no.109, Kluwer, 2014 [interaktyvus. Žiūrėta 2016-06-22]. Prieiga per internetą: <<http://www.philippelaw.eu/UploadDirectory/UserFiles/files/THE%20NEW%20BELGIAN%20LAW%20ON%20ARBITRATION.pdf>> .
99. POSNER, E. A; SYKES, A. O. Economic Foundations of International Law. The Belknap Press of Harvard University Press, 2013.
100. POUURET, J. F.; BESSON, S. ‘Nature et efficacite des decisions prises par l’arbitre en cours de procedure au sujet des frais le l’arbitrage’ (2008), *in* PHILIPPIN, E. *et al.* Melanges en l’honneur de Francois Dessemontet (Lausanne: CEDIDAC).
101. POUURET, J. F.; BESSON, S. Comparative Law of International Arbitration. Sweet&Maxwell, 2007.
102. PRYLES, Interlocutory Orders and Convention Awards: the case of *Resort Condominiums v. Bolwell*, (1994) 10 Arb. Int’l 385.
103. Project de réglemeut pour la procédure arbitrale internationale, AIDI 1 (1975).
104. REDFERN, A. D. Arbitration and the Courts: Interim Measures of Protection – Is the Tide About To Turn? 30. TEX INT’L L.J.71, 72 (1995).
105. REISMAN, W. M.; RICHARDSON, B. Tribunals and Courts: An Interpretation of the Architecture of International

- Commercial Arbitration. in VAN DEN BERG, A. *Arbitration - The Next Fifty Years. 50th Anniversary Conference, Geneva 2011*. ICCA Congress Series No. 16. Wolters Cluwer, 2012.
106. Report for the Biennial Conference in Washington D.C., 2014 [interaktyvus. Žiūrēta 2018-08-18]. Prieiga per internetą: <http://www.academia.edu/18697214/ILA_REPORT_ON_THE_INHERENT_POWERS_OF_ARBITRATORS_IN_INTERNATIONAL_COMMERCIAL_ARBITRATION_WASHINGTON_D.C._2014>.
107. RIEGLER, S.; PETSCHKE, A.; FREMUTH-WOLF, A.; *et al.* Arbitration Law of Austria: Practice and Procedure. Juris Publishing, Inc., 2007, p. 326.
108. ROSENNE, S. Provisional Measures in International Law: The International Court of Justice and the International Tribunal for the Law of the Sea, 2005.
109. RUBINO-SAMMARTANO, M. International Arbitration. Law and Practice. 2014, 3rd edition.
110. SAVOLA, M. Interim Measures and Emergency Arbitrator Proceedings. Presentation at the 23rd Croatian Arbitration Days: Access to Arbitral Justice. 2015 [interaktyvus. Žiūrēta 2017 m. liepos 29 d.]. Prieiga per internetą: <<http://arbitration.fi/files/2016/04/23-cad-savola-interim-measures-and-emergency-arbitrator-proceedings.pdf>>.
111. SCC Practice Note. Emergency Arbitrator Decisions Rendered 2015-2016 [interaktyvus. Žiūrēta 2018-02-20 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.sccinstitute.com/media/194250/ea-practice-note-emergency-arbitrator-decisions-rendered-2015-2016.pdf>>.
112. SCHAEFER, J. K. New Solutions for Interim Measures of Protection in International Commercial Arbitration: English, German

- and Hong Kong Law Compared. *Electronic Journal of Comparative Law*, Vol. 2.2 (August 1998).
113. SCHLOSSER, Das Recht der internationalen privaten Schiedsgerichtsbarkeit, 2nd ed., Mohr Siebeck 1989, in Stein/Jonas (eds), *Kommentar zur Zivilprozessordnung*, vol. 9, EGZPO, 22nd ed., Mohr Siebeck 2002, annex to sect. 1061.
114. SCHWARTZ, E. The Practices and Experience of the ICC Court, *in ICC, Conservatory and Provisional Measures in International Arbitration* 45, 61 (1993).
115. SILBERMAN, L.; FERRARI, F. Getting to the Law Applicable to the Merits in International Arbitration and the Consequence of getting it Wrong *in Conflict of Laws in International Commercial Arbitration*. 263 (Franco Ferrari & Stefan Kroll eds., 2011).
116. Singapūro tarptautinio arbitražo centro statistika [interaktyvus. Žiūrėta 2018 m. liepos 29 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.siac.org.sg/images/stories/articles/annual_report/SIAC_Annual_Report_2015.pdf>.
117. SINKEVIČIUS, E.; ir NORKUS, R. Laikinių apsaugos priemonių taikymas nagrinėjant ginčus Lietuvos komerciniuose arbitražuose. *Jurisprudencija*, 2013, 20 (1).
118. SOONS, A. H. A. *International Arbitration: Past and Prospects*. *Martinus Nijhoff Publishers*, 1990.
119. SRINIVASAN, B. Scope of Power to Grant Interim Measures against Third Parties under the Arbitration and Conciliation Act, 1996 [interaktyvus. Žiūrėta 2018-02-10]. Prieiga per internetą: <<https://poseidon01.ssrn.com/delivery.php?ID=4830781230050000890310831210010031260310690300500590410651040030651101070921261190050060421210441120430110810920780781200910290400060020650030970640240971010051120060340430971131271>>

2302509001210007110109112300910407001810702007309002506
7102009099090&EXT=pdf>.

120. Stokholmo prekybos rūmų statistika [interaktyvus. Žiūrėta 2016 m. liepos 29 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.sccinstitute.com/statistics/statistics-2008-2015/>, <http://www.sccinstitute.com/statistics/>>.
121. STÜRNER, R.; KAWANO, M. Comparative Studies on Enforcement and Provisional Measures. Problems of Transnational Civil Procedure, Vol. IV, 2011.
122. SZTUCKI, J. Interim Measures in the Hague Court, 1983.
123. ŠEKŠTELO, A. Laikinių apsaugos priemonių taikymas arbitraže: prielaidos ir sąlygos. *Justitia*, 2012, Nr. 77.
124. TUCKER, L. A. Interim Measures Under Revised UNCITRAL Arbitration Rules: Comparison to Model Law Reflects both Greater Flexibility and Remaining Uncertainty. *International Commercial Arbitration, Brief*, 2011, vol. 1, issue 2.
125. United Nations Commission on International Trade Law, Fortieth Session on Settlement of Commercial Disputes. Proposal by the International Chamber of Commerce, 2004 [interaktyvus. Žiūrėta 2016-02-10]. Prieiga per internetą: <<https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/LTD/V04/506/71/PDF/V0450671.pdf?OpenElement>>.
126. UNCITRAL Report of Working Group II (Arbitration and Conciliation) on the Work of its Fiftieth Session, delivered to the General Assembly, U. N. Doc. A/CN.9/669 (2009) [interaktyvus. Žiūrėta 2016-04-11]. Prieiga per internetą: <<https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/V09/813/43/PDF/V0981343.pdf?OpenElement>>.
127. UNCITRAL Report of Working Group II (Arbitration and Conciliation) on the Work of its Forty-Seventh Session, delivered to

- the General Assembly, U. N. Doc. A/CN.9/641 (Sept. 25, 2007) [interaktyvus. Žiūrėta 2016-04-11]. Prieiga per internetą: <<https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/V07/870/53/PDF/V0787053.pdf?OpenElement>>.
128. Report of the Working Group on Arbitration and Conciliation on the work of its forty-third session (Vienna, 3-7 October 2005) UNCITRAL, 43rd Sess., U. N. Doc. A/CN.9/589 (12 October 2005) [interaktyvus. Žiūrėta 2016-04-11]. Prieiga per internetą: <<https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/V05/894/78/PDF/V0589478.pdf?OpenElement>>.
129. UNCITRAL Report of Working Group II (Arbitration) on the work of its fortieth session, U. N. Doc. A/CN.9/547 (23-27 February 2004) [interaktyvus. Žiūrėta 2016-04-11]. Prieiga per internetą: <<https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/V04/521/51/PDF/V0452151.pdf?OpenElement>>.
130. UNCITRAL Report of Working Group on Arbitration on the Work of its Thirty-Ninth Session, U.N. Doc. A/CN.9/545 (Dec. 8, 2003) [interaktyvus. Žiūrėta 2016-04-11]. Prieiga per internetą: <<https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/V03/905/15/PDF/V0390515.pdf?OpenElement>>.
131. UNCITRAL Report of the Working Group II (Arbitration and Conciliation) thirty-eighth session New York, 12-16 May 2003, delivered to the General Assembly, U. N. Doc. A/CN.9/WG.II/WP.123 (2003) [interaktyvus. Žiūrėta 2018-02-11]. Prieiga per internetą: <[https://documents-dds-](https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/V03/905/15/PDF/V0390515.pdf?OpenElement)

- ny.un.org/doc/UNDOC/LTD/V03/827/26/PDF/V0382726.pdf?OpenElement>.
132. UNCITRAL Report of the Working Group on Arbitration on the work of its thirty-second session (Vienna, 20 – 31 March 2000), delivered to the General Assembly, U. N. Doc. A/CN.9/468 (2000) [interaktyvus. Žiūrėta 2018-02-11]. Prieiga per internetą: <<https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/V00/530/64/PDF/V0053064.pdf?OpenElement>>.
133. UNCITRAL, Working Group on Arbitration, Possible Future Work: Court-Ordered Interim Measures of Protection in Support of Arbitration, Scope of Interim Measures that May be Issued by Arbitral Tribunals, Validity of the Agreement to Arbitrate, Report of the Secretary General, par. 7, 2000.
134. U.S. position paper to UNCITRAL re *ex parte* interim measures in arbitration (September 2004). Summary of Position of the US Delegation at the Meeting of the UNCITRAL Working Group, New York, February 23 – 27, 2004 [interaktyvus. Žiūrėta 2018-02-10]. Prieiga per internetą: <<https://www.state.gov/s/1/2004/78113.htm>>.
135. VADI, V. A History of Success? Proportionality in International Economic Law. The Reform of International Economic Governance, Chapter 10 [interaktyvus. Žiūrėta 2018-02-13]. Prieiga per internetą: <<http://eprints.lancs.ac.uk/79283/2/Proportionality.pdf>>.
136. VALANČIUS, V.; NEKROŠIUS, V.; MIKELĖNAS, V., *et al.* Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso komentaras. I dalis. Bendrosios nuostatos. 1 tomas. Vilnius, Justitia, 2004.

137. VAN DEN BERG, A. Arbitration - The Next Fifty Years. 50th Anniversary Conference, Geneva 2011. ICCA Congress Series No. 16. Wolters Cluwer, 2012.
138. VAN HOUTTE, H. Ten Reasons Against a Proposal for *Ex Parte* Interim Measures of Protection in Arbitration, Arbitration International, 2000.
139. VEEDER, V. V. The Need for Cross-border Enforcement of Interim Measures in VAN DEN BERG, A. J. New Horizons in International Commercial Arbitration and Beyond. Kluwer Law International, 2005.
140. VĒBRAITĒ, V. *Europos Komisijos pasiūlymo dėl Reglamento „Briuselis I“ pakeitimo įtaka Europos Sąjungos civilinio proceso ateities tendencijoms*. Verslo ir teisės aktualijos, 2012, 7(2).
141. VON SEGESSER, G.; KURTH, C. Interim Measures. Kaufmann-Kohler/Stucki (eds), International Arbitration in Switzerland. A Handbook for Practitioners, 2005.
142. WADE, S.; CLIFFORD, P.; CLANCHY, J. A Commentary on the LCIA Arbitration Rules 2014. Sweet&Maxwell, 2015.
143. WALTER, G.; BOSH, W.; BRÖNNIMANN, J. Internationale Schiedsgerichtssbarkeit in der Schweiz, Bern, 1991.
144. WAUK, A. C. Comment, *Preliminary Injunctions in Arbitrable Disputes: The Case for Limited Court Jurisdiction*, 44 UCLA L. REV. 2061, 2073-75 (1997).
145. WEBSTER, T. H.; BÜHLER, M. W. Handbook of ICC Arbitration. 3rd ed. Sweet&Maxwell, 2014.
146. WERBICKI, R. J. Arbitral Interim Measures: Fact or Fiction? *Handbook on International Arbitration & ADR*, 2010.
147. WIRTH, M. Interim or Preventive Measures in Support of International Arbitration in Switzerland. Edited and amended conference paper prepared for the 1999 Conference of the

- International Bar Association, Section Business Law, Barcelona, September 1999 [interaktyvus. Žiūrėta 2018-02-10]. Prieiga per internetą:
<<http://www.homburger.ch/fileadmin/publications/INTERIM.pdf>>.
148. WYSS, L. Chapter 37: Switzerland *in* NEWMAN, L. W.; ONG, C. *Interim Measures in International Arbitration*. 2014, Juris, p. 760.
149. WOLFF, R. *et al.* *New York Convention on the Recognition and Enforcement of Foreign Arbitral Awards. A Commentary*. C.H. Beck, Hart, Nomos, 2012.
150. *The International Comparative Legal Guide to: International Arbitration 2015*. ICG, Global Legal Group, 12th edition.
151. *Münchener Kommentar zur Zivilprozessordnung*. Vol. 3, 4 edn, München 2013.
152. *2012 International Arbitration Survey: Current and Preferred Practices in the Arbitral Process*. Queen Mary University and White & Case [interaktyvus. Žiūrėta 2017-01-10]. Prieiga per internetą:
<<http://www.arbitration.qmul.ac.uk/docs/164483.pdf>>.
153. Case report by PD Dr. Nathalie Voser (Partner) and Christopher Boog (Associate), Schellenberg Wittmer (Zurich). 2010 [interaktyvus. Žiūrėta 2017-01-10]. Prieiga per internetą:
<[https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/2-502-4349?__lrTS=20170514205532206&transitionType=Default&contextData=\(sc.Default\)&firstPage=true&bhcp=1&ignorebhwarn=IgnoreWarns](https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/2-502-4349?__lrTS=20170514205532206&transitionType=Default&contextData=(sc.Default)&firstPage=true&bhcp=1&ignorebhwarn=IgnoreWarns)>.
154. Editorial Comment of *The Bryan Peace Treaties*. *The American Journal of International Law*. Vol. 7, No. 4 (Oct., 1913) [interaktyvus. Žiūrėta 2016-02-12]. Prieiga per internetą:
<http://www.jstor.org/stable/2187334?seq=1#page_scan_tab_contents>.

155. Elektroninis tarptautinių žodžių žodynas [interaktyvus. Žiūrėta 2017-03-10]. Prieiga per internetą: <<http://www.zodziai.lt/reiksme&word=alternatyvus&wid=822>>.
156. Lyginamasis anglų kalbos žodynas [interaktyvus. Žiūrėta 2018-08-10]. Prieiga per internetą: <https://www.diffen.com/difference/Effectiveness_vs_Efficiency>.

Norminiai aktai

1. Lugano konvencija dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo. 2007 [interaktyvus. Žiūrėta 2017 m. liepos 29 d.]. Prieiga per internetą: <[http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:22007A1221\(03\)](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/?uri=CELEX:22007A1221(03))>.
2. 1968 m. Briuselio konvencija dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose vykdymo (konsoliduota versija) // OJ C 027, 26.01.1998.
3. Europos konvencija dėl tarptautinio komercinio arbitražo, 1961 [interaktyvus. Žiūrėta 2016-03-16]. Prieiga per internetą: <https://treaties.un.org/doc/Treaties/1964/01/19640107%2002-01%20AM/Ch_XXII_02p.pdf>.
4. Niujorko konvencija dėl užsienio arbitražų sprendimų pripažinimo ir vykdymo. 1958 [interaktyvus. Žiūrėta 2016-07-02]. Prieiga per internetą: <<https://www.e-tar.lt/portal/legalAct.html?documentId=TAR.883784C7E407>>.
5. Europos žmogaus teisių konvencija, 1950, preambulė [interaktyvus. Žiūrėta 2017-09-16]. Prieiga per internetą: <http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_ENG.pdf>.
6. 2012 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1215/2012 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir

- komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo [interaktyvus. Žiūrėta 2017 m. liepos 29 d.]. Prieiga per internetą: <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:32012R1215&from=LT>>.
7. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 44/2001 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo. OJ L 12, 16.1.2001.
 8. Commission Communication to the Council and the European Parliament 'Towards greater efficiency in obtaining and enforcing judgements in the European Union' (98/C 33/03). 1998 [interaktyvus. Žiūrėta 2017 m. liepos 29 d.]. Prieiga per internetą: <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A51997DC0609>>.
 9. Arbitration Rules of Arbitration Institute of the Stockholm Chamber of Commerce, 2017 [interaktyvus. Žiūrėta 2017 m. kovo 2 d.]. Prieiga per internetą: <http://sccinstitute.com/media/169838/arbitration_rules_eng_17_web.pdf>.
 10. French Arbitration Association Arbitration Rules, 2017 [interaktyvus. Žiūrėta 2018-01-19]. Prieiga per internetą: <http://www.afa-arbitrage.com/afa/uploads/2017/04/AFA_reglements_arbitrage_mediation_2017.pdf>.
 11. ACICA Arbitration rules (2016) [interaktyvus. Žiūrėta 2018 m. vasario 1 d.]. Prieiga per internetą: <<https://acica.org.au/wp-content/uploads/Rules/2016/ACICA-Arbitration-Rules-2016.pdf>>.
 12. SIAC Arbitration Rules, 2016 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.siac.org.sg/our-rules/rules/siac-rules-2016>>.

13. JAMS International Arbitration Rules, 2016 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<https://www.jamsadr.com/international-arbitration-rules/>>.
14. DIFC-LCIA Rules, 2016 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.difc-lcia.org/arbitration-rules-2016.aspx>>.
15. NAI Arbitration Rules, 2015 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <<http://www.nai-nl.org/downloads/NAI%20Arbitration%20Rules%20and%20Explanation.pdf>>.
16. ICDR International Dispute Resolution Procedures, 2014 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.icdr.org/sites/default/files/document_repository/International_Dispute_Resolution_Procedures_English.pdf>.
17. LCIA Arbitration Rules, 2014 [interaktyvus. Žiūrėta 2014 m. gruodžio 2 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.lcia.org/Dispute_Resolution_Services/lcia-arbitration-rules-2014.aspx>.
18. CIETAC rules, 2014 [interaktyvus. Žiūrėta 2016-03-10]. Prieiga per internetą: <<http://www.cietac.org/index.php?m=Page&a=index&id=106&l=en>>.
19. WIPO Arbitration Rules, 2014 [interaktyvus. Žiūrėta 2016-10-14]. Prieiga per internetą: <<http://www.wipo.int/amc/en/arbitration/rules/>>.
20. Hong Kong International Arbitration Centre Arbitration Rules, 2013 [interaktyvus. Žiūrėta 2016 m. liepos 29 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.hkiac.org/arbitration/rules-practice-notes/administered-arbitration-rules>>.

21. Rules of Arbitration of International Chamber of Commerce, 2017 [interaktyvus. Žiūrėta 2015-03-14]. Prieiga per internetą: <https://iccwbo.org/dispute-resolution-services/arbitration/rules-of-arbitration/#article_28>.
22. Swiss Chambers' Arbitration Institution Rules of International Arbitration, 2012 [interaktyvus]. Prieiga per internetą: <https://www.swissarbitration.org/files/33/Swiss-Rules/SRIA_EN_2017.pdf>.
23. UNCITRAL Arbitration Rules. 2010 [interaktyvus. Žiūrėta 2016-04-18]. Prieiga per internetą: <<https://www.uncitral.org/pdf/english/texts/arbitration/arb-rules-revised/arb-rules-revised-2010-e.pdf>>.
24. IBA Rules of Evidence. 2010 [interaktyvus. Žiūrėta 2018-01-18]. Prieiga per internetą: <<https://singaporeinternationalarbitration.com/2012/07/18/iba-rules-on-the-taking-of-evidence-in-international-arbitration/>>.
25. CANACO Arbitration Rules, 2008 [interaktyvus. Žiūrėta 2018-01-18]. Prieiga per internetą: <<http://www.imarbitraje.org.mx/reglamentos/Reglamento%20de%20Arbitraje%20de%20la%20CANACO%20ABC.pdf>>.
26. DIAC Arbitration Rules, 2007 [interaktyvus. Žiūrėta 2018-01-18]. Prieiga per internetą: <<http://www.diac.ae/idias/rules/Arb.Rules%202007/>>.
27. UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration, 1985, with amendments as adopted in 2006. [interaktyvus. Žiūrėta 2016-10-14]. Prieiga per internetą: <https://www.uncitral.org/pdf/english/texts/arbitration/ml-arb/07-86998_Ebook.pdf>.

28. ICSID Arbitration Rules, 2006 [interaktyvus. Žiūrėta 2018-01-19].
Prieiga per internetą:
<https://icsid.worldbank.org/en/Documents/resources/2006%20CRR_English-final.pdf>.
29. Rules of Arbitration of International Chamber of Commerce, 1998
[interaktyvus. Žiūrėta 2015-03-14]. Prieiga per internetą:
<<http://www.jus.uio.no/lm/icc.arbitration.rules.1998/doc.html#146>>.
30. German Arbitration Institution DIS Arbitration Rules, 1998
[interaktyvus. Žiūrėta 2018-01-18]. Prieiga per internetą:
<<http://www.disarb.org/en/16/rules/dis-arbitration-rules-98-id10>>.
31. ICC Rules for a Pre-Arbitral Referee Procedure. 1990 [interaktyvus.
Žiūrėta 2017-05-19]. Prieiga per internetą:
<<https://iccwbo.org/dispute-resolution-services/pre-arbitral-referee/rules/>>.
32. Zurich Chamber of Commerce International Arbitration Rules, 1989
[interaktyvus. Žiūrėta 2018-01-19]. Prieiga per internetą:
<<http://www.intracen.org/International-Arbitration-Rules-of-Zurich-Chamber-of-Commerce-1989/>>.
33. Rules of Conciliation and Arbitration of International Chamber of
Commerce, 1988 [interaktyvus. Žiūrėta 2016-10-25]. Prieiga per
internetą:
<<http://www.jus.uio.no/lm/icc.conciliation.arbitration.rules.1988/portrait.a4.pdf>>.
34. UNIDROIT Principles of Transnational Civil Procedure. 2004
[interaktyvus. Žiūrėta 2016-04-18]. Prieiga per internetą:
<<http://www.unidroit.org/english/principles/civilprocedure/ali-unidroitprinciples-e.pdf>>.

35. Applications for Interim Measures in International Arbitration Practice Guideline by Chartered Institute of Arbitrators, 2015 [interaktyvus. Žiūrėta 2016-04-18]. Prieiga per internetą: <<http://www.ciarb.org/docs/default-source/ciarbdocuments/guidance-and-ethics/practice-guidelines-protocols-and-rules/international-arbitration-guidelines-2015/2015applicationinterimmeasures.pdf?sfvrsn=26>>.
36. Applications for Security for Costs in International Arbitration Practice Guideline by Chartered Institute of Arbitrators. 2015 [interaktyvus. Žiūrėta 2017-01-10]. Prieiga per internetą: <<http://www.ciarb.org/docs/default-source/ciarbdocuments/guidance-and-ethics/practice-guidelines-protocols-and-rules/international-arbitration-guidelines-2015/2015securityforcosts.pdf?sfvrsn=22>>.
37. Vilniaus komercinio arbitražo teismo arbitražo reglamentas, 2017 [interaktyvus. Žiūrėta 2017-03-26]. Prieiga per internetą: <http://www.arbitrazas.lt/failai/2017%20VKAT%20AP%20Reglamentas_2017%2001%2001%20redakcija_be%20pried%C5%B3.pdf>.
38. Beijing Arbitration Commission Arbitration Rules, revised and adopted at the Fourth Meeting of the Sixth Session of the Beijing Arbitration Commission on July 9, 2014, and effective as of April 1, 2015 [interaktyvus. Žiūrėta 2017-10-15]. Prieiga per internetą: <http://www.bjac.org.cn/page/data_dl/bjac_guize_en.pdf>.
39. Vienna Rules of Arbitration, 2013 [interaktyvus. Žiūrėta 2017-03-06]. Prieiga per internetą: <http://www.viac.eu/images/documents/Vienna_Rules_2013/Wiener_Regeln_Brosch%C3%BCre_en_Onlinefassung_inkl_Mediationsregeln_20151217.pdf>.

40. Thai Arbitration Institute Rules, 2002 [interaktyvus. Žiūrėta 2016-03-22]. Prieiga per internetą: <http://www.tai.coj.go.th/doc/data/tai/tai_1467360184.pdf>.
41. Vokietijos arbitražo institucijos arbitražo taisyklės, 1998, Deutsche Institution für Schiedsgerichtsbarkeit [interaktyvus. Žiūrėta 2016-04-10]. Prieiga per internetą: <<http://www.dis-arb.de/de/16/regeln/dis-arbitration-rules-98-id10>>.
42. Singapore International Arbitration Act. 2016 [interaktyvus. Žiūrėta 2014 m. liepos 29 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.siac.org.sg/images/stories/articles/rules/IAA/IAA%20Aug2016.pdf>>.
43. Indian Arbitration and Conciliation (Amendment) Ordinance. 2015 [interaktyvus. Žiūrėta 2017 m. liepos 29 d.]. Prieiga per internetą: <<http://lawmin.nic.in/la/Arbitration.pdf>>.
44. National Civil and Commercial Code of Argentina, 2015 [interaktyvus. Žiūrėta 2016-03-22]. Prieiga per internetą: <<http://servicios.infoleg.gob.ar/infolegInternet/anexos/235000-239999/235975/texact.htm>>.
45. Austrian Code of Civil Procedure, 2014 [interaktyvus. Žiūrėta 2017-03-06]. Prieiga per internetą: <<http://www.viac.eu/en/materials/83-recht/gesetze/200-zpo-as-amended-2013#OrderingofInterimMeasures>>.
46. Chinese Arbitration Law, 2013 [interaktyvus. Žiūrėta 2016-03-22]. Prieiga per internetą: <<http://english.mofcom.gov.cn/article/policyrelease/Businessregulations/201312/20131200432698.shtml>>.

47. Belgian Judicial Code. 2013 [interaktyvus. Žiūrėta 2017-01-10]. Prieiga per internetą: <<http://www.cepani.be/en/arbitration/belgian-judicial-code-provisions>>.
48. Prancūzijos civilinio proceso kodeksas. 2013 [interaktyvus. Žiūrėta 2017-03-16]. Prieiga per internetą: <<https://www.legifrance.gouv.fr/Traductions/en-English/Legifrance-translations>>.
49. Civil Procedure Law Of The People's Republic Of China, 2012 [interaktyvus. Žiūrėta 2016-01-22]. Prieiga per internetą: <http://www.chinalawwiki.com/index.php?title=Civil_Procedure_Law_of_the_People%27s_Republic_of_China>.
50. Hong Kong Arbitration Ordinance Cap. 609. 2011 [interaktyvus. Žiūrėta 2014 m. liepos 29 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.elegislation.gov.hk/hk/cap609!en@2015-11-12T00:00:00?xid=ID_1438403521336_003>.
51. Portuguese Voluntary Arbitration Law 2011 [interaktyvus. Žiūrėta 2016-02-20]. Prieiga per internetą: <<http://arbitragem.pt/legislacao/2011-12-14--lav/lav-english.pdf>>.
52. Dutch Code of Civil Procedure. 2011 [interaktyvus. Žiūrėta 2017-01-10]. Prieiga per internetą: <<http://www.nai-nl.org/downloads/Text%20Dutch%20Code%20Civil%20Procedure.pdf>>.
53. Austrian Arbitration Law, 2006 [interaktyvus. Žiūrėta 2017-05-11]. Prieiga per internetą: < <https://www.international-arbitration-attorney.com/wp-content/uploads/2016/10/Austria-Arbitration-Law.pdf> >.
54. Italijos civilinio proceso kodeksas. 2006 [interaktyvus. Žiūrėta 2016-10-16]. Prieiga per internetą:

- <<http://www.arbitrations.ru/userfiles/file/Law/Arbitration%20acts/Italian%20Code%20of%20Civil%20Procedure.pdf>>.
55. Vokietijos civilinio proceso kodeksas. 2005 [interaktyvus. Žiūrėta 2017 m. liepos 29 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_zpo/englisch_zpo.html>.
56. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 2002, Nr. 36-1340.
57. Thailand Arbitration Act B.E 2545, 2002 [interaktyvus. Žiūrėta 2016-03-22]. Prieiga per internetą: <<http://www.thailawforum.com/laws/Arbitration%20Act.pdf>>.
58. Swedish Arbitration Act, 1999 [interaktyvus. Žiūrėta 2017-01-10]. Prieiga per internetą: <<http://swedisharbitration.se/wp-content/uploads/2011/09/The-Swedish-Arbitration-Act.pdf>>.
59. Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymas (su pakeitimais ir papildymais). Valstybės žinios, 1996, Nr. 39-961.
60. English Arbitration Act. 1996 [interaktyvus. Žiūrėta 2016-04-03]. Prieiga per internetą: <<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1996/23>>.
61. 1996 Indian Arbitration and Conciliation Act [interaktyvus. Žiūrėta 2017 m. liepos 29 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.wipo.int/edocs/lexdocs/laws/en/in/in063en.pdf>>.
62. Swiss Federal Private International Law Act. 1989 [interaktyvus. Žiūrėta 2016 m. liepos 29 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.swissarbitration.org/files/34/Swiss%20International%20Arbitration%20Law/IPRG_english.pdf>.

63. UK Senior Courts Act 1981 [interaktyvus. Žiūrėta 2016 m. liepos 29 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1981/54/section/37>>.
64. Convention for the Establishment of a Central American Court of Justice, art. 18. 1907 [interaktyvus. Žiūrėta 2018-08-10]. Prieiga per internetą: <<https://www.dipublico.org/100532/convention-for-the-establishment-of-a-central-american-court-of-justice-1907/>>.
65. Lietuvos Respublikos Seimo 1995 m. sausio 17 d. nutarimas Nr. I – 760 „Dėl 1958 metų Niujorko konvencijos dėl užsienio arbitražų sprendimų pripažinimo ir vykdymo ratifikavimo“. Valstybės žinios, 1995, Nr. 10 – 208.
66. 2012 m. gegužės 23 d. Lietuvos respublikos seimo teisės ir teisėtvarkos komiteto pagrindinio komiteto išvados dėl Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo pakeitimo įstatymo projekto (XIP-1985) [interaktyvus. Žiūrėta 2017 m. liepos 29 d.]. Prieiga per internetą: <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAK/TAIS.425946>>.
67. SIAC Code of Ethics for an Arbitrator. 2016 [interaktyvus. Žiūrėta 2015 m. sausio 4 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.siac.org.sg/our-rules/code-of-ethics-for-an-arbitrator>>.
68. Code of Ethics for Arbitrators in Commercial Disputes by American Arbitration Association, 2004, preambulė [interaktyvus. Žiūrėta 2016-11-05]. Prieiga per internetą: <https://www.adr.org/sites/default/files/document_repository/Commercial_Code_of_Ethics_for_Arbitrators_2010_10_14.pdf>.
69. CI Arb Emergency Arbitrator Appointment Form [interaktyvus. Žiūrėta 2017 m. liepos 29 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.ciarb.org/docs/default->

source/ciarbdocuments/das/rules/emergency-arbitrator-application-form.pdf?sfvrsn=13>.

Teismų praktika

ES Teisingumo teismas

1. ES Teisingumo Teismo sprendimas byloje *C-536/13, OAO „Gazprom“* [2015], *ECLI:EU:C:2015:316*.
2. Generalinio Advokato Wathelet išvada, pateikta 2014 m. gruodžio 4 d. ES Teisingumo Teismo byloje *C-536/13 OAO „Gazprom“*.
3. Generalinio advokato Paolo Mengozzi išvada, pateikta 2013 m. vasario 28 d. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo byloje *C 287/11 P Europos Komisija prieš Aalberts Industries, Comap SA (ankstesnis pavadinimas – Aquatis France SAS), Simplex Armaturen + Fittings GmbH & Co. KG*.
4. ES Teisingumo Teismo sprendimas byloje *C-185/07, Allianz ir Generali Assicurazioni Generali, EU:C:2009:69 (West Tankers byla)*.
5. ES Teisingumo Teismo sprendimas byloje *159/02, Gregory Paul Turner v. Felix Fareed Ismail Grovit, Harada Ltd, Changepoint LTD, [2003] ECR I-3565*.
6. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimas byloje *C-99/96, Hans-Hermann Mietz v. Intership Yachting Sneek BV [1999], ECLI:EU:C:1999:202*.
7. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimas byloje *C-391/95, van Uden Maritime BV v Kommanditgesellschaft in Firma Deco-Line ea [1998], ECR 1998-I*.
8. Generalinio advokato Léger nuomonė, pateikta 1997 m. birželio 10 d. byloje *C-391/95, van Uden Maritime BV v Kommanditgesellschaft in Firma Deco-Line ea* [interaktyvus. Žiūrėta 2017-07-29 d.]. Prieiga per

internetą:

<<http://curia.europa.eu/juris/showPdf.jsf?text=&docid=100640&doclang=EN>>.

9. ES Teisingumo Teismo sprendimas byloje *C-190/89 Marc Rich & Co. AG v Società Italiana Impianti PA. [1991]*, EU:C:1991:319.
10. ES Teisingumo Teismo sprendimas byloje *145/86, Horst Ludwig Martin Hoffmann v Adelheid Krieg [1988]*, EU:C:1988:61.
11. ES Teisingumo Teismo sprendimas byloje *125/79, Bernard Denilauler v SNC Couchet Frères [1980]*, ECLI:EU:C:1980:130.

ICC arbitražo teismai

1. ICC case No. 12035, n. 8, ICC Bulletin, 2014, vol. 24.
2. ICC case No. 10062. ICC Bulletin, 2011, Special Supplement: Interim, Conservatory and Emergency Measures in ICC Arbitration, vol. 22.
3. ICC case No. 14355 (Procedural Order January 2007), ICC Bulletin, 2014, vol. 24.
4. ICC case No. 14993 (Procedural Order December 2007), ICC Bulletin, 2014, vol. 24.
5. ICC case No. 13646, Procedural Order No.6 (2006), unreported.
6. ICC case, reported in the Newsletter of Global Arbitration Review of September 22, 2006 under the heading 'ICC Interim Order falls flat'.
7. Order No. 5 of 2 April 2002 Regarding Claimant's Request for Interim Relief in ICC Case, 21 ASA Bull. 810, 816 (2003).
8. Final award in ICC case No. 7895, 11(1) ICC Ct. Bull. 64,65 (2000).
9. Procedural order No. 7 in ICC case No. 9691, 2000.
10. Partial award in ICC Case No. 8113, 11 (1) ICC Ct. Bull. 65 (2000).

11. Interlocutory award in ICC case 10596 from 2000 (unpublished).
12. ICC award 8113. ICC Bull. 2000 vol. 11/1.
13. ICC award 10040. ICC Bull. 2000 vol. 11/1.
14. Interim award in ICC case no. 8879, 1998, ICC International Court of Arbitration Bulletin, 2000, Vol. 11 No. 1.
15. ICC case 7972, ICC partial award 7972 of 1997 (unpublished).
16. ICC final award (1998) in case 9593. ICC International Court of Arbitration Bulletin, 2000, Vol. 11 No. 1.
17. ICC final award (1996) in case 7536. ICC International Court of Arbitration Bulletin, 2000, Vol. 11 No. 1.
18. ICC interim award (1995) in case 7692.
19. ICC award 7489, JDI 1993.
20. Order on Application for Security, ICC case 7489/1992.
21. ICC award No. 4415 (1984), *French Company v. Two Italian Companies*, 111 J.D.I. 952 (1984).
22. ICC case No. 1641/69, 101 Clunet 888 (1974); 2291/75, 103 Clunet 189 (1976); 2583/76, 104 Clunet 950 (1977).
23. Partial award in ICC case No. 12363, unpublished.

SCC arbitražo teismai

1. SCC case No. EA 2016/30.
2. SCC case No. EA 2016/31.
3. SCC case No. EA 2016/32.
4. SCC case No. EA 2016/046.
5. SCC case No. EA 2016/050.

6. SCC case No. EA 2016/090.
7. SCC case No. EA 2016/142.
8. SCC case No. EA 2016/150.
9. SCC Emergency Arbitration (057/2013).
10. SCC Emergency Arbitration (010/2012).
11. SCC Emergency Arbitration (087/2012).
12. SCC Emergency Arbitration (070/2011).
13. SCC Emergency Arbitration (064/2010).
14. *Case 096/2001*, published in Stockholm Arbitration Report 2003:2.

Lietuvos teismai

1. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2015 m. spalio 23 d. nutartis byloje Nr. 3K-7-458-701/2015 pagal OAO „Gazprom“ kasacinį skundą, suinteresuotas asmuo - Lietuvos Respublika, atstovaujama Lietuvos Respublikos energetikos ministerijos.
2. Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. birželio 10 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2T-68/2014 *Interseroh Scrap and Metals Trading GmbH prieš UAB „Resota“*.
3. Lietuvos apeliacinio teismo 2014 m. rugsėjo 29 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2T-84/2014 *Estijos Respublikoje įsteigta bendrovė „Sativa Group“ OÜ v. UAB „Galinta ir partneriai“*.
4. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2013 m. spalio 10 d. nutartis byloje Nr. 3K-7-326/2013 OAO „Gazprom“ prieš Lietuvos Respubliką.
5. Lietuvos apeliacinio teismo 2013 m. kovo 21 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1091/2013 *bankrutuojanti įmonė „BLRT Laevaehitus OÜ“ prieš UAB "Vakarų Baltijos laivų statykla"*.

6. Lietuvos apeliacinis teismas. 2013 m. rugpjūčio 1 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-1900/2013 *UNIGROUP MARINE FUELS Corp. prieš UAB „Laska shipping“ ir "TARRON OPERATING"*.
7. Lietuvos apeliacinis teismas. 2013 m. rugsėjo 16 d. nutartis pagal atsakovų *A. S. ir A. S. ir UAB „3 RILL“* atskirąjį skundą dėl laikinųjų apsaugos priemonių, susijusių su nagrinėjama arbitražo byla, taikymo (bylos Nr. 2-2139/2013).
8. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas. 2010 m. gruodžio 15 d. Bendrųjų klausimų dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo apžvalga (Teismų praktika 34) [interaktyvus. Žiūrėta 2017 m. kovo 1 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.lat.lt/lt/teismu-praktika/lat-praktika/teismu-praktikos-apzvalgos/civiliniu-bylu-apzvalgos.html>>.
9. Lietuvos apeliacinio teismo 2009 m. balandžio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-521/2009 *Tromso Mekaniske AS prieš žvejybinių kolektyvinę ūkį „Zimnyaya Zolotitsa“ ir ribotos atsakomybės bendrovę „Sevnaučflot“*.
10. Lietuvos apeliacinio teismo 2008 m. gruodžio 4 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 2-922/2008 *AB „Specializuotas transportas“ prieš VšĮ „Šiaulių regiono atliekų tvarkymo centras“*.

Jungtinių Amerikos Valstijų teismai

1. Decision of the United States District Court of the Southern District of California *Chinmax Medical Systems Inc v. Alere San Diego Inc.*, case number 10cv2467 WQH (NLS), (S.D. Cal. 8 Dec. 2010).
2. *Morris v. Union Pacific R. R.*, 373 F. 3d 896, 900 (8th Cir. 2004).
3. *Certain Underwriters at Lloyd's v. Argonaut Ins. Co.* 264 F. Supp. 2d 926 (C.D. Cal. 2003).

4. US Court of Appeals for the Seventh Circuit, *Publicis Communication, et al v. True North Communications Inc.*, 206 F. 3d 725 (14 Mar. 2000).
5. US: *Yasuda Fire & Marine Insurance Co. v. Continental Casualty Co.*, 37 F.3d 345, 348 (7th Cir. 1994).
6. *Borden, Inc. v. Meiji Milk Products Co.* 919 F.2d 822 (2d Cir. 1990).
7. US: *Island Greak Coal Sales Co. v. City of Gainesville*, 729 F.2d 1046, 1049 (6th Cir. 1984).
8. *Cooper v. Ateliers de la Motobecane, SA*, 456 N.Y.S.2d 728 (Ct. App. 1982).
9. *Carolina Power & Light Company v. Uranex*. 451 F. Supp. 1044 (N.D. Cal. 1977).
10. *McCreary Tire & Rubber Co. v. CEAT, SpA*, 501 F.2d 1032 (3d Cir. 1974).

Kiti teismai

1. 6th Civil Division of the Court of Appeal, File No. 2014/3906, Decision No. 2014/4941, April 14, 2014.
2. *Gerald Metals SA v Timis and others* [2016] EWHC 2327 (Ch).
3. *Bharat Aluminium Co v. Kaiser Aluminium Technical Services Inc* (2012) 9 SCC 552.
4. *PT Pukuafu Indah et al. v. Newmont Indonesia Ltd et al.*, [2012] SGHC 187 (11 September 2012).
5. Brazilian Superior Court of Justice, *Itarumã Participações em Complexos Bioenergéticos S.A. – PCBIOS, Resp. No. 1,297,974-RJ*, 2012. Kluwer arbitration blog [interaktyvus. Žiūrėta 2014 m. liepos 29 d.].
Prieiga per internetą:

- <<http://kluwerarbitrationblog.com/blog/2012/10/26/brazilian-court-clarifies-jurisdiction-for-interim-measures/>>.
6. *ENRC Marketing AG v OJSC Magnitogorsk Metallurgical Kombinat* [2011], FCA 1371.
 7. *Safe Kids in Daily Supervision Ltd v McNeill*, High Court, Auckland, CIV 2010-404-1696, 14/4/10, Asher J.
 8. 13 April 2010 Decision of Federal Tribunal in case No. 4A_582/2009 [interaktyvus. Žiūrėta 2016-01-10]. Prieiga per internetą: <http://relevancy.bger.ch/php/aza/http/index.php?lang=de&type=highlight_simple_query&page=1&from_date=&to_date=&sort=relevance&insertion_date=&top_subcollection_aza=all&query_words=4A_582%2F2009&rank=1&azaclir=aza&highlight_docid=aza%3A%2F%2F13-04-2010-4A_582-2009&number_of_ranks=1>.
 9. ICSID Case No. Arb. 06/2 *Quiborax S.A., Non Metallic Minerals S.A. and Allan Fosk Kaplún v. Plurinational State of Bolivia* (Decision February 26, 2010).
 10. ICSID Case No. Arb. 08/16 *GEA Group Aktiengesellschaft v. Ukraine* (Decision May 8, 2009).
 11. *SAB Miller Africa v. East African Breweries* [2009] EWHC 2140 (Comm).
 12. ICSID Case No. Arb. 02/18 *Tokios Tokelés v. Ukraine*, 2007.
 13. Supreme Court of Philippines, May 19, 2006, *Transfield Philippines Inc v Luzon Hydro Corp, Australia and New Zealand Banking Group Ltd and Security Bank Corp* (ICC case no. 11264).
 14. *Kastner v. Jason & Sherman v. Kastner* [2004] EWHC 592 (Ch), The Times, 26 April 2004 (Lightman J.: 26 April 2004, unreported).

15. Award summarised in *Les Cahiers de l' Arbitrage No. 2004/1/2*, Gaz. Pal. 21-22.5.2004.
16. Paris, 7 Oct. 2004, JDI 2005.341, note A. Mourre and P. Pedone; Rev. Arb. 2005.737, note E. Jeuland.
17. Judgement of April 29, 2003, *Docket No. 2002/05147*, Court of Appeal of Paris, First Chamber.
18. ZCC Arbitration Proceedings No.415 of November 2001, (2002) ASA Bull Vol. 20 No. 3.
19. *Banco de Seguros del Estado v. Mutual Marine Offices, Inc.*, 230 F. Supp. 2d 362, 368-370 (S.D.N.Y. 2002).
20. 2001 m. birželio 27 d. Tarptautinio Teisingumo Teismo sprendimas byloje *Germany v. United States of America (LaGrand Case)*.
21. *PLD Telekom Inc. v. Commerzbank AG*, unreported (2000) (Q.B.) (Morison, J.).
22. Paris Cour d'Appel (1 Jul. 1999); (1999) 14 Mealey's Intl Arb Rep 8, G-1-G-7.
23. *SA Coppee Lavalin NV v. Ken-Ren Chemicals&Fertilizers Ltd* [1995] 1 AC 38.
24. *Resort Condominiums Int'l. Inc. v. Bolwell*, XX Y.B. Comm. Arb. 628 (Queensland S.Ct. 1993) (1995).
25. Audiencia provincial of Cadiz, June 12, 1991, *Bahia Industrial, S.A. v. Eintacar-Eimar, S.A.* XVIII Y.B. Com. Arb. 616 (1993).
26. *Channel Tunnel Group Ltd. v. Balfour Beatty Constr. Ltd.* [1993] A. C. 334, 354 (House of Lords).
27. Cass. 1 e civ., Oct. 9, 1990, *Bin Seoud Bin Abdul Aziz v. Banque Rivaud*, 1991 Rev. Arb. 305, and M.-L.

28. *Delphi Petroleum Inc. v Derin Shipping and Training Ltd.*, Kanados Federalinis Teismas, 1993.
29. *Bundesverfassungsgericht, BVerfGE 57, 346.* 1981 [interaktyvus. Žiūrėta 2018-02-10]. Prieiga per internetą: <<http://www.servat.unibe.ch/dfr/bv057346.html>>.
30. ICSID Case No. *Arb. 72/1 Holiday Inns S.A. and others v. Morocco*, 1978.

MOKSLINIŲ PUBLIKACIJŲ IR PRANEŠIMŲ DISERTACIJOS TEMA SĄRAŠAS

Autorės mokslinės publikacijos disertacijos tema

1. BLIUVAITĖ, M. Skubos arbitro institutas. *Teisė*, 2015, t. 96, p. 112-125 [interaktyvus. Žiūrėta 2016 m. liepos 29 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.zurnalai.vu.lt/teise/article/view/8760>>.
2. BLIUVAITĖ, M. Arbitražo teismo taikomo draudimo paraleliai bylinėtis teisinė prigimtis ir praktika. *Teisė*, 2015, t. 97, p. 101-115 [interaktyvus. Žiūrėta 2017 m. kovo 18 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.zurnalai.vu.lt/teise/article/view/9827>>.

Autorės pranešimai mokslinėse konferencijose disertacijos tema

1. 2015 m. vasario 19 – 20 d. Doctoral Workshop on „Current Developments in European and International Contract Law“ (Frankfurto Gėtės universitetas, Vokietija). Skaitytas pranešimas tema „*Arbitration Clause: an Enclave in a Contract*“.
2. 2014 m. balandžio 10 – 11 d. Tarptautinė doktorantų ir jaunųjų tyrėjų konferencija “Integrating Social Sciences into Legal Research” (Vilniaus Universitetas, Lietuva). Skaitytas pranešimas tema “*Opportunism in Civil Litigation: Diverse Viewpoints on Self-interest in Interim Relief*“.

Vilniaus universiteto leidykla
Universiteto g. 1, LT-01513 Vilnius
El. p. info@leidykla.vu.lt,
www.leidykla.vu.lt
Tiražas 20 egz.